

07:21

Michael Jørgensen

DANSKERNES PENSIONSOPSPARINGER

EN DESKRIPTIV ANALYSE

07:21

DANSKERNES PENSIONS- OPSPARINGER

EN DESKRIPTIV ANALYSE

Michael Jørgensen

KØBENHAVN 2007

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

DANSKERNES PENSIONSOPSPARINGER. EN DESKRIPTIV ANALYSE

Afdelingsleder: Ole Gregersen

Afdelingen for Socialpolitik og velfærdsydelse

Undersøgelsens følgegruppe:

Socialministeriet (Torben Hede og Bent Nielsen)

Det Økonomiske Råd (Lars Haagen Pedersen)

Finansrådet (Jesper Ruvald Knudsen og Susanne Helene Hansen)

Forsikring og Pension (Peter Skjødt)

ATP (Ole Beier Sørensen)

Ældresagen (Claus Blendstrup)

Økonomi- og Erhvervsministeriet (Brith Østergaard Jensen, Jesper Fredborg Huric Larsen og Kristian Vie Madsen)

Institut for Finansiering, Handelshøjskolen København (Niels Chr. Nielsen)

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978- 87-7487-866-7

Layout: Hedda Bank

Oplag: 600

Tryk: BookPartnerMedia A/S

© 2007 SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

FORORD	7
RESUMÉ	9
Flere sparer op og den samlede opsparing er vokset	10
Kvinder har mindre pensionsformuer end mænd	10
Kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister har små pensionsformuer	10
Lavt uddannede har relativt små pensionsformuer	11
Nogle indvandrere har små pensionsformuer	12
Der indbetales især til ratepension og livrente via arbejdsgiveren	12
Kvinder indbetaler samme andel af lønnen som mænd – men mænd tjener mest	12
Næsten alle indbetaler – men personer uden job kun ganske lidt	13
Lavtuddannede indbetaler mindre end højtuddannede	13
Visse indvandrere indbetaler mindre end etnisk danskere	13
Pensionisternes indkomster i 2003	14
Personer med en lav forventet indkomst som pensionist	14
1 INDLEDNING	17

2	DET DANSKE PENSIONSSYSTEM	19
	Et historisk rids	20
	Pensionssystemet i dag	24
	De forskellige typer af pensionsordninger	25
3	OPGØRELSESMETODE	27
	Generelle kommentarer og afgrænsninger	27
	Ordninger i den samlede pensionsformue	29
	Beregningen af de enkelte pensionsformuer	32
	Anden formue	43
	Den samlede formue	44
4	DEN SAMLEDE FORMUES FORDELING	47
	Nettoformuens overordnede fordeling	47
	Sammenhængen mellem indkomstens størrelse og formuens størrelse i 2003	56
	Den individuelle pensionsformue og husstandens pensionsformue	58
	Sammenhængen mellem mænd og kvinders formue	64
	Sammenfatning	67
5	PENSIONSFORMUEN FORDELT PÅ BAGGRUNDSVARIABLE I 2003	69
	Pensionsformuen efter alder	70
	Pensionsformuen efter alder og køn	72
	Pensionsformuen efter alder og socioøkonomisk gruppe	80
	Pensionsformuen efter alder og uddannelsesniveau	85
	Pensionsformuen efter alder og oprindelsesland	91
	Sammenfatning	97
6	PENSIONSFORMUEN FORDELT PÅ BAGGRUNDSVARIABLE – 1995 OG 2003	101
	Pensionsformuen efter alder, køn og tid	102
	Pensionsformuen efter alder, socioøkonomisk gruppe og tid	105
	Pensionsformuen efter alder, uddannelsesniveau og tid	112
	Pensionsformuen efter alder, oprindelsesland og tid	119

	Sammenfatning	123
7	INDBETALINGER TIL PENSION – 1995 og 2003	127
	Indbetalingerne til pension på makroplan	128
	Indbetalingerne fordelt på baggrundsvariable	132
	Indbetalingerne fordelt på aldersgrupper	135
	Indbetalingerne fordelt på køn	136
	Indbetalingerne fordelt på socioøkonomisk gruppe	138
	Indbetalingerne fordelt på uddannelsesniveau	146
	Indbetalingerne fordelt på oprindelsesland	150
	Sammenfatning	153
8	PENSIONISTERNES INDKOMSTFORHOLD	155
	Pensionisternes indkomster i 2003	155
	Brutto- og nettodækningsgrader	160
	Sammenfatning	167
9	DANSKERE MED LAV FORVENTET INDKOMST I ALDERDOMMEN	171
	Restgruppebegrebet	171
	Kommende pensionister med en lav forventet indkomst	173
10	SAMMENFATNING	183
	Fordelingen af pensionsformuerne i 2003	184
	Udviklingen i pensionsformuerne fra 1995 til 2003	188
	Indbetalingerne til pension i 2003	189
	Udviklingen i indbetalingerne fra 1995 til 2003	191
	Pensionisternes indkomster i 2003	193
	Personer med en lav forventet indkomst som pensionist	195
	APPENDIKS	199
	Ad kapitel 2	199
	Ad kapitel 3	211
	Ad kapitel 4	217
	Ad kapitel 5	221
	Ad kapitel 7	223

Ad kapitel 9	227
LITTERATUR	231
SFI-RAPPORTER SIDEN 2006	234

FORORD

Det danske pensionssystem har i de seneste årtier undergået forandringer, som har bevirket, at en større andel af de fremtidige pensionsudbetalinger vil stamme fra arbejdsmarkedspensioner og privattegnede pensionsordninger. Denne bevægelse fra et nærmest rent skattefinansieret pensionssystem til et pensionssystem, der i langt højere grad afhænger af opsparingsbaserede pensionsordninger, bevirker, at der kommer større fokus på variationen i forbrugsmulighederne for de fremtidige pensionister.

Socialministeriet bad derfor i 2005 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (tidligere Socialforskningsinstituttet) om at afdække, hvem der foretager de forskellige former for pensionsopsparing, hvor store disse pensionsopsparinger er, og hvem der kan forventes ikke at have hverken arbejdsmarkedspension eller private pensioner, når de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

SFI har på baggrund af oplysninger om pensionsopsparinger i arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger i pengeinstitutter, tværgående pensionskasser og livsforsikringsselskaber indhentet af Velfærdskommissionens sekretariat samt oplysninger fra ATP, LD og beregnede pensionsformuer for tjenestemænd etableret et omfattende datasæt. Dette datasæt er efterfølgende blevet koblet med registeroplysninger fra Danmarks Statistik. Der foreligger således pensionsop-

lysninger om danskernes samlede pensionsportefølje til brug for denne undersøgelse.

Vi vil gerne takke Finansministeriet, Finanstilsynet og Forsikring & Pension for deres tilsagn om, at SFI kunne anvende data indsamlet af Velfærdskommissionens sekretariat. Desuden takkes ATP for at have udleveret ATP-, SP- og SAP-data fordelt på individniveau. Ligeledes takkes LD for at have udleveret LD-data fordelt på individniveau.

Vi vil desuden gerne takke daværende sekretariatschef for Velfærdskommissionen/forskningschef for DREAM (Danish Rational Economic Agents Model) Lars Haagen Pedersen og fuldmægtig i DREAM Michael Andersen for at have været behjælpelige med udførelse af forskellige beregninger.

Metoder til fordeling af formuerne på individniveau og fordelingen af ufordelte reserver i pensionsinstitutter og opgørelsen af tjenestemandspensioner samt udkast til nærværende rapport er blevet diskuteret i en følgegruppe. Lars Haagen Pedersen (sekretariatschef i Det Økonomiske Råd) har ud over at deltage i følgegruppen også været referee på rapporten. Alle takkes de for betydningsfulde bidrag til rapporten.

Rapporten er udarbejdet af forskningsassistent, cand.oecon. Michael Jørgensen. Studentermedhjælper stud.scient. Nina Breinegaard har hjulpet med udarbejdelse af tabeller og figurer. Programleder lic.polit. Jens Bonke har været projektleder på undersøgelsen, som er finansieret af Socialministeriet.

København, juni 2007

Jørgen Søndergaard

RESUMÉ

Denne rapport afdækker, hvordan den danske befolkning sparer op til pension. Den afdækker også, hvem der ikke får foretaget nogen supplerende pensionsopsparing og dermed kan forvente primært at skulle forsørges af folkepensionen. Vi har taget udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- Hvordan fordelte pensionsformuerne sig på den danske befolkning i aldersgruppen 30-64 år i hhv. 1995 og 2003?
- Hvordan indbetalte den danske befolkning mellem 30-59 år til pension i hhv. 1995 og 2003?
- Hvordan fordelte de danske pensionisters indkomster sig i 2003 på indkomstkompener (folkepension og supplerende pensionsudbetalinger), og hvor store var pensionisternes dækningsgrader (forholdet mellem indkomsten som pensionist og som erhvervsaktiv)?
- Hvem blandt de 55-59-årige i 2003 kunne forvente en lav supplerende pensionsudbetaling i fremtiden?

For at kunne besvare spørgsmålene, har vi indsamlet og beregnet pensionsformuer for samtlige danskere. Det vil sige, at oplysninger fra følgende pensionsinstitutter indgår i analysen: ATP, SP, LD, livsforsikrings-selskaber, banker og tværgående pensionskasser. Desuden har vi vha. af

et datasæt fra Økonomistyrelsen beregnet tjenestemandformuer. I det følgende præsenterer vi nogle af de vigtigste resultater.

FLERE SPARER OP OG DEN SAMLEDE OPSPARING ER VOKSET

Den samlede nettopensionsformue (netto svarer til formuen efter skat) for aldersgruppen 30-64 år steg fra 704 mia. kr. til 911 mia. kr. fra 1995 til 2003 – en stigning på 207 mia. kr. (målt i 2003-lønkroner). Andelen, der besad en pensionsformue blandt de 30-64-årige, steg fra 96,2 pct. til 99,4 pct. Blandt de 60-64-årige var der i 2003 15 pct. (ca. 43.000 personer), som besad en pensionsformue, der var mindre end 100.000 kr.. En pensionsformue på 100.000 kr. svarer til en livslang pensionsudbetaling på ca. 8.800 kr. årligt.

KVINDER HAR MINDRE PENSIONSFORMUER END MÆND

Mænd havde i gennemsnit en pensionsformue der var 30 pct. større end kvinders i 2003. Forskellen vil indsnævres de kommende år, fordi de yngre generationer af kvinder har haft en stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet end de ældre kvinder. Der er dog stadig faktorer, som gør, at kvinderne også i den nære fremtid vil have lavere pensionsformuer end mændene: a) De tjener gennemsnitligt mindre, b) De befinder sig oftere på overførselsindkomster i de yngre aldersgrupper (barsel og uddannelse), og c) De trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet.

KONTANTHJÆLPSMODTAGERE OG FØRTIDSPENSIONISTER HAR SMÅ PENSIONSFORMUER

Lønmodtagere og selvstændige havde langt de største pensionsformuer i 2003 af alle de socioøkonomiske grupper. Blandt modtagere af overførselsindkomster stod de arbejdsløse noget stærkere pensionsmæssigt end både kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister. Der er flere årsager til, at de arbejdsløse stod noget bedre end de andre: a) De arbejdsløse

betaler dobbelt bidrag til ATP, b) Det er kun lovpligtigt for førtidspensionister at indbetale til ATP, hvis de har fået tilkendt deres pension efter 1. januar 2003, og c) Kontanthjælpsmodtagere har en karenperiode på et halvt år, før de er forpligtet til at indbetale til ATP. Desuden fritages modtagere af nogle overførselsindkomster (herunder kontanthjælpsmodtagere) for ATP-indbetaling, hvis deres månedlige ydelser ikke overstiger 8.577 kr. (2005-tal).

Samlet betyder dette, at en lønmodtager med færdigheder på grundniveau (dvs. kontorarbejde, håndværksarbejde, omsorgsarbejde m.m.) i aldersgruppen 60-64 år i 2003 på baggrund af sin pensionsformue kunne forvente en supplerende livslang pensionsudbetaling på 84.932 kr. årligt, mens en kontanthjælpsmodtager kunne forvente at få udbetalt en supplerende pension på 11.185 kr. årligt – dvs. 13 pct. af lønmodtagerens udbetaling. En gennemsnitlig 60-64-årig kunne forvente en udbetaling på 91.026 kr. årligt. Bag gennemsnittet ligger der dog en stor spredning, idet de 25 pct. med de mindste pensionsformuer kunne forvente en årlig udbetaling på maksimalt 15.937, mens de 25 pct. med de største pensionsformuer kunne forvente en årlig udbetaling på minimum 106.066. Blandt de 10 pct. med de laveste pensionsformuer kunne en kontanthjælpsmodtager og en førtidspensionist maksimalt forvente en årlig udbetaling på hhv. 641 kr. og 393 kr. En gennemsnitlig 60-64-årig i første pensionsformuedecil kunne maksimalt forvente en årlig udbetaling på 5.247 kr.

LAVT UDDANNEDE HAR RELATIVT SMÅ PENSIONSFORMUER

En 65-årig med grundskole som højeste uddannelsesniveau kunne på baggrund af sin pensionsformue forvente en årlig livslang pensionsudbetaling på 48.563 kr., mens en person med en lang videregående uddannelse kunne forvente en årlig livslang pensionsudbetaling på 372.661 kr. Personer med lange uddannelser havde i 2003 de største brutto- og nettodækningsgrader, fordi de helt tilbage til 1950'erne har indbetalt store andele af deres løn til pension.

NOGLE INDVANDRERE HAR SMÅ PENSIONS- FORMUER

Personer fra mindre udviklede lande havde i 2003 generelt noget lavere pensionsformuer end personer med dansk oprindelse, hvilket der var flere årsager til: a) De er kraftigt overrepræsenterede blandt kontant-hjælpsmodtagere, b) De er overrepræsenterede blandt personer med korte uddannelser og c) De har boet i Danmark i en kortere periode end personer med dansk oprindelse.

Den mindre tilknytning til Danmark rammer disse grupper på to måder, fordi de oftere har kortere tid til at spare op til pension, og fordi den mindre tilknytning medfører en lavere folkepensionsydelse. En 65-årig fra et mindre udviklet land kunne i 2003 forvente at få en årlig livs-lang udbetaling på 18.548 kr., mens en person med dansk oprindelse kunne forvente at få udbetalt 95.012 kr.

DER INDBETALES ISÆR TIL RATEPENSION OG LIVRENTE VIA ARBEJDSGIVEREN

De samlede indbetalinger til pension udgjorde i 2003 86,9 mia. kr. Størstedelen af indbetalingerne – 57,4 mia. kr. – var indbetalinger til ordninger med løbende udbetalinger (ratepension + livrente), mens en mindre andel – 15,3 mia. kr. – var indbetalinger til kapitalpensionsordninger. De resterende 14,3 mia. kr. blev indbetalt til ATP (6,6 mia. kr.) og SP (7,7 mia. kr.). Indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede ordninger udgjorde 55,3 mia. kr., mens indbetalinger til privattegnede ordninger udgjorde 17,3 mia. kr.

KVINDER INDBETALER SAMME ANDEL AF LØNNEN SOM MÆND – MEN MÆND TJENER MEST

Både andelen, der indbetalte til pension, og andelen af lønnen, der blev indbetalt, var stor set ens for mænd og kvinder i 2003 – uanset alder. Mænd havde dog en højere indkomst og indbetalte derfor større nominelle beløb.

NÆSTEN ALLE INDBETALER – MEN PERSONER UDEN JOB KUN GANSKE LIDT

Der var kun 60 pct. af førtidspensionisterne og 69 pct. af personerne på overgangsydelse, der i 2003 indbetalte til en pensionsordning, mens næsten 100 pct. af lønmodtagerne, de arbejdsløse og de selvstændige indbetalte til pension. Lønmodtagere indbetalte i gennemsnit omkring 10 pct. af deres løn, mens førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere i gennemsnit indbetalte ca. 2,5 pct. af deres indkomst. De selvstændige indbetalte 5-6 pct. og de arbejdsløse indbetalte 5,3 pct. af deres indkomst. I det laveste indbetalingskvartil, var den gennemsnitlige indbetalingsprocent dog noget lavere end det samlede gennemsnit.

LAVTUDDANNEDE INDBETALER MINDRE END HØJTUDDANNEDE

En større andel af personer med lange uddannelser end af personer med korte uddannelser indbetaler til pension. Desuden indbetaler personer med lange uddannelser mere både absolut og relativt set end personer med korte uddannelser. 98 pct. af personerne med en mellemlang eller lang videregående uddannelse indbetalte i 2003 til pension, og de indbetalte i gennemsnit hhv. 9,9 og 11,4 pct. af deres løn. Omvendt var det ”kun” 91 pct. af personerne med en grundskoleuddannelse, der indbetalte til pension, og de indbetalte i gennemsnit 7,3 pct. af deres indkomst.

VISSE INDVANDRERE INDBETALER MINDRE END ETNISK DANSKERE

Personer fra mindre udviklede lande indbetalte i 2003 i mindre grad til pension end personer med dansk oprindelse – 96 pct. af personerne med dansk oprindelse indbetalte til pension, mens ”kun” 91 pct. af personerne fra mindre udviklede lande indbetalte. Forskellen imellem oprindelseslandsgrupperne bliver endnu større, når man ser på indbetalingsprocenten. Mens personer med dansk oprindelse i gennemsnit indbetalte 8,8 pct. af deres indkomst til pension, indbetalte personer fra mindre udviklede lande knap det halve – nemlig 4,9 pct. af deres indkomst.

PENSIONISTERNES INDKOMSTER I 2003

I 2003 modtog 89 pct. af 70-74-årige mænd en supplerende pensionsydelse (dvs. en udbetaling fra ATP, SP, en arbejdsgiveradministreret ordning, en privattegnet ordning eller tjenestemandsortningen), og de modtog i gennemsnit 76.419 kr. De tilsvarende tal for kvinderne var 78 pct. og 45.815 kr. Blandt de 80-84-årige var både andelen og den gennemsnitlige udbetaling fra supplerende pensionsordninger mindre. Det kan skyldes, at ratepensionerne udløber for nogle, og at færre blandt de 80-84-årige har haft en supplerende pension. I første decil for nettoindkomsten for de 70-74-årige var der hhv. 76 pct. og 47 pct. af mændene og kvinderne, der modtog en udbetaling fra en supplerende pensionsydelse, og de, der modtog en udbetaling, modtog i gennemsnit hhv. 13.590 kr. og 8.003 kr.

Brutto- og nettodækningsgraderne (dækningsgraderne afspejler forholdet mellem indkomsten som pensionist og som erhvervsaktiv, før og efter skat) varierede meget blandt de 68-74-årige – 25 pct. af gruppen havde en nettodækningsgrad på mindre end 66 pct., mens 25 pct. havde en nettodækningsgrad på mere end 92 pct. Enlige har generelt større dækningsgrader end personer, der lever i et parforhold. Personer med mellemlange og lange videregående uddannelser havde i gennemsnit de største nettodækningsgrader – 95 pct. – mens personer med en grundskoleuddannelse i gennemsnit havde en nettodækningsgrad på 86 pct. Personer fra mindre udviklede lande havde i gennemsnit en nettodækningsgrad på 78 pct., hvilket var 9 procentpoint lavere end den gennemsnitlige nettodækningsgrad for en person med dansk oprindelse. Den noget lavere dækningsgrad skal ses i lyset af, at en 68-72-årig fra et mindre udviklet land havde en gennemsnitsindkomst på 76.059 kr. (netto), mens en person med dansk oprindelse i gennemsnit havde en indkomst på 117.826 kr. (netto).

PERSONER MED EN LAV FORVENTET INDKOMST SOM PENSIONIST

Samlet set var det især følgende grupper blandt de 55-59-årige, der stod svagt målt ved den samlede nettopensionsformue og den samlede nettoformue i 2003:

- førtidspensionister
- kontanthjælpsmodtagere
- personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau
- personer med uoplyst uddannelsesniveau
- personer fra mindre udviklede lande
- fraskilte.

Personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau kan i fremtiden forvente, at deres pensionsformuer vil være noget højere, fordi 85 pct. af gruppen i 2003 indbetalte 8,1 pct. af deres indkomst til pension. Førtidspensionisterne, kan man også forvente, vil stå bedre pensionsmæssigt i fremtiden, da de i modsætning til tidligere er blevet omfattet af obligatoriske indbetalinger til ATP i 2003 – det er dog kun obligatorisk for personer der har fået tilkendt førtidspensionen efter 1. januar 2003. Siden 2003 har førtidspensionisterne desuden haft mulighed for at indbetale til den supplerende pensionsordning for førtidspensionister (SAP).

Kontanthjælpsmodtagerne og personer fra mindre udviklede lande vil, selvom disse grupper har oplevet pæne relative stigninger i pensionsformuerne fra 1995 til 2003, også i fremtiden kunne forvente at stå relativt svagt pensionsmæssigt. Det skyldes, at grupperne både har lave indkomster, at de indbetaler en relativt lille andel af deres samlede indkomst til pension, og at en relativt lille andel af grupperne indbetalte til pension i 2003. En af årsagerne til dette er, at nogle modtagere af overførselsindkomster stadig ikke er obligatorisk forpligtet til at indbetale til pension.

INDLEDNING

Pensionssystemet har siden dets indførelse været under stadig forandring. Det er gradvist blevet mere fleksibelt og individualiseret, og der findes i dag langt flere tilbud og langt større valgfrihed på pensionsområdet. De mange muligheder og forskellige ordninger har imidlertid også gjort pensionssystemet mere komplekst og uigennemskueligt, hvilket har medført, at der er opstået en vis usikkerhed på området. Der kan således i store dele af befolkningen observeres en generel bekymring for, om man nu har sikret sig godt nok. Det komplekse pensionssystem – der i en vis udstrækning er baseret på, at den enkelte selv sørger for at forsikre sig tilstrækkeligt, så levestandarden opretholdes, når man pensioneres – øger risikoen for, at nogle grupper ikke får truffet de rigtige valg i tide.

Samtidig med at kompleksiteten er blevet forøget, er danskernes levealder steget i de senere år. En 65-årig mand og en 65-årig kvinde kunne således forvente at leve hhv. 1,85 og 1,08 år længere i 2004/2005 end i 1990/1991. Det svarer til en forøgelse af restlevealderen på 13,1 pct. for mænd og 6 pct. for kvinder.¹ Hvis denne forøgelse af levealderen

---

1. Danmarks Statistikbank, tabel HISB8.

fortsætter i de kommende år, vil det kræve, at opsparingsomfanget forøges, hvis det nuværende niveau for levestandarden skal opretholdes.²

Endelig lægger den demografiske udvikling i fremtiden – med stadig flere ældre, der skal forsørges, og færre erhvervsaktive til at forsøge dem – et yderligere pres på det danske her-og-nu-finansieringssystem (pay as you go system).

Rapporten er struktureret på følgende måde: I kapitel 2 giver vi et overblik over det danske pensionssystemets udvikling fra aldersundersøttelsens indførelse og frem til i dag. I kapitel 3 gør vi rede for, hvilke pensionsordninger der indgår i rapporten, samt hvordan pensionsformuerne er blevet opgjort. Desuden gør vi rede for de formuekomponenter, som indgår i rapporten ud over pensionsformuen, og hvordan de er opgjort. I kapitel 4 viser vi, hvordan den samlede formue (pensionsformuen + *anden formue*) fordelte sig på befolkningen i 1995, 1999 og 2003. Desuden ser vi på sammenhængen mellem den individuelle pensionsformue og den husstandsækvivalerede pensionsformue samt sammenhængen mellem pensionsformuen og indkomsten. I kapitel 5 analyserer vi, hvordan pensionsformuen fordelte sig på baggrundsvariable (alder, køn, socioøkonomisk gruppe, uddannelsesniveau og herkomst) i 2003. I kapitel 6 analyserer vi, hvordan pensionsformuen har udviklet sig fra 1995 til 2003, fordelt på baggrundsvariable. I kapitel 7 gør vi rede for, hvem der indbetalte til pension, hvor meget de indbetalte til pension, og hvilke ordninger de indbetalte til i både 1995 og 2003, samt hvordan indbetalingerne var fordelt på baggrundsvariable. I kapitel 8 ser vi på pensionisternes indkomster og dækningsgrader i 2003, fordelt på baggrundsvariable og indkomstdeciler. I kapitel 9 ser vi nærmere på, hvad der karakteriserer de personer, som i 2003 kunne forvente intet eller et relativt lille supplement til folkepensionen, når de går på pension.

---

2. I december 2006 imødekom man denne problemstilling ved at lade folkepensionsalderen stige i takt med den stigende levealder. En person født efter 30. juni 1960 vil derfor først kunne modtage folkepension som 67-årig. Lovændringen medfører, at antallet af år som pensionist forbliver uændret, mens antallet af år, hvor der spares op til pension, stiger i takt med levealderen. Isoleret set vil det resultere i større udbetalinger som pensionist.

DET DANSKE PENSIONSSYSTEM

Det danske pensionssystem har, siden alderdomsunderstøttelsen blev indført (1891), undergået store forandringer. Forandringerne har været motiveret af vidt forskellige ønsker og hensyn til pensionssystemet. I dette kapitel vil vi forsøge at give et overblik over disse forandringer samt nogle af bevæggrundene for dem. At forstå udviklingen i pensionssystemet er af stor betydning, hvis man ønsker at forstå, hvorfor danskernes pensionsformuer har udviklet sig, som de har gjort, samt hvorfor de fordeler sig, som de gør.

I øjeblikket kan der observeres en klar tendens til, at pensionsopsparingen går fra primært at være et offentligt anliggende til i langt højere grad at være et privat anliggende. Hvor folkepensionen frem til i dag har udgjort langt den største del af alderdomsforsikringen, bliver det i fremtiden i højere grad op til den enkelte at supplere folkepensionen med arbejdsmarkedspensioner og private pensionsordninger, hvis man skal undgå fald i levestandarden, når man pensioneres.

ET HISTORISK RIDS

Historisk set har det danske pensionssystem udviklet sig fra at være en behovsbestemt ydelse for samfundets svageste til at være en universal ret for alle borgere over 65/67 år.³

Kimen til det danske pensionssystem, som vi kender det i dag, blev lagt i 1891 med indførelsen af *alderdomsunderstøttelsen*⁴. Understøttelsen blev indført i forbindelse med vedtagelsen af alderdomsforsørgelsesloven, der skulle sikre udsatte ældre. Der var således tale om en behovsbestemt ydelse, der kun blev udbetalt til værdigt trængende ældre over 60 år. Ydelsen bestod af en kombination af offentlig forsorg og bidragsfri social sikring. Aldersrenten blev finansieret over den generelle beskatning og blev administreret af kommunerne med et statsligt finansieringsbidrag. Tildelingen og størrelsen af ydelsen beroede på et skønsmæssigt trangskriterium. Ved indførelsen modtog ca. 30 pct. af målgruppen ydelsen (Ploug, Henriksen & Kærgård, 2004, s. 128).

Siden 1891 har pensionssystemet undergået en lang række ændringer, og pensionen består i dag af langt flere delkomponenter.

Den første større ændring fandt sted i 1922, hvor alderdomsunderstøttelsen skiftede navn til *aldersrenten*. I den forbindelse blev der opstillet nogle standardiserede kriterier for, hvornår man var berettiget til at modtage aldersrenten, ligesom der blev fastsat en lovbestemt ydelsesstørrelse. Kravet for at komme i betragtning til at modtage ydelsen var nu, at man var minimum 65 år, herboende og havde dansk indfødsret.⁵ I 1933 blev der i forbindelse med socialreformen slækket på nogle af modregningsreglerne, og det blev dermed muligt for flere ældre at modtage aldersrenten.

Den næste store ændring af det offentlige alderspensionssystem fandt sted i 1957, hvor aldersrenten blev erstattet af *folkepensionen*. Den afgørende forskel mellem aldersrenten og folkepensionen var, at behovskriteriet bortfaldt, så alle over 66 år nu var berettiget til at modtage et beskedent mindstebeløb (grundbeløb). Ydelsen blev dermed universel.

---

3. Alle personer, der fylder eller er fyldt 60 år efter 1. juli 1999, har ret til folkepension, fra de fylder 65 år. Personer, der er fyldt 60 år før 1. juli 1999, har først ret til folkepension, når de fylder 67 år.

4. Indtil 1891 fattighjælpen.

5. Der indførtes samtidig en dispensationsmulighed, så personer mellem 60 og 65 år stadig i nogle tilfælde kunne modtage ydelsen.

Derudover blev der indført et indkomstafhængigt pensionstillæg. I 1964 blev det besluttet at indføre fuld, almindelig folkepension til alle. Man fjernede således gradvist frem til 1970 de sidste modregninger i folkepensionens grundbeløb, og man tog dermed endnu et skridt væk fra en forsikringsbaseret offentlig aldersforsørgelse.

Før at sikre alle lønmodtagere et supplement til folkepensionen blev ATP-ordningen oprettet i 1964. ATP blev udformet som en lovfæstet, obligatorisk pensionsordning uden udtrædelsesmulighed. ATP er en kollektiv forsikringsordning med hovedvægt på livsvarig alderspension, hvor rettighederne dannes ud fra den enkeltes bidragsbetaling.⁶ I dag fremstår ordningen som en forsikringsordning baseret på et tarifgrundlag. Til forskel fra de overenskomstaftalte ordninger er bidraget til ATP et fast kronebeløb, som reguleres, hvis og når arbejdsmarkedets parter bliver enige herom. Bidraget gradueres efter den enkeltes arbejdstid for de beskæftigede og kommer for dem til at afspejle den enkeltes tilknytning til arbejdsmarkedet gennem livet.

Ud over de obligatoriske pensionsordninger (Folkepension, ATP og SP) eksisterer der også arbejdsmarkedspensionsordningerne og de individuelle pensionsordninger. Arbejdsmarkedspensionsordningerne er ordninger aftalt af arbejdsmarkedets parter eller på den enkelte virksomhed, hvor den enkelte lønmodtager/arbejdsgiver løbende indbetaler en procentsats af indkomsten. Ordninger på LO/DA-området er eksempler på arbejdsmarkedspensionsordninger. De individuelle ordninger kan oprettes i banker, sparekasser samt forsikrings- og pensionsinstitutter. Der findes ligesom for de arbejdsgiveradministrerede ordninger forskellige typer: kapitalpensioner, ratepensioner og livslange pensioner.⁷ Kapitalpensionerne udbetales som et engangsbeløb. Ratepensionerne udbetales i rater over en forudbestemt periode – minimum 10 år og maksimalt 25 år – mens livslange pensioner udbetales løbende, indtil man dør.⁸

---

6. ATP var oprindelig indrettet som en blanding af et fordelingsystem og et præmiereservesystem – det vil sige en blanding af løbende finansiering og finansiering via forudgående kollektiv opsparing. Sigtet hermed var at indfri et politisk ønske om at kunne yde væsentlige pensionsydelse til lønmodtagere, som allerede ved ordningens etablering var oppe i årene. Det betød en stor omfordeling fra unge til ældre. I takt med ordningens modning er fordelingsystemets betydning – og den heri værende begunstiggelse af de til enhver tid værende ældre medlemmer – blevet nedtonet.

7. Livslang pension kan ikke oprettes i et pengeinstitut.

8. Livslange pensioner kan også aftales til kun at løbe en bestemt årrække – dog minimum 10 år, jf. appendiks 2.

I 1940'erne begyndte nogle af de første arbejdsmarkedspensioner at se dagens lys.⁹ I 1946 blev Lægernes Pensionskasse oprettet og i løbet af 1950'erne fulgte andre faggrupper inden for sundhedsområdet (det gjaldt fx fysioterapeuter, ergoterapeuter, sygeplejersker og sygehjælpere).

Indtil 1960'erne var det almindelig praksis at ansætte folk i staten og i det offentlige som tjenestemænd, hvilket indebar yderst fordelagtige ansættelsesvilkår og en god pensionsordning. I takt med den voldsomme udbygning af den offentlige sektor ønskede man imidlertid at reducere antallet af tjenestemandsansættelser til fordel for en mere fleksibel ansættelsesordning. Ordningen har derfor været under afvikling siden da, og i dag er det kun ganske få faggrupper, der bliver ansat som tjenestemænd (Ploug, Henriksen & Kærgård, 2004, s. 127).¹⁰ Afviklingen af tjenestemandsoordningen betød, at en række faggrupper inden for det offentlige pludselig stod med medlemmer, der var meget forskelligt stillet – nogle var ansat som tjenestemænd med særlige pensionsrettigheder, mens andre medlemmer stod helt uden supplerende pensionsordninger. For at mindske denne ulighed oprettede man en række pensionskasser (Ploug, Henriksen & Kærgård, 2004, s. 127). I perioden 1954-1961 blev der således oprettet pensionskasser for civilingeniørerne, magistrerne, juristerne og økonomerne, hvorved flere akademikergrupper også blev dækket ind. Senere i 1960'erne fulgte finanssektoren, resten af sundhedssektoren og det øvrige offentlige funktionærrområde.

I perioden 1977-79 indefrøs man to dyrtidsreguleringer, som i første omgang blev sat ind i ATP-fonden og siden hen i Lønmodtagerne Dyrtidsfond (LD). Alle lønmodtagere, der var beskæftiget i denne periode, har, når de fylder 60 år, ret til at få udbetalt et beløb fra LD – beregnet ud fra den enkeltes beskæftigelsesomfang i perioden. Ordningen, som kun strakte sig over 2 år, kan i et vist omfang opfattes som en arbejdsmarkedspension. En person, der var fuldtidsansat i hele perioden, havde pr. december 2003 et tilgodehavende på 63.900.

I slutningen af 1980'erne stod store dele af det private arbejdsmarked og store dele af de LO-organiserede offentligt ansatte – i alt ca.

---

9. Værkstedsfunktionærerne i jernindustrien etablerede allerede i år 1900 en bidragsfinansieret pensionskasse efter nogenlunde samme mønster, som vi kender i dag. Det var dog først i 1950'erne og 1960'erne, der for alvor kom gang i udviklingen af arbejdsmarkedspensionerne (Jf. ATP's hjemmeside: kilde 4).

10. For eksempel ansatte inden for politiet og nogle embedsmænd på lederniveau.

to tredjedele af arbejdsstyrken – imidlertid stadig uden en arbejdsmarkedspension (Sørensen 2006, s. 4). Derfor fremlagde LO i 1985 et forslag til en pensionsreform. Det var dog først under overenskomstforhandlingerne i 1989 og i 1991, at man vedtog opbygning af de nye arbejdsmarkedspensioner. I 1989 gjaldt det de ufaglærte i den offentlige sektor, og i 1991 gjaldt det både de faglærte og de ufaglærte i den private sektor.

Pensionsbidragene var i starten meget beskedne – kun 0,9 pct. af lønnen (1993). I løbet af 1990'erne og starten af det nye årtusinde er ordningerne blevet udbygget, og bidragsprocenten nåede i juli 2006 op på 10,8 pct. (jf. Kilde 5). Det er allerede nu aftalt, at indbetalingsprocenten på LO-området skal stige til 12 pct. fra 2009.

Mens personer i beskæftigelse i mange år har indbetalt til ATP, er det først i 1990'erne, at modtagere af offentlige overførselsindkomster også er blevet omfattet af ATP-ordningen. Siden 1993 har modtagere af arbejdsløshedsdagpenge og AMU-godtgørelse fra en a-kasse for lønmodtagere samt modtagere af syge- og barseldagpenge indbetalt til ATP. Fra 1997 har disse grupper indbetalt dobbelt bidrag til ATP for at kompensere for det forhold, at der ikke optjenes arbejdsmarkedspension under fravær fra arbejdsmarkedet.¹¹

I 1997 blev modtagere af kontanthjælp og revalideringsydelse også omfattet af ATP. Samtidig fik modtagere af førtidspension, efterløn fra en a-kasse samt delpension mulighed for – på frivillig basis – at betale bidrag til ATP. Per 1. januar 2003 blev indbetalingerne gjort obligatoriske. Samtidig fik førtidspensionister også mulighed for at indbetale til SAP-ordningen, der er et supplement til folkepensionen, som minder om en arbejdsmarkedspension.

I 1998 indførte man den midlertidige pensionsopsparing (DMP). Som navnet antyder, var DMP kun ment som en midlertidig ordning for at dæmpe forbruget. Man valgte dog i 1999 at videreføre ordningen – igen for at dæmpe forbruget – som den særlige pensionsopsparing (SP). SP betragtes derfor både som en pensionsordning og et konjunkturregulerende instrument. SP lignede DMP på en række punkter.¹² SP var som

---

11. I 1997 indbetaltes dog kun halvdelen af ATP-bidrag, jf. ATP – Årsrapport, 2001, s. 77.

12. Der var dog visse forskelle. DMP blev udbetalt som én sum – SP skulle udbetales i rater over 10 år. DMP var en ren individuel opsparing – SP indeholdt en omfordeling af de opkrævede bidrag. Den særlige omfordeling af SP-bidragene betød, at alle personer med fuldtidsarbejde fik konteret lige store bidrag på deres personlige SP-konto. Både DMP og SP er imidlertid ændret siden da: a)

DMP baseret på en opkrævning af 1 pct. af bruttoindkomsten, og indestående skulle udbetales ved folkepensionsalderen eller ved død. Modtagere af overførselsindkomster har også indbetalt 1 pct. af bruttolønnen til den særlige pensionsopsparing (SP) siden 1998, ligesom lønmodtagere og selvstændige. Indbetalingerne til SP har været suspenderet siden 2003 og er foreløbig suspenderet frem til ultimo 2007. SP's fremtid som en del af det danske pensionssystem vil også i fremtiden være noget mere usikker, fordi ordningen bruges som et konjunkturregulerende instrument.

PENSIONSSYSTEMET I DAG

Samlet set betyder den historiske udvikling, at Danmark i dag har et pensionssystem, der består af tre søjler, se tabel 2.1.

Søjle 1 udgør stadig langt den største del af de nuværende pensionisters indkomst, men søjle 2 og 3 vil i de kommende år komme til at udgøre en stadig større andel af den samlede pension. Der er flere årsager til, at folkepensionen ikke længere er tilstrækkelig til at opretholde levestandarden, når man bliver pensioneret. For det første er der siden folkepensionens indførelse blevet langt flere erhvervsaktive kvinder. Det vil sige, at folkepensionen nu skal modsvare to erhvervsindkomster, hvor en husstands to folkepensioner før i tiden – som oftest – kun skulle dække én erhvervsindkomst.

For det andet havde personer i mellemindkomstgrupperne i starten af 1990'erne en relativt lavere dækningsgrad. Den relativt lavere dækningsgrad opstod, fordi personer med høje indkomster (lange uddannelser) havde indbetalt store beløb til arbejdsmarkedspensioner siden 1950'erne og derfor fik et pænt supplement til folkepensionen. Samtidig fik/får de laveste indkomster også en relativt høj dækningsgrad på grund af folkepensionens generøse niveau. Derfor var det nødvendigt, at mellemindkomsterne (især de ufaglærte og faglærte) begyndte at spare op til supplerende pension, hvis de ønskede at opnå højere dækningsgrader.

Den særlige omfordeling i SP er ophævet med virkning fra 2001, og SP er dermed blevet en ren individuel opsparing, b) DMP er nedlagt som selvstændig ordning, og DMP-konti er overført til SP pr. 1. januar 2003, og c) Folketinget har vedtaget en lov i 2005, der gør det muligt at vælge en individuel investeringsprofil og at flytte SP-indestående til et andet pensionsinstitut (ATP's hjemmeside).

Tabel 2.1

Søjlerne i det danske pensionssystem.

	Søjle 1: Offentligt administreret, universel (bopælskrav)	Søjle 2: Privat administreret med krav om medlemskab	Søjle 3: Privat administreret med frivillige indbetalinger
Målsætning og metode	Undgå fattigdom som pensionist via ens ydelse til alle, indkomstafhængig ydelse eller garanteret minimumspension	Sikre dækningsgrad via obligatorisk opsparingsordning i relation til beskæftigelse	Fleksibilitet gennem individuel pensionsopsparing eller anden opsparing til pensionisttilværelsen
Finansiering	Skattefinansieret	Opsparingsbaseret	Opsparingsbaseret
Danske ordninger	Folkepension	Arbejdsmarkeds- (Tjenestemand- ordning)	Individuelle pension- sordninger
	ATP	SP SAP	

Kilde: Konstrueret på baggrund af Socialministeriet et al., juni 2005, s. 7, tabel 2.1.

Anm.: ATP, SAP og SP kan ikke entydigt placeres som enten søjle 1- eller søjle 2-pensioner. De er her placeret under begge pensionssøjler og forskudt mod den søjle, som de skønnes at have flest træk til fælles med. Der er ikke egentlige bopælskrav i ATP, SP og SAP.

DE FORSKELLIGE TYPER AF PENSIONS- ORDNINGER

Som det fremgår af det historiske rids, besidder danskerne i dag mange forskellige pensionsordninger, som hver især har forskellige formål, som de skal opfylde. Nogle ordninger (overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensioner) bliver aftalt kollektivt på arbejdsmarkedet, og de fleste personer inden for et givent overenskomstområde indbetaler derfor den samme procentsats af deres løn til disse ordninger. Andre ordninger aftales individuelt i en bank eller et forsikringsselskab, og for disse ordninger vil der være stor forskel på, hvor stor en andel af lønnen der indbetales, og hvem der indbetaler. Disse ordninger benævnes private individuelle ordninger.

Nogle ordninger indeholder et kollektivt forsikringselement, som ud over sikringen af en pensionsrettighed i alderdommen også sik-

rer imod invaliditet og død (ægtefællepension¹³). Dette gælder fx ATP-ordningen, tjenestemandsortningen og andre arbejdsmarkedspensionsordninger.¹⁴ Ægtefællepension har især stor betydning for kvinder, da deres forventede levealder er højere end mændenes. Gifte kvinder er desuden typisk gift med mænd, der er ældre end dem selv.¹⁵ Pensionsbidraget i sådanne ordninger skal dermed både dække de traditionelle pensionsudbetalinger samt udbetalingerne til de forsikringsdækninger (ægtefællepension, invalidepension, børnepension mv.), som pensionsordningen indeholder. Den opgjorte pensionsrettighed vil derfor ikke afspejle summen af pensionsbidragene plus en forrentning, fordi en del af indbetalingerne går til forsikringsdelen.¹⁶ Andre ordninger er derimod rene individuelle opsparinger, hvor summen af indbetalingerne og forrentningen svarer til den pensionsrettighed, man kan forvente at få udbetalt, når man pensioneres.

Nogle ordninger har i dag eksisteret så længe, at deres medlemmer har indbetalt til ordningerne et helt arbejdsliv. Det gælder fx for Lægernes pensionskasse (1946) og Civilingeniørernes pensionskasse (1954). Andre ordninger er derimod først under opbygning, og der vil gå mange år, før disse ordninger er fuld modnet. Et eksempel er arbejdsmarkedspensionerne på LO-området, som først blev oprettet i starten af 1990'erne.

For at skabe klarhed over, hvordan de forskellige pensionsordninger er opbygget, har vi i appendiks til kapitel 2 lavet en mere dybtgående beskrivelse af de vigtigste elementer i pensionsordningerne.

---

13. Man kan også være forsikret ved død, uden at det er en ægtefællepension – en almindelig dødsfaldsdækning, der tilfalder en begunstiget, eller fx børnepension.

14. Det er også muligt at forsikre sig mod invaliditet og død i private ordninger, selvom det er mindre udbredt.

15. Jf. tabel 4.4 i kapitel 4.

16. Da tjenestemandspensionen er skattefinansieret, indbetales der ikke bidrag til denne ordning som til de andre arbejdsmarkedspensioner.

OPGØRELSESMETODE

I dette kapitel gør vi først rede for, hvilke pensionsordninger der indgår i de videre analyser, samt hvordan de er blevet beregnet. De fleste af de formuer, vi har fået oplysninger om, kender vi kun saldoen/rettigheden på i 2003, og det har derfor været nødvendigt at beregne pensionsformuen tilbage i tiden.¹⁷ Ud over pensionsformuen inddrages andre formuer også i dele af rapporten. Derfor gør vi i slutningen af kapitlet kort rede for, hvad begrebet *anden formue* dækker over.

GENERELLE KOMMENTARER OG AFGRÆNSNINGER

Medmindre andet er angivet, er alle opgørelser af indkomsterne og formuerne:

- opgjort i 2003-lønfaste kroner
- opgjort som bruttoværdier

---

17. Før 1995 findes der ikke tilstrækkelige oplysninger om indbetalingerne til de arbejdsgiveradministrerede ordninger til at kunne beregne pensionsformuer. Rapporten går derfor kun tilbage til 1995.

- opgjort på baggrund af en 30-procents stikprøve af befolkningen.

2003-lønkrone henviser til, at lønindekset inden for industrien er blevet anvendt. Bruttoværdier betyder i denne sammenhæng, at beløbet er opgjort før skat.

I rapporten inddrages også husstands niveauet enkelte steder. Husstands niveauet refererer til, at indkomsterne og formuen er blevet ækvivaleret efter følgende formel: $(\text{antal medlemmer})^{0,6}$. Rapporten beskæftiger sig dog primært med pensionsformuen opgjort på personniveau, og den husstandsækvivalerede formue vil kun blive inddraget, hvor den kan berige analysen. Der er i beregninger af pensionsformuerne anvendt et unisexgrundlag¹⁸. Unisexgrundlaget betyder bl.a., at der i beregningen af pensionen ikke gøres forskel på mænd og kvinder, selvom kvinder kan forvente at leve længere end mænd. Mænd og kvinder vil derfor få den samme årlige pension, hvis de har indbetalt det samme antal rater, selvom kvinder kan forvente at få udbetalt deres pension i flere år end mænd.¹⁹ Rapporten fokuserer på aldersgruppen 30-64-årige, da denne aldersgruppe generelt er veletableret på arbejdsmarkedet og stadig ikke er gået på pension.

Det indkomstbegreb, der anvendes i rapporten, er den samlede indkomst før skat og renteudgifter, men inkl. beregnet lejeværdi. Følgende skattefrie overførsler fra det offentlige er inkluderet: børnetilskud, boligstøtte/-ydelse, tillæg til førtidspensionister. Fra 1995 inkluderes skattefrie uddelinger fra fonde og foreninger. Varmehjælp, skattefri kontanthjælp og børnetilskud fra ikke samboende forældre er først inkluderet fra 2002. Medicintilskud mv. er ikke inkluderet. Lotterigevinster mv. er ikke inkluderet. Arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag er ikke inkluderet. Hævde kapitalpensioner og andre pensioner hævnet i utide er ikke inkluderet.

I rapporten anvendes baggrundsvariablen socioøkonomisk gruppe. Vi har valgt at opdele i følgende socioøkonomiske grupper: andre, arbejdsløse, overgangsydelse, efterløn, førtidspension, kontanthjælp,

---

18. Folketinget vedtog ved lov i 1998, at et unisexgrundlag skal anvendes ved pensionsordninger i kollektive pensionsordninger, dvs. enhver arbejdsmarked- eller virksomhedspension (Jf. ATP-faktum, Nr. 2, 2003: kilde 1).

19. Da unisexgrundlaget omfatter alle obligatoriske elementer i obligatoriske ordninger, fx invaliditetsdækning mv., kan man derfor ikke generelt konkludere, hvilket køn der har fordel af unisexprincippet.

lønmotager høj, lønmotager lav, selvstændige høj og selvstændige lav. Gruppen andre består af ”modtagere af sygedagpenge, uddannelsesgodtgørelse, orlovsydelse m.m.” + en uspecificeret gruppe. Gruppen arbejdsløse er personer, som er ledige minimum halvdelen af året. Grupperne efterløn, førtidspension og kontanthjælp giver sig selv. Gruppen lønmotager lav består af lønmotagere på grundniveau. Gruppen lønmotager høj består af alle andre lønmotagere end lønmotagere på grundniveau. Gruppen selvstændig lav består af selvstændige uden ansatte samt medarbejdende ægtefæller. Gruppen selvstændig høj består af alle andre selvstændige.

ORDNINGER I DEN SAMLEDE PENSIONSFORMUE

Velfærdskommissionen fik i forbindelse med udarbejdelsen af deres rapport i 2005 (Velfærdskommissionen, 2005) indsamlet et unikt datasæt med oplysninger om danskernes pensionsordninger i livsforsikringsselskaber, tværgående pensionskasser og pengeinstitutter ultimo 2003. Både arbejdsmarkedspensioner og individuelle pensionsordninger fordelt på livrenter, rateforsikringer, ratepensioner, kapitalforsikringer og kapitalpensioner indgår i datasættet. Disse data indgår i rapporten. I resten af rapporten omtales disse pensionsformuer under ét som *depotformuerne*.

I 2003 bestod den danske pensionsformue på makroplan af seks overordnede pensionstyper, jf. tabel 3.1.

Tabel 3.1

Pensionsformuen på makroplan og på individniveau (registre) 2003.²⁰ Brutto. 2003-løbende kroner.

2003 – mia. kr.	1995 – makro	1995 – registre	1999 – makro	1999 – registre	2003 – makro	2003 – registre
Depotformuerne						
Livsforsikringsselskaber	354,4		610,3		731,7	
Pensionskasser	179,3		254,0		340,1	
Pengeinstitutter	148,6		211,9		215,1	
I alt	682,3	609,3	1.076,2	993,0	1.286,9	1.162,3
ATP	128,2	128,2	228,0	228,0	260,8	260,8
DMP og SP	0,0	0,0	13,4	13,4	43,0	43,0
LD	35,3	33,5	52,3	50,8	54,0	52,6
SAP	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
I alt inkl. ATP, SP, LD og SAP	845,8	771,0	1.369,9	1.285,2	1.644,7	1.518,9
Tjenestemandspensioner	0,0	312,7	0,0	341,3	0,0	389,5
I alt inkl. tjenestemandspensioner		1.083,7		1.626,5		1.908,4

Kilde: Makrotallene stammer fra: Forsikring og Pension (2003), s. 51.

Den samlede depotformue på individniveau udgjorde 1.162,3 mia. i 2003. Grunden til, at denne formue er lavere end de 1.286,9 mia., som der ifølge tabel 3.1 var opgjort af værdier på makroplan, er, at:

- Makrotallene inkluderer firmapensionskasser, som samlet udgjorde 38,2 mia. i 2003.
- Makrotallene repræsenterer de samlede passiver i de tre overordnede pensionselskabstyper i tabel 3.1. Følgende poster for livsforsikringsselskaberne indgår ikke i individdatasættet: egenkapital (47,5 mia.), unit-link hensættelser (18,5 mia.), efterstillede kapitalindskud (4 mia.) og øvrige hensættelser og gæld (15 mia.) samt diverse (1,4 mia.). De udgør tilsammen 86,4 mia. i 2003.

Oplysninger om firmapensionsordninger og unit-link hensættelser indgik ikke i det datasæt, der blev indsamlet, og indgår derfor heller ikke i den depotformue, der anvendes i denne rapport. Egenkapitalen i livsforsik-

20. Makroplan refererer her til opgørelsen af pensionselskabernes hensættelser/formuer, mens individniveauet svarer til pensionsformuerne summeret over alle individerne i registre.

ringsselskaberne udgør ikke et bonuspotentiale på samme måde som egenkapitalen i de tværgående pensionskasser og pengeinstitutterne, og derfor er kun de forsikringsmæssige hensættelser til pension blevet indregnet for livsforsikringselskaberne.²¹

Vi forsøgte først at beregne ATP-formuerne vha. indbetalingsstrømmene til ordningen tilbage fra 1980, men da ordningen har eksisteret siden 1964, resulterede det i en kraftig undervurdering af ATP-formuen. Vi ansøgte derfor ATP om individdata for hhv. ATP-rettighederne, SP-depoterne og SAP-depoterne ultimo 2003. SP og SAP fik vi oplyst som depoter, og de kunne derfor anvendes direkte. ATP blev derimod oplyst som den rettighed, en person ville være berettiget til som 65-årig ultimo 2003, givet at personen ikke indbetalte yderligere til ATP. Disse rettigheder har vi efterfølgende konverteret til formuer.²² De samlede pensionsmæssige hensættelser i ATP udgjorde i 2003 260,8 mia. på makroplan.

I den særlige pensionsopsparing (SP) indgår den midlertidige pensionsopsparing (DMP). De samlede pensionsmæssige hensættelser til SP (og DMP) udgjorde ultimo 2003 43,0 mia. på makroplan.

Den supplerende arbejdsmarkedspension (SAP) for førtidspensionister blev først indført i 2003, og den samlede formue er derfor meget beskednen (169 mio.). Vi har kun fået oplyst depoterne for de konti, der administreres af ATP.²³

Vi har fra Lønmodtagernes Dyrtidsfond fået oplyst LD-formuerne ultimo 1999 og ultimo 2003. LD-formuen udgjorde i 2003 52,6 mia. på makroplan.

Tjenestemandsoordningen er en skattefinansieret ordning, og vi har derfor beregnet tjenstemandsformuerne på baggrund af de årlige pensionsrettigheder, som nuværende eller tidligere tjenstemænd var

---

21. I livsforsikringselskaber er egenkapitalen ejet af aktionærerne og skal dermed kun gives til forsikringstagerne, hvis selskabet er i fare for at gå konkurs. I pensionselskaberne, derimod, er egenkapitalen ejet af medlemmerne, og disse skal dermed have deres fair andel som en del af pensionen – det gælder dog ikke hele egenkapitalen for alle selskaber.

22. ATP er en ren livrenteordning uden individuelle depoter og uden mulighed for at opføre sådanne. De her anvendte formueoplysninger for ATP er derfor syntetiske og dannet af SFI ud fra en af SFI fastlagt metode. Beløbene er beregnet på baggrund af rettighedsoplysninger fra ATP. Det skal understreges, at ATP udelukkende leverede rettighedsoplysninger, og at ansvaret for såvel de konkrete beregninger som den valgte metode derfor udelukkende er SFI's.

23. Det anslås, at omkring 10 pct. af førtidspensionisterne har oprettet ordningen hos andre selskaber, primært PensionDanmark.

berettiget til ultimo 2003. For at kunne beregne en pensionsrettighed for de aktive tjenestemænd har vi modtaget et datasæt fra Økonomistyrelsen, som indeholder oplysninger om aktive tjenestemænds tjenestemandspensionsrettigheder. Ved hjælp af dette datasæt og oplysninger om udbetalingerne til pensionerede tjenestemænd har vi beregnet en kapitaliseret værdi af tjenestemandspensionsrettigheden for samtlige aktive og ikke-aktive tjenestemænd. Tjenestemandsforsikringerne beløb sig i 2003 til 389,5 mia.

Samlet set betyder det, at vi har opgjort den samlede bruttopensionsformue til i alt 1.908,4 mia. i 2003. I næste afsnit beskriver vi mere detaljeret, hvordan pensionsformuerne er blevet beregnet tilbage i tiden, samt hvordan ATP- og tjenestemandspensionsrettigheder er blevet konverteret til pensionsformuer.

BEREGNINGEN AF DE ENKELTE PENSIONSFORMUER

Nogle af pensionsordningerne i denne rapport har vi fået oplyst som formuer ultimo 2003, andre er blevet oplyst som en pensionsrettighed ved alder 65, mens vi for tjenestemandspensionsordningen alene har fået oplyst den pensionsgivende løn og anciennitet for de aktive tjenestemænd og udbetalingerne for de pensionerede tjenestemænd. For at kunne sammenligne rettighederne i disse ordninger har vi konverteret rettighederne til formuer.

Vi har desuden haft et ønske om at beskrive udviklingen i den samlede pensionsformue over tid. Derfor har det også været nødvendigt at beregne formuerne tilbage i tiden, da vi kun har fået oplyst formuerne/rettighederne ultimo 2003.²⁴ Ved beregningen af pensionsformuerne er der implicit taget højde for en forrentning og administrationsomkostninger, idet de beregnede beløb er de beløb, som pensionsvirkningerne har indberettet, skaleret op til makroformuerne/hensættelserne.

Depotformuerne

Som tidligere nævnt modtog vi et datasæt fra Velfærdskommissionen med oplysninger om danskernes depoter i livsforsikringselskaber, tvær-

---

24. LD-formuen har vi også fået oplyst for 1999.

gående pensionskasser og pengeinstitutter ultimo 2003. Sammenlagt indeholdt dette datasæt formuer for i alt 888,8 mia. På makroplan er der dog opgjort 1.286,9 mia. i disse selskaber.²⁵

Tabel 3.2 viser sammenhængen mellem depotformuerne, som vi modtog dem fra Velfærdskommissionen, vores depotformuer opgjort på individniveau og depotformuerne opgjort på makroniveau. Imputationerne vedrørende invalidepensionister og uddelingen af de ufordelte reserver har DREAM (Danish Rational Economic Agent Model) beregnet. En nærmere beskrivelse af måden, hvorpå DREAM har beregnet imputationer vedrørende primært invalidepensionister og fordelingen af de ufordelte reserver, findes i appendiks A3.1. Da indberetningerne af depotformuerne er sket på frivillig basis, er der nogle selskaber, der ikke har indberettet. Disse manglende indberetninger er forsøgt imputeret vha. af ind- og udbetalingsstrømme til de arbejdsgiveradministrerede og privattegnede ordninger. Hvis summen af indbetalingerne minus udbetalingerne oversteg depotformuen i 2003, er depotformuen blevet løftet med differencen.²⁶

Ud over de to imputationer og de ufordelte reserver manglede der stadig 25,2 mia. i registre, for at tallene svarede til makrotallene. Derfor er depotformuen blevet løftet med yderligere 25,2 mia..

For at beregne depotformuerne tilbage i tiden har vi fratrukket strømmen af ind- og udbetalinger. Det resulterer dog i formuer tilbage i tiden, som ikke summer til makrotallene i de enkelte år. Derfor er depotformuerne i registre blevet skaleret, så de samlet summer til makrotallene i de enkelte år.²⁷ Ved at skalere individernes formuer, så de samlet stemmer overens med makrotallene, opnås indirekte en forrentningskorrektur af depotformuerne, fordi makrotallene jo netop indeholder en forrentning. Korrektur vil dog være et vejet gennemsnit af den forrentning, man reelt har fået i de forskellige ordninger/selskaber.

---

25. Velfærdskommissionen har også imputeret værdier ud over de 888,8 mia. i deres analyser.

26. I et notat fra Finansministeriet af 30. marts 2005 – ”Imputation af manglende pensionsformuer” – skønnes det, at ca. 10 pct. af den samlede pensionsformue ikke indgik i de indsamlede data. Skønnet vedrører dog alene imputationerne for personer, der endnu ikke modtog en pensionsudbetaling i 2003. I vores opgørelse har vi også imputeret pensionsformuer for personer, der allerede modtog en pensionsudbetaling, i det omfang, det var nødvendigt, hvilket bevirker, at vi samlet imputerer en større andel – 12,6 pct.

27. De samlede makrohensættelser er også tilbage i tiden blevet fratrukket egenkapital mv. i livsforsikringselskaber samt formuerne i firmapensionskasserne.

Tabel 3.2

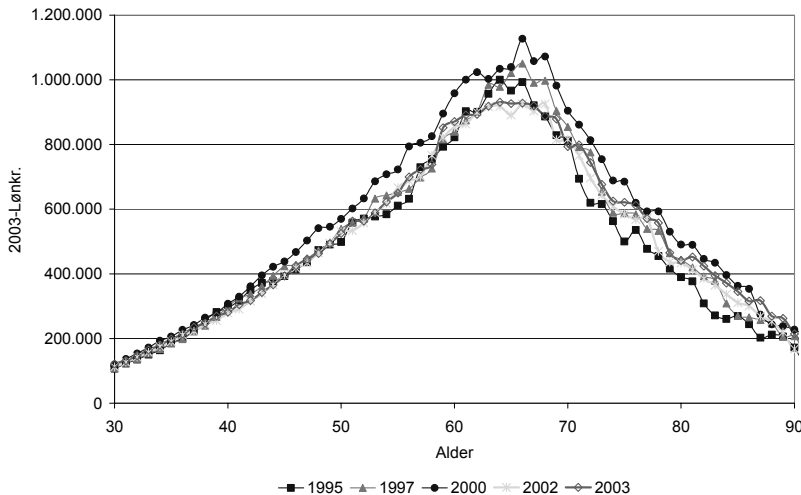
Sammenhængen mellem depotformuen modtaget fra Velfærdskommissionen, vores opgjorte depotformue og depotformuen på makroplan. 2003.

Mia. kr.	2003
Depotformuerne fra Velfærdskommissionen i stikprøven	869,6
+Imputationer vedrørende især invalidepensionister	25,1
+Ufordelte reserver	132,5
+Imputationer vedrørende manglende indberetning	109,9
=Samlede depotformuer i registrene før opskalering	1.137,1
+Manglende skalering for at ramme makrotallene	25,2
=Samlede depotformuer i registrene efter opskalering med 2,2 pct.	1.162,3
+Egenkapital mv. i livsforsikringsselskaber	86,4
+Firmapensionskasser	38,2
=Samlede passiver på makroplan i livsforsikringsselskaber, tværgående pensionskasser og pengeinstitutter	1.286,9

Kilde: Finanstilsynet (kilde 10) samt egne beregninger.

Figur 3.1

Den gennemsnitlige depotformue fordelt på alder. Kun personer med en positiv depotformue. 1995-2003. 2003-lønkroner.

Figur 3.1 viser den gennemsnitlige depotformue fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkroner. Den samlede depotformue steg fra 1995 frem til 2000 fra 837 mia. til 1.193 mia. I både 2001 og 2002 faldt

formuen og steg så igen i 2003 til 1.162 mia. Faldet i pensionsformuerne i 2001 og 2002 er en tendens, der gjorde sig gældende for størstedelen af pensionsporteføljen. Faldet skyldtes nedturen på aktiemarkedet i 2001 og 2002. Faldet i den gennemsnitlige depotformue i figur 3.1, fra 1999 til 2003, målt i 2003-lønkroner skyldes som nævnt primært faldet i depotformuerne i 2001 og 2002. En anden årsag til, at den gennemsnitlige depotformue falder, er, at antallet af personer, der besidder en depotformue, er steget, hvilket bevirker, at den gennemsnitlige depotformue er faldet. En 65-årig med en positiv depotformue havde i 2003 i gennemsnit 930.000.

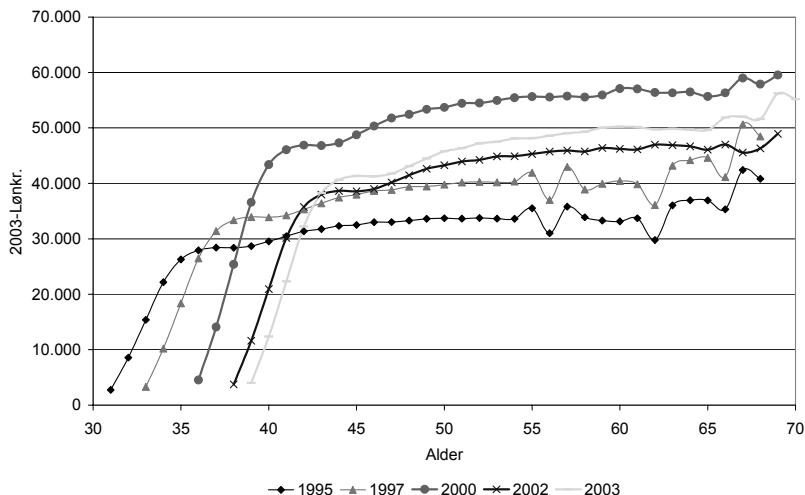
LD-formuerne

Vi har fået LD-formuerne oplyst for 1999 og 2003. De personer, der havde en LD-formue i 2003, havde også en LD-formue i 1999, da der ikke kommer nye personer til ordningen. Derfor vil alle personer, der var under 56 år i 1999, også være i populationen i 2003 – medmindre de er døde. Blandt personer mellem 56-70 år vil nogle personer have fået udbetalt deres LD-formue mellem 1999 og 2003. Den kombinerede fordeling af LD-formuerne på køn og alder for de 56-70-årige i 1999 og 2003 er blevet brugt til at udtrække den andel af 1999-populationen, som får lov at blive i populationen frem til 2003. Personerne er trukket simpelt tilfældigt. For perioden 1995-1998 ved vi, at de personer, der var i populationen i 1999, også må have været i populationen i de foregående år. Derudover mangler de personer, som har fået udbetalt deres LD-formue i perioden 1995-1998. Ved hjælp af matching på køn, alder, socioøkonomisk gruppe, uddannelsesniveau og herkomst er personer i aldersintervallet 56-70 i årene 1995-1998 blevet tildelt en LD-formue på baggrund af, hvordan LD-formuen var fordelt på disse karakteristika i 1999.

Figur 3.2 viser den gennemsnitlige LD-formue fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkroner. LD-formuen voksede fra 1995 til 2000 fra 48,5 mia. til 69,5 mia. og faldt derefter frem til 2002 til 52,4 mia. for så igen at stige til 54 mia. i 2003. Denne udvikling ses også i figur 3.2. I 2003 kunne en 65-årig med en formue i Lønmodtagernes Dyrtdsfond i gennemsnit forvente at have en formue på ca. 50.000 kr. Beløbet varierer kun meget lidt for de 45-65-årige, fordi ordningen kun var aktiv i to år, hvilket betyder, at alle de, der har indbetalt, stort set har indbetalt det samme beløb – kun de, der i 1977-79 var meget unge, har indbetalt mindre beløb.

Figur 3.2

Gennemsnitlig LD-formue fordelt på alder. Kun personer med en positiv LD-formue. 1995-2003. 2003-lønkrone.

Det ujævne forløb for 1995-1998-kurverne ved 56-års-alderen og 64-års-alderen skyldes, at disse kurver er skabt via matching. Udsvingene er dog ubetydelige set i forhold til den samlede pensionsformuemasse. Den yngste person i bestanden bliver for hvert år, der går, ét år ældre, fordi der ikke kommer nye personer til ordningen, da ordningen kun var åben for nye medlemmer fra 1977-79. Når man fylder 70 år, får man automatisk udbetalt sin LD-formue, medmindre man beder om udsættelse. Derfor er der stort set ingen over 70 år, der besidder en LD-formue. Lønmodtagernes Dyrtidsfond kan forventes at være fuldt udfaset omkring 2035, når de personer, der i 2003 var 38 år, fylder 70.

ATP-formuerne

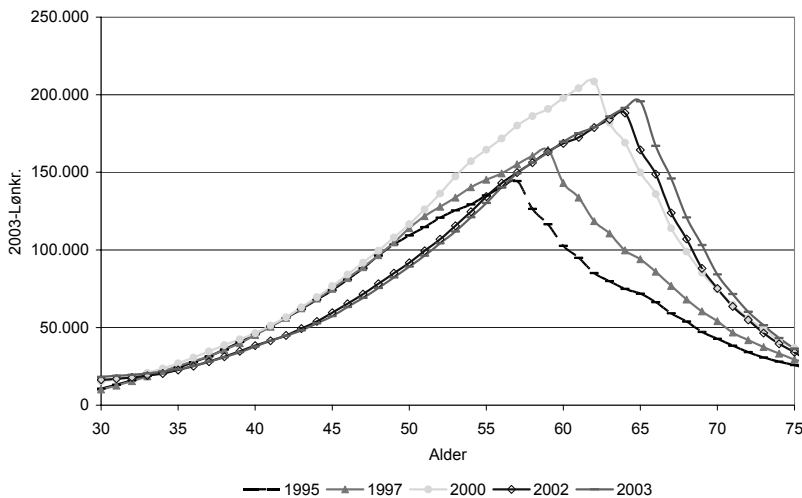
Vi har fået oplyst den årlige pensionsrettighed ultimo 2003, som en indehaver af en ATP-rettighed vil være berettiget til som 65-årig, givet at der ikke indbetales yderligere til ordningen, dvs. kun inkl. en forrentning frem til man fylder 65 år. Denne rettighed har vi tilbagediskonteret med

en markedsrente på 6 pct.²⁸ Samtidig har vi korrigeret for, at nogle vil være døde, inden de fylder 65 år. Nutidsværdien af rettigheden har vi for de personer, der endnu ikke var pensioneret, ganget med restlevetiden for en 65-årig, som i 2003 var 17,3 år. For de personer, der allerede modtager en udbetaling fra ATP, har vi ganget udbetalingerne med den forventede restlevetid på de respektive alderstrin for at beregne deres ATP-formue. For at beregne ATP-formuerne tilbage i tiden har vi brugt ind- og udbetalingsstrømmene til ATP. Formuerne i de enkelte år er efterfølgende blevet opskaleret til makrotallene i de enkelte år, og opgørelserne indeholder derfor implicit en forrentning.

Figur 3.3 viser den gennemsnitlige ATP-formue fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkrone.

Figur 3.3

Gennemsnitlig ATP-formue fordelt på alder. Kun personer med en positiv ATP-formue. 1995-2003. 2003-lønkrone.

Figuren viser, at ATP-formuerne i hvert af årene har et klart toppunkt omkring en bestemt alder, og at denne alder er stigende i den belyste periode. Det hænger sammen med, at ATP-ordningen stadig er under

28. Det vil sige en forrentning på 2 pct. over den gennemsnitlige løninflation for perioden 1995-2003.

modning, idet den potentielle bidragsperiode siden ordningens etablering i 1964 gradvis øges. Denne proces vil slutte senest omkring 2012, hvor den generation, som fyldte 16 i 1964, vil nå folkepensionsalderen på 65 år. Den nedadgående forskydning i toppunktet i perioden 2001 og 2002 kan henføres til effekterne af aktiekrisen i årene 2001 og 2002.²⁹ Efter 2012 vil den potentielle bidragsperiode i hovedsagen være den samme for alle nye kohorter. Andre processer forventes dog at påvirke billedet. Herunder det forhold, at den kvindelige erhvervsfrekvens er steget betydeligt i de senere årtier, og at nye generationer af kvindelige pensionister derfor kan se tilbage på en længere og mere omfattende erhvervsaktivitet end tidligere generationer, at der siden starten af 90'erne er indbetalt bidrag i sammenhæng med en lang række overførselsindkomster, og at der siden midten af 90'erne er betalt dobbelte bidrag i forbindelse med bl.a. arbejdsløshedsdagpenge. Efter de udførte beregninger havde en 65-årig i 2003 i gennemsnit en ATP-formue på 195.000.

SP-formuerne

Vi har fået oplyst en samlet saldo for SP ultimo 2003. Ved hjælp af ind- og udbetalinger til disse ordninger har vi dannet SP-formuen tilbage i tiden. For at få overensstemmelse med makrotallene er formuerne tilbage i tiden blevet skaleret, så de stemmer med makroformuerne. Dermed indeholder formuerne også en forrentning over tid.

Figur 3.4 viser den gennemsnitlige SP-formue fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkroner. Den samlede SP-formue er siden oprettelsen i 1998 steget stødt fra 7,7 mia. til 43 mia. i 2003. Udviklingen i SP-formuen adskiller sig fra udviklingen i ATP- og LD-formuen ved, at den samlede formue ikke blev reduceret i 2001 og 2002. Dette hænger sammen med, at SP-ordningen stadig er så ny, at indbetalingerne stadig langt overstiger udbetalingerne. Indbetalingerne var i 2003 7,7 mia., mens udbetalingerne kun beløb sig til 171 mio. Korrigeres væksten i den samlede SP-formue for differencen mellem ind- og udbetalingerne, så var afkastene også negative i SP-ordningen i 2001 og 2002. Udviklingen i SP-formuen over alder følger udviklingen i den gennemsnitlige indkomst over alder (ses ikke her). Den stiger op til omkring 40-årsalderen, hvorefter den er nogenlunde stabil frem til 60-årsalderen, hvor den begynder at falde.

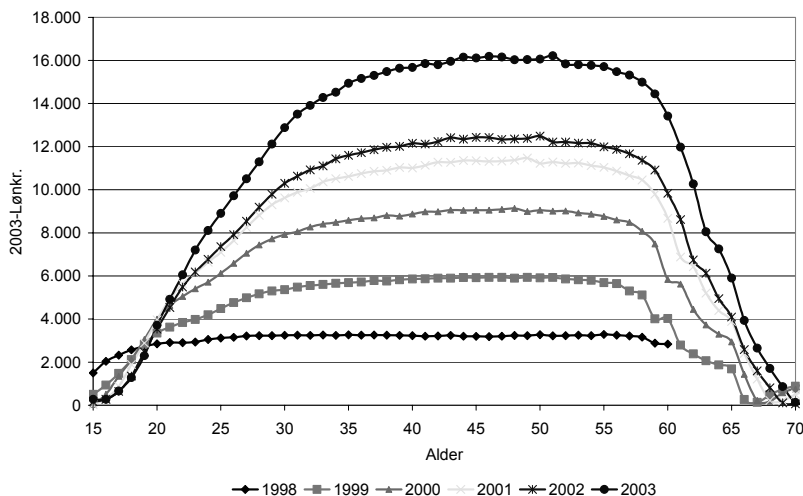
---

29. En mindre del kan skyldes ændrede regnskabsprincipper (indførelsen af markedsværdier).

Figur 3.4

Gennemsnitlig SP-formue fordelt på alder. Kun personer med en positiv SP-formue. 1995-2003. 2003-lønkrone.

Den gennemsnitlige SP-formues toppunkt i 2003 var ved 51-års-alderen, hvor den gennemsnitlige formue for dem, der besad en SP-konti, var 16.219. Ordningen er foreløbig indefrosset frem til ultimo 2007.

SAP-formuerne

Saldoen for den supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SAP) har vi fået oplyst ultimo 2003. Denne ordning er først startet i 2003, og formuen er derfor stadig meget beskeden. Den gennemsnitlige SAP-formue lå i 2003 mellem 3.500 kr. og 4.000 kr. for de 25-65-årige (ses ikke her).

Tjenestemandspensionerne

Tjenestemandspensionerne er skattefinansierede og finansieres af den løbende skatteopkrævning. Det betyder, at tjenestemandspensionen beregnes vha. oplysninger om den enkeltes tjenestemandsciennitet samt skalatrin (pensionsgivende løn). Tjenestemænd indbetaler derfor ikke løbende til deres pensionsordning, men optjener i stedet en pensionsret-tighed på baggrund af deres anciennitet og skalatrin (pensionsgivende løn). Vi har fra Økonomistyrelsen fået oplyst tjenestemandsciennitet og skalatrin for alle de aktive statslige tjenestemænd og ca. halvdelen af

de aktive kommunale tjenestemænd, hvilket tilsammen udgjorde ca. 105.000 personer i 2003. I datasættet fra Økonomistyrelsen indgik kun godt halvdelen af de aktive kommunale tjenestemænd, og der er således en gruppe af kommunale tjenestemænd, for hvem vi ikke har fået oplyst skalatrin og anciennitet. For at kunne estimere en tjenestemandspensionsformue for denne gruppe har vi fået lavet en specialkørsel hos Danmarks Statistik, der viser disse personers job- og virksomhedsanciennitet. Virksomhedsancienniteten er først blevet anvendt og derefter jobancienniteten, når der ikke eksisterer en virksomhedsanciennitet.³⁰ For at kunne beregne en tjenestemandspension for gruppen uden en anciennitet i datasættet fra Økonomistyrelsen har det også været nødvendigt at anvende et mål for den pensionsgivende løn. Her er lønindkomsten fra registrene blevet anvendt.³¹ For at nå frem til en tjenestemandspension er pensionsrettighederne blevet ganget op med den forventede restlevetid for en 65-årig. For dem, der allerede modtager en tjenestemandspension, er udbetalingen blevet ganget op med restlevetiden på de enkelte alderstrin.³² Vi har kun fået oplyst tjenestemandspancienniteten i 2003. For at kunne beregne en tjenestemandspension tilbage i tiden, har vi antaget, at ancienniteten falder med et år pr. år, vi bevæger os tilbage i tiden. Tilsvarende har vi deflateret den pensionsgivende løn med løninflationen. Tjenestemænd, der allerede modtager en tjenestemandspension, har fået deres tjenestemandspension beregnet vha. deres udbetalinger ganget med deres forventede restlevetid. Tjenestemænd, der på et senere tidspunkt modtager en tjenestemandspension, er, før de modtog tjenestemandspension, blevet kategoriseret som aktive tjenestemænd.³³ Deres formuer er blevet beregnet ved at nedskrive den tjenestemandspension, de får beregnet vha. deres udbetalinger, med 6 pct. pr. år. De 6 pct. svarer nogenlunde til den kombinerede effekt af en deflatering med lønindekset og et anciennitetsfald på et år pr. år, man går tilba-

---

30. Virksomhedsancienniteten er generelt længere end jobancienniteten. Begge anciennitetsmål er i gennemsnit kortere end de anciennitetsoplysninger, vi har fået oplyst fra Økonomistyrelsen, hvilket kunne tyde på, at pensionsrettighederne undervurderes for de personer, som ikke har en anciennitet i datasættet fra Økonomistyrelsen.

31. Lønindkomsten overvurderer den pensionsgivende løn en smule.

32. Dette overvurderer tjenestemandspensionerne for de 60-65-årige, fordi det ikke har været muligt at identificere, hvor stor en del af udbetalingen til tjenestemænd, der vedrører u/65 eller u/67 tillægget.

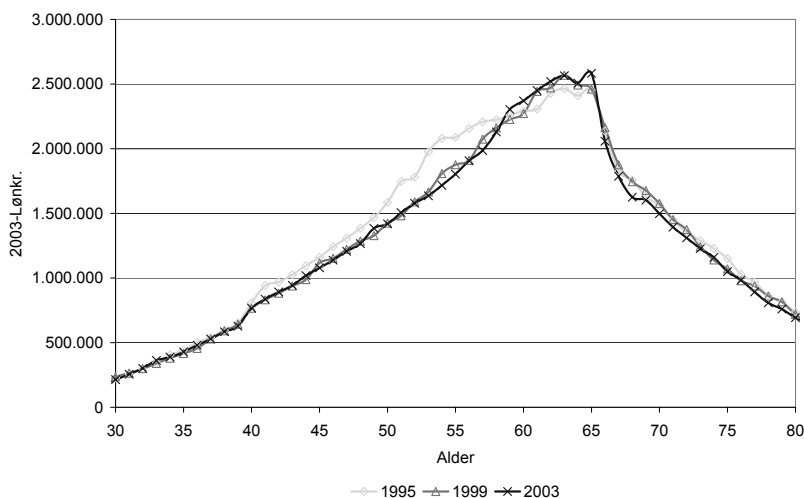
33. De aktive tjenestemænd tilbage i tiden, som døde, før de blev pensioneret, har det ikke været muligt at beregne tjenestemandspensioner for.

ge i tiden. For at kunne sammenligne tjenestemandsforsikringerne med de andre pensionsforsikringer har vi efterfølgende lavet en forrentningsjustering på 2 pct., så forrentningen sidestilles med en markedsrente (der er allerede korrigeret for løninflation, da ydelsen afhænger af den pensionsgivende løn). Forrentningskorrektionen medfører, at den samlede tjenestemandsforsikring i 2003 nedjusteres fra 470,5 mia. til 389,5 mia. Anvendes en forrentningskorrektion på 1 pct., nedjusteres forsikringen til 426,9 mia.

Figur 3.5 viser den gennemsnitlige tjenestemandsforsikring fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkroner.

Figur 3.5

Gennemsnitlig tjenestemandsforsikring fordelt på alder. Kun personer med en positiv tjenestemandsforsikring. 1995-2003. 2003-lønkroner.

Den samlede tjenestemandsforsikring stiger fra 312,7 mia. til 389,5 mia. fra 1995 til 2003. Samtidig falder antallet af tjenestemænd (både aktive og ikke-aktive) med 10 pct., hvilket betyder, at den gennemsnitlige tjenestemandsforsikring stiger fra godt 1 mio. til 1,4 mio. En af forklaringerne på den store stigning i den gennemsnitlige tjenestemandsforsikring kan være, at der bliver færre og færre, der ansættes som tjenestemænd, hvilket øger, den gennemsnitlige anciennitet/rettighed for de resterende tjenestemænd. Tjenestemandsforsikringen er et eksempel på en ordning, der er

fuld modnet, dvs. at der eksisterer personer på alle alderstrin, som er en del af ordningen. Når arbejdsmarkedspensionerne på LO-området er fuldt udbygget, vil en større del af arbejdsmarkedet kunne forvente tilsvarende store pensionsudbetalinger. Nogle akademikergrupper er allerede i dag i besiddelse af næsten fuldt udbyggede arbejdsmarkedspensioner (fx medlemmer af Lægernes Pensionskasse). Sammenligner man disse grupper med højtuddannede tjenestemænd, kan man se, at de besidder depotformuer, der i gennemsnit er endnu større end tjenestemandspensionerne (tallene fremgår ikke af rapporten). Den samlede pensionsformue for de to grupper er dog nogenlunde lige store, fordi højtuddannede tjenestemænd ofte har en supplerende pensionsordning.

Den samlede pensionsformue

Den samlede pensionsformue er fremkommet ved at summe depot-, ATP-, LD-, SP-, Tjenestemand- og SAP-formuerne. I 2003 udgjorde den samlede pensionsportefølje 1.908 mia. eller i gennemsnit 436.527 pr. person for personer over 14 år. Beregner man gennemsnittet alene for dem, der besad en pensionsformue i 2003, stiger gennemsnittet til 453.267. Bag gennemsnittene skjuler der sig store forskelle, hvilket vil fremgå af de videre analyser i rapporten.

Figur 3.6 viser den samlede gennemsnitlige pensionsformue fordelt på alder for perioden 1995-2003 i 2003-lønkroner. Den samlede pensionsformue udgjorde i 1995 1.489 mia. og steg frem til 2000 til 1.957 mia. På grund af den tidligere omtalte nedtur på aktiemarkedet i 2001 og 2002 faldt den samlede pensionsformue i 2001 til 1.898 mia. og i 2002 til 1.847 mia. I 2003 genvandt aktiemarkedet styrke og den samlede pensionsformue steg til 1.908 mia. Figur 3.6 viser det klassiske opsparingsforløb, hvor man gennem arbejdslivet sparer op til pensionstilværelsen, mens man som pensionist nedsparer pensionsformuen. En 65-årig havde i 2003 i gennemsnit en samlet pensionsformue på 1.060.000. I fremtiden kan man forvente endnu større pensionsformuer på alle alderstrin i takt med, at de nye arbejdsmarkedspensioner på bl.a. LO-området modnes.

Figur 3.6

Den samlede gennemsnitlige pensionsformue fordelt på alder. Kun personer med en positiv pensionsformue. 1995-2003. 2003-lønkroner.

Velfærdskommissionen har beregnet, at den gennemsnitlige pensionsformue i 2078 vil være steget med ca. 70 pct. for en 65-årig (Velfærdskommissionen, 2005, kapitel 5, s. 32).³⁴

ANDEN FORMUE

Ud over pensionsformuen inddrager vi også *anden formue*. Anden formue består af bl.a. boligformuen (ejendomsvurderingen), gæld i pengeinstitutter, indestående i finansielle selskaber og aktieposter. Anden formue inddrages for at få så komplet et billede af danskernes opsparing som muligt, fordi det meget vel kan tænkes, at visse grupper af befolkningen sparer op til alderdommen i fx boligen eller værdipapirer i stedet for i en pensionsordning.

---

34. Stigningen refererer til stigningen i den gennemsnitlige pensionsformue beregnet for alle personer, ikke kun dem, der har en pensionsformue.

Det er velkendt, at de offentlige ejendomsvurderinger ligger noget under markedsprisen.³⁵ Undervurderingen skyldes, at prisstigningerne var ret voldsomme i slutningen af 1990'erne, og da den offentlige ejendomsvurdering ikke har fundet sted hvert år, har det betydet, at vurderingerne afveg noget fra markedsprisen.³⁶ De aktiver og passiver, der er tilgængelige i registrene, er også undervurderet, fx mangler der oplysninger om unoterede aktier, egenkapital, boligformue i udlandet m.m.

DEN SAMLEDE FORMUE

For at kunne operere med et samlet formuebegreb er det nødvendigt, at komponenterne bliver behandlet ensartet skattemæssigt. Den samlede pensionsformue er et bruttobegreb, dvs. at der først betales skat, når pensionerne udbetales. Anden formue, derimod, er et nettobegreb, idet der allerede er betalt skat af værdierne.³⁷ For at nå frem til et samlet formuebegreb er det derfor nødvendigt at trække skat af pensionsformuerne, så de også opgøres som en nettoformue. Vi har til dette formål valgt at anvende en skatteprocent på 40 pct.³⁸

Oversigt 3.1 viser, hvad den samlede nettoformue består af. Boligformuen (den offentlige ejendomsvurdering), som er en del af aktiverne, har haft stor betydning for udviklingen i den samlede formue de seneste år, og boligformuen vil derfor i visse tilfælde blive fremhævet i gennemgangen.

---

35. Se fx Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2006), s. 29.

36. De ejendomsværdier, der her er anvendt, har Told & Skat opjusteret de år, hvor der ikke har fundet en offentlig ejendomsvurdering sted af Told & Skat. Opjusteringerne har dog ikke været tilstrækkelige i forhold til markedsudviklingen, og ejendomsvurderingerne vil derfor stadig være en smule undervurderet.

37. Der mangler da også at blive betalt skat af fx aktier, hvilket betyder, at nettoformuen overvurderes.

38. Dette er en klar forenkling i forhold til, hvordan de reelle skattesatser vil blive, idet nogle personer også som pensionister vil komme til at betale mellemskat og topskat.

Oversigt 3.1

Den samlede nettoformue fordelt på formuekomponenter.

Formuekomponent
ATP-formue
+ SAP-formue
+ SP-formue
+ LD-formue
+ Tjenestemandformue
+ Depotformue
= Samlede pensionsformue før skat
= Samlede nettopensionsformue (efter 40 pct. skat)
+ Anden formue (aktiver - passiver)
= Samlede nettoformue

DEN SAMLEDE FORMUES FORDELING

I dette kapitel giver vi et overblik over, hvordan den samlede formue – dvs. pensionsformuen inklusive *anden formue* – har udviklet sig både på individniveau og på husstands niveau. Desuden ser vi også på sammenhængen mellem formuens størrelse og indkomstens størrelse. Det sidste, vi ser på i kapitlet, er sammenhængen mellem størrelsen af pensionsformuen, og hvilken civilstand man har (enlig eller i parforhold).

NETTOFORMUENS OVERORDNEDE FORDELING

I dette afsnit gennemgår vi, hvordan den samlede nettoformue på personniveau har fordelt sig på formuekomponenter i årene 1995, 1999 og 2003 (se tabel 4.1). Flere af formuekomponenterne har en meget højreskæv³⁹ fordeling, og visse formuekomponenter besiddes kun af en mindre del af befolkningen. Derfor beskrives nettoformuens fordeling vha. flere forskellige statistiske mål, se tabel A4.1 i appendiks.

---

39. *Højreskæv* vil sige, at den klassiske klokkeformede fordeling, vi kender fra en normal fordeling, trækkes ud mod højre, samtidig med at medianen rykker til venstre i forhold til gennemsnittet. Ved en fuldstændig symmetrisk fordeling (normalfordeling) vil median være lig gennemsnit.

Tabel 4.1

Den samlede nettoformue fordelt på formuekomponenter. 1995, 1999 og 2003. 30-64 år. 2003-lønkroner.

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
Antal observationer	2.411.307	2.540.007	2.616.710	205.403	8,52
Lønudvikling indekseret – 2003=100	72,79	85,24	100		
<i>Summeret over individerne (mia.)</i>	Mia. kr.	Mia. kr.	Mia. kr.	Mia. kr.	Mia. kr.
ATP-formue	94	137	124	30	32,5
SP-formue	0	7	22	22	-
SAP-formue	0	0	0	0	-
LD-formue	27	35	31	3	12,2
Tjenestemandsfarmue	176	165	160	-16	-9,1
Depotformue	407	569	574	167	41,0
Den samlede nettopensionsformue	704	913	911	207	29,4
Aktiver	1.127	1.583	1.796	670	59,4
– boligformue (en del af aktiverne)	782	1.277	1.477	695	89,0
Passiver	680	1.030	1.174	494	72,6
Anden formue (aktiver - passiver)	447	553	623	176	39,4
Den samlede nettoformue	1.151	1.465	1.534	383	33,3
BNP i 2003-lønkroner	1.401	1.424	1.401	0	0,0
Samlede nettoformue/BNP (procent)	82,18	102,94	109,51	27	33,2
<i>Gennemsnit</i>	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
ATP-formue	38.846	53.875	47.460	8.614	22,2
SP-formue	0	2.894	8.435	8.435	-
SAP-formue	0	0	36	36	-
LD-formue	11.407	13.897	11.798	391	3,4

fortsættes ...

Tabel 4.1 fortsat

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
<i>Gennemsnit (fortsat)</i>	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tjenest- mandsfor- mue	73.185	65.010	61.309	-11.876	-16,2
Depotformue	169.182	224.312	219.886	50.704	30,0
Den samlede nettopen- sionsformue	292.621	359.987	348.925	56.304	19,2
Aktiver	468.035	624.381	687.779	219.744	47,0
– boligformue (en del af aktiverne)	324.784	503.702	565.663	240.879	74,2
Passiver	282.525	406.346	449.404	166.879	59,1
Anden for- mue (aktiver - passiver)	185.510	218.035	238.375	52.865	28,5
Den samlede nettoformue	478.131	578.022	587.300	109.169	22,8
<i>Andel af den samlede nettoformue pct.</i>	Andel	Andel	Andel	Andel	Andel
ATP-formue	8,12	9,32	8,08	-0,04	-0,5
SP-formue	0	0,5	1,44	1,44	-
SAP-formue	0	0	0,01	0,01	-
LD-formue	2,39	2,4	2,01	-0,38	-15,8
Tjeneste- mandsfor- mue	15,31	11,25	10,44	-4,87	-31,8
Depotformue	35,38	38,81	37,44	2,06	5,8
Den samlede nettopen- sionsformue	61,2	62,28	59,41	-1,79	-2,9
Aktiver	97,89	108,02	117,11	19,22	19,6
– boligformue (en del af aktiverne)	67,93	87,14	96,32	28,39	41,8
Passiver	59,09	70,3	76,52	17,43	29,5
Anden for- mue (aktiver - passiver)	38,8	37,72	40,59	1,79	4,6
Den samlede nettoformue	100	100	100		

fortsættes ...

Tabel 4.1 fortsat

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
<i>Andel, der besidder formuetyper i pct (fortsat)</i>					
	Andel	Andel	Andel	Andel	Andel
ATP-formue	90,6	97,1	98,8	8,1	9,0
SP-formue	0	86,6	94,3	94,3	-
SAP-formue	0	0	1,6	1,6	-
LD-formue	63,8	55,6	46,7	-17,1	-26,8
Tjenestemandsfornue	7,9	7,1	6,3	-1,6	-20,1
Depotformue	64,3	75,5	81,9	17,5	27,2
Den samlede nettopen-sionsformue	96,2	98,5	99,4	3,2	3,4
– boligformue (en del af aktiverne)	49,4	53,5	54,9	5,5	11,2
Anden formue (aktiver - passiver)	58,8	60,1	61,1	2,3	4,0
Den samlede nettoformue	79,9	82	82,9	3,1	3,8

Anm.: Boligformuen refererer til vurderingen og ikke til nettoboligformuen (friværdien). Da anden formue og den samlede nettoformue kan være negative, da repræsenterer deres andele de personer, der har en positiv værdi. For de andre komponenter kan værdierne kun være positive. Δ refererer til den absolutte ændring.

Det bør bemærkes, at sammenligningen foretages i 2003-lønkroner, hvilket betyder, at hvis udviklingen fra 1995 til 2003 har været 0, så er pensionsformuen alligevel vokset med 17,4 pct. i forhold til prisudviklingen.⁴⁰ Desuden bør det bemærkes, at tabel 4.1 vedrører nettopensionsformuen, fordi pensionsformuen er blevet sammenlagt med *anden formue*, som er et nettoformuebegreb. Analysen i dette kapitel og de efterfølgende kapitler fokuserer primært på aldersgruppen 30-64 år.

40. Lønningerne i industrien steg fra 1995 til 2003 med 37,4 pct. Forbrugerprisindekset steg i samme periode med 20 pct. Udviklingen i lønningerne i den statslige sektor var fra 1996-2003 stort set den samme som udviklingen i industriens lønindeks. Differencen mellem løn- og prisindekset var således 17,4 pct. (Danmarks Statistikbank, tabel PRIS9, tabel ILON6 og tabel ILON4).

Udviklingen i den samlede nettopensionsformue fra 1995 til 2003

Den samlede nettopensionsformuemasse er fra 1995 til 2003 steget med 207 mia. for aldersgruppen 30-64 år, svarende til en stigning på 29,4 pct. Dette er lidt mindre end stigningen i den samlede nettoformuemasse, som var på 33,3 pct. Forskellen skyldes som tidligere nævnt, at *anden formue* er steget med 39,4 pct., fordi boligformuen er steget med 89 pct. I 2003 havde 30-64-årige danskere en samlet nettoformue på 1.534 mia., svarende til 109,5 pct. af BNP. Væksten i den samlede nettoformue har været 33,2 pct. større end væksten i BNP (målt i 2003-lønkroner) i samme periode. Ifølge Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005, s. 7) er de øgede indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner slået fuldt igennem på den samlede opsparing. Dermed tyder det ikke på, at indbetalingerne har fortrængt andre opsparingsformer.

Tjenestemandsoordningen er et godt eksempel på, hvor store værdier, der kræves afsat til pension, når en pensionsordning er fuldt modnet. Selvom kun 6 pct. af de 30-64-årige besad en tjenestemandsoordning i 2003, udgjorde ordningen 18 pct. af den samlede formuemasse. Hvis alle 30-64-årige skulle have opsparret værdier svarende til, hvad en gennemsnitlig indehaver af en tjenestemandspension besad i 2003, ville det kræve en samlet nettopensionsformuemasse på makroplan på 2.540 mia. (4.230 mia. brutto).

Udviklingen i den gennemsnitlige nettopensionsformue fra 1995 til 2003

1990'erne var præget af en kraftig udbygning af pensionsområdet. Først kom arbejdsmarkedspensionerne på LO-området (1993), derefter fulgte udvidelsen af personkredsen, der indbetaler til ATP, til også at omfatte personer på overførselsindkomster (1993 og 1997), og i 1998 indførte man den midlertidige pensionsopsparing (DMP), som senere blev erstattet af SP. Sammenlagt har disse ændringer været hovedårsagen til, at den samlede gennemsnitlige nettopensionsformue steg fra 292.621 til 359.987 fra 1995 til 1999 – en stigning på 23 pct. Formuen steg yderligere i 2000, men faldt så i 2001 og 2002, og den samlede nettopensionsformue var derfor en smule lavere i 2003 (348.925) end i 1999. Den gennemsnitlige LD-formue var den af nettopensionsformuerne, der blev reduceret relativt mest fra 1999 til 2003, med en reduktion på 15 pct. målt i 2003-lønkroner. Forklaringen på dette er, at LD-ordningen er en ordning, der er under udfasning, idet medlemmerne gradvist forsvinder, mens der

ikke kommer nye til. Set over hele perioden var depotformuerne, efterfulgt af ATP-formuerne, de to nettopensionsformuekomponenter, der steg mest.⁴¹ Dette hænger formentlig sammen med, at de ændringer, der skete i 1990'erne især vedrørte disse to pensionsformuer. Stigningen i den samlede nettopensionsformue fra 1995 til 2003 blev – trods nedturen på aktiemarkedet i 2001 og 2002 – 19,2 pct. målt i 2003-lønkroner.

Den gennemsnitlige *anden formue* steg med 28,5 pct. fra 1995 til 2003, hvilket var noget højere, end hvad den samlede nettopensionsformue steg med (19,2 pct.). Den primære årsag til den større vækst i *anden formue* var væksten i boligformuen, som fra 1995 til 2003 steg med 74,2 pct. Aktiverne som helhed steg derimod kun med 47 pct., hvilket skyldes, at en vis andel af aktiverne også består af aktier.

Den samlede gennemsnitlige nettoformue steg både fra 1995 til 1999 og fra 1999 til 2003, så den samlede stigning i hele perioden blev fra 478.131 til 587.300. Den primære grund til, at den samlede gennemsnitlige nettoformue steg i hele perioden, er, at boligformuen steg så kraftigt i hele perioden. Den kraftige vækst i boligformuen afspejler dog ikke en ren friværdstigning, idet passiverne også voksede med 59 pct. fra 1995 til 2003. Den samlede vækst på 22,8 pct. i den samlede nettoformue må formodes at være en undervurdering, jf. de tidligere kommentarer om undervurderingen af boligformuen i registrene. Samlet har danskerne øget deres nettopensionsformuer en del siden 1995, og havde det ikke været for nedturen på aktiemarkedet i 2001 og 2002, ville formuerne have været øget endnu mere, idet de samlede indbetalinger til pension steg med 17 pct. fra 1999 til 2003.⁴²

Ser man på udviklingen i de enkelte formuekomponenters andele af den samlede nettoformue over tid, så fremgår det, at den samlede nettopensionsformues andel vokser fra 1995 til 1999, men falder fra 1999 til 2003. Faldet i andelen fra 1999 til 2003 er relativt større end stigningen fra 1995 til 2003, og sammenlagt udgør den samlede nettopensionsformue derfor en mindre andel af den samlede nettoformue i 2003. Det omvendte gør sig gældende for *anden formue*. Igen er den primære forklaring nedturen på aktiemarkedet i 2001 og 2002, som især ramte pensionsformuerne samt den markante vækst i boligformuen over

---

41. Den gennemsnitlige SP-formue var ikke oprettet i 1995, men havde klart den kraftigste vækst fra 1999 til 2003. Væksten skyldtes dog den kraftige vækst i indbetalingerne og ikke i forrentningen.

42. Jf. Skatteministeriet: kilde 3.

hele perioden. Afslutningsvis bør det bemærkes, at gennemsnittene kan være misvisende, når fordelingerne er meget skæve, som det er tilfældet for de fleste af formuekomponenterne i tabel 4.1. To ting er især afgørende for, hvor misvisende gennemsnittet kan være:

- hvor stor en andel af befolkningen, der er i besiddelse af den enkelte formuekomponent
- hvor skævt formuekomponenten er fordelt på karakteristika som alder, køn, herkomst mv.

For eksempel er det kun ca. 10 pct. af befolkningen, der besidder en tjenestemandformue. Var den gennemsnitlige tjenestemandformue derfor i stedet kun beregnet for de personer, der besidder en tjenestemandformue, ville gennemsnittet i 2003 have været 971.053 kr. (netto) i stedet for de 61.309 kr. (netto), som det fremgår af tabel 4.1. Et andet eksempel er boligformuen, som i tabel 4.1 er opgjort til 565.663 kr. Opføres boligformuen i stedet kun for dem, der havde en boligformue i 2003, ville gennemsnittet have været 1.030.154 kr. Det samme gør sig gældende, hvis man fx ser på depotformuernes fordeling over alder. Mens den gennemsnitlige depotformue i tabel 4.1 er 219.886 kr. (netto), var den gennemsnitlige depotformue for en 65-årig i 2003 555.896 kr. (netto). For at håndtere den kendsgerning, at pensionsformuerne er skævt fordelte, ser vi i næste afsnit på, hvor stor en andel der besidder de enkelte formuekomponenter samt fordelingen (fraktiler) af formuekomponenterne. I kapitel 5 gør vi rede for pensionsformuens fordeling på karakteristika som alder, køn, uddannelse, herkomst mv.

Udviklingen i andelen af personer, der besad en formue fra 1995 til 2003

I 1995 var der godt 90 pct. af aldersgruppen 30-64 år, der var i besiddelse af en ATP-formue, i 2003 var denne andel vokset til 98,8 pct. Dermed var stort set hele aldersgruppen blevet medlemmer af ATP. Stigningen sker især fra 1995 til 2003, hvilket er i god overensstemmelse med, at man fra 1997 gjorde det lovpligtigt for modtagere af kontanthjælp og revalideringsydelse at indbetale til ATP, samtidig med at modtagere af førtidspension, efterløn fra en a-kasse samt delpension fik mulighed for på frivillig basis at indbetale til ATP.

Andelen, der besidder en depotformue, vokser fra 64,3 pct. til 81,9 pct. fra 1995 til 2003. Den største vækst sker også her fra 1995 til 1999, hvilket er forventeligt, da arbejdsmarkedspensionerne var i kraftigst vækst i 1990'erne. I starten af 1990'erne, da ordningerne på LO-området blev oprettet, var der nogle personer, der blev omfattet af en karenperiode på op til 4 år. Desuden var der en aldersafgrænsning i nogle ordninger, som bevirkede, at det alene var personer over 25 år, der skulle indbetale til ordningerne. I takt med, at disse regler blev gjort mere lempelige, steg andelen, der besad en konto, yderligere.

Den ordning, der oplevede den største vækst i antallet, der besad ordningen, var SP-ordningen. Det hænger sammen med, at ordningen blev oprettet i perioden, og at den blev gjort lovpligtig for størstedelen af befolkningen mellem 15 og 65 år. I 2003 var andelen, der besad en SP-formue, steget til 94,3 pct., og udbredelsen var dermed næsten lige så stor som udbredelsen af ATP-ordningen.

Andelen, der besad en tjenstemandsordning og en LD-ordning, faldt fra 1995 til 2003. For LD's vedkommende skyldes det, som nævnt tidligere, at der ikke kommer flere nye medlemmer til, men at der til gengæld løbende er personer, som får deres formue udbetalt. Faldet i andelen, der besidder en tjenstemandsformue, hænger sammen med, at tjenstemandsansættelsen er under afvikling, sådan at det stort set kun er politifolk og ledere inden for staten, der i dag ansættes som tjenstemænd.

Andelen, der besidder minimum én af pensionsordningerne, stiger fra 96,2 pct. til 99,4 pct. fra 1995 til 2003. Ser man alene på den andel, der har en samlet nettopensionsformue større end 50.000, stiger andelen⁴³ fra 65,7 pct. til 72,9 pct. Man kan dermed konkludere, at stort set alle i aldersgruppen 30-64 år er i besiddelse af en pensionsformue, men at en vis andel kun er i besiddelse af en mindre pensionsformue. Det behøver dog ikke at være et problem, at den samlede nettopensionsformue ikke er særlig stor, hvis det primært er de helt unge, der besidder disse lave pensionsformuer.

Andelen, der har en positiv *anden formue*, steg fra 58,8 til 61,1 pct. fra 1995 til 2003. Andelen voksede nogenlunde jævnt over hele perioden. Stigningen i andelen, der har en boligformue, er til sammenligning større både absolut og relativt set. Det hænger sammen med, at andelen, der

---

43. Andelen af alle personer mellem 30-64 år.

har en boligformue, er steget over hele perioden, mens de andre formuetyper som aktier, obligationer mv., især efter 1999, er faldet en anelse, hvilket har betydet, at *anden formue* er steget mere moderat end boligformuen. Væksten i andelen, der har en positiv *anden formue*, og væksten i andelen, der har en pensionsformue, har været nogenlunde ens fra 1995 til 2003.

Udviklingen i fordelingen⁴⁴ af de enkelte formuekomponenter fra 1995 til 2003

Opgørelsen af kvartilerne og medianen for den samlede nettoformue og dens komponenter ses i appendiks A4.1.

Betragtes fraktilerne, bliver det tydeligt, at udviklingen i *anden formue* og nettopensionsformuen ikke har været jævnt fordelt over aldersgruppen 30-64 år. I det nedre kvartil steg gælden (aktiver-passiver) med 21,6 pct. fra 1995 til 2003, mens den samlede nettopensionsformue i samme periode steg med 102 pct. Det er dog ikke de samme personer, der oplever stigningen i nettopensionsformuen, som oplever en øget forgældelse, fordi den samlede nettoformue stiger med 169,5 pct. Stigningen i den samlede nettopensionsformue ved medianen og det øvre kvartil var hhv. 74,4 pct. og 40,4 pct. Udbygningen af arbejdsmarkeds-pensionerne og ATP er dermed, som forventet, især kommet personer, der ikke havde ret meget eller slet ingen pensionsformue i forvejen, til gode.

Personer i laveste kvartil for den samlede nettoformue har også oplevet den relativt største fremgang i den samlede nettoformue (169,5 pct.). Stigningen ved medianen og det øvre kvartil var hhv. 75,3 pct. og 38,8 pct., hvilket stort set svarer til stigningen i den samlede nettopensionsformue ved de samme kvartiler.

Sammenholdes medianen med gennemsnittet, kan man se, at fordelingen af både den samlede nettopensionsformue og den samlede nettoformue er meget højreskæv. Det betyder, at nogle få personer har meget store værdier, som trækker gennemsnittet op. Forholdet (median/gennemsnit) stiger både for den samlede nettopensionsformue og den samlede nettoformue fra 1995 til 2003, hvilket indikerer, at fordelingerne er blevet mindre højreskæve. Forholdet stiger med 46,3 pct. for

---

44. Med fordeling menes i denne sammenhæng fordelingen ved medianen og kvartilerne.

den samlede nettopensionsformue og 42,7 pct. for den samlede nettoformue.

SAMMENHÆNGEN MELLEM INDKOMSTENS STØRRELSE OG FORMUENS STØRRELSE I 2003

I dette afsnit ser vi på sammenhængen mellem nettoindkomsten og nettoformuen (herunder pensionsformuen) for hhv. en 40-årig og en 60-årig, fordelt på mænd og kvinder (se tabel 4.2).

Tabel 4.2

Sammenhængen mellem nettoindkomstens størrelse og nettoformuens størrelse fordelt på køn og indkomstdeciler. 40 år og 60 år. Procent. 2003. 2003-lønkrone.

		Indkomst				
		1.-2. decil	3.-4. decil	5.-6. decil	7.-8. decil	9.-10. decil
Nettopensionsformue	Gnm. kr.	85.172	148.409	178.779	211.652	329.488
40-årig mand						
1.-2. decil	17.221	59,8	22,6	8,1	5,4	4,1
3.-4. decil	57.229	24,6	30,8	21,9	14,0	8,7
5.-6. decil	91.647	7,0	26,2	32,2	24,3	10,2
7.-8. decil	138.508	5,2	13,8	25,1	31,2	24,7
9.-10. decil	329.039	3,3	6,6	12,7	25,2	52,2
	Gnm. kr.	102.179	148.155	170.238	191.093	257.968
40-årig kvinde						
1.-2. decil	14.044	54,4	23,2	11,4	7,0	4,0
3.-4. decil	46.331	26,1	29,3	21,0	14,1	9,4
5.-6. decil	82.526	11,8	26,4	26,2	22,3	13,3
7.-8. decil	132.806	5,1	14,7	24,3	29,3	26,6
9.-10. decil	286.345	2,5	6,5	17,1	27,3	46,7
Nettoformue	Gnm. kr.	85.172	148.409	178.779	211.652	329.488
40-årig mand						
1.-2. decil	-417.633	36,8	21,5	17,4	13,6	10,8
3.-4. decil	32.077	40,3	29,1	16,4	10,1	4,1
5.-6. decil	179.274	10,9	27,6	28,2	21,6	11,7
7.-8. decil	442.451	6,1	16,1	26,2	30,1	21,5
9.-10. decil	1.353.619	5,8	5,8	11,8	24,6	51,9
	Gnm. kr.	102.179	148.155	170.238	191.093	257.968

fortsættes ...

Tabel 4.2 fortsat

	Indkomst					
40-årig kvinde						
1.-2. decil	-183.461	34,7	25,3	18,2	13,3	8,5
3.-4. decil	38.395	37,1	27,1	17,5	12,1	6,3
5.-6. decil	162.874	15,6	23,8	25,3	22,3	13,0
7.-8. decil	371.247	8,0	16,6	24,8	27,5	23,1
9.-10. decil	1.201.609	4,6	7,1	14,2	24,9	49,1
Netto pensionsformue	Gnm. kr.	78.229	127.166	166.516	211.455	362.088
60-årig mand						
1.-2. decil	44.345	52,1	30,9	9,9	4,7	2,4
3.-4. decil	121.610	28,9	32,3	22,1	11,7	4,9
5.-6. decil	230.264	10,0	20,6	31,3	27,2	10,9
7.-8. decil	501.731	6,0	11,4	18,1	31,3	33,2
9.-10. decil	1.455.359	3,0	4,7	18,6	25,0	48,7
	Gnm. kr.	65.539	105.365	123.369	155.933	235.712
60-årig kvinde						
1.-2. decil	17.603	48,0	21,9	19,6	9,0	1,5
3.-4. decil	64.375	28,1	38,0	22,0	7,8	4,0
5.-6. decil	133.485	13,0	26,4	26,3	22,8	11,4
7.-8. decil	289.743	7,9	11,0	21,9	31,9	27,4
9.-10. decil	943.957	3,0	2,7	10,2	28,5	55,7
Nettoformue	Gnm. kr.	78.229	127.166	166.516	211.455	362.088
60-årig mand						
1.-2. decil	-204.258	52,5	28,2	10,9	5,0	3,3
3.-4. decil	419.097	28,4	27,4	24,8	15,0	4,5
5.-6. decil	1.008.575	9,5	29,4	26,1	24,4	10,6
7.-8. decil	1.879.667	4,7	10,9	26,3	32,8	25,3
9.-10. decil	4.264.240	4,9	4,1	11,9	23,0	56,2
	Gnm. kr.	65.539	105.365	123.369	155.933	235.712
60-årig kvinde						
1.-2. decil	-10.991	46,9	24,2	17,8	8,4	2,7
3.-4. decil	192.979	26,4	39,4	18,2	11,6	4,5
5.-6. decil	462.327	14,9	25,8	25,9	23,4	10,0
7.-8. decil	945.261	8,2	8,6	30,7	28,2	24,3
9.-10. decil	2.613.170	3,6	2,1	7,4	28,4	58,5

Anm.: Gnm. står for gennemsnittet. Indkomsten er bruttoindkomsten.

Ser man først på sammenhængen mellem pensionsformuen og indkomsten, gælder det, at det især er i de ydre deciler, at der er en tæt sammenhæng mellem, hvilket decil man indplaceres i mht. pensionsformuen, og hvilket decil man indplaceres i mht. indkomsten. Sammenhængen er lidt stærkere for mænd end for kvinder. For eksempel tilhørte 59,8 pct. af de 40-årige mænd fra 1.-2. indkomstdecil også 1.-2. pensionsformuedecil. Det tilsvarende tal for de 40-årige kvinder var 54,4 pct. For de 60-årige kvinder stiger sammenhængen mellem at tilhøre 9.-10. decil for indkomsterne og 9.-10. decil for pensionsformuerne i forhold til de 40-årige.

Andelen bliver nu 55,7 pct., hvor den hos de 40-årige var 46,7 pct. Blandt de 40-årige var sammenhængen dermed størst for mændene i 1.-2. decil, mens sammenhængen for de 60-årige var størst hos kvinderne i 9.-10. decil.

Ser man på sammenhængen mellem nettoformuen og nettoindkomsten for de 40-årige, er det kun i 9.-10. decil, at sammenhængen er meget stærk. Her tilhører ca. 50 pct. af de personer, der tilhører 9.-10. indkomstdecil også 9.-10. decil for nettoformuen. For de 60-årige stiger denne sammenhæng en smule, og nu er sammenhængen også noget stærkere for 1.-2. decil, end den var for de 40-årige. Sammenhængen mellem indkomsten og den samlede formue øges dermed mere med alderen og når ved 60-års alderen op på nogenlunde samme niveau som sammenhængen mellem indkomsten og pensionsformuen.

Ser man på de absolutte størrelser af indkomsterne, pensionsformuerne og den samlede formue, tegner der sig følgende tendens. I 1.-2. decil for indkomsterne tjener 40-årige mænd mindre end kvinder, mens de stort set tjener mest i alle de andre deciler. Mænds gennemsnitlige pensionsformuer er større end kvindernes i alle deciler, og afstanden øges, når man går fra 40- til 60-års alderen. Mænd har mindre nettoformuer i 1.-2. decil, både ved 40- og 60-års alderen, men har så til gengæld større nettoformuer i næsten alle de andre decilgrupper.

Overordnet set er der som forventet en pæn sammenhæng mellem indkomsterne og den samlede formue, og sammenhængen er især kraftig i 1.-2. decil og i 9.-10. decil. Sammenhængen stiger desuden med alderen.

DEN INDIVIDUELLE PENSIONSFORMUE OG HUSSTANDENS PENSIONSFORMUE

Når man ønsker at sammenligne individers forbrugsmuligheder vha. indkomster, foretager man en korrektion for de stordriftsfordele, som samboende individer oplever, fordi de tilhører en familie. Et eksempel på en stordriftsfordel kan være boligen. To personer vil ofte være i stand til at finde en bolig med det samme antal kvadratmeter pr. person som en enkelt person – uden at prisen fordobles. Blandt andet fordi de sidste kvadratmeter er billigere, og fordi man ikke nødvendigvis har brug for to køkkener, to toiletter osv. På samme måde kan man også argumentere

for at husstandsækvivalere formuer, da de fleste formuetyper kan omsættes til forbrugsmuligheder.⁴⁵

I de fleste parforhold vil formuen automatisk skulle deles, hvis man går fra hinanden. En ny lov på pensionsområdet har imidlertid ændret denne praksis, idet pensionsformuer fra 1. januar 2007 ikke længere som udgangspunkt skal deles mellem ægtefæller ved separation/skilsmissе.⁴⁶ Hvis man stadig ønsker, at pensionsformuen skal deles ved en skilsmissе, kræves det, at man opretter fælleseje. Den nye lov taler imod en ækvivalering af pensionsformuen, da det bliver mere tvivlsomt, at personerne reelt kommer til at stå over for de forbrugsmuligheder, som en sådan ækvivalering giver udtryk for. Selvom ækvivaleringen af formuerne giver anledning til en øget usikkerhed, kan ækvivaleringen alligevel være med til at tage højde for, at en person med en lille pensionsformue kan have en partner med en stor pensionsformue, som personen kan forvente at få glæde af i alderdommen. Dermed kan den ækvivalerede formue være med til at give et mere nuanceret billede af, hvor godt et individ er dækket ind i alderdommen. Det er stadig også sådan, at størsteparten af de indgåede ægteskaber ikke ophæves.

Der findes flere forskellige måder, hvorpå man kan korrigere for de stordriftsfordele, som en familie oplever. I denne gennemgang benytter vi følgende formel⁴⁷:

$$\text{Ækvivaleringsfaktor} = (\text{antal medlemmer af familien})^{0,6}$$

Da den stikprøve, vi anvender i størstedelen af rapporten, kun beskæftiger sig med personer ≥ 30 år, vil antallet af medlemmer i familien være en eller to personer. Det betyder, at ækvivaleringsfaktoren bliver 1,52 for en familie bestående af to individer og 1 for en familie bestående af et individ.

For at illustrere, hvad en ækvivalering betyder, gives her et eksempel. Antag, at A og B er gift. A tjener 400 kr. og B tjener 100 kr.

---

45. Selv boligformuen vil i dag forholdsvis nemt kunne omsættes til forbrug vha. en låneomlægning eller ved at optage fx afdragsfrie lån.

46. Efter de hidtil gældende regler for deling ville livsvarige pensioner typisk ikke blive delt, mens kapital- og ratepensioner indgik ved delingen. Efter de regler, der gælder fra 2007, skal rimelige pensionsordninger som udgangspunkt ikke indgå i delingen, mens andre pensionsordninger indgår ved delingen.

47. Korrektionen er den samme, som bl.a. Velfærdskommissionen (2005), Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2006) og Finansministeriet (har fulgt i deres seneste publikationer).

Sammenlagt tjener de 500 kr. Deles denne indkomst ligeligt imellem de to, får de hver 250 kr. Vælger vi i stedet først at ækvivalere indkomsten, så får de hver 329 kr. $((100+400)/1,52)$. Ækvivaleringen har dermed opskrevet Bs indkomst med 229 kr., mens A har fået nedskrevet sin indkomst med 71 kr. Tilsammen er familien pga. stordriftsfordelen blevet opskrevet med i alt 158 kr. Havde de i stedet tjent hhv. 250 og 200 kr., ville den ækvivalerede indkomst i stedet være 296 kr., og i dette tilfælde ville de begge får opskrevet deres indkomst med hhv. 46 og 96 kr. Ækvivaleringen har dermed to effekter – en opskalerende effekt og en omfordelende effekt.

I tabel 4.3 er både den personlige pensionsformue og den husstandsækvivalerede formue beregnet for at illustrere, hvordan det påvirker pensionsformuens fordeling og størrelse at gå fra den ene opgørelse til den anden.

Udviklingen i den gennemsnitlige pensionsformue og medianpensionsformuen fra 1995 til 2003

Det bør bemærkes, at det er bruttopensionsformuen, der anvendes i tabel 4.3. Den vil i det følgende blot blive omtalt som *pensionsformuen* her og i resten af rapporten.

Ved at ækvivalere sker der et løft i den gennemsnitlige samlede pensionsformue på ca. 23 pct. Løftet er nogenlunde jævnt over tid. Givet, at ækvivaleringsfaktoren er repræsentativ for den stordriftsfordel, som en ækvivalering medfører, betyder det, at de forbrugsmuligheder, som pensionsformuerne giver anledning til, stiger med 23 pct. i 2003.

Betragter man i stedet forholdet mellem den samlede pensionsformue før og efter en ækvivalering ved medianen, kan man se, at fordelingen forskyder sig fra 1995 til 2003. I 1995 var den ækvivalerede pensionsformue 43,4 pct. større end den individuelle pensionsformue. Denne difference falder til 31,6 pct. i 2003. Der er dermed færre personer, der nyder godt af stordriftsfordelene ved at bo i en familie med to medlemmer i 2003 end i 1995. Der kan være flere forklaringer på dette, fx at:

Tabel 4.3

Den individuelle pensionsformue og den husstandsækvivalerede bruttopensionsformue. Gennemsnit og deciler. 30-64 år. 1995, 1999 og 2003. 2003-løn-kroner.

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
Antal observationer	2.411.307	2.540.007	2.616.710	205.403	8,52
<i>Gennemsnit</i>					
Samlede pensionsformue – individ	487.700	599.979	581.540	93.841	19,24
Samlede pensionsformue – ækvivaleret	593.892	736.138	712.913	119.020	20,04
Difference (procent)	21,77	22,69	22,59	26,83	4,15
<i>Fraktiler – øvre grænseværdier</i>					
1. decil – individ	15.937	30.777	43.429	27.492	172,50
1. decil – husstandsækvivaleret	31.233	53.709	67.703	36.470	116,77
Difference (procent)	95,97	74,51	55,89	32,66	-32,31
1. kvartil – individ	65.349	108.517	131.959	66.609	101,93
1. kvartil – husstandsækvivaleret	97.597	158.238	185.514	87.917	90,08
Difference (procent)	49,35	45,82	40,58	31,99	-11,62
Median – individ	168.550	268.195	293.974	125.424	74,41
Median – ækvivaleret	241.677	366.184	386.717	145.040	60,01
Difference (procent)	43,39	36,54	31,55	15,64	-19,35
3. Kvartil – individ	443.032	617.401	621.903	178.871	40,37
3. Kvartil – husstandsækvivaleret	643.535	847.981	831.069	187.535	29,14
Difference (procent)	45,26	37,35	33,63	4,84	-27,82
9. decil – individ	1.267.238	1.489.492	1.405.290	138.052	10,89
9. decil – husstandsækvivaleret	1.580.424	1.859.444	1.752.999	172.575	10,92
Difference (procent)	24,71	24,84	24,74	25,01	0,24

fortsættes ...

Tabel 4.3 fortsat

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
<i>Sum (mia.)</i>					
Samlede pensionsformue – individ	1.174	1.521	1.519	345	29,36
Samlede pensionsformue – ækvivaleret	1.430	1.866	1.862	432	30,23
Difference (procent)	21,77	22,69	22,59	25,37	2,95

Anm.: Δ refererer til ændringen. Abs. refererer til absolut.

- der er relativt flere enlige personer end personer i par, der har fået en pensionsformue i perioden
- de enlige har fået forøget deres eksisterende pensionsformuer mere end personer, der bor som par.

Jævnfør: Andelen af personer, der havde en pensionsformue i hhv. 1995 og 2003, er for enlige steget med 6,3 procentpoint til 99,0 pct., mens andelen for par steg med 2,2 procentpoint til 99,6 pct. Medianpensionsformuen er i perioden steget med 87,3 pct. for enlige, men ”kun” med 41,6 pct. for par.

Udviklingen i pensionsformuens fordeling fra 1995 til 2003

Ser man på den procentvise stigning i pensionsformuen (både på individniveau og husstands niveau) ved 1. decil, 1. kvartil, medianen, 3. kvartil og 9. decil, kan man se, at jo længere man bevæger sig op i fordelingen, jo mindre har stigningen i pensionsformuen været. Grænseværdien for den individuelle pensionsformue i 1. decil stiger med 172,5 pct., mens den tilsvarende størrelse kun stiger med 11 pct. i det 9. decil. Der er dermed sket en markant ændring af pensionsformuens fordeling fra 1995 til 2003, som har betydet, at personer i bunden af fordelingen er blevet stillet væsentligt bedre. I 1995 var forholdet mellem grænseværdierne for den individuelle pensionsformue i første og tredje kvartil (1. kvartil/3. kvartil) en faktor 6,8, i 2003 var denne faktor faldet til 4,7. Sammenlignes forholdet mellem 1. og 9. decil i stedet, så falder forholdet fra en faktor 79,5 til en faktor 32,4. Personer i bunden af pensionsformuefordelingen har dermed halet kraftigt ind på de personer, der over hele perioden har haft store pensionsformuer. Dette gælder, uanset om man betragter den individuelle pensionsformue eller den husstandsækvivalerede pensions-

formue. Der kan være flere mulige forklaringer på, at personer fra 10. decil⁴⁸ ikke har oplevet en særlig stor stigning i deres pensionsformue:⁴⁹

- de havde allerede veludbyggede pensionsordninger i 1995 og oplever derfor ikke den store fremgang
- de har valgt at spare op i boligen, aktier eller andre formuetyper i stedet for i pensionsordninger.

Ovennævnte begrundelser vil blive studeret nærmere i kapitel 5 og 6, hvor der korrigeres for uddannelsesniveau og socioøkonomisk tilhørsforhold, som har afgørende betydning for, hvornår man opretter en pensionsordning.

Sammenholdes udviklingen i den individuelle og den husstands-ækvivalerede pensionsformue for de enkelte fraktiler, fremgår det, at enlige har oplevet de største fremgange i pensionsformuen helt op til 9. decil. Den største forskel i fremgangen findes ved 1. decil og ved 3. kvartil, hvor væksten i den individuelle pensionsformue har været ca. 30 pct. større end væksten i den ækvivalerede pensionsformue. Den relativt større stigning i den individuelle pensionsformue i 1. decil må formodes at skyldes oprettelsen af SP-ordningen samt udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP. Begge dele har betydet, at modtagere af offentlige overførsler har skullet indbetale til en pensionsordning. Da andelen af enlige er større blandt arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere,⁵⁰ betyder det, at det især har påvirket den individuelle pensionsformue, og da disse grupper befinder sig i bunden af indkomstfordelingen, kan det meget vel være forklaringen på, at de individuelle pensionsformuer er steget relativt mere i 1. decil. Den relativt lille difference i forskellen i udviklingen i den øvre grænseværdi for 1. kvartil mellem den individuelle og den ækvivalerede pensionsformue, kan omvendt måske forklares med udbygningen af pensionsordningerne på LO-området. Udbygningen har betydet, at de ufaglærte på det private og offentlige arbejdsmarked har fået en arbejdsmarkedspension. Disse grupper ligger indkomstmæssigt typisk over 1.

---

48. Da tabel 4.3 refererer til øvre grænseværdier, vil den øvre grænseværdi for 9. decil svare til den nedre grænseværdi for det 10. decil.

49. Forholdet mellem enlige og par er rimelig stabilt over perioden og kan derfor ikke være forklaringen.

50. I aldersgruppen 30-64 år er 25 pct. klassificeret som enlige (2003). Blandt arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere er denne andel hhv. 37 og 51 pct. (2003).

decil, men under medianindkomsten, og andelen af enlige er under middel for disse grupper. Samlet vil der derfor være mange ufaglærte par omkring 1. kvartil, som har fået en arbejdsmarkedspension siden 1995, og de har derfor oplevet en dobbelt effekt i udviklingen i pensionsformuen.

SAMMENHÆNGEN MELLEM MÆND OG KVINDERS FORMUE

I dette afsnit viser vi, hvordan enlige og par står pensionsmæssigt, samt hvordan det påvirker hhv. kvinder og mænd pensionsmæssigt at være i et parforhold. Begge faktorer har betydning for, hvordan man vælger at spare op til pension, samt hvornår man vælger at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet – se tabel 4.4.

Enlige mænd har generelt både mindre pensionsformuer og nettoformuer end mænd, der er i et parforhold. For eksempel havde en enlig 60-årig mand i gennemsnit 924.984 sparet op til pension (brutto) i 2003, mens en 60-årig mand i et parforhold i gennemsnit havde sparet 1.452.883 op til pension (brutto) – en forskel på 57 pct. Forskellen mellem enlige mænd og mænd i parforhold gælder både ved gennemsnittet og ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil. Forskellen stiger endda, når man sammenligner de øvre grænseværdier for 1. kvartil. Her var den gennemsnitlige pensionsformue 118 pct. større for en 60-årig mand i et parforhold end for en enlig 60-årig mand.

Billedet for enlige kvinder og kvinder i parforhold minder meget om mændenes, der er dog nogle forskelle: a) en 60-årig enlig kvinde havde både en højere gennemsnitlig pensionsformue og nettoformue end en 60-årig kvinde i et parforhold, b) differencen mellem både pensionsformuen og nettoformuen er generelt større mellem enlige mænd og mænd i parforhold, end mellem enlige kvinder og kvinder i parforhold – dette gælder både ved gennemsnittet og ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil.

Tabel 4.4

Forholdet mellem pensionsformuen og nettoformuen for par og enlige. 40 år, 50 år og 60 år. 2003-lønkroner.

	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Egen alder	40	40	50	50	60	60
Partners alder	38	43	47	53	57	62
Antal obs. – enlig	4.177	3.547	3.550	3.345	2.710	3.230
Antal obs. – par	7.881	8.152	7.394	7.484	7.117	6.662
<i>Gennemsnit – pensionsformuen</i>						
Enlig	264.367	262.449	536.549	621.415	924.984	883.958
Egen	398.451	333.954	872.062	690.851	1.452.883	766.758
Partner	274.032	527.543	621.567	1.021.828	735.669	1.422.104
Egen/partner (andel)	145	63	140	68	197	54
Egen/enlig (andel)	151	127	163	111	157	87
<i>Gennemsnit – nettoformuen</i>						
Enlig	263.367	230.666	553.892	598.135	1.062.401	994.491
Egen	346.853	356.252	880.491	616.737	1.629.897	765.831
Partner	254.585	488.906	569.496	1.080.383	701.761	1.760.289
Egen/partner (andel)	136	73	155	57	232	44
Egen/enlig (andel)	132	154	159	103	153	77
<i>1. kvartil – pensionsformue</i>						
Enlig	72.372	63.618	124.733	126.884	158.953	116.586
Egen	173.446	128.247	323.661	237.063	346.440	157.486
Partner	93.050	207.024	209.421	351.101	186.728	307.279
Egen/partner (andel)	186	62	155	68	186	51
Egen/enlig (andel)	240	202	259	187	218	135
<i>1. kvartil – nettoformuen</i>						
Enlig	-5.729	-3.029	35.580	56.358	94.299	111.604
Egen	22.296	28.338	186.139	131.523	448.506	153.089
Partner	9.121	56.583	97.821	274.017	148.047	468.169
Egen/partner (andel)	244	50	190	48	303	33
Egen/enlig (andel)	-389	-936	523	233	476	137

Anm.: Par er i tabellen afgrænset til at indeholde følgende personer: 1) gifte kvinder og mænd, 2) registrerede partner og 3) samlevende par med fælles børn. Samboende med særbørn indgår ikke.

Enlige mænd har generelt både mindre pensionsformuer og nettoformuer end mænd, der er i et parforhold. For eksempel havde en enlig 60-årig mand i gennemsnit 924.984 sparet op til pension (brutto) i 2003, mens en 60-årig mand i et parforhold i gennemsnit havde sparet 1.452.883 op til pension (brutto) – en forskel på 57 pct. Forskellen mellem enlige

mænd og mænd i parforhold gælder både ved gennemsnittet og ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil. Forskellen stiger endda, når man sammenligner de øvre grænseværdier for 1. kvartil. Her var den gennemsnitlige pensionsformue 118 pct. større for en 60-årig mand i et parforhold end for en enlig 60-årig mand.

Billedet for enlige kvinder og kvinder i parforhold minder meget om mændenes, der er dog nogle forskelle: a) en 60-årig enlig kvinde havde både en højere gennemsnitlig pensionsformue og nettoformue end en 60-årig kvinde i et parforhold, b) differencen mellem både pensionsformuen og nettoformuen er generelt større mellem enlige mænd og mænd i parforhold, end mellem enlige kvinder og kvinder i parforhold – dette gælder både ved gennemsnittet og ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil.

Sammenligner man pensionsformuerne og nettoformuerne for kvinder og mænd i et parforhold, har mænd generelt større formuer både ved gennemsnittet og den øvre grænseværdi for 1. kvartil. En 60-årig mand havde i gennemsnit en 97 pct. større pensionsformue og en 132 pct. større nettoformue end sin partner. En del af forskellen mellem kønnene skyldes, at kvinder i gennemsnit er ca. 3 år yngre end deres mænd. Differencen mellem kønnene stiger med alderen, og er større vurderet ved nettoformuen end ved pensionsformuen. Differencen er generelt større ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil. Når man går fra 50 år til 60 år, stiger forskellen mellem en mand og kvindes pensionsformue (inden for et par) fra 40 pct. til 97 pct. Den tilsvarende stigning for nettoformuen var fra 55 pct. til 132 pct. Går man i stedet fra 40 år til 50 år er billedet mere uklart – forskellen mellem pensionsformuerne falder, mens forskellen mellem nettoformuerne stiger. Forskellen i differencen mellem kønnenes formuer fra 40 år til 50 år og fra 50 år til 60 år må bl.a. skyldes den generationseffekt, som kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i 1970'erne har medført, jf. kapitel 5 og 6.

En del af de forskelle, der observeres i tabel 4.4, kan skyldes, at enlige og personer i parforhold afviger mht. fx socioøkonomiske karakteristika. Derfor analyserer vi i kapitel 5 og 6, hvilken betydning andre baggrundsvariable har for størrelsen af pensionsformuen.

SAMMENFATNING

Målt i 2003-lønkroner er den samlede nettopensionsformue for aldersgruppen 30-64 år steget fra 704 mia. til 911 mia. fra 1995 til 2003 – en stigning på 207 mia. Størstedelen af stigningen skyldtes stigningen i de arbejdsgiveradministrerede ordninger. Stigningen ville have været større, hvis det ikke havde været for nedturen på aktiemarkedet i 2001 og 2002, idet nettopensionsformuen allerede udgjorde 913 mia. i 1999. *Anden formue* steg i samme periode med 176 mia., hvor størstedelen af stigningen skyldtes stigningen i boligformuen. Samlet betød det, at den samlede nettoformue steg med 384 mia. fra 1995 til 2003. I gennemsnit betød det, at hver dansker mellem 30-64 år i gennemsnit fik forøget deres nettopensionsformue og samlede nettoformue med 56.304 og 109.169, så de i gennemsnit havde en nettopensionsformue på 348.925 og en samlet nettoformue på 587.300 i 2003. Nettopensionsformuens andel af den samlede nettoformue faldt fra 61,2 pct. til 59,4 pct. i perioden, hvilket skyldtes faldet på aktiemarkedet og de stigende boligpriser.

Andelen, der besad en pensionsformue blandt de 30-64-årige, steg fra 96,2 pct. til 99,4 pct., og der var dermed kun ca. 15.000 personer mellem 30-64 år, der ikke havde nogen pensionsformue i 2003. Stigningen i andelen, der havde en pensionsformue, skyldtes, at både andelen, der havde en ATP-, SP- og en depotformue, steg fra 1995 til 2003. Især indførelsen af SP-ordningen har betydet, at flere personer har fået en pensionsordning, fordi ordningen dækker så bredt, som den gør. Andelen, der havde en positiv nettoformue, steg fra 79,9 pct. til 82,9 pct. Samlet set har danskerne ikke alene øget deres samlede nettoformue. Der er også flere personer, der har en positiv nettoformue i 2003.

Sammenhængen mellem indkomsten og pensionsformuen og indkomsten og nettoformuen er som forventet tydelig, især i 1-2. decil og 9-10. decil er sammenhængen kraftig. Sammenhængen er dog klarest mellem pensionsformuen og indkomsten, hvor over 50 pct. fra de nævnte to decilgrupper for indkomsten også tilhører de tilsvarende decilgrupper for pensionsformuen. Sammenhængen mellem nettoformuen og indkomsten stiger dog med alderen og når nogenlunde samme niveau som sammenhængen mellem indkomsten og pensionsformuen ved 60-års-alderen.

En husstandsækvivalering af pensionsformuen betyder, at den gennemsnitlige pensionsformue stiger med 23 pct. Stigningen i pensions-

formuen ved at ækvivalere pensionsformuen er størst i bunden af pensionsformuefordelingen og aftager, efterhånden som man bevæger sig op i fordelingen. Vurderes løftet i pensionsformuen ved en ækvivalering ved medianen, reduceres forskellen mellem den individuelle pensionsformue i 1995 og 2003. Det må betyde, at relativt flere enlige personer end personer i par har fået en pensionsformue i perioden, eller at de enlige, der allerede havde en pensionsformue, har fået øget deres pensionsformue relativt mest.

Det sidste forhold, vi behandlede i dette kapitel, var sammenhængen mellem mænd og kvinders pensionsformuer for alderstrinnene 40 år, 50 år og 60 år. Mænd har generelt større pensionsformuer end deres partner, og differencen stiger med alderen. Forklaringen på, at differencen stiger med alderen, kan være, at der for kvinderne sker et generationsskifte mht., hvor meget de yngre og ældre kvinder har deltaget på arbejdsmarkedet. Differencen mellem kønnene (inden for et parforhold) er endnu større målt ved nettoformuen end ved pensionsformuen. Mænd bor i gennemsnit sammen med en kvinde, der er 2-3 år yngre, hvilket betyder, at manden alene på grund af aldersforskellen har en større pensionsformue. Aldersforskellen kan også være en af grundene til, at kvinder går tidligere på pension end mændene. Mænd i parforhold har generelt større pensionsformuer end enlige mænd. Dette gælder kun for kvinderne på alderstrinnene 40 og 50 år. Forskellen mellem pensionsformuen for en enlig mand og en mand i et parforhold er større end forskellen mellem en enlig kvinde og en kvinde i et parforhold. Nogle af forskellene på enlige kvinder og enlige mænd og mænd og kvinder i parforhold må formodes at skyldes forskellige baggrundskarakteristika.

PENSIONSFORMUEN FORDELT PÅ BAGGRUNDSVARIABLE I 2003

I dette kapitel ser vi på, hvordan pensionsformuen har fordelt sig på alder, køn, socioøkonomisk gruppe, uddannelsesniveau og oprindelsesland.⁵¹ I første omgang ser vi udelukkende på fordelingen i 2003. Først i kapitel 6 ser vi på udviklingen over tid – fra 1995 til 2003. Eftersom gennemgangen kun vedrører 2003, afspejler udviklingen over alder ikke et livstidsperspektiv, men i stedet et tværsnitbillede af de enkelte aldersgrupper. En person, der er 30 år i dag, vil givetvis være helt anderledes stillet, når han skal pensioneres end en pensionist i dag, fordi der har været mange tiltag på pensionsområdet i 1990'erne, som vil betyde, at fremtidige generationer vil have større pensionsopsparinger, når de skal pensioneres.⁵²

---

51. Pensionsformuen er også blevet opdelt efter civilstand og c-familietype, men da der ikke synes at være nogen klare tendenser i disse opdelinger, er de ikke medtaget i gennemgangen.

52. I Velfærdskommissionen (2006), kapitel 5, analyseres pensionernes fordeling i fremtiden.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER

Alder er ikke overraskende den baggrundsvARIABLE, der har den største betydning for størrelsen af pensionsformuen, eftersom man over tid helt naturligt oparbejder en større og større pensionsformue.

Tabel 5. 1

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper. 30-64 år. 2003. 2003-lønkroner.

Al- ders- grup- pe	Antal	Andel be- skæf- tagede	Andel uden for arbe- jdsstyr- ken	Gen- nemsnit	Median	1. decil	a	b
30-64	2.616.710	77	20	581.540	293.974	43.429		
30-39	818.523	83	13	212.352	159.928	27.602	37	54
40-49	752.807	84	13	494.383	328.120	55.691	85	112
50-59	759.420	78	18	896.962	502.504	89.020	154	171
60-64	285.960	36	63	1.030.081	421.646	59.381	177	143

Anm.: Værdien for 1. decil er den øvre grænseværdi. a angiver difference i pct. fra gennemsnittet for 30-64-årige. b angiver difference i pct. fra medianen for 30-64-årige.

Tabel 5.1 viser pensionsformuen fordelt på aldersgrupper. Den gennemsnitlige pensionsformue mere end firedobles fra aldersintervallet 30-39 år til 60-64 år.

Forskellen mellem aldersgrupperne må forventes at øges, når de høje indbetalinger på LO/DA-området slår fuldt igennem på alle årgange. Dette skyldes, at:

- flere personer til den tid har opsparet en større andel af deres indkomst over en længere årrække
- kvinder i stigende omfang får opbygget større pensionsopsparinger.

Stigningen i pensionsformuen er ikke jævnt fordelt, idet både medianen og den øvre grænseværdi for det 1. decil kun stiger med hhv. en faktor 2,6 og en faktor 2. Det er dermed især individer, som befinder sig over medianen, som oplever en stigning i pensionsformuen. Den ujævne fordeling bliver mest udpræget i aldersintervallet 60-64 år. Dette ses ved at betragte medianen og den øvre grænseværdi for 1. decil i samme alders-

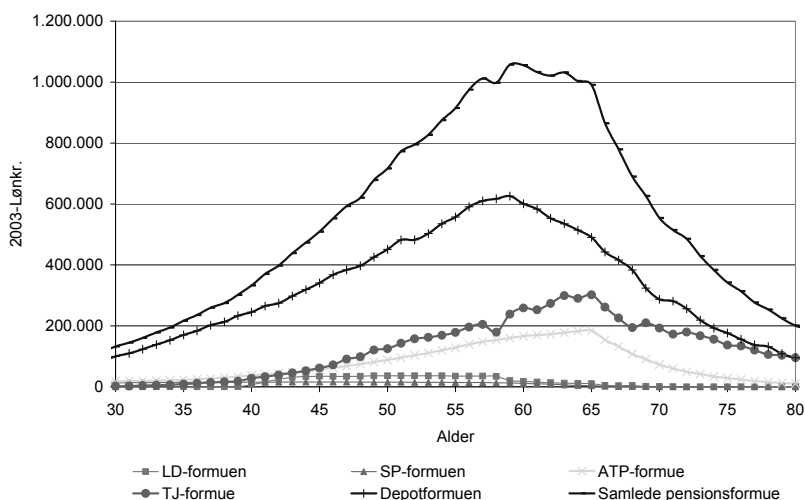

interval. Mens den gennemsnitlige pensionsformue topper med 1.030.081 i 60-64-års intervallet, falder både medianen og grænseværdien for 1. decil, når man bevæger sig fra 50-59-års intervallet til 60-64-års intervallet. Det betyder, at fordelingen bliver mere højreskæv. Medianen og 1. decil har deres toppunkt i aldersintervallet 50-59 år. En forklaring på, at fordelingen bliver mere højreskæv, kan være den kraftige stigning i andelen, der befinder sig uden for arbejdsstyrken (overgangsydelse, førtidspension og efterløn). Andelen stiger fra 18 pct. til 63 pct., når man går fra aldersintervallet 50-59 år til 60-64 år. Den store tilbagetrækning betyder, at nogle personer begynder at nedspare deres pensionsformue, mens andre stadig øger deres pensionsformue kraftigt. En anden forklaring på de modsatrettede bevægelser i gennemsnittet og medianen er, at personer med høje indkomster opjusterer opsparingen kraftigt omkring 60-års-alderen, mens personer med mindre opsparinger (indkomster) i større grad begynder at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet på efterløn.

Figur 5.1 viser pensionsformuen og alle dens pensionsformuekomponenter fordelt på alder i 2003.

Figur 5.1

Alle pensionsformuernes fordeling på alder. Gennemsnit, når alle personer indgår. Brutto. 2003. 2003-lønkroner.

Forskellen på figur 5.1 og de figurer, der blev præsenteret i kapitel 3, er, at gennemsnittet i figur 5.1 er beregnet for alle personer på det enkelte alderstrin, mens gennemsnittene i kapitel 3 kun var beregnet for de personer, der var i besiddelse af de enkelte pensionsformuekomponenter. Gennemsnittene er derfor lavere i figur 5.1.

SP-, LD- og SAP-formuen udgør forholdsvis små andele af den samlede pensionsformue i figur 5.1, mens depotformuerne, tjenestemandformuerne og ATP-formuerne har en større betydning for den samlede pensionsformue. Dette kan dog forholde sig anderledes, når den samlede pensionsformue opdeles på forskellige baggrundsvariable, som det gøres i resten af kapitlet.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER OG KØN

Når man sammenligner mænd og kvinders pensionsformuer, er der mange faktorer, der har haft/har indflydelse på størrelsen af deres respektive pensionsformuer og deres fremtidige forventede udbetalinger af samme. Af faktorer kan nævnes:⁵³

- graden af erhvervsdeltagelse
- antallet af ugentlige arbejdstimer på arbejdsmarkedet
- perioder på overførselsindkomster
- lønniveau
- perioder på barsel
- tilbagetrækningsalder
- den forventede levetid.

Kvinder og mænds erhvervsdeltagelse har historisk været meget forskellig. Erhvervsdeltagelsen⁵⁴ er af stor betydning for indbetalingerne til pension, fordi personer uden for arbejdsmarkedet ikke indbetaler til en arbejdsmarkedspension (med undtagelse af førtidspensionister) og kun i en vis udstrækning indbetaler til ATP (jf. kapitel 7). I 1971 var erhvervs-

---

53. Flere af faktorerne er ikke kun knyttet til køn, men har også generel betydning for størrelsen af pensionsformuen.

54. Kun personer i arbejdsstyrken indgår i beregningen af erhvervsfrekvensen. Det vil sige, at personer under uddannelse, personer på førtidspension, personer på efterløn eller personer, der deltager i aktiveringskurser, ikke indgår.

frekvensen for 16-66-årige kvinder 51,2 pct., mens den for mænd var 88,0 pct. I takt med kvindernes markante indtog på arbejdsmarkedet i 1970'erne blev forskellen indsnævret, og i 1981 var kvinders erhvervsdeltagelse steget til 70,9 pct., mens mænds var faldet til 86,8 pct. I 2005 var forskellen endnu mere indsnævret, og kvinders var nu steget til 73,1 pct., og mænds faldet til 79,4 pct.⁵⁵ Især de ældre kvinder har på grund af de historisk lave erhvervsfrekvenser en lavere pensionsudbetaling fra søjle 2 og 3 i de kommende år.

Ikke alene er erhvervsfrekvensen lavere for kvinder, deres ugentlige arbejdstid er også mindre. Ser man på de 30-54-årige, så arbejdede en lige så stor andel af kvinderne som mændene 37 timer om ugen i 2003, mens andelen af kvinder, der arbejdede over 37 timer, var ca. 19 pct., hvilket er noget lavere end andelen af mændene, der arbejdede over 37 timer, som var ca. 57 pct.. Det omvendte gør sig gældende, når man betragter andelen, der arbejder på deltid blandt de 30-54-årige – her var der ca. fem gange så mange kvinder som mænd, der arbejdede på deltid.⁵⁶ Længere arbejdstid betyder som regel en højere indkomst og dermed også større indbetalinger til SP og arbejdsmarkedspensioner. Korte arbejdstid betyder også i sig selv et lavere bidrag til ATP.⁵⁷

Mens erhvervsfrekvensen måler andelen af befolkningen (16-66 år), der er til rådighed på arbejdsmarkedet, så måler beskæftigelsesfrekvensen andelen, der er i beskæftigelse. Både erhvervsfrekvensen og beskæftigelsesfrekvensen er lavere for kvinder i 25-34-års-alderen og i 55-66-års-alderen end for mænd.

For de unge kvinder er det især benyttelsen af barsels- og børnepasningsorlov, der reducerer kvindernes beskæftigelsesfrekvenser. Der er dog forskel på, om barsel påvirker størrelsen af pensionsindbetalingerne.⁵⁸ I Økonomi- og Erhvervsministeriet et al. (2003, s. 28) gøres der rede for, i hvilken udstrækning den tidligere barselsordning har påvirket arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne for mødre med en vis tilknytning til arbejdsmarkedet. Konklusionerne er følgende:⁵⁹

---

55. Danmarks Statistikbank, tabel RAS1F og Finansministeriet, 1997, Tabel 4.1.

56. Jf. Økonomi- og Erhvervsministeriet et al., 2003, s. 49.

57. Det ugentlige bidrag til ATP reduceres ved 27, 18 og 9 timer – under 9 timer bliver bidraget 0.

58. Ved overenskomstforhandlingerne i 2005 på det kommunale, amtskommunale og statslige område blev der vedtaget en indbetaling af pensionsbidrag i de perioder af en barselorlov, hvor der ikke betales løn (Social- og Ligestillingsministeriet et al., 2005).

59. I den offentlige sektor udbetales der løn under barsel (dog alene for den hidtil gældende periode), hvilket der ikke gøres overalt på det private arbejdsmarked.

- For godt halvdelen af mødrene påvirker barsel ikke arbejdsmarkeds-pensionsindbetalingerne.
- Yderligere en fjerdedel af mødrene modtager delvis løn under barsel (dvs. en mindre reduktion af arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne – ca. 20 pct.).
- Den sidste fjerdedel får ikke løn under barsel, og der indbetales dermed formentlig heller ikke bidrag til arbejdsmarkedspensioner i denne periode. Denne gruppe vil dog til gengæld indbetale dobbelt ATP-bidrag i perioden.

Ud over benyttelsen af barselsorlov er der også andre årsager til, at de unge kvinder har lavere beskæftigelsesfrekvenser. En større andel af kvinderne modtager dagpenge og kontanthjælp, er studerende eller tilhører residualgruppen^{60, 61}

For de ældre kvinder skyldes forskellen i erhvervsdeltagelsen primært, at kvinder trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mænd. Der er en klar overvægt af kvinder, der er på overgangsydelse, førtidspension og efterløn. Desuden er residualgruppen forholdsvis stor blandt kvinder over 50 år. Det må formodes at være generationsspecifikt, idet mændene tidligere i højere grad forsørgede familien, mens kvinder varetog børneomsorg og hjemmet.

Mænd har traditionelt været ansat i brancher/sektorer, hvor den gennemsnitlige løn har været/er højere end i de brancher/sektorer, som kvinder traditionelt har været ansat i. Det hænger bl.a. sammen med, at en større andel af kvinderne er ansat i den offentlige sektor, hvor lønnen generelt er lavere end i den private sektor. Desuden arbejder flere kvinder på deltid og indbetaler derfor mindre til både arbejdsmarkedspensioner og ATP. Den offentlige sektor har dog inden for visse faggrupper haft arbejdsmarkedspensioner tidligere end på det private arbejdsmarked, og da flere kvinder er ansat i den offentlige sektor, har det betydet en øget opsparing for disse grupper i forhold til mændene.

Alle disse faktorer gør, at mænds pensionsformuer er større end kvinders – især blandt de ældre generationer. Det bør dog bemærkes, at mange arbejdsmarkedspensionsordninger indeholder ægtefælledækning,

---

60. Residualgruppen består af personer, der hverken er i beskæftigelse eller modtager overførselsindkomster.

61. Jf. Økonomi- og Erhvervsministeriet et al., 2003, s. 42, tabel 3.5.

hvilket ofte er en fordel for kvinder, da de er gift med mænd, der er ældre end dem selv, samtidig med at mænd lever kortere end kvinder.

Tabel 5.2 og figur 5.2 viser, hvordan mænd og kvinders pensionsformue hang sammen med deres alder i 2003.

Tabel 5.2

Pensionsformuens fordeling på køn og aldersgrupper. Brutto. 2003. 2003-lønkroner.

Alders- gruppe	Køn	Andel uden for arbejdsstyrken	Antal	Gennemsnit	(Kvinder/ mænd)	Median	1. decil	a
30-64	Mænd	17	1.321.807	659.650		320.825	52.883	113
	Kvinder	23	1.294.903	501.808	76	264.790	37.108	86
30-39	Mænd	11	416.487	228.930		159.928	27.602	108
	Kvinder	16	402.037	195.177	85	328.120	55.691	92
40-49	Mænd	12	381.543	519.721		502.504	89.020	105
	Kvinder	14	371.263	468.344	90	421.646	59.381	95
50-59	Mænd	14	382.233	1.027.747		177.377	29.073	115
	Kvinder	22	377.187	764.427	74	140.534	26.333	85
60-64	Mænd	53	141.543	1.310.183		336.755	63.372	127
	Kvinder	73	144.417	755.551	58	317.006	49.807	73

Anm.: Værdien for 1. decil er den øvre grænseværdi. (Kvinder/mænd) angiver forholdet mellem kvinders og mænds pensionsformue i pct. a angiver difference i pct. fra gennemsnittet inden for aldersgruppen.

Mænds pensionsformue topper i aldersintervallet 60-64 år, mens kvinders pensionsformue topper i aldersintervallet 50-59 år, målt ved den gennemsnitlige pensionsformue. En af grundene til, at mænds pensionsformuer topper senere end kvindernes pensionsformuer, er, at kvinder generelt trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mænd. Det kan bl.a. skyldes, at et par ofte ønsker at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet nogenlunde samtidigt, og da kvinden ofte er den yngste i et parforhold, betyder det, at kvinderne trækker sig tidligere tilbage end mændene. I 2003 var kvinders gennemsnitlige tilbagetræningsalder 61,5 år, mens mænds var 64 år.⁶²

62. Tilbagetræningsalderen er beregnet på baggrund af, hvornår personer over 50 år i gennemsnit forlader arbejdsstyrken. Det skal bemærkes, at personer, der er udvandret eller dør, også indgår i statistikken (Portal om EU & Arbejdsmarked: kilde 2).

Mænds gennemsnitlige pensionsformue i aldersintervallet 30-64 år var i 2003 659.650 mod kvindernes 501.808. Kolonnen (*kvinder/mænd*) viser kvinders pensionsformue divideret med mændenes pensionsformue for de enkelte aldersintervaller. Det viser sig, at mænd og kvinders pensionsformuer ikke afviger i samme grad frem til 60-års-alderen som efter 60 år. I aldersintervallet 40-49 år er kvinders pensionsformue kun 10 pct. lavere end mændenes pensionsformue. Kvinders pensionsformuer er derimod 42 pct. mindre end mændenes pensionsformuer i aldersintervallet 60-64 år. Forklaringerne på dette kan være:

- at de nye generationer af kvinder i højere grad deltager på arbejdsmarkedet, end de ældre generationer har gjort (kohorteffekt)⁶³
- at mænds karriere accelererer kraftigere med alderen end kvinders
- at mænd trækker sig senere tilbage fra arbejdsmarkedet.

Af tabel 5.2 kan man se, at uanset hvilken aldersgruppe man betragter, så står en større andel af kvinderne end mændene uden for arbejdsmarkedet. Især i de ældre aldersgrupper er forskellen stor. Blandt de 50-59-årige kvinder stod 22 pct. uden for arbejdsmarkedet, mens det kun gjaldt for 14 pct. af mændene. Dette kan dog meget vel vise sig at være noget, der ændrer sig i takt med, at de yngre generationer af kvinder, som har haft en tættere tilknytning til arbejdsmarkedet, nærmer sig pensionsalderen. I aldersgruppen 60-64 år er det kun halvdelen af mændene, der er i arbejdsstyrken, og en fjerdedel af kvinderne. Dette vil også ændre sig for de fremtidige generationer i takt med, at folkepensionsalderen og efterlønsalderen justeres, svarende til stigningen i den forventede levealder.

Af figur 5.2 fremgår det endnu tydeligere, hvordan mændenes pensionsformuer vokser fra kvindernes omkring 50-års-alderen. Først omkring 85-års-alderen nærmer de sig hinanden igen. Det kan bl.a. skyldes, at kvinderne her begynder at få udbetalt mændenes ægtefællepensioner. Når en ægtefællepension kommer til udbetaling, vil den optræde som en pensionsformue hos modtageren⁶⁴, fordi pensionsformuerne for personer, der modtager en pensionsudbetaling, men ikke har et depot, er blevet beregnet som udbetalingen gange den forventede restlevetid.

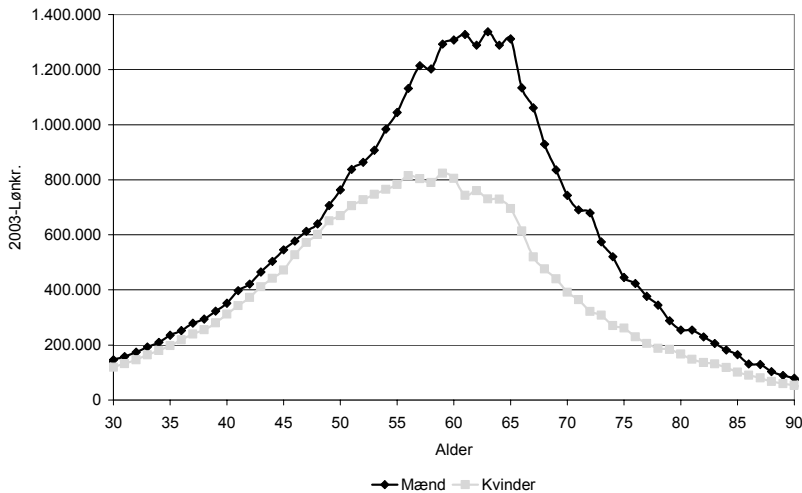
63. I kapitel 6 undersøges kohorteffekten nærmere.

64. Som oftest vil det være kvinderne, fordi de lever længst og er gift med mænd, der er ældre end dem selv.

Kvindens pensionsformue, set over alder, former sig som en bakke, mens mændenes tager form som et bjerg. Af figur 5.2 fremgår det, at mænds pensionsformue topper ved 63 år med 1.337.721, mens kvinders pensionsformue topper 4 år tidligere ved 59 år med 823.355.

Figur 5.2

Pensionsformuens fordeling på køn og alder. Gennemsnit for alle personer. 2003. 2003-lønkrone.

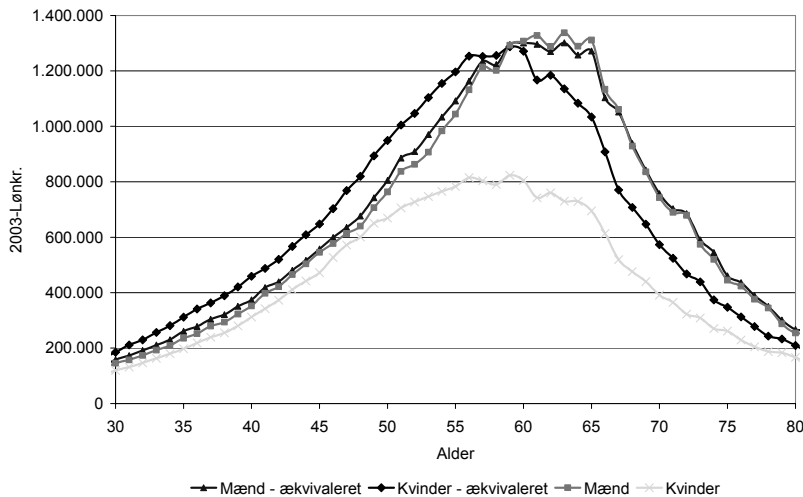
Betrager man i stedet den husstandsækvivalerede pensionsformue (se figur 5.3), så stiger toppunktet for kvinder til 1.287.072, mens mænds falder til 1.301.571 – toppunktet forbliver dog stadig ved hhv. 59 og 63 år, hvilket underbygger tesen om, at kvinder trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mændene, fordi de er gift med mænd, der er ældre end dem selv.⁶⁵ Ækvivaleringen medfører således en stor omfordeling af pensionsformuen fra mænd til kvinder, idet mændenes gennemsnitlige pensionsformue falder, selvom de bliver tillagt stordriftsfordelene ved at være i et parforhold. Opfatter man husstandens pensionsformue som et mere repræsentativt billede for de forbrugsmuligheder, individet reelt kommer til at stå over for i alderdommen, så ændres nogle af kon-

65. Sammenhængen mellem mænd og kvinders pensionsformuer undersøgte vi nærmere i kapitel 4.

klusionerne mht. forskellene i kønnenes pensionsmæssige stilling, idet gifte kvinder nu løftes op på mændenes niveau, mens enlige kvinder ikke oplever det samme løft. I en sådan analyse øges spredningen i pensionsformuerne blandt kvinderne, mens den reduceres for mændene.

Figur 5.3

Den gennemsnitlige pensionsformue for mænd og kvinder fordelt på alder. Personniveau og husstandsækvivaleret. Gennemsnit for alle personer. 2003. 2003-lønkroner.

I aldersintervallet 70+ år er den ækvivalerede og den personlige pensionsformue nogenlunde lige stor for mænd, mens den ækvivalerede er større for kvinder helt frem til ca. 90-års-alderen. Ser man nærmere på figur 5.3, kan man se, at kvinders ækvivalerede pensionsformue ligger over mænds helt frem til 60-års-alderen. Grunden til dette er, som tidligere nævnt, at kvinder ofte er gift med mænd, som er ældre end dem selv.

I tabel 5.2a er der foretaget en beregning af, hvor stor en bruttobetaling en 65-årig kvinde og 65-årig mand vil kunne forvente at få udbetalt hhv. resten af livet og som 10 lige store rater, på baggrund af den gennemsnitlige pensionsformue.

I realiteten vil en del af pensionsformuen ikke være underlagt et unisexgrundlag, idet reglen kun gælder for de livslange arbejdsmarkeds-

pensioner (de kollektive ordninger). I de individuelle ordninger er der ikke en regel om et unisexgrundlag. Unisexgrundlaget betyder bl.a., at der sker en omfordeling af pensionsformuen, fra dem, der dør tidligt, til dem, der lever længe, dvs. typisk fra mænd til kvinder.⁶⁶ I realiteten overvurderer tallene i tabel 5.2a derfor de udbetalinger, kvinder vil være berettiget til, samtidig med at mændenes udbetalinger undervurderes.⁶⁷

Tabel 5.2a

Den forventede årlige bruttoudbetaling for en 65-årig. Fordelt på køn. 2003. 2003-lønkrone.

Alder	Køn	Gennemsnit	Restlevetid	Løbende	10 rater
65	Mænd	1.311.235	17,3	123.882	178.155
	Kvinder	695.108	17,3	65.672	94.443

Anm.: Den forventede restlevetid er beregnet på et unisexgrundlag. Der er anvendt en efter-skat-rente på 6 pct. Folkepensionen består til sammenligning af et grundbeløb og et pensionstillæg, der tilsammen udgør 79.668 (2003) for gifte og samlevende og 108.768 for enlige – begge beløb er skattepligtige.

En 65-årig kvinde kunne i 2003 forvente at få udbetalt ca. 50 pct. af, hvad en mand kunne forvente at få udbetalt i pensionsudbetalinger fra arbejdsmarkedspensioner og individuelle ordninger. Den årlige udbetaling for mænd er i tabel 5.2a beregnet til 123.882, mens den for kvinder er beregnet til 65.672. Udbetales pensionsformuen i ti lige store rater i stedet for løbende over alderdommen, opnås udbetalinger, der er 44 pct. større i de år, hvor pensionen udbetales. Til gengæld kan udbetalingerne forventes at løbe 5,7 år mindre for mændene og 8,7 år mindre for kvinderne. Det bør bemærkes, at forholdet mellem mænd og kvinders pen-

66. Ifølge ATP var omfordelingen fra mænd til kvinder i 2003 ca. 2 mia. kr. alene i ATP (Jf. ATP-faktum, Nr. 2, november 2003: kilde 11).

67. I appendiks A5.1 er vist en opgørelse over, hvordan depotformuen fordelte sig på type og ordninger i 2003. Af tabellen fremgår det, at 47,7 pct. af kvindernes depotformuer og 32,1 pct. af mændenes depotformuer er underlagt et unisexgrundlag (arbejdsgiveradministrerede ordninger med løbende udbetaling). Det bør dog her understreges, at tallene alene vedrører depotformuerne, som vi modtog dem fra Velfærdskommissionen. Dermed indgår de imputationer, vi har lavet samt ATP-, SP-, LD- og tjenestemandformuerne ikke, dvs. ca. 1.000 mia. af pensionsporteføljen indgår ikke. En anden måde at betragte andelen, der er underlagt et unisexgrundlag, er ved at se på indbetalingerne til pension. I 2003 udgjorde indbetalingerne til arbejdsgiveradministrerede ordninger med løbende udbetalinger hhv. 33 pct. for mændene og 50 pct. for kvinderne af deres samlede indbetalinger (se appendiks A7.1). Også her er det vigtigt at pointere, at indbetalingerne til ATP, SP og tjenestemandspension ikke indgår.

sionsformuer er større ved 65-års-alderen end ved 60-års-alderen. Det skyldes, at kvinder trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet, hvorfor deres pensionsformuer allerede topper omkring de 60 år, mens mændenes først topper omkring de 63 år.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER OG SOCIOØKONOMISK GRUPPE⁶⁸

Graden af tilknytning til arbejdsmarkedet, samt hvilken del af arbejdsmarkedet man er/har været tilknyttet, har stor betydning for, i hvilket omfang man får sparet op til pension. Det skyldes, at visse grupper af personer i den erhvervsdygtige alder tidligere ikke har været dækket af nogen former for pensionsordninger.

En opdeling efter socioøkonomisk gruppe kan være med til at udpege, hvilke grupper der især står svagt pensionsmæssigt. Den socioøkonomiske klassificering gør det muligt at skelne mellem personer på overførselsindkomster, lønmodtagere, selvstændige og pensionister mv. Klassificeringen repræsenterer, hvad der har været individets vigtigste indkomstkilde inden for det seneste år. Det bør bemærkes, at nogle af klassificeringerne ændrer markant sammensætning med alderen, hvilket påvirker gennemsnittene for grupperne over alder.⁶⁹ En opdeling efter socioøkonomisk gruppe skal for nogle grupper derfor betragtes som en mere midlertidig klassifikation end fx en opdeling efter højeste afsluttede uddannelse.

Tabel 5.3 viser pensionsformuen fordelt på aldersgrupper og socioøkonomisk gruppe i 2003. Personer, der modtager overgangsydelse/efterløn, selvstændig høj og lønmodtager høj, har de største gennemsnit, når alle 30-64-årige betragtes under ét. Der er dog en meget stor forskel på alderssammensætningen af disse tre grupper. Modtagere af overgangsydelse/efterløn er generelt meget ældre, hvilket er årsagen til,

---

68. Se afsnittet "Generelle kommentarer og afgrænsninger" i kapitel 3, for en nærmere beskrivelse af de socioøkonomiske grupper.

69. For eksempel stiger gennemsnitspensionsformuen for arbejdsløse fra 585.181 til 1.154.621, når man går fra 50-59 år til 60-64-års-aldersgruppen. Ser man nærmere på, hvilket uddannelsesniveau de arbejdsløse i de to aldersgrupper har, er der 40 pct. flere med en mellemlang eller længere uddannelse i 60-64-års-aldersgruppen, hvilket er en af årsagerne til, at pensionsformuen stiger så kraftigt. Det er især gruppen af arbejdsløse, der skifter sammensætning ved overgangen til 60-64-års-intervallet.

at de har så højt et gennemsnit. Den samme tendens gør sig til dels gældende for de selvstændige, idet der er relativt færre selvstændige i de yngste aldersgrupper. Kontanthjælpsmodtagere, arbejdsløse og førtidspensionister adskiller sig omvendt ved at have meget lave gennemsnitlige pensionsformuer, når hele aldersgruppen 30-64 år betragtes. Især kontanthjælpsmodtagernes skiller sig markant ud ved i gennemsnit kun at have 86.517 – svarende til 15 pct. af gennemsnittet for hele aldersgruppen.

Tabel 5.3

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper og socioøkonomiske grupper. 2003. 2003-lønkrone.

Alders-gruppe	Socioøkonomisk gruppe	Antal observa-tioner	Gen-nemsnit	Median	1. decil	a
30-64	Andre	116.640	507.152	83.701	1.826	87
	Arbejdsløs	104.303	342.662	167.769	35.504	59
	Overgangsydelse/efterløn	139.780	768.440	335.693	113.460	132
	Førtidspension	223.653	386.310	66.235	3.185	66
	Kontanthjælp	86.697	86.517	34.621	10.275	15
	Lønmodtager høj	1.098.473	741.131	403.221	108.984	127
	Lønmodtager lav	678.380	455.824	310.908	103.160	78
	Selvstændig høj	54.327	752.878	355.762	61.252	129
	Selvstændig lav	114.457	535.387	204.122	30.996	92
30-39	Andre	45.537	78.567	42.010	663	37
	Arbejdsløs	35.680	91.775	65.846	23.535	43
	Førtidspension	23.737	146.480	15.824	123	69
	Kontanthjælp	44.437	45.481	28.199	8.575	21
	Lønmodtager høj	376.550	269.516	209.544	60.025	127
	Lønmodtager lav	247.933	213.418	180.148	61.752	101
	Selvstændig høj	13.743	211.198	128.521	28.827	99
Selvstændig lav	30.903	134.661	84.329	17.464	63	
40-49	Andre	25.963	264.591	100.860	2.842	54
	Arbejdsløs	26.760	225.147	154.058	44.226	46
	Førtidspension	51.013	295.036	33.170	2.173	60
	Kontanthjælp	29.117	103.610	54.232	13.032	21
	Lønmodtager høj	353.563	633.852	453.729	150.499	128
	Lønmodtager lav	217.120	443.435	333.740	147.572	90
	Selvstændig høj	17.183	547.923	351.654	87.669	111
Selvstændig lav	32.087	355.675	198.804	45.551	72	

fortsættes ...

Tabel 5.3 fortsat

Alders- gruppe	Socioøkonomisk gruppe	Antal observa- tioner	Gennem- snit	Median	1. decil	a
50-59	Andre	28.780	627.270	188.922	8.880	70
	Arbejdsløs	38.450	585.181	344.046	135.259	65
	Overgangsydelse	17.110	356.713	207.033	77.296	40
	Førtidspension	95.007	460.893	94.614	9.384	51
	Kontanthjælp	11.777	194.446	107.573	20.323	22
	Lønmodtager høj	319.493	1.245.879	806.535	254.719	139
	Lønmodtager lav	191.037	725.548	506.828	249.859	81
	Selvstændig høj	19.073	1.159.557	677.063	145.525	129
	Selvstændig lav	38.693	766.638	375.091	67.287	85
60-64	Andre	16.360	1.873.716	528.169	1.350	182
	Arbejdsløs	3.413	1.154.621	594.687	151.959	112
	Efterløn	122.667	825.881	362.618	124.075	80
	Førtidspension	53.897	446.855	112.760	4.443	43
	Kontanthjælp	1.367	126.573	58.797	7.250	12
	Lønmodtager høj	48.867	1.851.372	1.151.454	296.886	180
	Lønmodtager lav	22.290	961.120	673.945	298.211	93
	Selvstændig høj	4.327	1.494.692	767.269	115.108	145
	Selvstændig lav	12.773	1.255.815	497.477	45.805	122

Anm.: a er differencen i pct. fra gennemsnittet i aldersgruppen. I gruppen andre er der en overrepræsentation af personer fra aldersgruppen 30-39 år, 60-64 år, kvinder, uddannelsesniveau uoplyst og personer med anden herkomst end dansk. Værdien for 1. decil er den øvre grænseværdi. Arbejdsløse er personer, der har været arbejdsløse mindst halvdelen af året. Selvstændige lav dækker over selvstændige uden nogen ansatte eller medarbejdende ægtefælle. Selvstændig høj er alle andre selvstændige. Lønmodtagere lav dækker over lønmodtagere på grundniveau. Lønmodtagere høj dækker over alle andre lønmodtagere.

Sammenlignes de socioøkonomiske grupper over alder, ligger lønmodtager høj længst over gennemsnittet for aldersgruppen i alle aldersintervaller – differencen øges med alderen. Den modsatte tendens gør sig gældende for lønmodtager lav, idet afvigelsen fra aldersgruppens gennemsnit falder med alderen. En mulig forklaring på dette er, at lønmodtager lav især er blevet omfattet af udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne i 1990'erne, og derfor øger især de yngre grupper deres position, da en større andel af deres samlede bidrag udgøres af den nye højere indbetalingssats. I aldersgruppen 50-59 år har en stor andel af førtidspensionisterne og kontanthjælpsmodtagerne meget små pensionsformuer, jf.:

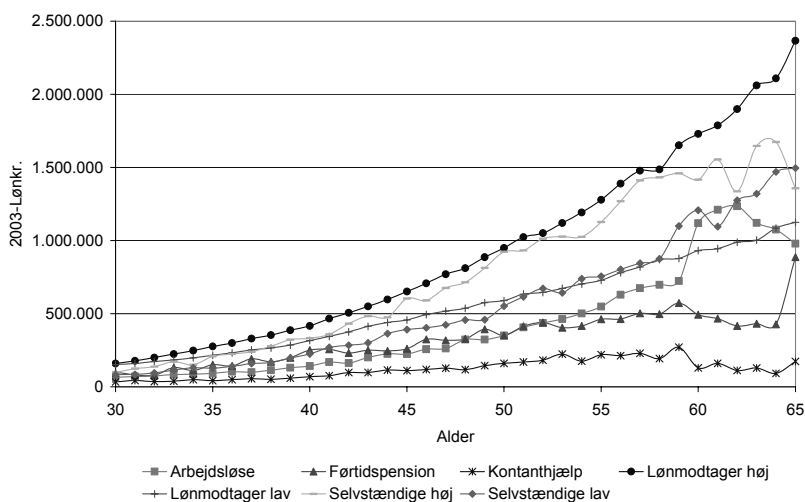
- 50 pct. af førtidspensionisterne i aldersgruppen 50-59 år har mindre end 95.000 sparet op til pension – svarende til 47.503 personer.

- 50 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i aldersgruppen 50-59 år har mindre end 108.000 sparet op til pension – svarende til 5.888 personer.
- 25 pct. af førtidspensionisterne i aldersgruppen 50-59 år har mindre end 37.000 sparet op til pension – svarende til 23.752 personer.
- 25 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i aldersgruppen 50-59 år har mindre end 40.000 sparet op til pension – svarende til 2.944 personer.

Figur 5.4 viser den gennemsnitlige pensionsformue over alder fordelt på socioøkonomiske grupper. Figuren illustrerer tydeligt, hvor svagt førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere står på de enkelte alderstrin. For alle de andre socioøkonomiske grupper stiger den gennemsnitlige pensionsformue kraftigt med alderen. Især kontanthjælpsmodtagernes gennemsnit stiger nærmest ikke. Personer på offentlige ydelser (kontanthjælp, arbejdsløshedsdagpenge, førtidspension, sygedagpenge, uddannelsesgodtgørelse og orlovsydelse) står generelt svagere end de selvstændige og lønmodtagerne.

Figur 5.4

Den samlede pensionsformue fordelt på alder og socioøkonomisk gruppe. Gennemsnit. 2003. 2003-lønkroner.

Personer, der modtager overførselsindkomster over en længere årrække, vil ikke spare ret meget op i en arbejdsmarkedspension, mens de fleste andre grupper vil få stigende pensionsudbetalinger fra arbejdsmarkeds-pensionsordninger. De fordelingsmæssige virkninger heraf er til dels søgt imødegået, ved at man har indført SAP-ordningen for førtidspensionister og gjort det lovpligtig for de fleste overførselsindkomster at indbetale til ATP. Indbetalingerne til ATP er dog meget lavere end de indbetalinger, en gennemsnitlig lønmodtager kan forvente at indbetale til pension i fremtiden.⁷⁰ Desuden er der nogle undtagelser i indbetalingsreglerne til ATP, som bevirker, at især kontanthjælpsmodtagere kan fritages fra at indbetale til ATP.⁷¹

Tabel 5.3a viser, hvor store udbetalinger en person på 65 år kan forvente at få udbetalt hhv. resten af livet og i 10 lige store rater, fordelt på socioøkonomiske grupper, beregnet på baggrund af den samlede pensionsformue.

Tabel 5.3a

Den forventede årlige bruttoudbetaling. Beregnet på baggrund af pensionsformuen fordelt på socioøkonomiske grupper. 2003. 2003-lønkroner.

Alder	Socioøkonomisk gruppe	Gennemsnit	Rest-levetid	Løb-ende	10 rater
65	Andre	820.088	17,3	77.480	111.424
	Arbejds-løs	979.372	17,3	92.529	133.065
	Efterløn	850.965	17,3	80.397	115.619
	Førtidspension	885.798	17,3	83.688	120.352
	Kontanthjælp	173.244	17,3	16.368	23.538
	Lønmodtager høj	2.365.685	17,3	223.504	321.421
	Lønmodtager lav	1.124.357	17,3	106.227	152.764
	Selvstændig høj	1.356.840	17,3	128.191	184.351
Selvstændig lav	1.495.243	17,3	141.267	203.156	

Anm.: Det er antaget, at alle sociogrupper lever lige længe. Der er anvendt en efter-skat-rente på 6 pct. Folkepensionen består til sammenligning af et grundbeløb og et pensionstil-læg, der tilsammen udgør 79.668 (2003) for gifte og samlevende og 108.768 for enlige – begge beløb er skattepligtige.

70. Lønmodtagere indbetaler også til ATP, samtidig med at store grupper indbetaler ca. 10 pct. af deres løn til en arbejdsmarkedsordning.

71. Dette uddybes nærmere i kapitel 7, hvor der gøres rede for indbetalingerne til pension.

Ikke overraskende vil personer på kontanthjælp kun få suppleret folkepensionen med en årlig bruttoudbetaling på ca. 16.000. Tabel 5.3a skjuler dog, at nogle af personerne i de andre grupper også vil få meget små supplerende udbetalinger. Det skyldes, at de socioøkonomiske grupper kraftigt ændrer sammensætning ved 60-års-alderen, hvor de mere ressourcestærke også bliver arbejdsløse, efterlønsmodtagere og førtidspensionister. De ressourcestærke trækker så gennemsnittene op for hele den gruppe, de placeres i.

Lønmodtager høj er den gruppe, der kan forvente langt den største supplerende udbetaling fra pensionsordninger. De kunne forvente en supplerende udbetaling på 223.000 om året, hvilket er noget mere, end de kunne forvente at få udbetalt i folkepension. De selvstændige og lønmodtager lav kunne også forvente at få udbetalt en supplerende bruttopension, der var større end folkepensionen. Ud over folkepensionen udbetales der også boligstøtte og skattefrie overførsler, som fx varmehjælp til ældre. Personer med store supplerende pensionsindkomster vil derfor få modregnet deres pensionsudbetalinger i disse ydelser samt i deres folkepensionstillæg, hvilket vil udligne noget af den forskel, som ses i tabel 5.3a.⁷²

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER OG UDDANNELSESNIVEAU

Uddannelsesniveau er meget afgørende for størrelsen af pensionsformuen, fordi personer med lange og mellemlange uddannelser i mange år har indbetalt til en pensionsordning, mens personer med kortere uddannelser først har fået en arbejdsmarkedspension op igennem 1990'erne. Der betragtes fem uddannelsesniveauer, som spænder fra grundskole til lang videregående uddannelse (se tabel 5.4 og figur 5.5).

Personer med en lang videregående uddannelse har i gennemsnit sparet 1.146.207 op til pension, mens personer med grundskole som højeste afsluttede uddannelse i gennemsnit har sparet 373.140 op til pen-

---

72. Per 1. januar 2003 aftrappes folkepensionens grundbeløb fra en erhvervsindtægt på 230.300 ud over den sociale pension. Grundbeløbet aftrappes med 30 pct. af indtjeningen ud over denne grænse og falder helt bort ved 410.900 kr. Tilsvarende aftrappes pensionstillægget fra en samlet indtægt på 50.800 kr. for enlige og 102.000 kr. for samlevende og gifte. Tillægget aftrappes med 30 pct. ud over denne grænse (Socialministeriet: kilde 9).

sion. Personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse har hhv. sparet 654.638 og 928.808 op til pension og har dermed også noget større pensionsformuer end personer med grundskole som højeste afsluttede uddannelse.

Forskellen mellem størrelsen af pensionsformuen for de enkelte uddannelsesniveauer tager til med alderen. Mens en person med en lang videregående uddannelse i aldersintervallet 30-39 år havde 2,6 gange mere sparet op til pension end en person med grundskole som højeste uddannelsesniveau, var dette forhold 1:6 i aldersintervallet 60-64 år. Der er flere forklaringer på denne markante forskel:

- personer med videregående uddannelser indbetaler en større andel af deres indkomst til pension
- personer med videregående uddannelser tjener mere end personer med korte uddannelser
- personer med videregående uddannelser har større indkomststigninger med alderen
- personer med videregående uddannelser har ofte haft deres pensionsordninger helt tilbage til 1950-1970, mens personer med grundskole eller gymnasial/erhvervsfaglig uddannelser typisk først har fået deres pensionsordninger op igennem 1990'erne
- personer med korte uddannelser trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet.

Tabel 5.4

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper og uddannelsesniveau. 2003.

Alders-gruppe	Uddannelses-niveau	Antal obser-vationer	Gen-nemsnit	Median	1. decil	a
30-64	Grundskole	733.583	373.140	206.960	24.482	64
	Gymn./erhv.	1.146.207	520.109	295.789	64.037	89
	Kort	122.280	654.638	341.240	65.438	113
	Mellemlang	384.817	928.808	494.519	107.956	160
	Lang	168.267	1.172.761	585.793	83.621	202
	Uoplyst	61.557	276.714	45.150	327	48
30-39	Grundskole	173.847	130.050	90.252	16.111	61
	Gymn./erhv.	389.460	215.490	164.650	40.318	101
	Kort	44.807	242.447	182.364	41.243	114
	Mellemlang	123.813	267.090	227.242	48.606	126
	Lang	65.813	338.458	275.232	47.392	159
	Uoplyst	20.783	51.658	19.754	7	24
40-49	Grundskole	207.347	331.441	229.290	28.035	67
	Gymn./erhv.	319.513	464.567	325.936	90.715	94
	Kort	36.887	603.474	408.641	83.563	122
	Mellemlang	119.877	703.148	544.394	154.298	142
	Lang	48.840	935.909	768.151	120.115	189
	Uoplyst	20.343	135.447	42.509	322	27
50-59	Grundskole	231.327	497.914	323.876	38.309	56
	Gymn./erhv.	329.987	797.111	503.830	135.681	89
	Kort	31.897	1.104.155	733.484	164.821	123
	Mellemlang	110.517	1.529.693	1.223.457	277.276	171
	Lang	42.407	2.159.955	1.843.308	258.038	241
	Uoplyst	13.287	533.029	197.999	4.323	59
60-64	Grundskole	121.063	555.217	259.325	29.291	54
	Gymn./erhv.	107.247	939.486	486.755	106.247	91
	Kort	8.690	1.347.174	825.992	145.844	131
	Mellemlang	30.610	2.319.636	1.979.440	314.709	225
	Lang	11.207	3.368.997	3.191.796	304.048	327
	Uoplyst	7.143	857.076	186.184	167	83

Anm.: Værdien for 1. kvartil er den øvre grænseværdi. Gymn./erhv. er fremkommet ved at sammenlægge kategorierne almengymnasial og erhvervs-gymnasial uddannelse samt erhvervsfaglig praktik og hovedforløb. Kort er videregående uddannelse over gymnasialt niveau. Mellemlang er mellemlang videregående uddannelse eller bachelorgrad. Lang er lang videregående uddannelse og evt. ph.d. Uddannelseskategorierne bliver en smule mere usikre for personer, der har taget deres uddannelse før 1970, fordi tildelingen da er baseret på et andet princip. Dette vedrører især de ældre. Δ refererer til ændringen. a er difference i pct. fra gennemsnittet i aldersgruppen.

Forskellene vil dog blive udlignet lidt i fremtiden, når personer med korte uddannelser har indbetalt en højere andel af deres indkomst til pension over en længere periode. Indbetalingsprocenten vil dog også i fremtiden være større for personer med videregående uddannelser, fordi de er mere afhængige af pensionsopsparingen, hvis de vil fastholde nogenlunde den samme levestandard som pensionist. Imidlertid begynder personer med videregående uddannelser senere på arbejdsmarkedet, og selv om de trækker sig senere tilbage, har de ofte haft færre år til at indbetale til pension end personer med kortere uddannelser.

Fordelingen af pensionsformuen inden for de enkelte uddannelsesniveauer afviger ikke meget fra hinanden, når hele aldersgruppen 30-64 år betragtes – medianerne udgør mellem 50 og 57 pct. af gennemsnittet, og grænseværdien for 1. decil udgør mellem 7 og 12 pct. af gennemsnittet. Kategorien uoplyst skiller sig meget ud på dette punkt, idet medianen kun udgør 16 pct. af gennemsnittet, og grænseværdien for 1. decil kun udgør 0,1 pct. af gennemsnittet.⁷³ Den gennemsnitlige pensionsformue for gruppen uoplyst udgør kun 48 pct. af gennemsnittet for aldersintervallet 30-64 år, hvilket er endnu lavere end gennemsnittet for personer med grundskole som højeste uddannelse, der udgjorde 64 pct.

Ser man på forskellen i den gennemsnitlige pensionsformue over alder inden for hver uddannelseskategori (se figur 5.5), er væksten markant større med alderen for personer med en mellemlang og lang uddannelse fra omkring 45-års-alderen. Især gruppen lang videregående oplever en meget kraftig stigning i pensionsformuen fra 45-års-alderen.

Pensionsformuen topper på forskellige tidspunkter for de enkelte uddannelsesgrupper. For personer med en lang, en mellemlang og en kort videregående uddannelse topper pensionsformuen først ved 65-års-alderen, mens den allerede topper omkring 60-års-alderen for personer med en grundskole eller en gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse. Forskellen i tilbagetrækningstidspunktet skyldes bl.a., at personer med længere uddannelser starter senere på arbejdsmarkedet og derfor har brug for flere år i den anden ende til at spare op til pensionen. Desuden er efterlønsordningen ikke lige så favorabel for disse grupper. En tredje grund er, at personer med lange uddannelser ofte ikke oplever den sam-

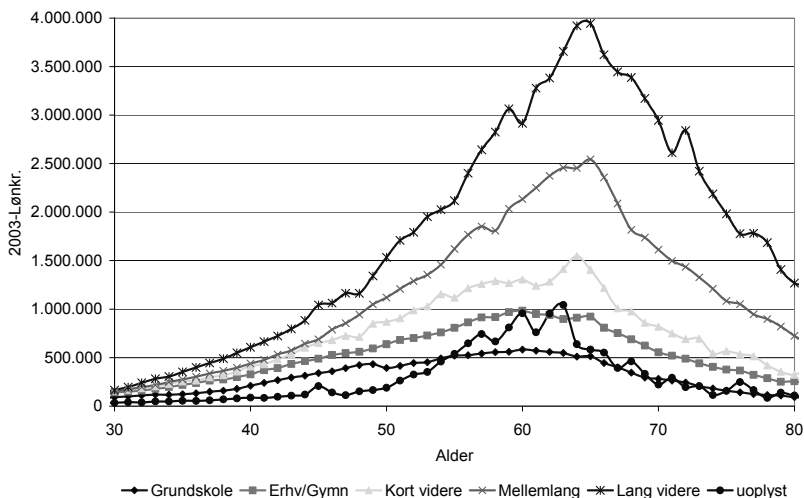
---

73. I gruppen uoplyst er der en meget stor overrepræsentation af personer med herkomst uden for Danmark. Desuden er der en overrepræsentation af førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere.

me nedslidning på arbejdsmarkedet som personer med mere fysisk krævende job, og derfor er det muligt for dem at fortsætte med at arbejde længere.

Figur 5.5

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper og uddannelsesniveau. Gennemsnit. 2003.

Ser man på fordelingen af pensionsformuen inden for uddannelseskategorierne over aldersgrupperne, tegner der sig det mønster, at forholdet mellem medianen og gennemsnittet (median/gennemsnit) falder med alderen for uddannelseskategorierne grundskole, gymn./erhv. og kort, mens det stiger for kategorierne mellemlang og lang. Igen kan forklaringen være de nyoprettede arbejdsmarkedspensioner fra 1990'erne samt udvidelsen af indbetalingsskaren til ATP. Tiltagene har primært medført en forøgelse af pensionsopsparingerne for personer med en kort uddannelse. Især de unge fra disse grupper har fået en relativt stor vækst i deres pensionsformuer, fordi de nye høje indbetalinger vægter tungere i deres pensionsformue. Betragter man i stedet forholdet mellem 1. kvartil og gennemsnittet (1. kvartil/gennemsnit) over alder for de enkelte uddannelsesgrupper, tegner der sig et mere ensartet billede, idet forholdet falder for stort set alle uddannelseskategorierne. Samlet kan man konkludere, at pensionsformuerne er mere jævnt fordelte ved medianen for de

kortuddannede i de yngre aldersgrupper, mens dette gør sig gældende i de ældre aldersgrupper for personer med længere uddannelser. Laves samme vurdering i stedet ved 1. decil, er fordelingen mest jævn i de yngste aldersgrupper for alle uddannelseskategorier.

Af tabel 5.3 fremgik det, at personer på overførselsindkomster har langt mindre pensionsformuer. Da personer med korte uddannelser oftere rammes af perioder med ledighed, betyder det, at personer med korte uddannelser også vil have relativt mindre pensionsformuer, selvom de indbetaler en større andel af deres indkomster til pension, alene fordi de oplever flere perioder med ledighed.

Tabel 5.4a viser, hvor store nettoudbetalinger, en person på 65 år kan forvente at få udbetalt hhv. resten af livet og i 10 år, fordelt på uddannelsesniveau. De store forskelle i udbetalingerne for de forskellige uddannelsesniveauer skyldes den store spredning i størrelsen af pensionsformuen for personer fra forskellige uddannelseskategorier. Selvom personer med grundskole som højeste niveau kan forvente noget mindre udbetalinger end personer med længere uddannelser, er deres løbende udbetaling på 48.563 noget større end de 16.368, en 65-årig kontanthjælpsmodtager i tabel 5.3a kunne forvente at få udbetalt.

Tabel 5.4a

Den forventede årlige bruttoudbetaling. Beregnet på baggrund af pensionsformuen fordelt på uddannelsesniveau. 2003. 2003-lønkroner.

Alder	Uddannelses-niveau	Gennemsnit	Restlevetid	Løbende	10 rater
65	Grundskole	514.016	17,3	48.563	69.838
	Gymn./erhv.	922.883	17,3	87.192	125.390
	Kort	1.405.954	17,3	132.831	191.024
	Mellemlang	2.543.414	17,3	240.296	345.568
	Lang	3.944.437	17,3	372.661	535.923
	Uoplyst	582.456	17,3	55.029	79.137

Anm.: Det er antaget, at alle uddannelsesgrupper lever lige længe. Der er anvendt en efter-skat-rente på 6 pct. Folkepensionen består til sammenligning af et grundbeløb og et pensionsstillæg, der tilsammen udgør 79.668 (2003) for gifte og samlevende og 108.768 for enlige – begge beløb er skattepligtige.

For personer med grundskole eller en gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse vil folkepensionen også i fremtiden udgøre en meget stor andel af indkomsten som pensionist, mens personer med mellemlange og lange

videregående uddannelser får suppleret folkepensionen markant af anden pensionsindkomst. Dette er også i overensstemmelse med, at personer med længere uddannelser i højere grad har brug for udbetalinger fra søjle 2 og 3 for at bibeholde nogenlunde den samme levestandard som pensionist.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER OG OPRINDELSES LAND

En af de primære grunde til, at personer fra mindre udviklede lande har mindre pensionsformuer end personer med dansk oprindelse, er, at deres tilknytning til Danmark har været mindre, fordi de først er flyttet til landet som voksne. 99,4 pct. af personerne fra mindre udviklede lande kategoriseres som indvandrere og 94,3 pct. af personerne fra mere udviklede lande, når aldersintervallet 30-64 år betragtes.⁷⁴ Det betyder, at langt størstedelen er flyttet til Danmark på et senere tidspunkt. Personer, der er flyttet til Danmark som voksen, vil også i nogle tilfælde have opsparet en pensionsformue i udlandet. Sådanne oplysninger indgår ikke i denne rapport.

Af de forudgående analyser er det blevet klart, at personer på overførselsindkomster eller personer med korte uddannelser har sparet mindre op til pension. I 2003 var 24,6 pct. af personerne fra mindre udviklede lande klassificeret som kontanthjælpsmodtagere, 7,6 pct. som arbejdsløse, 37,7 pct. som lønmodtagere. De tilsvarende tal for en person med dansk oprindelse var 2,6 pct., 3,8 pct. og 69,7 pct.⁷⁵ Personer fra mindre udviklede lande er dermed klart overrepræsenterede blandt personer på overførselsindkomster og klart underrepræsenterede blandt personer i arbejde. Især blandt kontanthjælpsmodtagerne, som ifølge tabel 5.3 var den socioøkonomiske gruppe, der besad de mindste pensionsformuer, er personer fra mindre udviklede lande overrepræsenterede med en faktor 9,5. Andelen af selvstændige er nogenlunde lige stor

---

74. Der skelnes i registrene imellem, om en person med anden oprindelse end dansk er indvandrer eller efterkommer. En indvandrer er en person, der er født i udlandet af forældre, der begge (eller den ene, hvis der ikke findes oplysninger om den anden) er udenlandske statsborgere eller født i udlandet. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen også som indvandrer.

75. Andele er beregnet for aldersgruppen 30-64 år.

blandt personer med dansk oprindelse og personer fra mindre udviklede lande (6 pct.). Grupperne er dog meget forskellige, når man ser på størrelsen af de selvstændiges pensionsformue i de to grupper. En selvstændig med dansk oprindelse havde i 2003 en gennemsnitlig pensionsformue på 637.555, mens en selvstændig fra et mindre udviklet land i gennemsnit havde 100.595. En kontanthjælpsmodtager fra et mindre udviklet land havde i gennemsnit sparet 25.289 op til pension, mens en kontanthjælpsmodtager med dansk oprindelse havde sparet 119.469 op til pension. Den markante forskel i pensionsformuerne mellem oprindelseslandsgrupperne gør sig også gældende inden for flere af de andre socio-økonomiske grupper.

Når det kommer til uddannelsesniveau, er der også forskelle i, hvordan personer fra mindre udviklede lande og personer med dansk oprindelse fordeler sig. 32,2 pct. af personerne fra mindre udviklede lande har grundskole som højeste afsluttede uddannelse, mens det tilsvarende tal for personer med dansk oprindelse var 28,4 pct.⁷⁶ Omvendt er der en underrepræsentation af personer fra mindre udviklede lande i uddannelseskategorierne mellemlang og lang videregående uddannelse.⁷⁷ I gruppen med dansk oprindelse var der 21,3 pct., der tilhørte kategorierne mellemlang eller lang videregående uddannelse, mens den tilsvarende andel fra mindre udviklede lande var 13,6 pct. Det er især i kategorien mellemlange uddannelser, at personer fra mindre udviklede lande er underrepræsenterede.

Den kendsgerning, at personer fra mindre udviklede lande er overrepræsenterede blandt personer på overførselsindkomster og blandt personer med korte uddannelser, bevirker, at de tjener mindre end personer med dansk oprindelse. En person med dansk oprindelse i aldersgruppen 30-64 år tjente i 2003 i gennemsnit 313.941, mens en person fra et mindre udviklet land i gennemsnit tjente 186.725. Personer fra mindre udviklede lande har derfor i gennemsnit ikke behov for at spare lige så

---

76. Tallene er også beregnet for aldersgruppen 30-64 år. Desuden er personer med uoplyst uddannelsesniveau fjernet fra opgørelsen. Da andelen af uoplyste udgør hhv. 17 og 19 pct. af personerne fra mere og mindre udviklede lande, men kun ca. 1 pct. af personerne med dansk oprindelse, betyder det primært noget for andelen for personerne, der ikke har dansk oprindelse.

77. Uddannelsesoplysninger om indvandrere er dels indhentet gennem en spørgeskemaundersøgelse, dels ved imputering/opregning af oplysningerne. Hvis en indvandrer med en udenlandsk uddannelse gennemfører en dansk uddannelse, får han sin udenlandske uddannelse overskrevet, uanset om den udenlandske uddannelse er på et højere niveau. Det betyder, at uddannelsesniveaulet for personer med udenlandsk oprindelse vil blive undervurderet.

meget op som en person med dansk oprindelse for at opnå den samme dækningsgrad som pensionist. Til gengæld er det vigtigt, at de indbetaler nogenlunde den samme andel af deres løn til pension som personer med dansk oprindelse. Dette undersøges nærmere i kapitel 7.

Tabel 5.5 viser, hvordan pensionsformuen fordelte sig på personer med dansk oprindelse, personer fra mere udviklede lande og personer fra mindre udviklede lande.

En 30-64-årig person med dansk oprindelse havde i 2003 i gennemsnit sparet 611.474 op til pension, mens en person fra et mindre udviklet land i gennemsnit havde sparet 102.539 op til pension. En person fra et mindre udviklet land havde dermed en pensionsformue, der udgjorde 18 pct. af gennemsnittet for hele aldersgruppen. Personer fra mere udviklede lande klarer sig noget bedre end personer fra mindre udviklede lande og havde en gennemsnitlig pensionsformue på 335.522. Det kan dog være misvisende at betragte aldersgruppen 30-64 år, fordi personer med anden herkomst end dansk oftere vil være yngre og derfor have lavere pensionsformuer.

Selvom gennemsnittene er lave for personer uden dansk oprindelse, så er fordelingen af pensionsformuerne også mere skæve. Medianen udgjorde således kun ca. 35 pct. af gennemsnittet for de to grupper, mens den udgjorde 51 pct. for personer med dansk oprindelse. Det samme gjaldt ved grænseværdien for 1. decil, hvor andelen (1. decil/gennemsnit) var 10 pct. for en person med dansk oprindelse, mens den kun var hhv. 2 og 4 pct. for personer fra mere og mindre udviklede lande.

Tabel 5.5

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper og oprindelsesland. 2003. 2003-lønkrone.

Aldersgruppe	Oprindelsesland	Antal observationer	Gennemsnit	Median	1. decil	a
Alle	Uoplyst	1.057	94.351	34.030	7.866	16
	Danmark	2.417.550	611.474	314.511	59.975	105
	Ikke 3. land	98.897	335.522	110.991	5.543	58
30-39	3. land	99.207	102.539	35.639	4.408	18
	Uoplyst	527	61.114	29.475	8.857	29
	Danmark	735.660	227.642	173.915	38.599	107
	Ikke 3. land	33.230	106.533	53.060	2.107	50
40-49	3. land	49.107	56.522	28.457	3.700	27
	Uoplyst	297	73.031	31.397	6.332	15
	Danmark	691.130	522.961	349.372	84.971	106
	Ikke 3. land	29.837	249.564	107.342	8.228	50
50-59	3. land	31.543	103.778	42.132	5.594	21
	Uoplyst	177	217.682	43.401	7.713	24
	Danmark	718.350	922.436	521.708	108.337	103
	Ikke 3. land	26.433	583.310	263.790	15.402	65
60-64	3. land	14.460	213.139	74.151	5.905	24
	Uoplyst	57	130.375	49.510	0	13
	Danmark	272.410	1.052.590	438.637	68.967	102
	Ikke 3. land	9.397	721.203	228.597	4.019	70
	3. land	4.097	254.230	80.077	139	25

Anm.: Værdien for 1. decil er den øvre grænseværdi. Ikke 3. land refererer til personer fra mere udviklede lande, og 3. land refererer til personer fra mindre udviklede lande. Danmark inkluderer Grønland og Færøerne. a er difference i pct. fra gennemsnittet i aldersgruppen.

Iagttaget man udviklingen over alder (se tabel 5.5 og figur 5.6), så topper pensionsformuen for de tre grupper ikke ved samme alder. Pensionsformuen for personer med dansk oprindelse topper allerede ved 60-årsalderen, mens pensionsformuen først topper ved hhv. 64 og 65 år for personer fra mere udviklede og mindre udviklede lande. Sammenligner man, hvor skæv fordelingen for pensionsformuen er for de enkelte aldersgrupper fordelt på oprindelsesland, kan man se, at fordelingen generelt bliver mere skæv med alderen. For eksempel havde de 10 pct. med den laveste pensionsformue af personerne fra et mindre udviklet land i aldersintervallet 30-39 år en pensionsformue, der udgjorde 7 pct. af gennemsnitspensionsformuen for alle personer fra et mindre udviklet land i aldersgruppen. Den tilsvarende andel var i 60-64-årsaldersgruppen kun

0,05 pct. Til sammenligning udgjorde de samme andele hhv. 17 og 7 pct. for personer med dansk oprindelse. Konklusionen må derfor blive, at pensionsformuen er mere lige fordelt blandt de yngre aldersgrupper – både for personer med dansk oprindelse og personer fra mindre udviklede lande, men at fordelingen bliver endnu mere skæv med alderen for personer fra mindre udviklede lande.

Personer fra mindre udviklede lande har – selv når de står umiddelbart før pensionsalderen (aldersintervallet 60-64 år) – stadig sparet 75 pct. mindre op til pension end gennemsnittet for aldersgruppen.

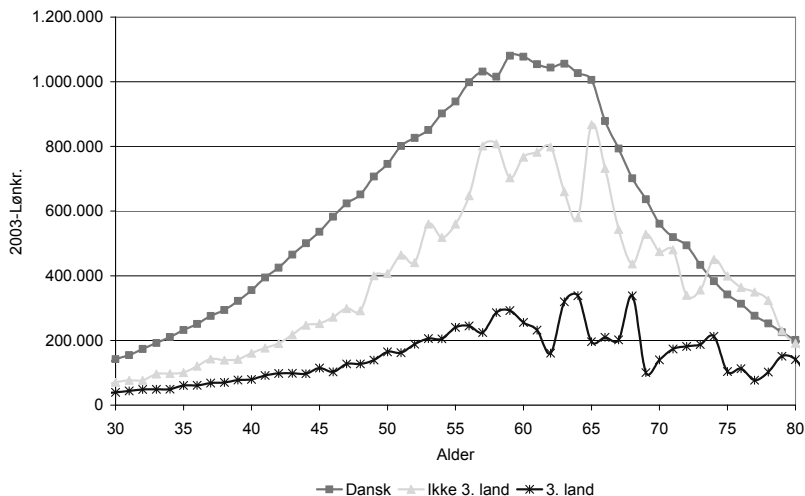
Når man betragter tabel 5.5 og figur 5.6, fremgår det rimeligt klart, at personer fra mindre udviklede lande i meget høj grad vil være afhængige af folkepensionen også i fremtiden. Selv de yngre generationer fra mindre udviklede lande har langt lavere opsparinger end personer med dansk oprindelse. Det ser således ikke ud til, at forskellen udlignes de kommende år. Da folkepensionens størrelse afhænger af den historiske tilknytning til Danmark, kan det måske betyde, at indvandrere i fremtiden får noget lavere indkomster som pensionist end den gennemsnitlige pensionist.⁷⁸

---

78. Optjeningsprincippet for folkepensionister baseres på den faktiske periode, den enkelte har haft bopæl her i landet mellem det 15. og 65. leveår. Ret til fuld folkepension er betinget af 40 års fast bopæl her i landet mellem det 15. og det fyldte 65. år. Hvis en person ikke har haft bopæl i Danmark i 40 år, som det kræves i Pensionsloven, vil personen kun modtage en andel af en fuld dansk pension, svarende til den andel af de 40 år, som personen har opholdt sig i Danmark (Socialministeriet: kilde 9).

Figur 5.6

Den samlede pensionsformues fordeling på aldersgrupper og oprindelsesland. 2003. 2003-lønkrone.

Tabel 5.5a viser, hvor store nettoudbetalinger en person på 65 år kan forvente at få udbetalt hhv. resten af livet og i 10 år, fordelt på oprindelsesland.

Tabel 5.5a

Den forventede årlige bruttoudbetaling. Beregnet på baggrund af pensionsformuen fordelt på oprindelsesland. 2003.

Alder	Oprindelsesland	Gennemsnit	Restlevetid	Løbende	10 rater
65	Danmark	1.005.660	17,3	95.012	136.637
	Mere udviklede lande	867.074	17,3	81.919	117.808
	Mindre udviklede lande	196.324	17,3	18.548	26.674

Anm.: Det er antaget, at alle oprindelseslandsgrupper lever lige længe Der er anvendt en efter-skat-rente på 6 pct. Folkepensionen består til sammenligning af et grundbeløb og et pensionstillæg, der tilsammen udgør 79.668 (2003) for gifte og samlevende og 108.768 for enlige – begge beløb er skattepligtige.

Personer fra et mindre udviklet land kan forvente en bruttoudbetaling på 18.548 fra supplerende pensionsordninger, hvilket er noget lavere end de 95.012 en person med dansk oprindelse kunne forvente at få udbetalt. Isoleret set behøver det dog ikke at være et problem, hvis personerne fra mindre udviklede lande også havde mindre indkomster som erhvervsaktiv. Ser man dog på den gennemsnitlige bruttoindkomst for en 70-74-årig pensionist med dansk oprindelse, så udgjorde indkomsten i 2003 164.378, hvorfra folkepensionen udgjorde 82.283. For en person fra et mindre udviklet land var bruttoindkomsten 104.742, hvorfra folkepensionen udgjorde 52.124. Det betyder, at ikke alene får personer fra mindre udviklede lande mindre supplerende pensionsydelse, men de får også en lavere folkepension på grund af deres mindre tilknytning til Danmark, og derved vil folkepensionen ikke virke lige så omfordelende for pensionister fra mindre udviklede lande som for pensionister med dansk oprindelse.⁷⁹

SAMMENFATNING

Hvor gennemgangen i kapitel 4 fokuserede på den overordnede udvikling i pensionsformuerne, så vi i dette kapitel, hvordan pensionsformuen fordelte sig på forskellige karakteristika i 2003.

Det er meget vigtigt at korrigere for alder, når man ser på pensionsformuens størrelse, fordi pensionsformuen helt naturligt vokser i den erhvervsaktive alder og efterfølgende nedspares i pensionsalderen. En 60-64-årig havde i 2003 en gennemsnitlig pensionsformue på 1.030.081, mens en 30-39-årig kun havde 212.352. Forskellen mellem aldersgrupperne vil øges i fremtiden, når en større andel af befolkningen har indbetalt større andele af deres indkomst til pension i hele den erhvervsaktive periode.

En 30-64-årig mand havde i 2003 en gennemsnitlig pensionsformue på 659.650, mens en 30-64-årig kvindes gennemsnitlige pensionsformue var 501.808. Kvinders tilknytning til arbejdsmarkedet har historisk været lavere end mændenes. De har haft lavere indkomster, de

---

79. Ud over folkepensionen udbetales der også andre ydelser som fx personligt tillæg, varmetillæg og boligydelse. De supplerende ydelser kan være med til at kompensere personer fra mindre udviklede lande for deres lavere folkepensionsydelser, fordi ydelserne ofte er behovsbestemte.

har oftere været ansat på deltid, og de har oftere taget længere barselsorlov. Alle disse faktorer er med til at forklare, at mænd generelt har større pensionsformuer end kvinder.⁸⁰ Forskellen i mænd og kvinders tilknytning til arbejdsmarkedet er blevet indsnævret op igennem 1970'erne og 1980'erne, og forskellen mellem mænd og kvinders gennemsnitlige pensionsformue er derfor også mindre blandt de yngre generationer. Blandt de 30-39-årige var mænds pensionsformue 17 pct. større end kvindernes, mens den var hele 34 pct. større i aldersgruppen 50-59 år. Kvinders pensionsformuer må dog også i fremtiden forventes at være mindre end mændenes, fordi yngre kvinder (25-35 år) og ældre kvinder (60-64 år), stadig har en lavere tilknytning til arbejdsmarkedet end jævnaldrene mænd. For de yngre kvinders vedkommende skyldes det en større benyttelse af barselsorlov, børnepasningsorlov, overførselsindkomster, og at flere kvinder er studerende. For de ældre kvinder skyldes det, at de trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end mændene. Desuden tjener kvinder stadig også mindre end mændene, hvilket også i fremtiden vil betyde, at de har lavere pensionsformuer. Husstandsækvivalerer man pensionsformuerne, forbedres kvindernes pensionsmæssige situation sig væsentligt.

De socioøkonomiske grupper gør det muligt at skelne mellem personer i beskæftigelse og personer på overførselsindkomster. Personer i beskæftigelse er typisk omfattet af en pensionsordning gennem deres arbejde. Desuden tjener de betydeligt mere end personer på overførselsindkomster. Begge forhold bidrager til, at personer i beskæftigelse opsparer mere i pension end personer, der modtager en overførselsindkomst. Denne kombination gør, at det rammer pensionsopsparingen ekstra hårdt at være på overførselsindkomster. Medianpensionsformuen for førtidspensionisterne og kontanthjælpsmodtagerne var i aldersgruppen 50-59 år hhv. 94.614 og 107.573 i 2003. Til sammenligning var medianen for hele aldersgruppen 502.504. Kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister havde dermed markant lavere pensionsformuer umiddelbart før pensionsalderen. Selvstændige og lønmodtagerne står generelt meget stærkt pensionsmæssigt, især lønmodtagere over grundniveau og selvstændige med flere end én ansat. Der er dog en stor variation i de selv-

---

80. I modsat retning har virket, at kvinder oftere har været ansat i den offentlige sektor, som inden for flere overenskomstråder har haft pensionsordninger længere tilbage end i den private sektor.

stændiges pensionsformuer. For eksempel havde 60-64-årige selvstændige i gruppen ”selvstændige uden ansatte inkl. medarbejdende ægtefæller” i 1. pensionsformuedecil mellem 0 og 45.805, mens alle andre selvstændige i 1. pensionsformuedecil, havde mellem 0 og 115.108.

De arbejdsløse står generelt ikke specielt svagt pensionsmæssigt, hvilket hænger sammen med, at de i de perioder, hvor de ikke er ledige, normalt er dækket af en arbejdsmarkedspension. Desuden betaler de dobbelt bidrag til ATP. Samlet set gælder det således, at der er store forskelle i de socioøkonomiske gruppers pensionsformuer umiddelbart før pensionering, især kontanthjælpsmodtagerne står generelt svagt, og det samme gælder for førtidspensionisterne, når medianen eller 1. decil for pensionsformuen betragtes.

En person med en lang videregående uddannelse havde i 2003 i gennemsnit sparet 1.172.761 op til pension, mens en person med en uddannelse på grundskoleniveau i gennemsnit havde sparet 373.140 op i aldersgruppen 30-59 år. En naturlig forklaring på denne markante forskel er, at indkomsterne for disse to uddannelsesgrupper også varierer kraftigt, samt at personer med lange uddannelser har indbetalt til deres pensionsordninger siden 1950’erne. Personer med en grundskoleuddannelse og en gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse vil dog i fremtiden hale ind på personer med længere uddannelse, fordi de siden 1990’erne i stor stil er blevet omfattet af arbejdsmarkedspensioner. Desuden rammes disse to grupper oftere af ledighed end de andre uddannelsesgrupper, og derfor har de specielt fået fordel af udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP samt forhøjelsen af ATP-bidraget for arbejdsløse. Selvom der er sket disse udvidelser af pensionsordningerne for personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau, kunne de i 2003 stadig kun forvente en livslang pension på 48.563 på baggrund af deres pensionsformue. Folkepensionen vil derfor stadig i de kommende år udgøre den største del af pensionsindkomsten for denne aldersgruppe. Til sammenligning kunne en person med en lang videregående uddannelse forvente en årlig udbetaling på 372.661 på baggrund af sin pensionsformue.

Oprindelsesland har stor betydning for, hvor stor en pensionsformue en person besidder. Medianpensionsformuen for en person med dansk oprindelse i aldersgruppen 50-59 år var i 2003 521.708, mens den for en person fra et mindre udviklet land kun udgjorde 74.151. Der er flere forskellige årsager til, at personer fra mindre udviklede lande besidder så lave pensionsformuer i forhold til personer med dansk oprindelse.

For det første er de kraftigt overrepræsenterede blandt kontanthjælpsmodtagere og underrepræsenteret blandt personer i arbejde. For det andet er de overrepræsenterede blandt personer med korte uddannelser, og for det tredje har de boet i Danmark i en kortere periode end personer med dansk oprindelse, hvilket helt naturligt bevirker, at deres pensionsformuer bliver mindre. Den svage tilknytning til arbejdsmarkedet og den svagere tilknytning til Danmark medfører, at personer fra mindre udviklede lande også i fremtiden vil være afhængige af folkepensionen. En 65-årig fra et mindre udviklet land kunne i 2003 forvente at få udbetalt 18.548 i livslang pension på baggrund af sin pensionsformue. Hertil kommer, at de i den grad er afhængige af folkepensionen, fordi de på grund af deres svagere tilknytning til Danmark modtager en lavere folkepensionsydelse. I kapitel 8 viser vi, at deres indkomst som pensionist også ligger noget under, hvad andre grupper har af indkomst.

PENSIONSFORMUEN FORDELT PÅ BAGGRUNDSVARIABLE – 1995 OG 2003

I dette kapitel ser vi på udviklingen i pensionsformuen over tid. Ved at betragte udviklingen over tid bliver det muligt at identificere de grupper, der især har oplevet en stigning i pensionsformuen siden 1995. Det var først op igennem 1990'erne, at den faglærte og ufaglærte del af det private arbejdsmarked blev omfattet af arbejdsmarkedspensioner. Det var dermed primært personer med længere uddannelser og med ansættelse i den offentlige sektor, der havde haft veletablerede pensionsordninger (ud over ATP) indtil da. På grund af den store vækst i indbetalingsprocenten op igennem 1990'erne og starten af det 21. århundrede kan man forvente, at pensionsformuerne for de faglærte og ufaglærte på det private arbejdsmarked er steget betydeligt siden starten af 1990'erne. Sker der store stigninger for bestemte grupper over tid, kan man tale om en kohorteeffekt.⁸¹ Er kohorteeffekten positiv, kan fremtidige generationer forvente en større udbetaling fra deres pensionsordninger og dermed en øget levestandard i forhold til de nuværende ældre.

Det bør bemærkes, at pensionsformuerne stort set faldt for alle grupper i 2001 og 2002 på grund af nedturen på aktiemarkedet, jf. kapitel 4. Derfor vil den ændring, der ses i tabellerne, i nogle tilfælde være lave-

---

81. Analysen ser dog kun på en delvis kohorteeffekt, fordi panelet løber over 8 år, hvorimod der er 10 års forskel på de fleste af aldersgrupperne. Desuden er det et balanceret panel.

re, end hvis udviklingen fra 1995 til 2000 i stedet var blevet analyseret. En anden faktor, der også er vigtig at holde sig for øje, er, at sammenligningen laves i 2003-lønkroner, hvilket betyder, at hvis udviklingen for en given gruppe har været 0 fra 1995 til 2003, så har gruppen alligevel opnået en realgevinst i forhold til prisudviklingen på 17,4 pct.⁸²

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER, KØN OG TID

En mand og en kvinde i aldersintervallet 30-64 år havde i 2003 i gennemsnit en pensionsformue på hhv. 659.650 og 501.808, se tabel 6.1. Overordnet set har kvinderne oplevet en større stigning (24 pct.) i den gennemsnitlige pensionsformue i forhold til mændene (16 pct.). Stigningen har for både mænd og kvinder været kraftigst i den nederste del af fordelingen, idet den øvre grænseværdi for 1. kvartil er steget med 102 pct. for begge køn. Samlet set har kvinderne halet ind på mændene. Udjævningen er dog primært sket for personer i de 3 øverste kvartiler, idet forholdet mellem mænd og kvinders pensionsformue ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil forblev uændret på 141 pct. i mændenes favør. Forholdet mellem mænd og kvinders pensionsformue ved gennemsnittet faldt derimod fra 140 til 131 pct.

Stigningen i mænds og kvinders pensionsformuer er ikke jævnt fordelt over aldersgrupperne. Mænd oplever den største stigning i gennemsnittet i aldersintervallet 30-39 år (30 pct.), mens kvinder oplever den største stigning i aldersintervallet 50-59 år (34 pct.). Ser man i stedet på udviklingen i den øvre grænseværdi for 1. kvartil, er det i aldersintervallet 60-64 år, at både mændene og kvinderne oplever den største stigning – kvinderne får her en stigning på 353 pct. og mændene en stigning på 181 pct. Mændene oplever dog også store stigninger i aldersgruppen 30-39 år (118 pct.) og kvinderne i aldersintervallet 50-59 år (146 pct.).

---

82. Lønningerne i industrien steg fra 1995 til 2003 med 37,4 pct. Forbrugerprisindekset steg i samme periode med 20 pct. (udviklingen i lønningerne i den statslige sektor var fra 1996-2003 stort set den samme som udviklingen i industriens lønindeks) (kilde: Danmarks Statistikbank, tabel PRIS9, tabel ILON6 og tabel ILON4).

Tabel 6.1

Den gennemsnitlige pensionsformue fordelt på aldersgrupper og køn. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Aldersgruppe	Køn	Gennemsnit 1995	Gennemsnit 2003	Δ procent	1. kvartil 1995	1. kvartil 2003	Δ procent
30-64	Mænd	567.810	659.650	16	77.548	156.270	102
	Kvinder	406.017	501.808	24	54.937	110.856	102
Mænd/kvinder		140	131		141	141	
30-39	Mænd	175.625	228.930	30	38.306	83.362	118
	Kvinder	181.004	195.177	8	32.304	60.692	88
Mænd/kvinder		97	117		119	137	
40-49	Mænd	514.098	519.721	1	120.979	183.137	51
	Kvinder	440.769	468.344	6	92.355	151.805	64
Mænd/kvinder		117	111		131	121	
50-59	Mænd	950.253	1.027.747	8	185.672	302.884	63
	Kvinder	571.776	764.427	34	85.529	210.133	146
Mænd/kvinder		166	134		217	144	
60-64	Mænd	1.064.256	1.310.183	23	96.861	272.364	181
	Kvinder	568.394	755.551	33	27.305	123.765	353
Mænd/kvinder		187	173		355	220	

Anm.: Mænd/kvinder angiver, hvor meget større mandens pensionsformue er end kvindens.
Δ angiver ændringen.

En mulig forklaring på denne kraftige stigning for kvinderne i aldersintervallet 50-64 år kan være kvindernes kraftige indtog på arbejdsmarkedet i 1970'erne – en kvinde på 55-60 år i 1995 ville typisk være trådt ind på arbejdsmarkedet omkring 1960-65, mens en kvinde på 55-60 år i 2003 typisk ville være trådt ind på arbejdsmarkedet i 1970-1975. Den kraftige stigning tyder på, at der er sket et generationsskifte for kvinderne i aldersintervallet 50-64 år.

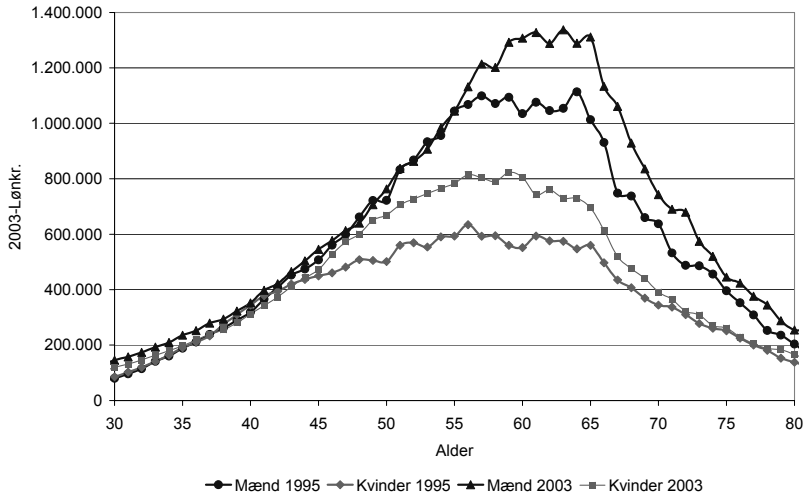
En mulig forklaring på, at mændenes pensionsformue vokser kraftigere i aldersintervallet 30-39 år, er, at kvinder i disse aldersgrupper har lavere erhvervs- og beskæftigelsesfrekvenser, fordi:

- kvinder holder længere barsel end mænd
- kvinder oftere modtager overførselsindkomster i denne aldersgruppe
- kvinder i denne aldersgruppe har en lavere erhvervsfrekvens generelt.

Den ujævne stigning i pensionsformuen med alderen bliver endnu tydeligere, når man ser på figur 6.1.

Figur 6.1

Gennemsnitlig pensionsformue fordelt på alder og køn. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Mændenes formuer stiger især efter 55-års-alderen, mens kvindernes formue stiger mest fra 45 til 70-års-alderen. Det, at kvindernes formuer kun stiger frem til ca. 70 år (når 1995 og 2003 sammenlignes), understøtter, at der er sket et generationsskifte for kvinderne. Det skyldes, at:

- de kvinder, som var 70 år eller ældre i 2003, i meget mindre grad har været på arbejdsmarkedet end den/de efterfølgende generationer af kvinder
- de 70-årige kvinder (i 2003), der var erhvervsaktive tidligere, typisk allerede var blevet pensioneret i 1995, hvor arbejdsmarkedspensionerne for alvor blev udbygget, og derfor ikke har fået glæde af udbygningen fra 1995 til 2003.

Kvinderne over 70 år i 2003 oplever derfor ikke en nævneværdig stigning i deres pensionsformuer i forhold til kvinder, der var over 70 år i 1995.

En aldersgruppe, der har oplevet en forholdsvis beskedent stigning i pensionsformuen, både absolut og relativt, er aldersgruppen 40-49 år. Gruppens pensionsformuer er for mænd og kvinder kun steget med hhv. 1 pct. og 6 pct. En forklaring på dette kan være den øgede indvandring, der er sket fra 1995 til 2003. Indvandringen er især sket i aldersgrupperne 30-39 år og 40-49 år. Da indvandrere generelt har noget lavere pensionsformuer (jf. kapitel 5), kan det være forklaringen på, at netop aldersgruppen 40-49 år ikke oplever en særlig stor stigning i pensionsformuen fra 1995 til 2003.⁸³

I betragtning af, at kvinder lever længere end mænd, og at de trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet, kan kvinder også i fremtiden forvente noget lavere pensionsudbetalinger end mænd.⁸⁴

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER, SOCIOØKONOMISK GRUPPE OG TID

Socioøkonomisk tilhørsforhold er især interessant, når man ser på udviklingen i pensionsformuerne over tid, fordi indbetalinger til ATP og arbejdsmarkedspensionsordningerne har gennemgået vidt forskellige forandringer for de socioøkonomiske grupper siden starten af 1990'erne.

Personer i beskæftigelse – primært lønmodtagere – har siden 1964 indbetalt til ATP.⁸⁵ Personer på overførselsindkomster (arbejdsleds-, syge- og barseldagpenge) har indbetalt til ATP siden 1993 for at sikre dem en vis kompensation for manglende optjening af arbejdsmarkedspension. Siden 1997 har modtagere af bl.a. kontanthjælp og revalideringsydelse også indbetalt til ATP, og der blev åbnet op for frivillige indbetalinger fra førtidspensionister og efterlønsmodtagere.

Indbetalingerne til arbejdsmarkedspensionsordninger (pensionsordninger, som er led i et ansættelsesforhold) har historisk også været meget forskellige for de socioøkonomiske grupper. Lønmodtagere på de højeste niveauer har indbetalt til deres pensionsordninger helt tilbage til 1950-70'erne, mens lønmodtagere på lavere niveauer først er påbegyndt

---

83. Det vil ikke ramme gennemsnittet i 30-39-års-aldersgruppen lige så hårdt, fordi denne gruppe først for alvor er ved at etablere pensionsordninger.

84. Den længere levealder påvirker kun ydelsen i ordninger, der ikke er kollektive.

85. For selvstændige har indbetalingerne været frivillige.

opbygningen af deres pensionsordninger i 1990'erne. Personer på overførselsindkomster indbetaler ikke til arbejdsmarkedspensionsordninger ud over SP.⁸⁶ Da indbetalingerne til arbejdsmarkedspensionsordningerne typisk er noget større end indbetalingerne til ATP og SP, er udbetalingerne fra disse ordninger også noget større end fra ATP og SP. Da personer med længere perioder på overførselsindkomster også har lavere indkomster, før de pensioneres, er de dog ikke så afhængige af arbejdsmarkedspensionerne for at opnå en høj dækningsgrad som personer, der har haft høje indkomster gennem det meste af deres arbejdsliv.⁸⁷

Selvstændige har i højere grad indbetalt til individuelle pensionsordninger, fordi de sjældent er omfattet af arbejdsmarkedspensionsordninger. Indbetalingerne til pension varierer dog meget for de selvstændige, fordi de selvstændige er en meget heterogen gruppe. Nogle selvstændige vurderer, at de ikke har det samme behov for at spare op i pensionsordninger, da de sparer op i deres virksomhed i stedet.⁸⁸

Ud over de selvstændige vil lønmodtagere på højeste niveau ofte også have brug for at supplere deres arbejdsmarkedspensionsordninger med individuelle pensionsordninger for at opnå en høj dækningsgrad som pensionist. De markante forskelle i indbetalingsmønstre samt den forskelligartede udvikling, der har været på pensionsområdet for de socioøkonomiske grupper, afspejler sig også i udviklingen i pensionsformuen.

Tabel 6.2 viser udviklingen i den samlede pensionsformue fra 1995 til 2003, fordelt på aldersgrupper og socioøkonomiske grupper.⁸⁹

Før vi gennemgår tabel 6.2, vil vi kort nævne, hvordan befolkningen fordelte sig i de socioøkonomiske grupper i hhv. 1995 og 2003 i aldersgruppen 30-64 år (tallene ses ikke ud af tabellen). Andelen af arbejdsløse er faldet fra 6,2 pct. til 4 pct. Antallet af modtager af overgangsydelse/efterløn er steget fra 4,6 pct. til 5,4 pct. Andelen af kontanthjælpsmodtagere er lidt overraskende steget fra 2,2 pct. til 3,3 pct. Løn-

---

86. Indbetalingerne til SP har været suspenderet siden 2004 og er foreløbigt suspenderet til og med 2007.

87. Folkepensionens omfordelende karakter forstærker dette element yderligere.

88. Mange selvstændige oplever dog, at de ikke kan få virksomheden solgt, eller at de må sælge til en meget lav pris – knap hver tredje selvstændig får slet ikke noget for deres virksomhed (ATP – Faktum, Nr. 26, november 2005: kilde 12).

89. Som tidligere nævnt er grupperingen efter socioøkonomisk status mere omskiftelig end en gruppering efter fx køn eller uddannelse, fordi mange personer skifter socioøkonomisk klasse over tid.

modtagere over grundniveau er steget fra 33,5 pct. til 42 pct. Omvendt er andelen af lønmodtagere på grundniveau faldet fra 30,4 pct. til 26 pct. Selvstændige med en eller flere ansatte er steget fra 1,8 pct. til 2 pct., mens gruppen af selvstændige bestående af selvstændige uden ansatte og medarbejdende ægtefælle er faldet fra 6,6 pct. til 4,4 pct. Samlet set udgjorde grupperne: andre + førtidspension + efterløn + kontanthjælp uændret 21,5 pct. af aldersgruppen 30-64 år i 2003.

Tabel 6.2

Den gennemsnitlige pensionsformue fordelt på aldersgrupper og socioøkonomisk gruppe. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Socioøkonomisk gruppe/alder	Gennemsnit 1995	Gennemsnit 2003	Δ procent	1. kvartil 1995	1. kvartil 2003	Δ procent
30-64 år						
Andre	512.896	507.152	-1	8.731	24.874	185
Arbejdsløs	246.427	342.662	39	42.674	71.613	68
Overgangsydelse/efterløn	549.567	768.440	40	100.575	198.185	97
Førtidspension	296.312	386.310	30	2.277	19.815	770
Kontanthjælp	43.489	86.517	99	656	23.044	3.415
Lønmodtager høj	712.253	741.131	4	115.041	209.912	82
Lønmodtager lav	375.671	455.824	21	98.079	182.728	86
Selvstændig høj	705.045	752.878	7	133.901	144.793	8
Selvstændig lav	405.456	535.387	32	56.289	84.527	50
30-39 år						
Andre	85.392	78.567	-8	4.634	12.731	175
Arbejdsløs	63.028	91.775	46	13.204	38.829	194
Førtidspension	102.646	146.480	43	34	3.564	10.259
Kontanthjælp	22.019	45.481	107	0	19.150	-
Lønmodtager høj	239.085	269.516	13	58.653	120.207	105
Lønmodtager lav	176.438	213.418	21	54.246	111.714	106
Selvstændig høj	252.445	211.198	-16	71.062	60.973	-14
Selvstændig lav	131.817	134.661	2	28.127	36.841	31
40-49 år						
Andre	246.243	264.591	7	15.882	34.753	119
Arbejdsløs	195.592	225.147	15	62.915	85.746	36
Førtidspension	270.870	295.036	9	4.337	11.691	170

fortsættes ...

Tabel 6.2 fortsat

Socioøkonomisk gruppe/alder	Gennemsnit 1995	Gennemsnit 2003	Δ procent	1. kvartil 1995	1. kvartil 2003	Δ procent
40-49 år fortsat						
Kontanthjælp	65.967	103.610	57	5.729	27.495	380
Lønmodtager						
høj	698.755	633.852	-9	161.314	259.839	61
Lønmodtager						
lav	387.603	443.435	14	136.639	230.762	69
Selvstændig høj	647.086	547.923	-15	162.577	168.705	4
Selvstændig lav	341.830	355.675	4	75.125	101.068	35
50-59 år						
Andre	476.203	627.270	32	8.117	55.968	589
Arbejdsløs	407.847	585.181	43	127.861	220.233	72
Overgangsydelse	315.110	356.713	13	86.749	128.779	48
Førtidspension	350.597	460.893	31	5.995	36.680	512
Kontanthjælp	96.590	194.446	101	11.146	39.176	251
Lønmodtager						
høj	1.289.268	1.245.879	-3	250.120	415.338	66
Lønmodtager						
lav	652.255	725.548	11	221.292	356.742	61
Selvstændig høj	1.028.730	1.159.557	13	232.093	307.910	33
Selvstændig lav	563.183	766.638	36	87.660	164.877	88
60-64 år						
Andre	1.779.509	1.873.716	5	27.351	60.787	122
Arbejdsløs	524.798	1.154.621	120	123.456	294.096	138
Efterløn	620.237	825.881	33	107.990	215.457	100
Førtidspension	318.386	446.855	40	1.396	39.992	2.764
Kontanthjælp	47.464	126.573	167	0	25.164	-
Lønmodtager						
høj	1.846.863	1.851.372	0	273.738	532.684	95
Lønmodtager						
lav	804.230	961.120	20	218.374	440.455	102
Selvstændig høj	1.331.987	1.494.692	12	198.761	286.821	44
Selvstændig lav	969.586	1.255.815	30	64.663	156.827	143

Anm.: Δ refererer til ændringen. I gruppen andre er der en overrepræsentation af personer fra aldersgruppen 30-39 år, 60-64 år, kvinder, uddannelsesniveau uoplyst og personer med anden herkomst end dansk. Værdien for 1. kvartil er den øvre grænseværdi. Arbejdsløse er personer, der har været arbejdsløse mindst halvdelen af året. Selvstændige lav dækker over selvstændige uden nogen ansatte eller medarbejdende ægtefælle. Selvstændig høj er alle andre selvstændige. Lønmodtagere lav dækker over lønmodtagere på grundniveau. Lønmodtagere høj dækker over alle andre lønmodtagere.

Ser man på den øvre grænseværdi for 1. kvartil, er stigningerne i pensionsformuerne for de socioøkonomiske grupper endnu kraftigere, og her stiger værdien for lønmodtagere over grundniveau også pænt (86 pct.).

Men især stiger grænseværdien for kontanthjælpsmodtagerne og førtidspensionisterne. En naturlig forklaring på den kraftige vækst i grænseværdien for 1. kvartal for disse grupper er udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP til også at omfatte personer på overførselsindkomster. De 25 pct. mindst formuende af kontanthjælpsmodtagerne og førtidspensionisterne har dog stadig væsentlig mindre end de andre socioøkonomiske grupper. Dette billede vil dog ændre sig for førtidspensionisterne, i takt med at SAP-ordningen bliver mere udbredt, og flere får indbetalt til ATP over en længere periode.⁹⁰ Personer med lange perioder på kontanthjælp ser derimod også ud til at stå relativt svagt i fremtiden.

Udviklingen i pensionsformuen for de socioøkonomiske grupper har ikke fordelt sig jævnt over aldersgrupperne. Aldersgruppen 40-49 år skiller sig ud, da stigningen i pensionsformuen relativt set er meget lav eller ligefrem negativ – både lønmodtager høj og selvstændig høj får reduceret deres pensionsformuer i denne aldersgruppe. Lønmodtager høj og selvstændig høj skiller sig i det hele taget ud ved at have en negativ vækst i pensionsformuen i to af de fire aldersgrupper. En af grundene til, at gennemsnittene falder for disse to grupper, kan være, at grupperne vokser med 20 pct. fra 1995 til 2003. En del af de nye personer må enten komme fra lønmodtager lav, selvstændig lav eller de arbejdsløse, som alle har en mindre gennemsnitlig pensionsformue. I aldersgrupperne 30-39 år og 60-64 år sker der derimod store stigninger i pensionsformuen, både vurderet ved gennemsnittet og 1. kvartil.

Kontanthjælpsmodtagernes pensionsformue stiger i gennemsnit 167 pct. i aldersgruppen 60-64 år. Der er dog forholdsvis få personer (1.366) bag dette gennemsnit. Derimod er der en del flere personer i aldersgruppen 30-39 år, hvor pensionsformuen for kontanthjælpsmodtagerne stiger med 107 pct. I 1995 havde over 75 pct. af kontanthjælpsmodtagerne ingen pensionsformue i aldersgrupperne 30-39 år og 60-64 år. Dette ændrer sig dog i 2003, hvor over 90 pct. havde en pensionsformue i de to aldersgrupper. Der er i det hele taget ingen af subgrupperne, hvor 10 pct. af gruppen ikke havde en pensionsformue i 2003, og det selvom over 10 pct. af kontanthjælpsmodtagerne og førtidspensionisterne ikke havde en pensionsformue i alle aldersgrupper i 1995 (fremgår ikke af tabellen). Selv i de ældre aldersgrupper havde 25 pct. af både

---

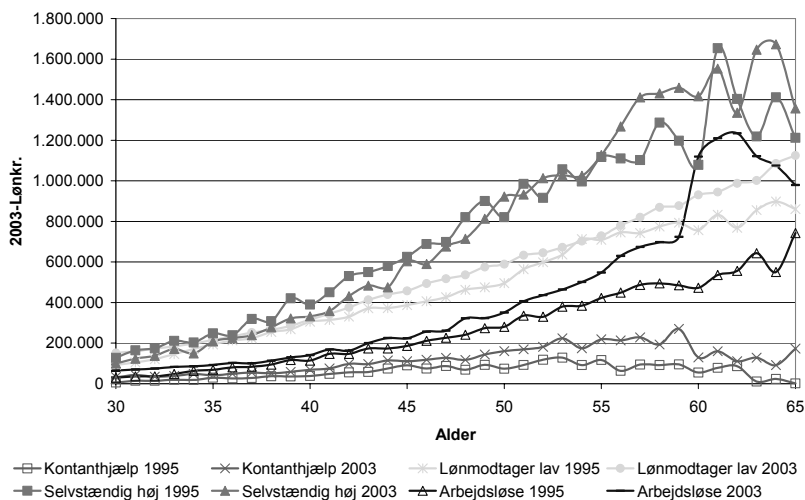
90. Det blev også først obligatorisk for førtidspensionister at indbetale til ATP pr. 1. januar 2003, hvilket betyder, at der vil gå noget tid, inden denne regelændring kan aflæses i pensionsformuen.

førtidspensionisterne og kontanthjælpsmodtagerne dog stadig meget små pensionsformuer i 2003.

Ved at se på figur 6.2 bliver det endnu tydeligere, hvor forskellig væksten over aldersgrupperne har været for de socioøkonomiske grupper fra 1995 til 2003. Af figur 6.2 kan man se, at lønmodtager høj havde de største pensionsformuer af alle socioøkonomiske grupper både i 1995 og 2003. Fra omkring 60-års-alderen rykker gruppen lønmodtager høj endda endnu mere fra de andre grupper. Gruppens pensionsformue toppede både i 1995 og i 2003 omkring 65-års-alderen. Det fremgår dog også af figur 6.2, at det stort set kun er fra 30 til 38 år, at lønmodtager høj oplever en stigning i den gennemsnitlige pensionsformue fra 1995 til 2003.

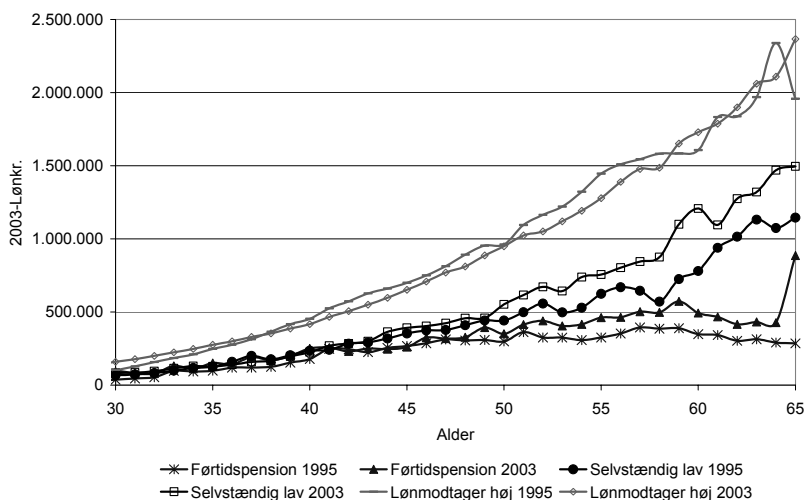
Figur 6.2

Gennemsnitlig pensionsformue fordelt på alder og socioøkonomisk gruppe. 1995 og 2003. 2003-lønkrone.

(Figur 6.2 fortsat)

Gruppen selvstændig høj øger først pensionsformuen, set i forhold til 1995, ved 54-års-alderen. Fra 30 til 54 år er den gennemsnitlige pensionsformue derimod lavere i 2003 end i 1995. Pensionsformuen for selvstændig høj følger meget pænt niveauet for lønmodtager høj frem til 58-års-alderen. Derefter flader kurven ud for selvstændig høj, mens den fortsætter med at stige for lønmodtager høj.

Kurverne for lønmodtager lav i 2003 ligger konsekvent over kurven i 1995. Pensionsformuen stiger dog ikke lige meget ved alle alderstrin. I 2003 fortsætter den gennemsnitlige pensionsformue med at stige stødt frem til 65-års-alderen, mens væksten aftager noget efter 55-års-alderen i 1995. Lønmodtager lav på 55 år og derover har især øget deres pensionsformuer fra 1995 til 2003.

De arbejdsløse oplever en kæmpe stigning i den gennemsnitlige pensionsformue ved overgangen fra 59 til 60 år. Det skyldes bl.a., at gruppens andel af aldersgrupperne reduceres fra 5,1 pct. af aldersgruppen 50-59 år til 1,2 pct. af aldersgruppen 60-64 år. Reduktionen af gruppens størrelse hænger sammen med, at en vis andel af de arbejdsløse går på efterløn og førtidspension. Samlet kan det betyde, at det primært er de stærkeste ledige, der vælger at fortsætte på arbejdsmarkedet.

Den gennemsnitlige pensionsformue for kontanthjælpsmodtagerne toppede omkring 60-års-alderen i 2003 og allerede omkring 53-års-alderen i 1995. Af figuren kan man se, at kontanthjælpsmodtagerne får

øget deres pensionsformue på alle alderstrin, men samtidig ses det også, at væksten i pensionsformuen over alder stadig er noget lavere i 2003 end væksten over alder for de andre socioøkonomiske grupper. Det er især kontanthjælpsmodtagere over 50 år, der har fået en højere gennemsnitlig pensionsformue i 2003.

Førtidspensionisternes gennemsnitlige pensionsformue øges især fra 30- til 40-års-alderen og igen fra omkring 50-års-alderen. Af figuren kan man også se, at førtidspensionisterne oplever relativt pæne stigninger på alle alderstrin. Toppunktet for førtidspensionisterne ligger lige omkring de 60 år i både 1995 og 2003, hvis man ser bort fra den kraftige stigning ved 65 år i 2003.⁹¹ Det, at toppunktet ligger forholdsvis tidligt for førtidspensionister, kan skyldes flere ting. For det første stiger andelen af førtidspensionister fra 12,5 pct. af aldersgruppen 50-59 år til 18,9 pct. af aldersgruppen 60-64 år (2003). For det andet må man formode, at især førtidspensionisterne begynder at nedspare deres pensionsformue relativt tidligt, da de ikke har mulighed for at arbejde videre i samme grad som fx en almindelig lønmodtager.⁹²

Gruppen selvstændig lav får fra 1995 til 2003 nærmest ikke forøget deres gennemsnitlige pensionsformue frem til 50-års-alderen. Fra 50-års-alderen øges pensionsformuen derimod pænt helt frem til pensionsalderen, og det er endda, selvom stigningen fra 50+ allerede var pæn i 1995. Den gennemsnitlige pensionsformue for en person fra gruppen selvstændig lav ved 50 år var i 2003 551.973, mens den for en 65-årig var 1.495.243, dvs. en tredobling inden for en 15-års-periode.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER, UDDANNELSESNIVEAU OG TID

Ligesom for de socioøkonomiske grupper har der historisk set også været forskel på, hvordan personer fra forskellige uddannelsesniveauer har været dækket af pensionsordninger.

---

91. Den markante stigning i den gennemsnitlige pensionsformue fra 64 år til 65 år i 2003 for førtidspensionisterne må formodes at skyldes, at gruppen vokser med 42 pct. fra 64-års-alderstrinnet til 65-års-alderstrinnet, hvilket betyder, at gruppens sammensætning ændres markant.

92. Førtidspensionister har ret til at arbejde et vist antal timer, men ofte vælger de ikke at udnytte denne mulighed, eller også har de slet ikke mulighed for at benytte den.

Udviklingen beskrevet i det historiske rids har bevirket, at privatansatte på LO/DA-området – typisk personer med en uddannelse på grundniveau eller med en almengymnasial/erhvervsfaglig uddannelse – kun har haft deres arbejdsmarkedspensionsordninger siden 1990'erne, mens akademikere og personer med mellemlange uddannelser har haft deres pensionsordninger helt tilbage til 1950'erne og 1960'erne.

Uddannelsesniveau er modsat socioøkonomisk gruppe en mere permanent klassifikation, fordi man ikke på samme måde kan skifte mellem en kort og en lang uddannelse, som man kan skifte mellem status som arbejdsløs og lønmodtager. Pensionsformuerne fordelt på uddannelsesniveau vil derfor i højere grad repræsentere den samme gruppe af personer over tid end pensionsformuen fordelt på socioøkonomisk gruppe.⁹³

Tabel 6.3 viser, hvordan pensionsformuerne har udviklet sig fra 1995 til 2003, fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau.

Før vi gennemgår tabel 6.3, vil vi gøre rede for, hvordan andelen af de forskellige uddannelseskategorier har udviklet sig fra 1995 til 2003 (tallene ses ikke ud af tabellen). Andelen af personer med grundskole som højeste niveau falder med 21 pct., fra 35,7 pct. til 28 pct. Det er især i aldersgrupperne 30-39 år og 50-59 år, at andelen reduceres. Grundskole er den eneste uddannelsesgruppe, hvis andel reduceres i perioden. Andelen af personer i gruppen gymnasial/erhvervsfaglig stiger med 8 pct., fra 40,6 pct. til 43,8 pct. Stigningen sker primært i aldersgrupperne 50-59 år og 60-64 år. Andelen af personer i uddannelsesgruppen korte videregående uddannelser stiger fra 4,5 til 5,5, en stigning på 23 pct. Stigningen sker også her primært i aldersgrupperne 50-59 år og 60-64 år. Gruppen af personer med mellemlange uddannelser stiger fra 12,7 pct. til 14,7 pct., en stigning på 16 pct. – igen sker stigningerne især i aldersgrupperne 50-59 år og 60-64 år. Andelen af personer med lange videregående uddannelser stiger fra 4,9 pct. til 6,4 pct., en stigning på 33 pct. Stigningen er nogenlunde jævnt fordelt ud over aldersgrupperne 30-39 år, 50-59 år og 60-64 år. Gruppen uoplyst ændrer sig overordnet set ikke ret meget fra 1995 til 2003. Dette ændrer sig dog, hvis man ser på de enkelte aldersgrupper. I aldersgrupperne 40-49 år stiger andelen af personer med uddannelsesniveau uoplyst med 61 pct., samtidig falder andelen i alders-

---

93. Gennemgangen afviger dog stadig fra et livstidsperspektiv, da det ikke er den samme kohorte, man ser på i hhv. 1995 og 2003.

gruppen 30-39 år og 50-59 år med hhv. 21 og 24 pct. En forklaring på den store stigning i andelen af uoplyste netop i aldersgruppen 40-49 år kan være den store stigning, der skete i indvandringen fra 1995 til 2003, fordi indvandrere ofte får tildelt uddannelsesniveau uoplyst.

Samlet set er uddannelsesniveaut steget i alle aldersgrupper. Men især for personer i aldersgrupperne 50-59 år og 60-64 år er uddannelsesniveaut steget markant. Det kan skyldes flere ting. For det første, at man fra 1994 øgede aktiveringsindsatsen massivt over for de langtidsledige (som især rammer de ældre) i form af især uddannelse og omskoling. For det andet, at man i starten af 1970'erne gik væk fra en surveybaseret opgørelse af uddannelsesniveaut til en registerbaseret opgørelse. En person i aldersintervallet 60-64 år i 2003 var i starten af 1970'erne mellem 27 og 31 år. Det vil sige, at de fleste havde afsluttet deres uddannelser. Derimod var personer i aldersgruppen 50-59 år kun mellem 17 og 26 år i starten af 1970'erne, og disse personer har derfor typisk taget deres uddannelse, efter man var gået over til en registerbaseret registrering. For det tredje steg andelen af personer, der tog en videregående uddannelse, meget i 1970'erne.

Den gennemsnitlige pensionsformue har udviklet sig ret forskelligt for de enkelte uddannelseskategorier. Uddannelsesgrupperne grundskole, gymnasial/erhvervsfaglig og kort har alle fået en højere gennemsnitlig pensionsformue i 2003. Især personer med en uddannelse på grundskoleniveau har oplevet en pæn stigning i deres pensionsformue (29 pct.). Personer med en mellemlang videregående uddannelse har hverken fået forøget eller reduceret deres gennemsnitlige pensionsformue, mens personer med lange videregående uddannelser ligefrem har fået reduceret deres pensionsformue (8 pct.).

Tabel 6.3

Den gennemsnitlige pensionsformue fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Alders- gruppe	Uddannelses- niveau	Gennemsnit 1995	Gennemsnit 2003	Δ pro- cent	1. kvartil 1995	1. kvartil 2003	Δ pro- cent
30-64	Grundskole	289.942	373.140	29	39.662	75.269	90
	Gymn./erhv.	437.806	520.109	19	80.598	149.623	86
	Kort	573.221	654.638	14	89.709	159.587	78
	Mellemlang	924.830	928.808	0	150.284	238.386	59
	Lang	1.267.889	1.172.761	-8	153.937	237.759	54
	Uoplyst	255.546	276.714	8	0	7.836	-
30-39	Grundskole	114.884	130.050	13	21.156	33.782	60
	Gymn./erhv.	176.384	215.490	22	43.037	85.861	100
	Kort	234.757	242.447	3	44.426	94.591	113
	Mellemlang	268.060	267.090	0	72.048	126.545	76
	Lang	330.738	338.458	2	67.953	132.182	95
	Uoplyst	43.585	51.658	19	0	3.019	-
40-49	Grundskole	261.245	331.441	27	60.262	95.233	58
	Gymn./erhv.	423.545	464.567	10	121.114	191.002	58
	Kort	605.564	603.474	0	138.283	203.382	47
	Mellemlang	838.880	703.148	-16	209.135	324.455	55
	Lang	1.122.250	935.909	-17	249.942	381.564	53
	Uoplyst	219.921	135.447	-38	3.000	7.833	161
50-59	Grundskole	408.175	497.914	22	66.557	132.963	100
	Gymn./erhv.	712.245	797.111	12	170.521	286.786	68
	Kort	975.617	1.104.155	13	215.177	354.215	65
	Mellemlang	1.715.233	1.529.693	-11	447.699	588.864	32
	Lang	2.571.611	2.159.955	-16	613.525	813.299	33
	Uoplyst	569.948	533.029	-6	14.444	37.322	158
60-64	Grundskole	403.007	555.217	38	26.791	109.840	310
	Gymn./erhv.	830.602	939.486	13	107.286	236.883	121
	Kort	1.206.958	1.347.174	12	158.622	319.237	101
	Mellemlang	2.426.842	2.319.636	-4	753.025	853.901	13
	Lang	3.934.323	3.368.997	-14	1.274.614	1.167.035	-8
	Uoplyst	486.922	857.076	76	0	28.563	-

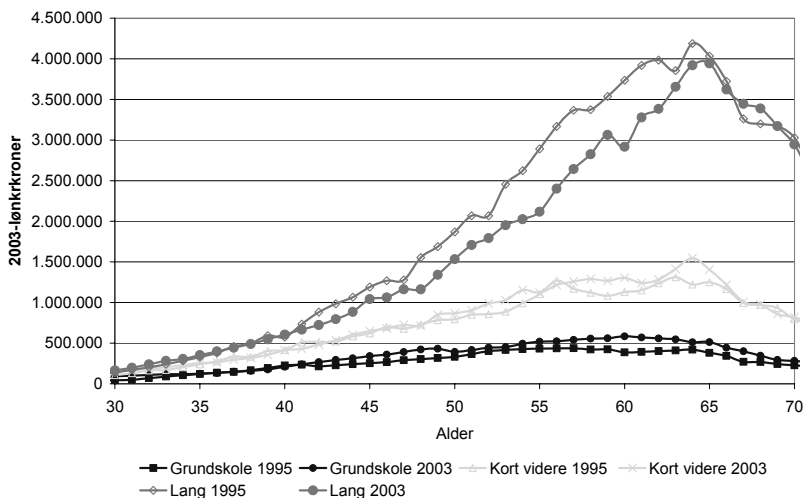
Anm.: Værdien for 1. kvartil er den øvre grænseværdi. Gymn./erhv. er fremkommet ved at sammenlægge kategorierne almen-gymnasial og erhvervs-gymnasial uddannelse samt erhvervsfaglig praktik og hovedforløb. Kort er videregående uddannelse over gymnasialt niveau. Mellemlang er mellemlang videregående uddannelse eller bachelorgrad. Lang er lang videregående uddannelse og evt. ph.d. Uddannelseskategorierne bliver en smule mere usikre for personer, der har taget deres uddannelse før 1970, fordi tildelingen da er baseret på et andet princip. Dette vedrører især de ældre. Δ refererer til ændringen.

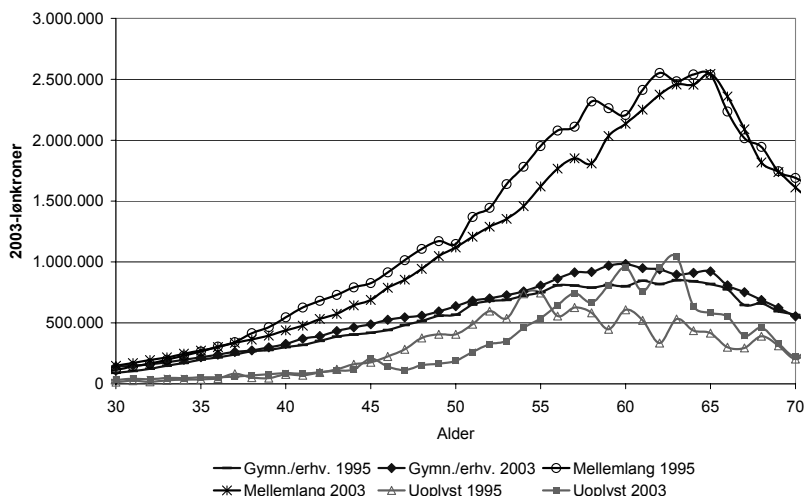
Ser man i stedet på den øvre grænseværdi for det nedre kvartil, er tendensen mere ensartet, idet alle uddannelsesgrupper oplever en forøgelse af grænseværdien. Gruppen uoplyst havde ligefrem en grænseværdi på 0 i 1995. Ved den øvre grænse for det nedre kvartil er det igen personer med en uddannelse på grundskoleniveau, der oplever den største vækst (90 pct.), men selv personer med mellemlange og lange videregående uddannelser får forøget deres grænseværdier med over 50 pct.

Udviklingen for de enkelte uddannelsesgrupper afspejler meget godt den udbygning, der har været af pensionsordningerne for personer med korte uddannelser fra starten af 1990'erne. Faldet på de 8 pct. for personerne med lange videregående uddannelser svarer til et fald på ca. 100.000 i den gennemsnitlige pensionsformue. En del af forklaringen på dette fald er, at gruppen er vokset med 33 pct. fra 1995 til 2003, hvilket må formodes at betyde, at gruppen er blevet mere bredt sammensat i 2003, end den var i 1995.

Figur 6.3

Gennemsnitlig pensionsformue fordelt på alder og uddannelsesniveau. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Af tabel 6.3 og figur 6.3 kan man se, at stigningerne i pensionsformuerne over alder er meget forskellige for uddannelsesgrupperne.

Gruppen grundskole oplever den største stigning i aldersgruppen 60-64 år, hvor den gennemsnitlige pensionsformue stiger med 38 pct. fra 403.007 til 555.217. Ser man på figur 6.3, kan man se, at stigningen i pensionsformuen for kategorien grundskole fra 1995 til 2003 er meget ujævnt fordelt over alder. Pensionsformuen er nærmest uændret for de 35-41-årige og de 51-53-årige, men stiger pænt for de andre alderstrin. Den største stigning sker i aldersintervallet 55 til 60 år. Stigningen i det nedre kvartil er også størst i aldersgruppen 60-64 år, hvor den øvre grænseværdi stiger med 310 pct. De 60-64-årige fra uddannelseskategorien grundskole er således blevet stillet noget bedre pensionsmæssigt fra 1995 til 2003 – både målt ved gennemsnittet og den øvre grænseværdi for nedre kvartil. Uddannelseskategorien grundskole har i alle aldersgrupper oplevet en stigning i den gennemsnitlige pensionsformue. Den gennemsnitlige pensionsformue toppede i 1995 ved 57 år med 438.490, mens den i 2003 toppede ved 60 år med 583.846.

Gruppen gymnasial/erhvervsfaglig oplever den største stigning i den gennemsnitlige pensionsformue i aldersgruppen 30-39 år, hvor pensionsformuen i gennemsnit steg med 22 pct. – uddannelsesgruppen oplever dog en stigning i pensionsformuen i alle aldersgrupper. Mens gennemsnittet stiger mest i aldersgruppen 30-39 år, stiger det nedre kvartils øvre grænseværdi mest i aldersintervallet 60-64 år, hvor den stiger med

121 pct. Der sker dog også en pæn stigning i grænseværdien i aldersintervallet 30-39 år (100 pct.). Den gennemsnitlige pensionsformue for uddannelseskategorien gymnasial/erhvervsfaglig toppede i 1995 ved 63 år med 851.005, mens den allerede toppede ved 60 år i 2003 med 983.523. Det tidligere toppunkt for den gennemsnitlige pensionsformue kan til dels forklares med, at 47,4 pct. af aldersgruppen i 2003 var på efterløn, mens det kun gjaldt 41 pct. i 1995. Selvom pensionsformuen toppede tre år tidligere i 2003, var den alligevel 15,6 pct. større. Samlet set har uddannelseskategorien gymnasial/erhvervsfaglig oplevet en pæn stigning i både gennemsnittet og ved grænseværdien for 1. kvartal i alle aldersgrupper. Aldersgruppen 30-39 år har dog især fået en stor fremgang fra 1995 til 2003.

Personer i uddannelseskategorien kort videregående oplever også en stigning i pensionsformuen – dog ikke så store stigninger som kategorierne grundskole og gymnasial/erhvervsfaglig. Den største stigning i den gennemsnitlige pensionsformue sker for denne uddannelsesgruppe i aldersintervallet 60-64 år, mens det i stedet sker i aldersintervallet 30-39 år, når man ser på den øvre grænseværdi for nedre kvartil. Pensionsformuen toppede i 1995 ved 63 år med 1.310.974, mens den i 2003 toppede ved 64 år med 1.547.218.

De to sidste uddannelseskategorier, mellemlang og lang videregående uddannelse, oplever begge et fald i den gennemsnitlige pensionsformue i aldersgrupperne 40-49 år, 50-59 år og 60-64 år. Det er således kun i aldersgruppen 30-39 år, at den gennemsnitlige pensionsformue ikke falder for disse to uddannelsesgrupper. Det ser dog anderledes ud, hvis man i stedet ser på den øvre grænseværdi for nedre kvartil, idet denne stiger for begge uddannelsesgrupper i stort set alle aldersgrupper (med undtagelse af kategorien lang videregående i 60-64-års aldersgruppen). Toppunktet for den gennemsnitlige pensionsformue for uddannelsesgruppen mellemlang lå i både 1995 og 2003 på ca. 2.543.000, og i begge år var det ved 65 år. Uddannelseskategorien lang videregående oplever et fald i den gennemsnitlige pensionsformues toppunkt fra 1995 til 2003. I 1995 toppede pensionsformuen ved 64 år med 4.186.685, mens den i 2003 toppede ved 65 år med 3.944.437. En forklaring på, at uddannelseskategorierne mellemlang og lang har oplevet et fald i den gennemsnitlige pensionsformue fra 1995 til 2003, kan være, at der er sket en stor stigning i antallet af personer i de to grupper. Hvor grupperne i 1995 udgjorde 17,5 pct. af aldersgruppen 30-64 år, udgjorde de i 2003 21,2

pct., svarende til en stigning på 21 pct. Den kraftige stigning kan have *tvunget* akademikere ud i nye jobtyper, hvor pensionsordningerne enten ikke har eksisteret, eller, hvor man har indbetalt mindre andele af indkomsten til pension. Tilsvarende har flere akademikere også måttet tage imod aktivering, hvor lønnen normalt er højeste dagpengesats, og hvor der ikke indbetales til en arbejdsmarkedspension. Trods det, at gruppen af personer med en mellemlang og en lang videregående uddannelse fra 1995 til 2003 har fået reduceret deres pensionsformuer for aldersgrupperne 40+, så havde de stadig langt de største pensionsformuer af alle uddannelsesgrupperne i 2003.

PENSIONSFORMUEN EFTER ALDER, OPRINDELSESLAND OG TID

Som der blev gjort rede for i kapitel 5, er der flere årsager til, at personer fra mindre udviklede lande har meget lave pensionsformuer:

- de indbetaler en mindre andel af deres samlede indkomst til pension
- de tjener generelt mindre
- de modtager ofte overførselsindkomster, hvilket betyder, at de primært indbetaler til ATP, som er en noget mindre ydelse end fx 10 pct. af en lønindkomst
- de tilhører i højere grad uddannelsesgruppen bestående af personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau, som generelt har lavere pensionsformuer end de andre uddannelsesgrupper
- de har i gennemsnit mindre tid på det danske arbejdsmarked til at optjene deres pension
- fordi det kun er pensionsopsparinger foretaget i danske selskaber, som indgår i analysen.

I dette afsnit vil vi analysere, om tiltagene på pensionsområdet i 1990'erne, som især har øget indbetalingerne til pension for personer med korte uddannelser og personer på overførselsindkomster, har formået at øge pensionsopsparingerne for personer fra mindre udviklede lande.

Tabel 6.4 viser pensionsformuen fordelt på aldersgrupper og oprindelsesland i hhv. 1995 og 2003.

Tabel 6.4

Den gennemsnitlige pensionsformue fordelt på aldersgrupper og oprindelsesland. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Alders-gruppe	Oprin-delsesland	Gen-nemsnit 1995	Gen-nemsnit 2003	Δ pro-cent	1. kvartil 1995	1. kvartil 2003	Δ pro-cent
30-64	Danmark	502.673	611.474	22	72.671	152.722	110
	Ikke 3. land	334.034	335.522	0	10.938	28.835	164
	3. land	80.429	102.539	27	210	16.059	7.559
30-39	Danmark	187.871	227.642	21	42.064	87.538	108
	Ikke 3. land	85.029	106.533	25	1.214	17.116	1.309
	3. land	26.218	56.522	116	0	13.016	-
40-49	Danmark	491.898	522.961	6	113.607	194.461	71
	Ikke 3. land	301.536	249.564	-17	25.882	29.516	14
	3. land	99.193	103.778	5	4.377	19.166	338
50-59	Danmark	774.363	922.436	19	127.182	271.653	114
	Ikke 3. land	580.241	583.310	1	51.140	68.553	34
	3. land	203.184	213.139	5	11.030	26.868	144
60-64	Danmark	815.172	1.052.590	29	54.425	190.525	250
	Ikke 3. land	712.455	721.203	1	18.577	49.143	165
	3. land	263.564	254.230	-4	0	18.339	-

Anm.: Værdien for 1. kvartil er den øvre grænseværdi. Ikke 3. land refererer til personer fra mere udviklede lande, og 3. land refererer til personer fra mindre udviklede lande. Δ refererer til ændringen.

Først ser vi på udviklingen i andelen af de enkelte oprindelseslandsgrupper i aldersintervallet 30-64 år fra 1995 til 2003. Overordnet set er andelen med dansk oprindelse faldet med 2,4 pct. Faldet har især fundet sted i aldersgrupperne 30-39 år og 40-49 år. Omvendt er andelen af personer fra mere udviklede lande (ikke 3. lande) steget fra 3 pct. til 3,8 pct., svarende til en stigning på 25,2 pct. Den største stigning er sket i aldersgrupperne 30-39 år og 60-64 år. Andelen af personer fra mindre udviklede lande (3. lande) er steget fra 2,3 pct. til 3,8 pct., en stigning på 62 pct. Stigningen i andelen har været størst i aldersgruppen 40-49 år, hvor andelen voksede med 109 pct. I de andre tre aldersgrupper var stigningen på ca. 50 pct.

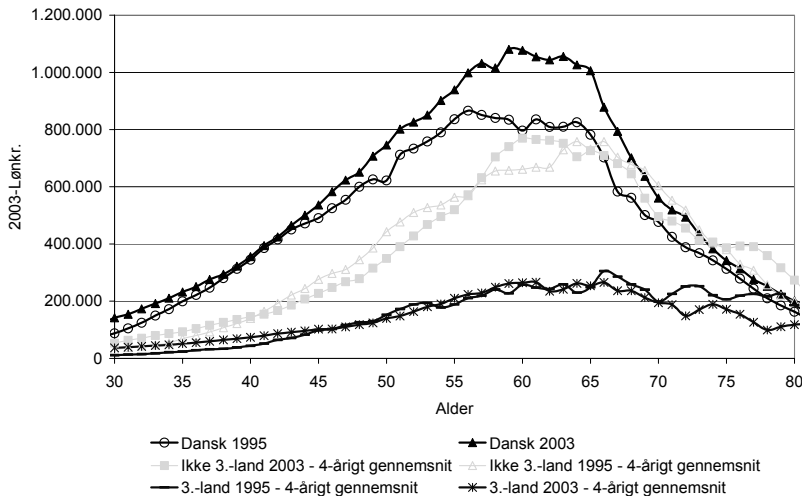
Den gennemsnitlige pensionsformue steg mest for personer fra mindre udviklede lande, hvor gennemsnittet steg med 27 pct. fra 1995 til 2003. Også personer med dansk oprindelse oplevede en pæn stigning (22 pct.) Den gennemsnitlige pensionsformue for personer fra mere

udviklede lande forblev derimod uændret fra 1995 til 2003. Fordi andelen af personer fra mere og mindre udviklede lande steg så kraftigt fra 1995 til 2003, vil udviklingen i pensionsformuen for disse grupper både afspejle ændringer på pensionsområdet og den ændrede sammensætning af personerne. Selvom gruppen af personer fra mindre udviklede lande oplevede en stigning på 27 pct. i den gennemsnitlige pensionsformue, havde gruppen i 2003 stadig kun 102.539 i gennemsnit. Til sammenligning havde gruppen af personer med dansk oprindelse i gennemsnit 611.474.

Den øvre grænseværdi for det nedre kvartil steg kraftigt for alle oprindelseslandsgrupperne, inkl. gruppen af personer fra mere udviklede lande, som ellers ikke fik øget gennemsnittet. Oprindelseslandsgruppen Danmark fik øget grænseværdien fra 72.671 til 152.722, en stigning på 110 pct. Personer fra mere udviklede lande oplevede en stigning i grænseværdien på 164 pct., og sidst men ikke mindst oplevede personer fra mindre udviklede lande en stigning på 7.559 pct. Grænseværdien for personer fra mindre udviklede lande var dog stadig kun 16.059 i 2003, dvs. at 25 pct. af gruppen havde maksimalt opsparet 16.059 til pension.

Figur 6.4

Gennemsnitlig pensionsformue fordelt på alder og oprindelsesland. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

Udviklingen i pensionsformuerne over alderen (se tabel 6.4 og figur 6.4) for de tre oprindelseslandsgrupper er også meget forskellig. Personer med dansk oprindelse oplever en stigning på alle alderstrin, selvom stigningen er meget minimal fra 39 til 44 år. Til gengæld steg pensionsformuen kraftigt fra 56 år til 65 år. Den gennemsnitlige pensionsformue toppede i 2003 ved 59 år med 1.080.417. Til sammenligning havde en 59-årig i 1995 kun en gennemsnitsformue på 834.390.

Af figur 6.3 kan man se, at der er meget stor forskel på udviklingen i den gennemsnitlige pensionsformue for personer fra mere udviklede lande, når man differentierer på alder. De 30-40-årige oplever en ganske pæn stigning i deres pensionsformuer, mens de 40-55-årige alle havde lavere pensionsformuer i 2003 end i 1995. Pensionsformuen er igen større fra 56 til 63 år, hvorefter den igen er lavere helt frem til 75-årsalderen. Som nævnt tidligere kan de store udsving skyldes, at gruppen er sammensat af helt andre personer i 2003 end i 1995.⁹⁴ Ved den øvre grænseværdi for det nedre kvartil er udviklingen til gengæld positiv i alle aldersgrupper for personer fra mere udviklede lande. I aldersgruppen 30-39 år stiger grænseværdien endda med 1.309 pct. Samlet kan man sige, at selvom alle aldersgrupper ikke er blevet stillet bedre i 2003 i forhold til 1995 målt ved gennemsnittet, så er de dårligst stillede (dem i 1. kvartil) i 2003 blevet stillet bedre på alle alderstrin.

Personer fra mindre udviklede lande oplever en stigning i den gennemsnitlige pensionsformue fra 30-45 år og igen fra 54-61 år. For aldersgruppen 60-64 år falder den gennemsnitlige pensionsformue med 4 pct. Det er kun de unge fra mindre udviklede lande, der oplever store stigninger i den gennemsnitlige pensionsformue. De får til gengæld også en stigning på 116 pct. Ligesom for personerne fra mere udviklede lande må forklaringen på den ujævne fordeling i stigningen over alder være den markante stigning i andelen af personer fra mindre udviklede lande fra 1995 til 2003. Ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil er tendensen derimod meget klar. Alle aldersgrupper oplever markante stigninger i grænseværdien. Især i aldersgrupperne 30-39 år og 60-64 år bliver personer i bunden af fordelingen stillet bedre, idet mere end 25 pct. af aldersgrup-

---

94. Siden slutningen af 1990'erne er der sket et stort skift i fordelingen af opholdstilladelser. Hvor der i 1999 blev uddelt 1.252 opholdstilladelser i forbindelse med familiesammenføringer til personer fra vestlige lande, så var dette tal i 2003 faldet til 404. Omvendt steg antallet af opholdstilladelser uddelt af beskæftigelsesmæssige grunde fra 1.268 til 2.700. (kilde: Danmarks Statistikbank, tabel, VAN6).

perne ikke havde en pensionsformue i 1995. Dette må især siges at have været en høj andel for aldersgruppen 60-64 år, som stod umiddelbart før pensionsalderen.

SAMMENFATNING

Kvindes og mænds pensionsformuer nærmer sig hinanden fra 1995 til 2003. En 30-64-årig kvindes gennemsnitlige pensionsformue steg fra 406.017 til 501.808, mens en mands pensionsformue steg fra 567.810 til 659.650. Forskellen på kvindes og mænds pensionsformuer falder derfor fra 40 pct. til 31 pct. fra 1995 til 2003. Mænds gennemsnitlige pensionsformue stiger mest i aldersgruppen 30-39 år og 60-64 år, mens kvindes stiger mest i aldersgruppen 50-64 år. At kvindernes pensionsformue stiger mest kan skyldes flere ting. For det første, at de 50-64-årige kvinder i 2003 havde haft en tættere tilknytning til arbejdsmarkedet end kvinderne i den samme aldersgruppe i 1995. For det andet, at kvinder oftere modtager overførselsindkomster og derfor i højere grad er blevet berørt af udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP til også at omfatte personer på overførselsindkomster. Ser man nærmere på, på hvilket alderstrin pensionsformuerne stiger, så gælder det for mændene fra 55-80 år, mens det for kvinderne sker fra 45-70 år. Det, at kvinderne på 70+ år ikke oplever en særlig stor stigning i pensionsformuen, skyldes den forømtalte kohorteffekt for kvinderne.

Den historiske udbygning af arbejdsmarkedspensionsordningerne i 1990'erne har påvirket væksten i pensionsformuerne forskelligt for de socioøkonomiske grupper. Lønmodtagere på grundniveau er især blevet berørt af udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne til også at omfatte de ufaglærte og faglærte på det private arbejdsmarked. De selvstændige har nydt godt af, at de er blevet omfattet af SP-ordningen, idet de ikke er obligatorisk forpligtet til at indbetale til ATP. Personer på overførselsindkomster er blevet omfattet af SP- og ATP-ordningen. De fleste af de socioøkonomiske grupper er dermed blevet omfattet af pensionsordninger siden starten af 1990'erne. Lønmodtagere over grundniveau havde dog allerede veludbyggede pensionsordninger før starten af 1990'erne. Den historiske udvikling afspejler sig meget tydeligt i udviklingen i den gennemsnitlige pensionsformue for de enkelte socioøkonomiske grupper i aldersgruppen 30-64 år. Kontanthjælpsmodtagere for-

øgede deres pensionsformuer relativt mest fra 1995 til 2003, idet deres pensionsformuer steg med 99 pct. Stigningen var dog fra et meget lavt udgangsniveau, nemlig 43.489. Så trods den store relative stigning havde kontanthjælpsmodtagere stadig kun en gennemsnitlig pensionsformue på 86.517 i 2003. De arbejdsløse øgede deres pensionsformue med 39 pct. til 342.662. Førtidspensionisterne øgede deres pensionsformue med 30 pct. til 386.310. Kategorien selvstændige uden nogen ansatte inklusive medarbejdende ægtefæller øgede deres pensionsformue med 32 pct. til 535.387. Lønmodtagere på grundniveau øgede deres pensionsformue med 21 pct. til 455.824. Kun selvstændige med én eller flere ansatte og lønmodtagere på højt niveau øgede ikke deres pensionsformuer ret meget, hvilket må formodes at skyldes, at de allerede i 1995 havde veludbyggede pensionsordninger. Det var kun kontanthjælpsmodtagerne, der havde en meget lav gennemsnitlig pensionsformue i 2003. Vurderet ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil havde førtidspensionisterne dog også en meget lav pensionsformue. Selvom personerne på overførselsindkomster oplevede store stigninger i pensionsformuen fra 1995 til 2003, lå deres pensionsformuer stadig noget under, hvad de andre socioøkonomiske grupper havde, især hvis man så på den øvre grænseværdi ved 1. kvartil – og det selvom det var her, pensionsformuerne steg allermost fra 1995 til 2003.

Uddannelsesgrupperne er også blevet påvirket forskelligt af udviklingen i pensionsordningerne i 1990'erne. Personer med grundskole, en gymnasial/erhvervsfaglig eller en kort videregående uddannelse som højeste afsluttede uddannelse er især blevet påvirket af udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne, fordi der er mange ufaglærte og faglærte i disse uddannelsesgrupper – specielt i uddannelseskategorien grundskole. Personer med mellemlange og lange videregående uddannelser har traditionelt set haft deres pensionsordninger siden 1950-1970'erne og er derfor nærmest ikke blevet påvirket af tiltagene i 1990'erne. Igen afspejler udviklingen i pensionsformuen for aldersgruppen 30-64 år meget godt den historiske udvikling i udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne for uddannelsesgrupperne. Gruppen med grundskole som højeste uddannelse oplever en stigning på 29 pct. til 373.140. Gruppen med gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse oplever en stigning på 19 pct. til 520.109. Gruppen kort videregående uddannelse oplever en stigning på 14 pct. til 654.638. Gruppen mellemlang videregående uddannelse oplever hverken en stigning eller et fald i formuen, og pensionsformuen for-

bliver uændret ca. 925.000. Gruppen lang videregående uddannelse oplever ligefrem et fald på 8 pct. til 1.172.761. En mulig forklaring på, at pensionsformuen for personer med lange videregående uddannelser falder, er, at gruppen siden 1995 er blevet forøget med 33 pct., hvilket kan have betydet, at akademikere har fået job inden for brancher, hvor pensionsordningerne ikke er så veludbyggede.

I det sidste afsnit i kapitlet gjorde vi rede for udviklingen i pensionsformuerne for aldersgruppen 30-64 år fordelt på oprindelseslandsgrupper. Gruppen med dansk oprindelse oplever en stigning på 22 pct. i den gennemsnitlige pensionsformue. Pensionsformuen var uændret for gruppen af mere udviklede lande, mens den steg med 27 pct. for gruppen af mindre udviklede lande. Mens stigningen for gruppen med dansk oprindelse er jævnt fordelt på alle aldersgrupper, er stigningen meget ujævnt fordelt for gruppen af mindre udviklede lande. For gruppen af mindre udviklede lande er det kun aldersgruppen 30-39 år, der oplever en stigning, mens de resterende aldersgrupper oplever en beskedent stigning eller et mindre fald. Det tyder dermed på, at der er et generationsskift i opsparingsmønstret for gruppen af personer fra mindre udviklede lande. En mulig forklaring på, at pensionsformuen kun stiger for aldersgrupperne 30-39 år, selvom pensionsordningerne er blevet udbygget for både personer på overførselsindkomster og ufaglærte og faglærte, kan være den store stigning i antallet af personer fra mindre udviklede lande. Gruppen er fra 1995 til 2003 vokset med 62 pct. En så stor stigning kan tyde på, at en vis andel kun har været i Danmark i en kortere periode og derfor ikke har så store pensionsformuer, hvilket trækker gennemsnittet for gruppen ned. Det samme gør sig gældende for personerne fra mere udviklede lande. Dette rammer især de ældre aldersgrupper, fordi de nytilkomne trækker gennemsnittet mere ned i disse aldersgrupper. Selvom personer fra mindre udviklede lande oplever de største stigninger i pensionsformuen fra 1995 til 2003, så holdede de på alle alderstrin alligevel langt bagefter personer med dansk oprindelse i 2003 – også selvom der korrigeres for socioøkonomisk gruppe.

INDBETALINGER TIL PENSION – 1995 og 2003

I de foregående kapitler har vi beskæftiget os med pensionsformuens størrelse og fordeling, hvilket har givet os et billede af, hvordan danskerne står pensionsmæssigt her og nu. For at få en fornemmelse af, hvordan pensionsformuerne vil udvikle sig i fremtiden, er man i stedet nødt til at se på indbetalingerne til pension. I dette kapitel analyserer vi derfor, hvordan danskernes indbetalingsmønster har udviklet sig fra 1995 til 2003, samt hvordan indbetalingerne har fordelt sig på baggrundsvARIABLE.

Selvom pensionsformuerne bestod af mange forskellige ordninger – ATP, SAP, SP, LD, depotformuerne (arbejdsgiveradministrerede ordninger + privattegnede ordninger) og tjenestemandformuerne – så indbetales der ikke til alle ordninger. Der indbetales ikke til LD og tjenestemandordningen. LD-ordningen indbetales der ikke til, fordi ordningen kun modtog nye medlemmer fra 1977 til 1979. Tjenestemandordningen er en skattefinansieret ordning og derfor indbetales der ikke bidrag til ordningen. Ud over at der ikke indbetales til disse to ordninger, så er indbetalingerne til SAP-ordningen endnu ikke blevet særskilt i registrene, men indgår i stedet i ATP-indbetalingerne. De manglende indbetalinger til tjenestemandordningen betyder primært, at indbetalingsprocenten undervurderes for de ældre, da 50 pct. af tjenestemændene i aldersgruppen 30-59 år var ældre end 50 år, mens det tilsvarende tal for ikke-tjenestemænd var 44 år. Andelen, der indbetalte til pension, undervurderes derimod ikke i nævneværdigt omfang, idet 98

pct. af de 30-59-årige aktive tjenestemænd i 2003 indbetalte til minimum én pensionsordning.⁹⁵ Andelen af tjenestemænd blandt de 30-59-årige udgjorde kun 6 pct. i 2003, hvilket begrænser, hvor meget fraværet af indbetalingerne til tjenestemandensordningen påvirker den samlede indbetalingsprocent. De resterende ordninger – ATP, SP og depotformuerne – indbetaltes der stadig til i 2003, jf. tabel 7.1.⁹⁶

INDBETALINGERNE TIL PENSION PÅ MAKROPLAN

Før vi viser, hvordan udviklingen har været på individniveau, gør vi kort rede for, hvordan indbetalingerne til pension har taget sig ud på makroplan.

Indbetalingerne i tabel 7.1 er ligesom de forudgående opgørelser omregnet til 2003-lønkroner. Det betyder, at stigningen i indbetalingerne ser mere moderate ud, end hvis indbetalingerne havde været opgjort i løbende priser.

Indbetalingerne er samlet set steget med 14 pct. fra 1998 til 2003, hvilket svarer til en gennemsnitlig årlig stigning på 2,8 pct. Indbetalingerne er også efter 2003 steget med omkring 3 pct. om året (ses ikke af tabellen). Kun fra 1998 til 1999 falder indbetalingerne en smule, hvilket især skyldes nedgangen i indbetalinger til kapitalpensionsordninger.

Den generelle stigning i indbetalingerne har ikke været jævnt fordelt på ordningerne i tabel 7.1. Indbetalingerne til kapitalpensionsordninger er siden 1998 faldet med 38 pct. Det er især indbetalingerne til privattegnede kapitalpensioner, der er faldet (49 pct.). Den kraftige nedgang i indbetalingerne til kapitalpensionsordninger hænger sammen med reduktionen af fradragsværdien af indbetalingerne til kapitalpensioner, der fra og med 1999 ikke har kunnet fradrages i grundlaget for topskatten.

---

95. Andelen af tjenestemændene, der indbetalte til de arbejdsgiveradministrerede ordninger eller de privattegnede ordninger, udgjorde i 2003 71 pct., mens den tilsvarende andel for ikke-tjenestemænd var 76 pct. Den samlede indbetalingsprocent for de tjenestemænd, der indbetalte til en pensionsordning, var 4,1 pct., mens den var 8,9 pct. for ikke-tjenestemænd.

96. Opgørelse går kun tilbage til 1998, fordi indbetalinger til privattegnede ordninger før 1998 ikke kan udspecificeres på typerne kapitalpension, ratepension og løbende pension.

Tabel 7.1

Udviklingen i indbetalingerne til pension på makroplan. 1998-2003. 2003-lønkroner.

	1998	1999	2001	2003	Δ pct. 1998- 2003
<i>Kapitalpensionsordninger:</i>					
– privattegnede	13.761	9.482	7.847	7.031	-49
– arbejdsgiveradministrerede	10.911	8.507	8.722	8.267	-24
I alt	24.672	17.989	16.569	15.298	-38
<i>Ordninger med løbende udbetaling:</i>					
– privattegnede	7.164	8.729	9.817	10.302	44
– arbejdsgiveradministrerede	28.954	32.709	40.430	47.058	63
I alt	36.118	41.438	50.246	57.360	59
ATP	7.616	7.369	7.031	6.611	-13
DMP/SP	7.561	7.509	7.763	7.661	1
Samlede pensionsindskud inkl.					
ATP og DMP/SP	75.968	74.304	81.610	86.930	14

Anm.: Ordninger med løbende udbetaling er både ratepensioner og livrenter.

Kilde: Kilde 3.

I ordningerne med løbende udbetalinger sker der derimod en kraftig stigning i indbetalingerne. Indbetalingerne steg med 21,2 mia. fra 1998 til 2003, svarende til en stigning på 59 pct. Den samlede stigning i indbetalingerne til pensionsordninger med løbende udbetalinger skyldes især stigningen i indbetalingerne til arbejdsgiveradministrerede ordninger. Stigningen i indbetalingerne til de arbejdsgiveradministrerede ordninger er en direkte effekt af den fortsatte opbygning af arbejdsmarkedspensionerne for de ufaglærte og faglærte i 1990'erne.

Lidt overraskende falder indbetalingerne til ATP med 13 pct., selvom indbetalingskredsen er blevet kraftigt udvidet op igennem 1990'erne.⁹⁷ Det kan hænge sammen med, at personer på overførselsindkomster allerede indbetalte en stor andel af de samlede indbetalinger i 1998, idet indbetalingskredsen til ATP allerede blev udvidet i 1993 og 1997.⁹⁸

97. I 2003 blev 1,9 mia. af de 6,6 mia., der blev indbetalt til ATP, indbetalt af medlemmer på overførselsindkomster (Jf. ATP årsrapport 2003, s. 12).

98. Går man tilbage til 1995, så udgjorde de samlede indbetalinger 6.372 mio. i 2003-kroner.

Indbetalingerne til SP er nærmest uændrede frem til 2003. Det hænger sammen med, at SP-indbetalingerne beregnes som 1 pct. af lønnen, og da indbetalingerne i tabel 7.1 er indekseret med lønudviklingen, og da der ikke er sket nogen nævneværdige ændringer af indbetalingskredsen til SP frem til 2003, så er det forventeligt, at de samlede indbetalinger er nogenlunde uændrede.

Pensionsindbetalingerne er afgørende for, om man som pensionist kan bibeholde samme levestandard i alderdommen, som da man var i beskæftigelse. Har man en høj indkomst, er man derfor nødt til at indbetale ekstra store beløb til pension, hvis man vil undgå en for kraftig nedgang i indkomsten, når man pensioneres. Omvendt kan personer, der som erhvervsaktive har været vant til en relativ lav indkomst, nøjes med at indbetale mindre til pension. Det afgørende for, hvordan forholdet mellem indkomsten som erhvervsaktiv og indkomsten som pensionist bliver, er derfor: a) om man overhovedet indbetaler til pension, b) hvor meget man indbetaler til pension, samt c) hvor stor en andel af indkomsten man indbetaler. I det næste afsnit ser vi nærmere på, hvordan udviklingen i disse tre forhold har været fra 1995 til 2003 – fordelt på de enkelte pensionsordningstyper.

Udviklingen i indbetalingerne til pension på makroplan fordelt på pensionsordningstype

Som vi så i tabel 7.1, er indbetalingerne til arbejdsgiveradministrerede ordninger steget kraftigt fra 1998 til 2003, mens især indbetalingerne til de privattegnede ordninger er faldet. Bag disse stigninger ligger der både en bevægelse i andelen, der har indbetalt til de enkelte ordninger, samt hvor meget de, der har indbetalt til ordningerne, har indbetalt. For at få et overblik over disse bevægelser har vi i tabel 7.2 opgjort andelen af de 30-59-årige, der indbetalte til pension i hhv. 1995 og 2003. Desuden viser tabellen, hvor meget de, der indbetalte til pension, indbetalte, samt hvor stor en andel af deres bruttoindkomst⁹⁹ de indbetalte. Det bør bemærkes, at tabel 7.2 vedrører perioden 1995-2003, mens tabel 7.1 vedrører perioden 1998-2003.

Både indbetalingsprocenten og andelen, der indbetalte til en arbejdsgiveradministreret ordning, steg fra 1995 til 2003. I 1995 var det 52

---

99. Se afsnittet "Generelle kommentarer og afgrænsninger" i kapitel 3 for en nærmere definition af bruttoindkomsten.

pct., der indbetalte til en ordning, mens andelen i 2003 var steget til 65 pct. Indbetalingsprocenten steg i samme periode med 2 procentpoint (33 pct.). Indbetalingsprocenten steg endda endnu kraftigere ved den øvre grænseværdi for 1. kvartil. Her steg indbetalingsprocenten fra 2,3 pct. til 5,7 pct., svarende til en stigning på 148 pct. Dette billede er i god overensstemmelse med udviklingen i indbetalingsprocenten på LO-området i 1990'erne. Den modsatte udvikling har gjort sig gældende for de privattegnede ordninger. Her faldt andelen af indbetalere fra 38 pct. til 33 pct., samtidig med at indbetalingsprocenten faldt fra 5,2 pct. til 4,1 pct.

Tabel 7.2

Udviklingen i andelen, der indbetalte til pension, indbetalingernes størrelse og indbetalingsprocenten, fordelt på pensionsordninger. Gennemsnit for dem, der indbetaler. 30-59 år. 1995 og 2003. 2003-lønkroner.

	Andel 1995	Andel 2003	Gnm. indb. 1995	Gnm. indb. 2003	Gnm. indb. procent 1995	Gnm. indb. procent 2003	1. kvartil indb. procent 1995	1. kvartil indb. procent 2003
Arbejdsgiveradm.	52	65	24.383	31.166	6,0	8,0	2,3	5,7
Privattegnede	38	33	20.063	17.316	5,2	4,1	1,1	1,0
ATP	80	88	2.616	2.572	0,9	1,0	0,5	0,5
SP	0	92	0	2.789	0,0	0,9	0,0	0,8
I alt	87	95	26.011	32.266	6,7	8,6	1,8	3,4

Anm.: Indbetalingsprocenten er kun beregnet for de personer, der indbetalte til pension. Oplysningerne om indbetalinger til SP for personer på overførselsindkomster går uden om SKAT direkte til ATP, derfor har det været nødvendigt at imputere disse indbetalinger. Indbetalingerne er imputeret som 1 pct. af de overførsler, der er arbejdsmarkedsbidragsberettigede. Personer, der modtager fx ledighedsydelse, introduktionsydelse eller kontanthjælp er ikke forpligtet til at indbetale til SP (eller ATP), hvis deres udbetaling ikke overstiger 8.577 (2005-tal) pr. måned. Det har dog ikke været muligt at adskille disse personer fra de andre kontanthjælpsmodtagere, og andelen af personer, der indbetaler til SP, kan derfor være overvurderet en smule. Kontanthjælpsmodtagere er desuden først forpligtet til at indbetale efter et halvt år.

ATP-indbetalingsprocenten steg fra 0,9 pct. til 1 pct. af indkomsten, hvilket til dels må skyldes, at ATP-bidraget for arbejdsløse blev sat op til dobbelt bidrag i 1997/98 samt den markante beskæftigelsesfremgang, der har været i perioden, som har givet flere personer fuldtidsarbejde, hvilket betyder, at indbetalingerne til ATP øges. Andelen af indbetalere til ATP er steget fra 80 pct. til 88 pct. af aldersgruppen. Stigningen må

især skyldes de ændrede regler i 1997, som betød, at modtagere af konthjælp og revalideringsydelse også blev omfattet af indbetalinger til ATP. Desuden fik andre grupper mulighed for frivilligt at indbetale til ATP.

SP-ordningen blev først oprettet i 1998, og andelen af indbetalere til ordningen var derfor 0 i 1995. I 2003 var andelen af indbetalere vokset til 92 pct. af aldersgruppen 30-59 år, hvilket var en større andel end den, der indbetalte til ATP. Årsagen til dette må være, at også selvstændige havde pligt til at indbetale 1 pct. af deres bruttoindkomst til SP.¹⁰⁰

Overordnet set har bevægelserne i de enkelte ordninger betydet, at den gennemsnitlige indbetalingsprocent steg fra 6,7 pct. til 8,6 pct. Stigningen var endnu større for de personer, der indbetalte mindst til pension i 1995 – den øvre grænseværdi for 1. kvartil for indbetalingsprocenten steg fra 1,8 pct. til 3,4 pct. Den samlede andel, der indbetalte, steg fra 1995 til 2003 fra 87 pct. til 95 pct., og størstedelen af aldersgruppen 30-59 år indbetalte dermed til en pensionsordning i 2003. Der var dog stadig en mindre gruppe på 5 pct., som ikke indbetalte til nogen former for pensionsordninger i 2003. I næste afsnit, hvor vi opdeler på baggrundsvariable, bliver det tydeligt, at disse 5 pct. ikke fordelte sig jævnt på diverse baggrundskarakteristika.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ BAGGRUNDSVARIABLE

På baggrund af det historiske rids i kapitel 2 må det forventes, at indbetalingerne til pension har udviklet sig vidt forskelligt for personer med forskellige baggrundskarakteristika såsom socioøkonomisk tilhørsforhold, uddannelsesniveau mv. Dette undersøger vi nærmere i dette afsnit.

Da fokus for denne rapport er at klargøre, om der er nogle grupper, der ikke er dækket ind pensionsmæssigt, og da de enkelte pensionsordninger har forskellige formål, de skal varetage, vil den efterfølgende gennemgang opdele indbetalingerne i to grupper: 1) indbetalinger til ATP og 2) de samlede indbetalinger til pension. Opdelingen laves på denne måde, fordi ATP kan betragtes som en søjle 1-ordning (se tabel

---

100. Selvstændige udgjorde ca. 6 pct. af aldersgruppen i 2003.

2.1 i kapitel 2). Søjle 1 er et fattigdomsværn, der har til formål at sikre den basale forsørgelse for samtlige landets pensionister (jf Pensionsmarkedsrådet (2007), s. 12). De andre ordninger (søjle 2 og 3) har derimod til formål at sikre en rimelig dækningsgrad i alderdommen samt at sikre fleksible muligheder for individuel tilpasning til særlige ønsker og behov i relation til pensionistlivet. ATP skal derfor helst dække hele befolkningen, især dem, der ikke har andre pensionsordninger, mens de andre ordningers udbredelse i større grad afhænger af, hvad en man har tjent, før man gik på pension. SP-ordningen minder på flere punkter meget om ATP-ordningen, idet de begge er vedtaget ved lov og omfatter næsten hele befolkningen. Vi har dog valgt at holde ATP og SP adskilt i denne gennemgang, fordi SP har været indefrosset fra ultimo 2003 og foreløbig er indefrosset frem til ultimo 2007. SP's fremtid er derfor langt fra så sikker som ATP's fremtid.

Tabel 7.3 viser, hvor stor en andel af aldersgruppen af 30-59-årige der indbetalte til ATP eller minimum én af alle pensionsordningerne i hhv. 1995 og 2003, fordelt på baggrundsvARIABLE. Desuden fremgår det af tabellen, hvor stor en andel af lønnen, indbetalingerne udgjorde. I appendiks A7.3 ses en tilsvarende tabel, hvor indbetalingerne er fordelt på arbejdsgiveradministrerede ordninger, privattegnede ordninger og SP.

Tabel 7.3

Indbetalinger til pension fordelt på alder og baggrundsvariable. 30-59 år.
Gennemsnit for dem, der indbetaler. 1995 og 2003. 2003-lønkrone.

Baggrunds- variable	Gnm. ind- komst 2003	Andel, der indb. 1995	Andel, der indb. 2003	Andel, der indb. 1995	Andel, der indb. 2003	Gnm. Indb. pro- cent 1995	Gnm. Indb. pro- cent 2003	Gnm. Indb. pro- cent 1995	Gnm. Indb. pro- cent 2003
	Alle	ATP	ATP	Alle	Alle	ATP	ATP	Alle	Alle
30-59	314.735	80	88	87	95	0,89	1,01	6,7	8,6
30-39	303.989	86	91	89	97	0,90	1,04	5,4	8,0
40-49	327.129	82	89	88	96	0,87	0,96	6,7	8,7
50-59	314.032	71	82	81	93	0,91	1,03	8,5	9,2
Mænd	361.833	81	86	88	96	0,84	0,95	6,4	8,6
Kvinder	266.417	80	89	85	95	0,94	1,07	7,1	8,6
Andre	122.263	37	55	50	70	1,01	2,61	3,7	4,4
Arbejdsløs	191.119	97	99	98	100	1,47	2,64	3,6	5,3
Overgangsydelse	160.903	40	51	66	69	0,44	1,34	6,5	3,5
Førtidspension	164.739	8	39	21	60	0,76	1,59	4,7	2,3
Kontanthjælp	147.340	13	94	18	100	0,34	1,71	1,2	2,8
Lønmodtager høj	381.494	100	100	100	100	0,74	0,72	7,8	10,2
Lønmodtager lav	294.882	100	100	100	100	0,97	0,97	6,4	9,5
Selvstændig høj	601.355	6	9	82	98	0,33	0,44	7,5	6,0
Selvstændig lav	342.029	28	26	69	97	0,66	0,72	7,3	5,0
Grundskole	243.827	71	81	78	91	1,07	1,29	5,7	7,3
Gymn./erhv.	310.201	83	89	90	97	0,93	1,05	6,6	8,6
Kort	342.471	87	91	92	98	0,79	0,90	6,8	8,6
Mellemlang	363.359	92	95	95	98	0,57	0,64	8,0	9,9
Lang	526.404	87	91	95	98	0,51	0,64	10,0	11,4
Uoplyst	214.108	56	72	61	84	1,02	1,39	5,1	5,5
Danmark	322.557	81	88	88	96	0,88	0,98	6,8	8,8
Ikke 3. land	262.917	70	80	76	89	0,96	1,21	6,1	7,3
3. land	188.454	53	81	56	91	1,14	1,58	3,4	4,9

Anm.: Gnm. står for gennemsnit. Indbetalingsprocenten er beregnet som indbetalingen divideret med den samlede indkomst inkl. beregnet lejeværdi og før skat og renteudgifter. Arbejdsgiveradministreret pensionsbidrag er ikke inkluderet i indkomsten, hvilket bevirker, at indbetalingsprocenten overvurderes marginalt for de arbejdsgiveradministrerede ordninger.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER

Andelen, der indbetalte til ATP, steg overordnet fra 80 til 88 pct. fra 1995 til 2003. Stigningen fordelte sig ikke proportionalt over de enkelte aldersgrupper. Andelen, der indbetalte til ATP i aldersgruppen 50-59 år, steg fra 71 pct. til 82 pct. (17 pct. stigning), mens stigningen i andelen kun var 7-8 pct. i de andre to aldersgrupper. En forklaring på, at det især er i aldersgruppen 50-59 år, at stigningen i andelen af indbetalere til ATP sker, er, at der i denne aldersgruppe er en noget højere andel af personer uden beskæftigelse end i de andre to aldersgrupper¹⁰¹. Gruppen af personer uden for beskæftigelse er netop den gruppe, der blev omfattet af ATP i 1990'erne. Ser man i stedet på indbetalingsprocenten til ATP, så er stigningerne jævnt fordelt over de tre aldersgrupper. Aldersgruppen 40-49 år indbetaler en mindre andel af lønnen til ATP, hvilket skyldes, at denne aldersgruppe havde den højeste gennemsnitsindkomst af de tre aldersgrupper, jf. tabel 7.3. Forskellen i andelen, der indbetalte til ATP, imellem aldersgrupperne er blevet mindre fra 1995 til 2003. Det var dog stadig en relativt større andel i aldersgruppen 50-59 år, som ikke indbetalte til ATP i 2003, end i de andre aldersgrupper.

Ser man på de samlede indbetalinger til pension, så er der også her sket en udjævning i andelen, der indbetalte fra 1995 til 2003. I 1995 var det 89 pct. af aldersgruppen 30-39 år, der indbetalte, mens kun 81 pct. af aldersgruppen 50-59 år indbetalte – en forskel på 8 procentpoint. Denne forskel var i 2003 indsnævret til 4 procentpoint (97 pct. vs. 93 pct.). En relativt større andel af de 50-59-årige indbetalte kun til en pensionsordning fra søjle 2 og 3. En af grundene til dette er, at der er relativt flere selvstændige i aldersgruppen 50-59 år, som ikke er obligatorisk omfattet af indbetalingerne til ATP.¹⁰²

Indbetalingsprocenterne er steget for alle aldersgrupper. Stigningerne varierer dog kraftigt med aldersgrupperne. I aldersgruppen 30-39 steg indbetalingsprocenten fra 5,4 pct. til 8,0 pct. (47 pct.), mens indbetalingsprocenten kun steg fra 8,5 til 9,2 pct. (8 pct.) i aldersgruppen 50-59

---

101. I 2003 var 25,2 pct. af aldersgruppen 50-59 år ikke klassificeret som selvstændig eller lønmodtager, mens det kun gjaldt hhv. 18,3 pct. og 17,7 pct. af aldersgrupperne 30-39 år og 40-49 år.

102. I 2003 udgjorde de selvstændige 7,6 pct. af aldersgruppen 50-59 år, mens den tilsvarende andel for hhv. 30-39-års-aldersgruppen og 40-49-års-aldersgruppen var 5,5 pct. og 6,5 pct.

år. Aldersgruppen 40-49 år oplevede også en pæn stigning (29 pct.) i indbetalingsprocenten.

Overordnet kan man sige, at det især er i aldersgruppen 30-49 år, at udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne er slået igennem, mens ATP-udbygningen især har øget andelen af indbetalere i aldersgruppen 50-59 år.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ KØN

Mens det var en marginal større andel af mændene end kvinderne, der indbetalte til ATP i 1995 (81 mod 82 pct.), gjorde det omvendte sig gældende i 2003, hvor andelen af kvinder, der indbetalte til ATP, var steget til 89 pct., mens mændenes andel ”kun” var steget til 86 pct. Forklaringen på den relativt større stigning i kvindernes andel er, at kvinder i højere grad modtager overførselsindkomster end mændene, og de har derfor nydt ekstra godt af udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP.¹⁰³ Kvinder indbetalte en større andel af deres indkomst til ATP end mændene i både 1995 og 2003. Der er flere mulige forklaringer på dette. For det første tjente kvinderne i gennemsnit kun 68 pct. af, hvad mændene tjente, og da ATP-satsen ikke reguleres efter lønnens størrelse, men efter antal arbejdstimer, så indbetalte kvinderne en større andel af deres løn til ATP. For det andet er en større andel af mænd end kvinder selvstændige, og selvstændige indbetaler i noget mindre grad til ATP, jf. senere.¹⁰⁴ I modsat retning trækker det faktum, at kvinder oftere arbejder på deltid, fordi deltidsarbejdere indbetaler et lavere bidrag til ATP.

Udviklingen i den samlede andel, der indbetalte til pension, steg for mændene fra 88 pct. til 96 pct., mens andelen for kvinderne steg fra 85 pct. til 95 pct. Ser man nærmere på tallene fra 2003, betyder det, at 10 pct. af mændene i aldersgruppen 30-59 år, som ikke indbetalte til ATP, indbetalte til en af ordningerne fra søjle 2 og 3. Det tilsvarende tal for kvinder var kun 6 pct. Samlet var der hhv. 4 og 5 pct. af kvinderne og mændene, der stadig ikke indbetalte til en pensionsordning i 2003.

---

103. I 2003 var 82,5 pct. af mændene i aldersgruppen 30-59 år kategoriseret som værende enten selvstændig eller lønmodtager, mens det kun gjaldt for 76,9 pct. af kvinderne.

104. I 2003 var 8 pct. af mændene i aldersgruppen 30-59 år selvstændige, mens det kun gjaldt for 4 pct. af kvinderne.

Ser man på udviklingen i indbetalingsprocenten til alle pensionsordninger, så indbetalte kvinder en større andel af deres indkomst end mændene i 1995 – kvinder og mænd indbetalte hhv. 7,1 pct. og 6,4 pct. Indbetalingsprocenten steg dog kraftigere for mændene end for kvinderne fra 1995 til 2003, og deres indbetalingsprocenter blev lige store i 2003. En af grundene til, at indbetalingsprocenten steg kraftigere for mændene end for kvinderne, var, at kvindernes gennemsnitlige indkomst steg mere end mændenes. Stigningen var især båret af en stigning i indkomsten for de 50-59-årige kvinder. Det skyldes, som tidligere nævnt, at kvinderne, der i 1995 befandt sig i aldersgruppen 50-59 år, i mindre grad har deltaget på arbejdsmarkedet end kvinderne, der i 2003 tilhørte aldersgruppen 50-59 år. Mænd indbetalte i gennemsnit 37.626 til pension i 2003, mens kvinderne indbetalte 26.698. Den større absolutte indbetaling fra mændene skyldes som nævnt, hverken at flere mænd indbetalte til pension, eller at de i gennemsnit indbetalte en større andel af lønnen til pension, men derimod at de i gennemsnit tjente mere end kvinderne.

Selvom der ikke er nogen nævneværdig forskel i andelen af mænd og kvinder, der indbetaler til pension, eller hvor stor en andel af deres løn de indbetaler, så varierer andelen og indbetalingsprocenten alligevel forskelligt over alder, jf. figur 7.1.

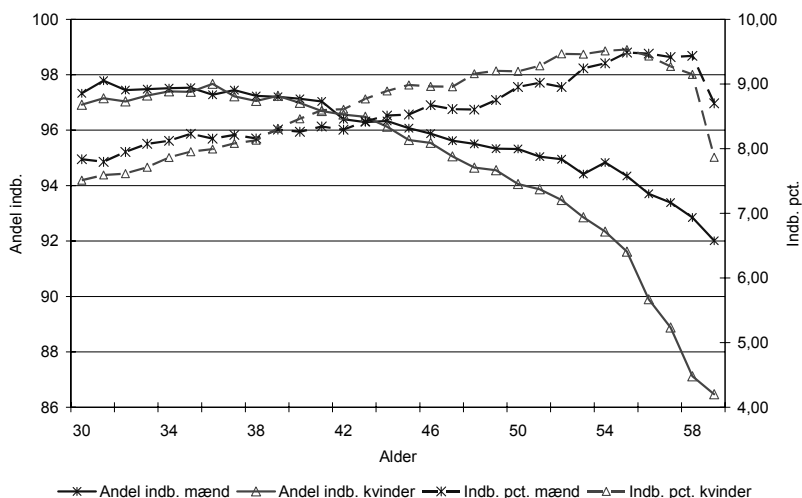
En lidt større andel af mændene indbetaler frem til 35-årsalderen, hvorefter en nogenlunde lige stor andel af kvinderne og mændene indbetaler frem til 45-årsalderen. Fra 45-årsalderen vokser forskellen i andelen af indbetalere i mændenes favør. Den stigende forskel skyldes, at kvindernes indbetalingsandel falder hurtigere end mændenes. Ved 59-års alderen indbetalte ca. 92 pct. af mændene og godt 86 pct. af kvinderne stadig til pension – dermed var der dog også 8 pct. af mændene og 14 pct. af kvinderne, der ikke længere indbetaler til pension. En del af forklaringen på faldet i andelen, der indbetalte til pension over alder, er, at en vis andel af mændene og kvinderne gik på overgangsydelse og førtidspension.¹⁰⁵ En mindre andel af de personer, der modtog overgangsydelse eller førtidspension, indbetalte til pension, jf. senere.

---

105. I aldersgruppen 55-59 år var 4,4 pct. af aldersgruppen kategoriseret som modtagere af overgangsydelsen, mens det gjaldt 0 pct. i aldersgruppen 50-54 år. Andelen af førtidspensionister steg fra 40-årsalderen til 59-årsalderen stodt fra 5,4 pct. til 14,1 pct.

Figur 7.1

Den samlede indbetalingsprocent og andel af indbetalere, fordelt på alder og køn. 2003.

Andelen af kvinder, der modtager førtidspension og overgangsydelsen i aldersgruppen 50-59 år, er større end hos mændene, hvilket kan forklare, at andelen af kvinder, der indbetaler til pension, falder mere end andelen af mænd, der indbetaler.

Indbetalingsprocenten stiger for både mænd og kvinder helt frem til 56-års-alderen, hvorefter den begynder at falde igen. Indbetalingsprocenten er en smule større for mændene frem til 40-års-alderen, og fra 40 til 56 år ligger kvindernes indbetalingsprocent lidt over mændenes, hvorefter kvindernes falder hurtigere end mændenes. Indbetalingsprocenten stiger for mænd og kvinder fra omkring 7,5 pct. ved 30-års-alderen til 9,5 pct. ved 56-års-alderen.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ SOCIOØKONOMISK GRUPPE

Opdelingen på socioøkonomiske grupper er meget afgørende for indbetalingerne til pension, fordi den socioøkonomiske gruppering helt naturligt følger den måde, hvorpå befolkningen er grupperet mht. indbetalingerne til pension.

Frem til starten af 1990'erne var der stadig to ud af tre lønmodtagere, der stod uden en arbejdsmarkedspension. Siden starten af 1990'erne er størstedelen af lønmodtagerne dog blevet omfattet af en arbejdsmarkedspension. De selvstændige er derimod i højere grad afhængige af privattegnede ordninger. De arbejdsløse vil ofte også være omfattet af en arbejdsmarkedspension, da de tilhører den organiserede del af arbejdsmarkedet – desuden har de siden 1993 skullet indbetale til ATP. Førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere havde indtil 1997 ikke nogen fast pensionsordning, men blev i 1997 omfattet af indbetalinger til ATP. Siden 1990'erne har man således forsøgt at udbygge de eksisterende pensionsordninger samt at opbygge nogle nye ordninger for at sikre, at alle voksne personer, der ikke er under uddannelse, indbetaler til en pensionsordning. Det er derfor specielt interessant, hvordan indbetalingerne fordeler sig på socioøkonomiske grupper, da det fortæller noget om, hvorvidt ambitionerne fra 1990'erne lykkedes.

Ser vi først på andelen, der indbetalte til ATP, så er der sket virkelig store stigninger i andelen af førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere, der indbetalte fra 1995 til 2003. Andelen af førtidspensionister, der indbetalte til ATP, steg fra 8 pct. til 39 pct. Årsagen til, at der stadig var 61 pct. af førtidspensionisterne, der ikke indbetalte til ATP i 2003, var, at det kun er førtidspensionister, som har fået tildelt en førtidspension efter 1. januar 2003, som er obligatorisk forpligtet til at indbetale til ATP. En stor gruppe af førtidspensionisterne stod dermed stadig uden en obligatorisk pensionsordning i 2003. Andelen af kontanthjælpsmodtagere, der indbetalte til ATP, steg fra 1995 til 2003 fra 13 til 94 pct., hvilket var en markant stigning. Reformen af ATP i 1990'erne, som havde til formål at få personer uden beskæftigelse til også at skulle indbetale til en supplerende pensionsordning, var dermed næsten nået for kontanthjælpsmodtagerne i 2003. Grunden til, at nogle kontanthjælpsmodtagere stadig ikke indbetalte til ATP i 2003, var, at man under bestemte omstændigheder ikke er forpligtet til at indbetale til ATP – det gælder.¹⁰⁶

- hvis man modtager kontanthjælp i mindre end 6 måneder
- hvis ydelsen er mindre end 8.577 kr. pr. måned (2005-tal)

---

106. Jf. ATP's hjemmeside: kilde 7.

- hvis man har forsørgelsespligt over for børn og modtager mindre end 11.397 kr. pr. måned (2005-tal).

Ovenstående undtagelser gælder ikke kun for kontanthjælpsmodtagere, men også visse andre overførselsindkomster som fx ledighedsydelse, revalideringsydelse og introduktionsydelse. De fleste af modtagerne af disse ydelser er placeret i kategorien *andre* i tabel 7.3. Dette er også en del af forklaringen på, at andelen af gruppen andre, der indbetaler til ATP, kun udgjorde 55 pct. i 2003.¹⁰⁷ En anden del af forklaringen er, at en vis andel af gruppen var studerende. Ud over førtidspensionisterne og den socioøkonomiske gruppe andre, var det også en meget lille andel af de selvstændige, der indbetalte til ATP. Især blandt selvstændige med én eller flere ansatte var der få, der indbetalte til ATP (9 pct. i 2003). Blandt selvstændige uden ansatte (inklusive medarbejdende ægtefælle) faldt andelen af indbetalere til ATP ligefrem. De selvstændige indbetalte dog i stort omfang til pensionsordninger i søjle 2 og 3, og de rammes dermed ikke på samme måde ved ikke at indbetale til ATP. Andelen af lønmodtagerne, der indbetalte til ATP, var 100 pct. både i 1995 og 2003. Næsten alle arbejdsløse indbetalte også til ATP i både 1995 og 2003. Samlet set var der i 2003 stadig nogle grupper – førtidspensionister, gruppen andre og selvstændige – hvor andelen af indbetalere til ATP langt fra udgjorde 100 pct.

Indbetalingsprocenten til ATP er især høj for modtagere af overførselsindkomster. Det hænger sammen med, at deres indkomster generelt er lavere, men også at nogle grupper på overførsler indbetaler dobbelt ATP-bidrag – det gælder fx de arbejdsløse. Indbetalingsprocenten for de arbejdsløse udgjorde således 2,6 pct. i 2003, hvilket var en stigning på 1,1 procentpoint i forhold til 1995. Reglen om dobbelte indbetalinger for arbejdsløse kom i 1997/98.

Ved at se på andelen, der indbetalte, for de samlede indbetalinger kan man se, om de grupper, der ikke får indbetalt til ATP, får indbetalt til pensionsordninger fra søjle 2 eller 3.

Andelen af selvstændige, der indbetaler til en pensionsordning, stiger kraftigt, når man inddrager søjle 2 og 3. Som nævnt tidligere hænger det sammen med, at det ikke er obligatorisk at indbetale til ATP for

---

107. I gruppen andre er der en overrepræsentation af personer fra aldersgruppen 30-39 år, 60-64 år, kvinder, uddannelsesniveau uoplyst og personer med anden herkomst end dansk.

selvstændige, men at det derimod var obligatorisk at indbetale til SP, da ordningen endnu var aktiv. Der er nogle fællestræk i udviklingen for selvstændig høj (selvstændige med én eller flere ansatte) og selvstændig lav (selvstændige uden ansatte eller medarbejdende ægtefælle). Den store stigning i andelen, der indbetaler til pension fra de to grupper, skyldes indførelsen af SP-ordningen. I 2003 indbetalte 95 pct. af både selvstændig høj og selvstændig lav til SP.¹⁰⁸ Samtidig med at andelen, der indbetalte til SP, steg, faldt andelen, der indbetalte til privattegnede ordninger for begge grupper. Indbetalingerne til privattegnede ordninger udgjorde dog stadig langt størstedelen af de samlede indbetalinger for både selvstændig høj (73 pct.) og selvstændig lav (88 pct.) i 2003. For begge grupper gjaldt det desuden, at samtidig med at andelen, der indbetalte, steg kraftigt, faldt den gennemsnitlige samlede indbetaling, fordi mange af de nye indbetalere kun indbetalte til SP. Faldet i den gennemsnitlige indbetalingsprocent for selvstændige høj (20 pct.) og selvstændig lav (32 pct.) ses i tabel 7.3. Der er også enkelte mindre forskelle på de to grupper af selvstændige mht. indbetalingsmønstret. Kun hhv. 9 pct. og 5 pct. af selvstændig høj indbetalte til ATP og arbejdsgiveradministrerede ordninger i 2003. De samme tal for selvstændig lav var derimod 26 pct. og 12 pct. Forskellen kan skyldes, at selvstændig lav i højere grad supplerer den selvstændige virksomhed med lønarbejde.

Overordnet indbetalte en stor andel af de selvstændige til pension i 2003, og de indbetalte i gennemsnit mellem 5-6 pct. af deres samlede indkomst. Som det fremgår af tabel 7.3 var de selvstændiges gennemsnitsindkomst blandt de højeste af de socioøkonomiske grupper, og derfor indbetalte de selvstændige også i gennemsnit relativt høje indbetalinger til pension. Der er dog en relativ stor spredning blandt de selvstændige både mht. indkomst og indbetalingsprocent, som bevirker, at de svageste af de selvstændige også står meget svagt pensionsmæssigt.

Ser man på lønmodtagerne, så har andelen, der har indbetalt til pension, både i 1995 og 2003 været 100 pct., fordi alle lønmodtagere indbetalte til ATP. Ser man på indbetalingerne til søjle 2 og 3, er andelen, der indbetalte, steget for både lønmodtager lav (lønmodtagere på grundniveau) og lønmodtager høj (alle andre lønmodtagere end lønmodtagere på grundniveau). Andelen, der indbetalte til en arbejdsgiveradministreret

---

108. Tal, der vedrører indbetalingerne til SP, arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger, findes i appendiks A7.3.

ordning, steg fra 1995 til 2003 fra 69 pct. til 84 pct. for lønmodtager høj og fra 75 pct. til 87 pct. for lønmodtager lav. Indbetalingsprocenterne er også steget for de to grupper af lønmodtagere. De er dog ikke steget lige meget. Indbetalingsprocenten for lønmodtager lav steg fra 4,9 pct. til 7,4 pct. fra 1995 til 2003, hvilket især må tilskrives udbygningen af de arbejdsgiveradministrerede ordninger for de ufaglærte op igennem 1990'erne. Indbetalingsprocenten for lønmodtager høj steg derimod lidt mere moderat fra 7,5 pct. til 8,8 pct. En rimelig stor andel af de to lønmodtagergrupper indbetaler også til privattegnede pensionsordninger. I 1995 indbetalte 40 pct. af gruppen lønmodtager høj til en privattegnat ordning. Andelen faldt dog frem til 2003 til 33 pct. Det samme gjorde sig gældende for gruppen lønmodtager lav, som i 1995 havde en andel af indbetalere til privattegnede ordninger på 42 pct. Andelen var i 2003 faldet til 38 pct. Ikke alene faldt andelen, der indbetalte til de privattegnede ordninger, indbetalingsprocenterne faldt også med ca. 0,7 procentpoint.¹⁰⁹

Samlet set er indbetalingsprocenten for begge lønmodtagergrupper dog steget, jf. tabel 7.3.¹¹⁰ For lønmodtagerne er det ikke overraskende de arbejdsgiveradministrerede ordninger, der er det bærende element i pensionsopsparingen. For lønmodtager lav udgjorde indbetalingerne til arbejdsgiveradministrerede ordninger 68 pct. af de samlede indbetalinger, og for selvstændige høj udgjorde de hele 86 pct. i 2003 (ses ikke af tabellen).

Analysen af indbetalingerne til ATP har vist, at en lille andel af førtidspensionisterne indbetalte til ATP, mens andelen af kontanthjælpsmodtagere, der indbetalte til ATP, steg kraftigt fra 1995 til 2003. En stor del af de arbejdsløse indbetalte også til pension både i 1995 og 2003. Indbetalingerne til ATP er dog beskedne i forhold til de beløb, som selvstændige og lønmodtagere indbetalte til søjle 2- og 3-pensionerne i 2003. Selvom førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere og arbejdsløse også har lavere indkomster og derfor ikke behøver at indbetale de samme beløb absolut set, så er det vigtigt, at de indbetaler

---

109. Faldet kan skyldes de ændrede fradragsregler for kapitalpensionerne, som kom i 1999. Regelændringen betød, at indbetalinger til kapitalpensioner ikke længere kunne fradrages i topskatten.

110. Grunden til, at lønmodtager høj også oplever en pæn stigning i andelen af indbetalere, er, at lønmodtager høj har en undergruppe af lønmodtagere, som hedder andre lønmodtagere. Det er denne gruppe, som primært oplever en stor stigning i andelen af indbetalere.

nogenlunde den samme andel af deres indkomst til pension.¹¹¹ Det er især afgørende for de personer, der modtager en af de nævnte overførselsindkomster over en længere periode. Ved at sammenligne de samlede indbetalingsprocenter for de forskellige socioøkonomiske grupper kan man se, at de arbejdsløse klarer sig relativt godt, idet de i 2003 i gennemsnit indbetalte 5,3 pct. af deres indkomst. Det er især godt, fordi alle de arbejdsløse i tabel 7.3 indbetaler til pension, og fordi deres gennemsnitsindkomst lå noget over både kontanthjælpsmodtageres og førtidspensionisters gennemsnitsindkomst. Anderledes ser det ud for førtidspensionisterne, hvor der stadig er 40 pct., der ikke indbetaler til pension, selvom indbetalingerne til søjle 2 og 3 medregnes. Ikke nok med, at andelen, der indbetaler, er meget lav, indbetalingsprocenten er også noget lavere end både lønmodtageres og de selvstændiges, idet den kun var 2,3 pct. i 2003. Den lave indbetalingsprocent skal ses i sammenhæng med, at gennemsnitindkomsten for førtidspensionister også er noget lavere end for lønmodtagere på grundniveau. Når søjle 2- og søjle 3-indbetalingerne medregnes, så indbetalte 100 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i tabel 7.3 til pension i 2003. Som nævnt tidligere, så overvurderes andelen nok, fordi vi har måttet imputere SP-indbetalingerne for personer på overførselsindkomster. I den forbindelse har det ikke været muligt at differentiere tilpas detaljeret mellem de forskellige ydelser til at udpege de grupper, der ikke burde indbetale til SP, fordi deres ydelse lå under et fastsat minimumsniveau. Det kan dog maksimalt dreje sig om et par pct. af kontanthjælpsmodtagerne, idet der ifølge ATP's årsrapporter for hhv. ATP og SP skulle være en anelse flere indbetalere til SP end ATP, hvilket betyder, at den reelle andel burde ligge mellem andelen, der indbetalte til ATP (94 pct.), og de 100 pct., som er angivet i tabel 7.3. Selvom en stor andel af kontanthjælpsmodtagerne indbetaler til en pensionsordning, så indbetaler de ligesom førtidspensionisterne en meget lille andel af deres indkomst til pension (2,8 pct.). Som tidligere bemærket vil billedet dog ændre sig for førtidspensionisterne i takt med, at det bliver obligatorisk for en større andel af førtidspensionisterne at indbetale ATP. Desuden

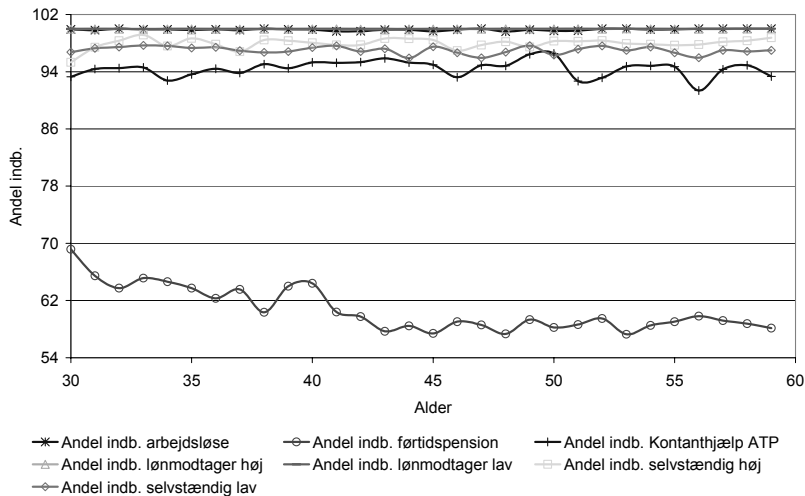
---

111. Folkepensionen er dog meget omfordelende, og det er derfor ikke nødvendigt at indbetale helt den samme andel af indkomsten til pension for at opnå den samme dækningsgrad i alderdommen, jf. kapitel 8.

må man også forvente, at en større andel begynder at indbetale til SAP-ordningen.¹¹²

Figur 7.2

Den samlede andel af indbetalere fordelt på alder og socioøkonomisk gruppe. 2003.

Anm.: Ved kontanthjælpsmodtagerne er indbetalingerne til ATP blevet anvendt på grund af de før omtalte problemer med at udskille de personer, der ikke har indbetalt til SP i de samlede indbetalinger.

Figur 7.2 viser, hvordan den samlede andel, der indbetalte til pension, varierede over alder og socioøkonomiske gruppe i 2003. For alle grupper på nær førtidspensionisterne forbliver andelen, der indbetaler til pension, nogenlunde konstant over alder. Kun andelen af selvstændig lav og kontanthjælpsmodtagere varierer en smule. Andelen ligger generelt højt, hvis man ser bort fra førtidspensionisterne og kontanthjælpsmodtagerne. Førtidspensionisterne skiller sig ud, ved at andelen, der indbetaler til pension, falder fra ca. 70 pct. ved 30-års-alderen til ca. 58 pct. ved 58-års-alderen. Forklaringen på dette kan være, at der er flere ny tilkendelser

112. I kapitel 3 blev det vist, at indbetalingerne til SAP-ordningen sammenlagt udgjorde 168 mio. kr. i 2003, hvilket svarer til en tredjedel af det beløb, der samlet blev indbetalt til pension fra førtidspensionister i 2003.

blandt de yngre, hvilket betyder, at en større andel er forpligtet til at indbetale til ATP blandt de yngre.¹¹³

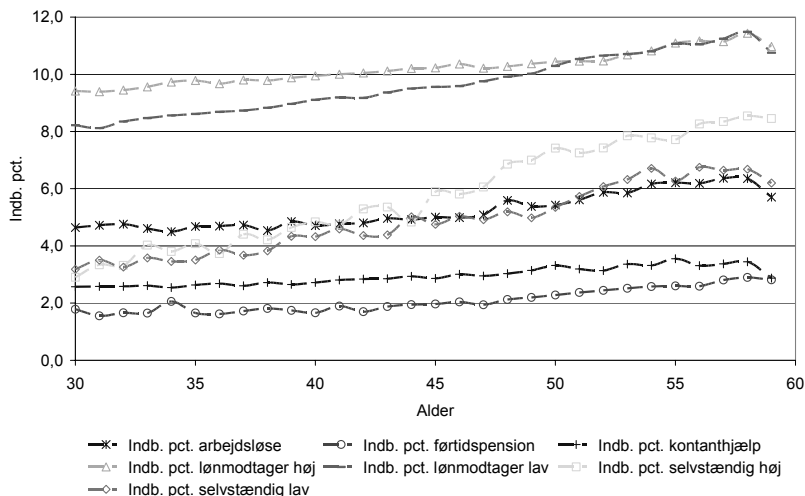
Figur 7.3 viser, hvordan den samlede indbetalingsprocent til pension varierede over alder og socioøkonomisk gruppe i 2003. Indbetalingsprocenterne stiger for alle de socioøkonomiske grupper med alderen. Stigningen er dog meget svag for førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere. Lønmodtagerne har de højeste indbetalingsprocenter ved alle alderstrin. Selvstændig høj ligger højest frem til 50-års-alderen, hvor de bliver hentet af lønmodtager lav. Samlet øger lønmodtager lav deres indbetalingsprocent med ca. 3 procentpoint fra 30 år til 58 år. De socioøkonomiske grupper, der øger indbetalingerne allermest med alderen, er de selvstændige. Især selvstændig høj øger indbetalingsprocenten meget. De øger den fra 3 pct. til næsten 9 pct. Det betyder, at det især er indbetalingsprocenten til de privattegnede ordninger, som stiger med alderen.

---

113. Dette kan dog kun forklare en mindre del af forskellen, da reglen først trådte i kraft 1. januar 2003.

Figur 7.3

Den samlede indbetalingsprocent fordelt på alder og socioøkonomisk gruppe. 2003.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ UDDANNELSESLEVELAU

Andelen, der indbetalte til ATP, steg for alle uddannelsesgrupper fra 1995 til 2003. Det var dog især for personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau, at stigningen var stor. Her steg andelen fra 71 til 81 pct., mens andelen kun steg fra 92 pct. til 95 pct. for personer med en mellemlang uddannelse. Gruppen uoplyst skiller sig ud fra de andre grupper, ved at kun 56 pct. af gruppen indbetalte til ATP i 1995. Selvom andelen steg til 72 pct. i 2003, var andelen stadig noget lavere end for de andre uddannelsesgrupper. I gruppen uoplyst er der en meget stor overrepræsentation af personer med herkomst uden for Danmark. I aldersgruppen 30-59 år udgør gruppen med herkomst forskellig fra dansk 7,6 pct., mens de udgør 53,8 pct. af de 30-59-årige i gruppen uoplyst. Desuden er der en overrepræsentation af førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere og af personer fra den socioøkonomiske gruppe *andre*. Det er ikke overraskende, at det især er personer med korte uddannelser,

der oplever en stigning i andelen, der indbetaler til ATP, da denne gruppe relativt oftere rammes af ledighed end de andre uddannelsesgrupper, og da det jo netop er personer uden for beskæftigelse, der er blevet omfattet af ATP. Grunden til, at det ”kun” er 91 pct. af uddannelsesgruppen lang videregående uddannelse, der indbetalte til ATP i 2003, er, at der i denne gruppe var en overvægt af selvstændige med mere end én ansat, og netop i denne gruppe er der kun få, der indbetaler til ATP.

Ser man på den samlede andel, der indbetalte til pension, er det også gruppen grundskole, der oplever den største stigning. Her stiger andelen fra 78 pct. til 91 pct., hvilket må siges at være en meget pæn stigning. I de andre uddannelsesgrupper stiger andelen også, så mellem 97 pct. og 98 pct. af uddannelsesgrupperne indbetalte til pension i 2003. Der var således stadig relativt færre personer, der indbetalte til pension fra uddannelsesgruppen grundskole i 2003. Ser man på, hvordan indbetalingerne til pension er sammensat på søjle 2- og søjle 3-indbetalinger, gælder følgende for alle uddannelsesgrupper – andelen, der indbetaler til SP og arbejdsgiveradministrerede ordninger, stiger, mens andelen, der indbetaler til privattegnede ordninger, falder.

Sammensætningen af indbetalingernes størrelse og andele til de enkelte typer af pensionsordninger varierer mellem uddannelsesgrupperne.¹¹⁴ I alle uddannelsesgrupper på nær uddannelsesgruppen grundskole indbetaler mellem 94-97 pct. til SP-ordningen, mens kun 86 pct. af uddannelsesgruppen grundskole gør det. Andelen, der indbetaler til en arbejdsgiveradministreret ordning, stiger i takt med, at uddannelsesniveauet øges – 52 pct. af uddannelsesgruppen grundskole indbetaler til en arbejdsgiveradministreret ordning, mens det gælder for 78 pct. af uddannelsesgruppen lang videregående. Andelen, der indbetaler til en privattegnede pensionsordning, ligger mellem 30-37 pct., og der er ikke et bestemt mønster i indbetalingerne. Andelen, der indbetalte til SP, en arbejdsgiveradministreret ordning og en privattegnede ordning fra uddannelsesgruppen uoplyst, udgjorde i 2003 hhv. 79 pct., 33 pct. og 15 pct., hvilket for alle ordningers vedkommende lå noget under, hvad de andre uddannelsesgrupper indbetalte til de samme ordninger.

Personer fra de enkelte uddannelsesgrupper har behov for at spare forskellige andele af deres indkomst op til pension, hvis de vil opnå

---

114. Tal, der vedrører indbetalingerne til SP, arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger, findes i appendiks A7.3.

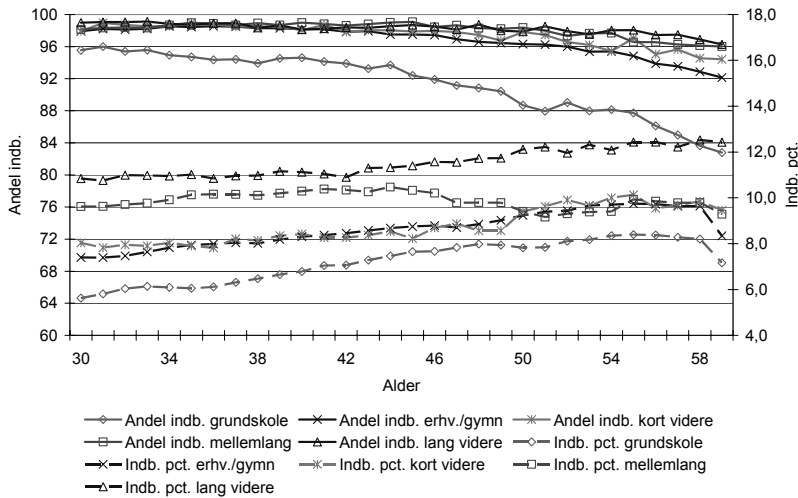
nogenlunde den samme dækningsgrad efter pensionering, da deres indkomster varierer som erhvervsaktiv, jf. tabel 7.3. Da folkepensionen ydes til alle uafhængigt af den tidligere erhvervsindtægt, vil folkepensionen medføre en forholdsvis høj dækningsgrad for personer, der har haft en lav indkomst som erhvervsaktiv, og tilsvarende en forholdsvis lav dækningsgrad for personer, der har haft en høj indkomst som erhvervsaktiv. Personer med en høj indkomst som erhvervsaktiv må derfor foretage en større supplerende pensionsopsparing, hvis de vil opnå den samlede dækningsgrad som en person med en lav indkomst som erhvervsindkomst. Personer med lange videregående uddannelser har derfor typisk behov for at spare en større andel af deres indkomst op til pension.

Af tabel 7.3 fremgår det, at den samlede indbetalingsprocent stiger for alle uddannelsesgrupperne, dog kun ca. halvt så meget for personer med lange videregående uddannelser. Det hænger som tidligere nævnt sammen med, at denne uddannelsesgruppe har haft deres pensionsordninger helt tilbage fra 1940-50'erne. Indbetalingsprocenten stiger med mellem 25 pct. og 30 pct. for de andre uddannelsesgrupper. Ser man på, hvordan indbetalingsprocenterne fordelte sig på søjle 2- og søjle 3-ordningerne i 2003, gælder det, at alle uddannelsesgrupperne på nær grundskole i gennemsnit indbetalte ca. 0,9 pct. af lønnen til SP. Gruppen grundskole indbetalte kun 0,8 pct. Indbetalingsprocenten til de arbejdsgiveradministrerede ordninger stiger fra 7,1 pct. til 7,7 pct., når man går fra uddannelsesgruppen grundskole til gymnasial/erhvervsfaglig i 2003. Personer med korte videregående uddannelser indbetaler også 7,7 pct. til arbejdsgiveradministrerede ordninger. Indbetalingsprocenten til en arbejdsgiveradministreret ordning stiger til 9,1 pct., når man går fra personer med en gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse til personer med en mellemlang videregående uddannelse, og helt op til 10,3 pct., når man ser på personer med en lang videregående uddannelse. Indbetalingsprocenten til privattegnede ordninger stiger også stødt imellem uddannelsesgrupperne. Personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau indbetaler i gennemsnit 3,9 pct. til de privattegnede ordninger, mens personer med en lang videregående uddannelse i gennemsnit indbetaler 5,9 pct. til en privattegnet ordning. Samlet betyder det, at den samlede indbetalingsprocent for en person med grundskole som højeste uddannelse lå på 7,3 pct. af en gennemsnitsindkomst på 243.827 i 2003, mens

indbetalingsprocenten for en person med en lang videregående uddannelse lå på 11,4 pct. af en gennemsnitlig indkomst på 526.404.

Figur 7.4

Den samlede andel af indbetalere og indbetalingsprocent fordelt på alder og socioøkonomisk gruppe. 2003.

Figur 7.4 viser, hvordan den samlede andel, der indbetalte til pension, samt den samlede indbetalingsprocent varierede med alder og uddannelsesniveau i 2003. For alle de videregående uddannelseskategorier (kort, mellem og lang) er andelen, der indbetalte til pension i 2003, nogenlunde konstant over alder. For gruppen gymnasial/erhvervsfaglig falder andelen fra 98 pct. ved 30-års-alderen til 92 pct. ved 59-års-alderen. Faldet er endnu større for gruppen grundskole, hvor andelen af indbetalere falder fra 96 pct. ved 30-års-alderen til 83 pct. ved 59-års-alderen. En af årsagerne til dette er, at førtidspensionister er overrepræsenterede i uddannelsesgruppen grundskole. I uddannelsesgruppen grundskole var 15,7 pct. af de 30-59-årige personer førtidspensionister, mens det kun gjaldt for 7,3 pct. af alle uddannelsesgrupperne under et.

Ser man på udviklingen i den samlede indbetalingsprocent over alder, stiger indbetalingsprocenten mest for uddannelseskategorien grundskole, hvor den stiger fra 5,6 pct. til 8,4 pct. fra 30 til 56-års-alderen. For uddannelseskategorierne gymnasial/erhvervsfaglig, korte

videregående og lange videregående uddannelser stiger indbetalingsprocenten med hhv. 31 pct., 26 pct. og 16 pct. med alderen. For uddannelsesgruppen med mellemlange videregående uddannelser forbliver indbetalingsprocenten omkring de 10 pct. på alle alderstrin.

INDBETALINGERNE FORDELT PÅ OPRINDELSESLAND

I kapitel 5 og 6 gjorde vi rede for, at personer fra mindre udviklede lande har langt mindre pensionsformuer end personer med dansk oprindelse. I dette afsnit vil vi derfor undersøge, om de også kan forvente at have lavere pensionsformuer i fremtiden, eller om deres opsparingsadfærd har ændret sig, så de i fremtiden kan forvente at have pensionsformuer, der nærmer sig niveauet for personer med dansk oprindelse.

Andelen, der indbetalte til ATP, stiger for personer fra mindre udviklede lande fra 53 pct. til 81 pct. fra 1995 til 2003, hvilket svarer til en stigning på 53 pct. Andelen stiger også for personer fra mere udviklede lande og personer med dansk oprindelse. Her er stigningerne hhv. 14 pct. og 9 pct. Årsagen til, at personer fra mindre udviklede lande oplever så markante stigninger i andelen, der indbetaler til ATP, er, at de er kraftigt overrepræsenterede blandt arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere. Blandt personer med dansk oprindelse i aldersgruppen 30-59 år udgjorde arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere i 2003 hhv. 4,1 pct. og 2,5 pct. Blandt personer fra mindre udviklede lande udgjorde de tilsvarende andele 7,9 pct. og 25,2 pct. Andelen af arbejdsløse, der indbetalte til ATP, var allerede høj i 1995, fordi personer på dagpenge mv. allerede blev obligatorisk omfattet af indbetalinger til ATP. Derimod var andelen af kontanthjælpsmodtagere, der indbetalte til ATP, meget lav i 1995 (13 pct.). Udvidelsen af ATP-ordningen til også at omfatte personer, der modtager kontanthjælp mv. i 1997, har dermed været den indirekte årsag til, at andelen af personer, der indbetalte til ATP, fra mindre udviklede lande steg så kraftigt. Det samme argument gælder også til dels personer fra mere udviklede lande. De er dog ikke overrepræsenterede i samme grad blandt arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere.

Ser man på den samlede andel, der indbetalte, så stiger andelen af personer fra mindre udviklede lande, der indbetalte til en pensionsordning, fra 56 pct. til 91 pct. (en stigning på 62 pct.). Den primære årsag

til, at den samlede indbetalingsprocent er steget mere end indbetalingsprocenten til ATP for personer fra mindre udviklede lande, er indførelsen af SP-ordningen i 1998.¹¹⁵ Der sker dog også en pæn stor stigning i andelen af personer fra mindre udviklede lande, der indbetaler til en arbejdsgiveradministreret ordning. I 1995 var der 18 pct., der indbetalte til en arbejdsgiver administreret ordning. Denne andel var i 2003 steget til 31 pct. Den tilsvarende stigning for en person med dansk oprindelse var fra 53 pct. til 67 pct. Årsagen til, at der sker en pæn stigning i andelen, der indbetalte til en arbejdsgiveradministreret ordning fra mindre udviklede lande, er, at andelen af personer, der var lønmodtagere, steg fra 29,7 pct. til 38,8 pct. (en stigning på 30,6 pct.). Den tilsvarende stigning for personer med dansk oprindelse var 7 pct. Andelen af personer fra mindre udviklede lande, der indbetalte til en arbejdsgiveradministreret ordning, nærmede sig i 2003 lidt mere andelen af personer med dansk oprindelse, der indbetalte til en arbejdsgiveradministreret ordning.

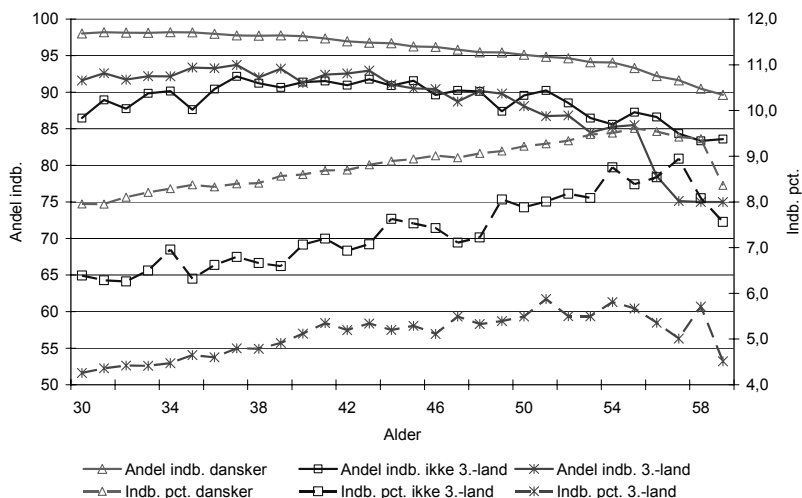
Den gennemsnitlige indbetalingsprocent til ATP for personer fra mindre udviklede lande stiger fra 1,1 pct. til 1,6 pct. (en stigning på 39 pct.) fra 1995 til 2003, og den samlede indbetalingsprocent steg fra 3,4 pct. til 4,9 pct. (en stigning på 47 pct.). Ikke alene er andelen, der indbetaler til pension, steget mere for personer fra mindre udviklede lande (62 pct. vs. 9 pct.) deres indbetalingsprocent er også steget mere end indbetalingsprocenten for personer med dansk oprindelse (47 pct. vs. 30 pct.). Personer fra mindre udviklede lande kan dermed ikke alene forvente at have større pensionsformuer i fremtiden. De kan også forvente, at niveauet så småt nærmer sig niveauet for personer med dansk oprindelse. Der vil dog også være en forskel i fremtiden, når man kun opdeler på alder og oprindelsesland, fordi personerne fra mindre udviklede lande og personer med dansk oprindelse bl.a. adskiller sig på socioøkonomiske karakteristika og uddannelsesniveau, som også har stor betydning for størrelsen af pensionsformuen.

---

115. Tal, der vedrører indbetalingerne til SP, arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger, findes i appendiks A7.3.

Figur 7.5

Den samlede andel af indbetalere og indbetalingsprocent fordelt på alder og oprindelsesland. 2003.

Figur 7.5 viser, hvordan den samlede andel, der indbetalte til pension, samt den samlede indbetalingsprocent varierede med alder og oprindelsesland i 2003. Andelen, der indbetalte til pension, faldt for alle oprindelseslandsgrupper med alderen. Der var ikke den store forskel i faldet frem til 55-års-alderen. Fra 55-års-alderen falder andelen pludselig kraftigt for personer fra mindre udviklede lande – fra en andel på næsten 86 pct. til omkring 75 pct.

Indbetalingsprocenten steg med nogenlunde samme rate for de tre oprindelseslandsgrupper. Indbetalingsprocenten stiger frem til 56-års-alderen for personer med dansk oprindelse og personer fra mere udviklede lande, mens indbetalingsprocenten allerede toppede ved 53-års-alderen for personer fra mindre udviklede lande.

En af forklaringerne på, at kurven flader tidligere ud for personer fra mindre udviklede lande, er, at personer fra overførselsindkomster i højere grad trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end andre grupper, samt at personer med korte uddannelser i højere grad rammes af ledighed, når de befinder sig sidst i 50'erne.

SAMMENFATNING

Fra 1998 til 2003 steg de samlede indbetalinger til pension fra 76 mia. til 86,9 mia. målt i 2003-lønkrone – en stigning på 14 pct. Stigningen skyldes stigningen i indbetalinger til ordninger med løbende udbetalinger, som samlet steg med 59 pct. – især indbetalingerne til de arbejdsgiveradministrerede ordninger med løbende udbetaling steg kraftigt. Omvendt faldt indbetalingerne til kapitalpensioner – især privattegnede kapitalpensioner. Faldet skyldes en lovændring i 1999, som bevirkede, at indbetalingerne til kapitalpensioner ikke længere kunne fradrages i topskatten.

Bag bevægelserne i indbetalingerne ligger der både en ændring i andelen, der indbetalte, og en ændring af, hvor stor en andel af lønnen der blev indbetalt.¹¹⁶ Denne analyse vedrører kun de 30-59-årige. For de privattegnede ordninger faldt både andelen og indbetalingsprocenten, mens det modsatte gjorde sig gældende for de arbejdsgiveradministrerede ordninger. Andelen, der indbetalte til privattegnede ordninger, faldt fra 38 pct. til 33 pct., og indbetalingsprocenten for dem, der indbetalte, faldt fra 5,2 pct. til 4,1 pct. For de arbejdsgiveradministrerede ordninger steg andelen fra 52 pct. til 65 pct., samtidig med at indbetalingsprocenten steg fra 6 pct. til 8 pct. Andelen, der indbetalte til ATP, steg fra 80 pct. til 88 pct., og indbetalingsprocenten steg fra 0,9 pct. til 1 pct. Andelen, der indbetalte til SP, steg til 92 pct., og indbetalingsprocenten steg til 0,9 pct. Samlet set har bevægelserne betydet, at andelen, der indbetalte til en pensionsordning, steg fra 87 pct. til 95 pct., og at indbetalingsprocenten steg fra 6,7 pct. til 8,6 pct. for dem, der indbetalte. Der var dermed stadig 5 pct. af de 30-59-årige, der ikke indbetalte til nogen pensionsordninger i 2003.

Vi analyserede først, hvordan indbetalingerne til ATP fordelte sig på baggrundskarakteristika i 2003, fordi ATP i højere grad hører til pensionsordningerne i søjle 1, hvis formål er at sikre alle en grundlæggende forsørgelse på et rimeligt niveau. Andelen, der indbetalte til ATP inden for de enkelte subgrupper, lå generelt højt. Der var dog stadig nogle grupper, hvor andelen af indbetalere til ATP var noget lavere også i 2003. Det gjaldt den socioøkonomiske gruppe *andre* (55 pct.), modtagere af overgangsydelse (51 pct.), førtidspensionister (39 pct.), selvstændige

---

116. Analysen af ændringerne i andelen og indbetalingsprocenten går tilbage til 1995, fordi der ikke opdeles på kapitalpensioner, ratepensioner og løbende pensioner.

(høj 9 pct. og lav 26 pct.), personer på grundskoleniveau (81 pct.), uddannelsesgruppen *uoplyst* (72 pct.) og personer med anden oprindelse end dansk (ca. 80 pct.).

Når pensionsordningerne fra søjle 2 og 3 også blev inddraget, var det primært inden for følgende grupper, at andelen af indbetalere var lav: den socioøkonomiske gruppe *andre* (70 pct.), førtidspensionister (60 pct.), personer på grundskoleniveau (91 pct.), uddannelsesgruppen *uoplyst* (84 pct.) og personer med anden oprindelse end dansk (ca. 90 pct.). Til sammenligning indbetalte 95 pct. af hele aldersgruppen 30-59 år til en pensionsordning fra en af de tre søjler. Andelen af selvstændige, der indbetalte, ændrede sig således markant, når indbetalingerne til søjle 2 og søjle 3 blev inddraget. Omvendt var det stadig en lav andel af førtidspensionisterne, den socioøkonomiske gruppe *andre* og uddannelsesgruppen *uoplyst*, der indbetalte til pension, når indbetalingerne til søjle 2 og søjle 3 blev inddraget.

Indførelsen af SP-ordningen og udvidelsen af ATP-ordningen har betydet, at næsten alle danskere i aldersgruppen 30-59 år indbetalte til pension i 2003. Indbetalingsprocenterne, dvs. den andel af lønnen, der blev indbetalt til pension, varierede dog stadig meget i 2003. Hvor gennemsnitspersonen indbetalte 8,6 pct. af sin løn til pension i 2003, indbetalte følgende grupper en noget lavere procentsats: den socioøkonomiske gruppe *andre* indbetalte 4,4 pct., de arbejdsløse indbetalte 5,3 pct., modtagere af overgangsydelse indbetalte 3,5 pct., førtidspensionister indbetalte 2,3 pct., kontanthjælpsmodtagere indbetalte 2,8 pct., uddannelsesgruppen *uoplyst* indbetalte 5,5 pct., og personer fra mindre udviklede lande indbetalte 4,9 pct. De noget lavere indbetalingsprocenter betyder isoleret set, at deres dækningsgrader i alderdommen bliver lavere. I modsat retning virker folkepensionens omfordelende element, som især tilgodeser personer i bunden af indkomstfordelingen (jf. kapitel 8).

Pointerne om, at der inden for nogle subgrupper stadig var en større andel, der ikke indbetalte til pension i 2003, og at personerne fra disse subgrupper, som indbetalte til pension, ofte også indbetalte lave andele af deres indkomst til pension, bliver begge forstærket, når personerne i det laveste decil for pensionsformuerne betragtes, jf. kapitel 9.

Selvom der er sket store ændringer på pensionsområdet i 1990'erne, som har betydet, at næsten alle danskere indbetalte til pension i 2003, så var der stadig nogle få grupper, som ikke indbetalte til pension, eller som indbetalte meget små andele af deres indkomst til pension.

PENSIONISTERNES INDKOMSTFORHOLD

I de tidligere kapitler har vi set på, hvordan pensionsformuerne var fordelt på de erhvervsaktive aldersgrupper, samt hvordan de indbetalte til pension. I dette kapitel vil vi se på, hvordan pensionisternes indkomst og formueforhold så ud i 2003. Vi viser bl.a., hvordan pensionisternes indkomster fordelte sig på indkomstkategorierne folkepension og pensionsudbetalinger fra andre pensionsordninger. Vi viser også, hvordan dækningsgraderne så ud for pensionister, der lige var gået på pension i 2003.

PENSIONISTERNES INDKOMSTER I 2003

Vi vil i dette afsnit sammenligne indkomsten for pensionister, der for nylig er gået på pension, med pensionister, der har været pensioneret i en længere årrække. En sammenligning af indkomsterne for pensionister i aldersgrupperne 70-74 år og 80-84 år er interessant, fordi en del arbejdsmarkedspensioner og individuelle pensionsordninger udbetales som ratepensioner og derfor vil være udløbet for aldersgruppen 80-84 år, da de befinder sig mellem 13 og 18 år efter folkepensionsalderen. Omvendt befinder aldersgruppen 70-74 år sig kun 3-8 år efter folkepensionsalde-

ren.¹¹⁷, og de vil i højere grad kunne forventes stadig at modtage deres ratepensioner.¹¹⁸

Tabel 8.1

Indkomstsammensætning for 70-74-årige og 80-84-årige pensionister. Værdierne er gennemsnit for dem, der modtager de enkelte indkomstelementer. Det samme gælder formuerne. 2003. 2003-lønkroner.

	Mænd – 70-74 år	Kvin- der – 70-74 år	M/K – 70-74 år	Mænd – 80-84 år	Kvinder – 80-84 år	M/K – 80-84 år
Antal obs. – alle	26.364	31.334		13.084	22.400	
<i>Andel, der modtager ydelse – alle:</i>	Andel	Andel	Andel	Andel	Andel	
Folkepension	99	99	100	100	100	100
ATP og SP	84	70	120	74	55	135
Tjenestemandspensi- on	15,3	11,5	133	15,8	12,7	124
Arbejdsmakeds- pension/privat- tegnet	36	31	117	27	22	121
Alle supplerende pensioner	89	78	114	80	65	123
Pensionsformue (netto)	96	91	106	88	82	108
Boligformue (brutto)	59	29	207	46	26	177
Nettoformue	95	95	101	94	94	100
<i>Andel, der modtager ydelse – 1. decil:</i>						
Folkepension	95	97	98	98	98	100
ATP og SP	73	43	170	64	32	200
Tjenestemandspen- sion	3	2	150	6	4	150

fortsættes ...

117. Folkepensionsalderen er for alle pensionister født før d. 30. juni 1939 67 år.

118. Raterne udbetales over mindst 10 og højst 25 år. Ratepensionen kan tidligst komme til udbetaling ved alder 60 år og tidligst 5 år, efter den er oprettet. Den sidste rate skal være udbetalt, inden du fylder 85 år (aldersgrænserne ændres dog en smule som følge af Velfærdsreformen – se appendiks til kapitel 2).

Tabel 8.1 fortsat

	Mænd – 70-74 år	Kvinder – 70-74 år	M/K – 70-74 år	Mænd – 80-84 år	Kvinder – 80-84 år	M/K – 80- 84 år
<i>Andel, der modtager ydelse –</i>						
<i>1. decil: (fortsat)</i>						
Arbejdsmarkeds- pensi- on/privattegnet	12	9	133	13	9	144
Alle supplerende pensioner	76	47	162	69	38	182
Pensionsformue (netto)	84	66	127	59	46	128
Boligformue (brutto)	24	6	400	8	3	267
Nettoformue	79	75	105	63	68	93
<i>Gennemsnit – alle:</i>	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	
Folkepension	77.349	86.681	89	81.390	94.093	86
ATP og SP	10.923	6.816	160	6.278	4.085	154
Tjenestemandspen- sion	137.049	104.463	131	137.219	106.669	129
Arbejdsmarkedspen- sion/privattegnet	105.648	61.481	172	84.321	60.001	141
Alle supplerende pensioner	76.419	45.815	167	60.410	44.179	137
Samlede bruttoind- komst	211.216	152.561	138	181.226	157.879	115
Samlede nettoind- komst	141.052	108.711	130	126.815	113.909	111
Pensionsformue (netto)	405.085	220.478 1.012.22	184	156.780	104.139	151
Boligformue (brutto)	1.215.460	3	120	1.159.352	1.087.918	107
Nettoformue	1.388.882	728.246	191	1.082.121	689.746	157
<i>Gennemsnit – 1. decil:</i>						
Folkepension	63.235	62.900	101	49.447	55.379	89
ATP og SP	7.127	4.319	165	3.367	2.470	136

fortsættes ...

Tabel 8.1 fortsat

	Mænd – 70-74 år	Kvinder – 70-74 år	M/K – 70-74 år	Mænd – 80-84 år	Kvinder – 80-84 år	M/K – 80-84 år
<i>Gennemsnit – 1. decil: (fortsat)</i>						
Tjenestemand- spension	30.470	23.435	130	31.383	28.629	110
Arbejdsmar- kedspension/ privattegnet	37.443	17.638	212	15.927	16.554	96
Alle supplerende pensioner	13.590	8.003	170	8.987	9.390	96
Samlede brutto- indkomst	85.674	71.159	120	63.087	64.049	98
Samlede nettoind- komst	54.820	52.055	105	44.212	46.719	95
Pensionsformue (netto)	69.275	41.268	168	20.221	16.841	120
Boligformue (brutto)	1.401.220	977.295	143	1.323.247	1.570.208	84
Nettoformue	321.046	173.070	186	210.555	183.773	115

Anm.: 1. decil henviser til 1. decil for den samlede nettoindkomst. M/K er mænds værdier i forhold til kvinders. Fordelingen af boligformuen (brutto) behøver ikke at afspejle den juridiske fordeling af boligformuen. Bruttoindkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter inkl. beregnet lejeværdi. Følgende skattefrie overførsler fra det offentlige er inkluderet: børnetilskud, boligstøtte/-ydelse, tillæg til førtidspensionister. Fra 1995 inkl. skattefrie uddelinger fra fonde og foreninger. Varmehjælp, skattefri kontanthjælp og børnetilskud fra ikke samboende forældre er først inkluderet fra 2002. Medicintilskud mv. er ikke inkluderet. Lotterigevinster mv. er ikke inkluderet. Arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag er ikke inkluderet. Hævede kapitalpensioner og andre pensioner hævet i utide er ikke inkluderet.

Ikke overraskende får en større andel af mændene end kvinderne suppleret deres folkepension med pensionsudbetalinger fra forskellige pensionsordninger. Forskellen vokser, når man går fra at se på alle personer under ét til kun at se på andelen i 1. decil, der modtager en supplerende udbetaling. Forskellen mellem udbetalinger fra supplerende pensionsordninger for mænd og kvinder vokser også, når man går fra 70-74-årsaldersgruppen til 80-84-årsaldersgruppen. Det skyldes som nævnt i de forrige kapitler, at de yngre generationer af kvinder har haft større tilknytning til arbejdsmarkedet. En undtagelse er tjenestemandsoordningen – her falder brøken (M/K), når man går fra 70-74 år til 80-84 år. En del af forklaringen på dette er, at der i tjenestemandsoordningen indgår en

ægtefællepension¹¹⁹, som betyder, at kvinden ofte overtager mandens pension, når han dør. Andelen, der besidder en pensionsformue, falder for både mænd og kvinder, når man går fra 70-74-års-aldersgruppen til 80-84-års-aldersgruppen, hvilket også er forklaringen på, at færre får en udbetaling fra en supplerende pensionsordning i aldersgruppen 80-84 år. Nedgangen i andelen, der har en pensionsformue, må formodes at skyldes flere ting. For det første, at nogle ældre løber tør for supplerende pension, fordi de har fået udbetalt deres pension som en ratepension. For det andet, at en mindre andel af aldersgruppen 80-84 år overhovedet har haft en supplerende pension.

Mens der var flest, der modtog en udbetaling fra ATP i 2003, kom de største udbetalinger fra arbejdsmarkedspensionerne/privat-tegnede og tjenestemandspensionerne. En 70-74-årig mand og kvinde, der modtog en udbetaling fra ATP, modtog i gennemsnit hhv. 10.923 og 6.816 i udbetaling fra ATP, mens de, der modtog en udbetaling fra en arbejdsgiveradministreret/privattegnet ordning i gennemsnit modtog hhv. 105.648 og 61.481. Der var dog kun 36 pct. af mændene og 31 pct. af kvinderne i aldersgruppen 70-74 år, der modtog sidstnævnte udbetalinger.

I tabel 8.1 kan man også se, hvordan folkepensionsydelsen vokser i takt med, at udbetalingerne fra de supplerende pensionsordninger bliver mindre, når man går fra 70-74 år til 80-84 år. For mændenes vedkommende skyldes det primært, at udbetalingerne fra de supplerende pensionsordninger falder, fordi aftrapningen af folkepensionen reduceres i takt med, at udbetalingerne fra de supplerende pensionsordninger falder. For kvinderne falder udbetalingerne fra supplerende pensionsordninger ikke i samme grad. Det er der flere årsager til. For det første er en noget større andel af de 80-84-årige kvinder enlige, hvilket øger folkepensionstillægget. Desuden vil flere af kvinderne også modtage ægtefællepension fra deres afdøde mands pensionsordning. Samlet set øges kvindernes gennemsnitsindkomst derfor, når man går fra 70-74 år til 80-84 år, mens mandens gennemsnitsindkomst derimod falder (ved gennemsnittet).

I det nederste decil er den gennemsnitlige indkomst noget lavere for både mænd og kvinder. Den gennemsnitlige nettoindkomst for en

---

119. Der indgår også ægtefællepension i nogle af de andre ordninger, men det, der gør det specielt for tjenestemænd, er, at den bliver udbetalt resten af livet.

kvinde og en mand i det 1. decil i 70-74-års-aldersgruppen udgjorde hhv. 48 pct. og 39 pct. af gennemsnittet for alle personer af de respektive køn i samme aldersgruppe. Den relative nedgang, når man går fra gennemsnittet for alle personer i aldersgruppen til gennemsnittet i det laveste decil, er dermed større for mændene end for kvinderne. Omvendt har kvinderne i det nederste decil den laveste indkomst absolut set. En 70-74-årig kvinde i det laveste indkomstdecil havde i 2003 i gennemsnit en indkomst på 71.159, mens en mand havde en indkomst på 85.674.

I fremtiden vil både andelen, der modtager en udbetaling fra ATP og arbejdsmarkeds/privattegnede ordninger, være større, og man vil modtage større beløb end i dag, da de yngre generationers pensionsformuer er større end de pensionsformuer, pensionisterne i 2003 havde sparet op, da de befandt sig på det tilsvarende alderstrin. Især kvinderne kan forvente store stigninger i deres udbetalinger, jf. kapitel 5, 6 og 7.

BRUTTO- OG NETTODÆKNINGSGRADER

Dækningsgraderne er et mål for, i hvilket omfang en persons økonomiske vilkår ændrer sig ved overgangen fra erhvervsaktiv til pensionist. Bruttodækningsgraden er forholdet mellem bruttoindkomsten efter pensionering og bruttoindkomsten før pensionering, mens nettodækningsgraden er det tilsvarende forhold mellem de disponible indkomster. Dækningsgraderne er i dette afsnit beregnet for pensionister, der i 2003 var i alderen 68-74 år, og som var aktive på arbejdsmarkedet i 1995. For hver person er indkomsten som folkepensionist i 2003 og indkomsten som erhvervsaktiv i 1995 blevet sammenlignet. Alle indkomster i 1995 er fremskrevet med løninflationen inden for industrien for at rense for den generelle lønudvikling. I den personlige indkomst er medregnet lejeværdi af egen bolig, børnetilskud samt boligydelse.¹²⁰

Tabel 8.2 viser fordelingen af dækningsgraderne for 68-74-årige pensionister på personniveau og husstands niveau.

Den gennemsnitlige dækningsgrad på personniveau ligger omkring 80 pct. brutto og 86 pct. netto og 5 procentpoint lavere, hvis man ser på medianen. Fordelingen af dækningsgraderne er dermed højreskæv,

---

120. Se note til tabel 8.1 for en mere udførlig gennemgang af, hvad der indgår i den samlede bruttoindkomst.

hvilket vil sige, at fordelingen strækker sig længere over gennemsnittet end under gennemsnittet. Det fremgår også af tabel 8.2, at der er en temmelig stor spredning i dækningsgraderne. Ved den øvre grænseværdi for 1. decil er bruttodækningsgraden (beregnet på individniveau) kun 44 pct., mens den stiger til 117 pct. ved 9. decil. Der er dermed mere end 10 pct. af personerne, som tjente mere som pensionist i 2003, end de gjorde som erhvervsaktive i 1995, målt i 2003-lønkroner.

Tabel 8.2

Brutto- og nettodækningsgrader for 68-74-årige pensionister. Personniveau og ækvivaleret husstands niveau. 2003. 2003-lønkroner.

	Gennemsnit	1. decil	Nedre kvartil	Median	Øvre kvartil	9. decil
<i>Personniveau</i>						
Bruttodækningsgrad	0,80	0,44	0,58	0,75	0,92	1,17
Nettodækningsgrad	0,86	0,53	0,66	0,81	0,99	1,24
<i>Husstands niveau</i>						
Bruttodækningsgrad	0,78	0,51	0,63	0,76	0,89	1,04
Nettodækningsgrad	0,81	0,56	0,67	0,79	0,92	1,06

Anm: I den ækvivalerede indkomst for pensionister er ikke medregnet skattefri kontanthjælp, underholdsbidrag og varmemhjælp. De angivne fraktiler er grænseværdier for hhv. brutto- og nettodækningsgraden.

Nettodækningsgraden er generelt højere end bruttodækningsgraden, hvilket til dels kan forklares ved skatteprogressionen, idet bruttoindkomsten og dermed skatteindbetalingerne typisk falder ved overgang fra den erhvervsaktive alder til pensionsalderen, hvor indkomsten falder. Derudover er der flere skattefrie ydelser til pensionister som fx boligydelse og varmebidrag, hvilket bevirker, at nettodækningsgraden bliver højere. Vi ser desuden af tabel 8.2, at den husstandsækvivalerede dækningsgrad er en smule lavere end den individuelle dækningsgrad. Det skyldes til dels, at enlige modtager et højere pensionstillæg end par, og at enlige i højere grad modtager den skattefrie boligydelse, der udgør op til 9 pct. af deres indkomst (Socialministeriet et al., 2003, s. 29).

I tabel 8.3 viser vi, hvordan dækningsgraderne varierer med baggrundskarakteristika. Som vi har set i de foregående kapitler, betyder køn, socioøkonomisk gruppe, uddannelsesniveau og herkomst meget for størrelsen af pensionsformuen, samt for hvor meget der indbetales til pension. I tabel 8.3 viser vi derfor dækningsgraderne fordelt på disse

karakteristika. Foruden dækningsgraderne viser tabel 8.3 også den gennemsnitlige indkomst som pensionist.

Enlige havde i 2003 en noget højere dækningsgrad end par – både målt ved brutto- og nettodækningsgraden. Det skyldes, at de i gennemsnit havde højere indkomster som pensionister, idet enlige og par havde næsten den samme gennemsnitlige indkomst, da de var erhvervsaktive. Den højere indkomst som pensionist opnås bl.a., fordi folkepensionstillægget til enlige er næsten dobbelt så stort som til par.¹²¹

Tabel 8.3

Brutto- og nettodækningsgrader og gennemsnitlig indkomst som pensionist for 68-74-årige pensionister, fordelt på køn, oprindelsesland og uddannelsesniveau. 2003. 2003-lønkroner.

	Bruttodækningsgrad		Nettodækningsgrad		Gnm. indkomst	
	<i>Gnm.</i>	<i>Median</i>	<i>Gnm.</i>	<i>Median</i>	<i>Brutto</i>	<i>Netto</i>
<i>C-familiestatus</i>						
Par	75	70	80	76	157.158	109.477
Enlig	92	84	97	90	183.638	129.623
<i>Køn</i>						
Mænd	73	70	82	79	191.173	131.106
Kvinder	89	81	91	84	148.039	106.007
<i>Uddannelsesniveau</i>						
Grundskole	82	77	86	81	140.062	101.512
Gymn./erhv.	79	74	85	81	172.037	120.552
Kort	82	75	89	83	209.728	142.692
Mellemlang	90	84	95	91	259.784	170.220
Lang	87	81	95	92	424.287	256.692
Uoplyst	79	76	85	80	129.900	97.448
<i>Oprindelsesland</i>						
Uoplyst	85	71	89	79	138.314	108.354
Danmark	82	77	87	82	168.449	117.826
Ikke 3. land	83	78	88	82	158.702	114.879
3. land	73	72	78	77	99.813	76.059

Anm.: Gnm. står for gennemsnit.

121. I 2006 udgjorde folkepensionstillægget for reelt enlige 58.416, mens det udgjorde 27.276 for gifte og samlevende.

Kvinder har samlet en højere gennemsnitlig dækningsgrad end mænd, både brutto og netto, pga. en lavere gennemsnitlig indkomst som erhvervsaktive. Forskellen indsnævres dog, når man ser på netto- i forhold til bruttodækningsgraden. For kvinder sker der en stigning fra 89 til 91 pct., mens der for mænd sker en stigning fra 73 til 82 pct. Da mænd gennemsnitligt har haft højere indkomster end kvinder før pensioneringen, har de også betalt en højere andel af deres indkomst i skat, og det giver sig udslag i en større forskel mellem netto- og bruttodækningsgraden for mænd end for kvinder. Selvom mænds dækningsgrad er lavere, har de dog også som pensionister noget højere indkomster end kvinder. Som vi så tidligere, skyldes det især de højere udbetalinger fra supplerende pensionsordninger. Der er større forskel på gennemsnit og median for kvinder end for mænd. Den lavere median tyder på, at en mindre gruppe har en noget højere dækningsgrad end resten af gruppen, hvilket hænger sammen med, at en stor andel af kvinderne befinder sig i 1. indkomstkvartil, hvor fordelingen af dækningsgraderne er meget højreskæv (se tabel 8.4).

Betragtes befolkningen opdelt på uddannelsesgrupper, er det gruppen med længerevarende videregående uddannelser, der har de højeste dækningsgrader. Denne gruppe har gennemsnitligt store pensionsformuer, og de har både den højeste gennemsnitlige indkomst som pensionister og de højeste bruttodækningsgrader, men opnår også den største stigning fra brutto til netto. Dette kan bl.a. forklares ved det høje indkomstniveau før pensionering, der sammen med skatteprogressionen giver en relativt højere disponibel indkomst som pensionist i forhold til den disponible indkomst som erhvervsaktiv. Desuden har der i højere grad været en økonomisk gevinst for denne gruppe ved at indbetale større summer til pensionsordninger, da disse indbetalinger er fradragsberettigede. Når pengene kommer til udbetaling som pensionist, modregnes udbetalingerne ikke i folkepensionens grundbeløb, og de supplerende pensionsudbetalinger bidrager dermed til en højere nettodækningsgrad, fordi folkepensionens tillæg hurtigt aftrappes, hvorefter der ikke sker en yderligere aftrapning (uændret marginalskat). Generelt har uddannelsesgrupperne grundskole og gymnasial/erhvervsfaglig en lavere dækningsgrad end grupperne med videregående uddannelser, hvilket hænger sammen med, at de modtager langt mindre udbetalinger fra supplerende pensionsordninger. Dette vil dog blive udlignet i fremtiden, når ufaglærte

og faglærte har indbetalt til deres pensionsordninger over en længere periode.

Personer fra mindre udviklede lande har i gennemsnit en betydeligt lavere dækningsgrad end personer med dansk oprindelse og personer fra mere udviklede lande. Sammenholdt med, at det også er denne gruppe, der har den laveste indkomst før pensionering, giver det et billede af en gruppe, der er særligt dårligt stillet, både som erhvervsaktive og som pensionister. Som beskæftiget er deres indkomst gennemsnitligt 30 pct. lavere end for personer med dansk oprindelse, mens forskellen efter pensionering stiger til 40 pct. Halvdelen af pensionisterne fra mindre udviklede lande har en nettodækningsgrad på mindre end 77 pct., og den gennemsnitlige bruttoindkomst for gruppen efter pensionering ligger på 99.813, hvor folkepensionen kun står for omkring 51.000 (ses ikke af tabellen). Det lave beløb skyldes, at en stor del af denne gruppe har mindre en 40-års tilknytning til Danmark, hvilket påvirker folkepensionssatsen. Da denne gruppe gennemsnitligt også har en lille pensionsopsparing, udgør andre pensionsudbetalinger kun ca. 17.000 om året, og eftersom gruppen har en lav erhvervsindkomst og stort set ingen kapitalindkomst, består resten af indkomsten af overførselsindkomster og boligstøtte. Indkomstsammensætningen er altså meget forskellig for de tre grupper inddelt efter oprindelsesland. For personer fra Danmark og mere udviklede lande ligger den gennemsnitlige folkepension på hhv. ca. 82.000 kr. og ca. 70.000 kr. På trods af den lavere folkepension har personer fra et mere udviklet land gennemsnitligt ca. samme indkomst efter pensionering som personer med dansk oprindelse og er faktisk bedre stillet med en højere dækningsgrad, som det ses af tabel 8.3. For disse grupper består indkomsten ud over folkepensionen primært af udbetalinger fra andre pensionsordninger og lejeværdi af egen bolig. Dækningsgraden er mere skævt fordelt for personer fra mere udviklede lande eller personer med dansk oprindelse end for personer fra mindre udviklede lande, hvilket tyder på, at der er større variation i indkomsterne både før og efter pensionering for disse grupper.

I tabel 8.4 ses dækningsgraderne opdelt efter det indkomstdecil, som en person tilhørte som erhvervsaktiv.

Dækningsgraden falder, jo højere indkomstdecilet var før pensionering, og det gælder uanset civilstatus og køn. Enlige har generelt højere dækningsgrader end personer i par, og enlige kvinder har generelt højere dækningsgrader end enlige mænd. Årsagen til, at enlige kvinder

har højere dækningsgrader end enlige mænd, er, at de som pensionist tjente mere end mændene, idet mænd og kvinder tjente nogenlunde det samme, før de blev pensioneret. Generelt set har kvinder i par, inden for de enkelte indkomstdeciler, derimod lavere indkomster og lavere brutto- og nettodækningsgrader end mændene (gælder dog ikke i 1. decil for nettodækningsgraden). Kvinder i par har i det hele taget de laveste indkomster og de laveste dækningsgrader af alle grupperne.

Overordnet set tjente mænd mere end kvinder både før og efter pensionering, fordi mændene er overrepræsenterede i de øverste indkomstdeciler, mens kvinder er det i de nederste indkomstdeciler. Når kvinder og mænd fra samme indkomstdecil før pensionering betragtes, så opnår kvinderne dog en større dækningsgrad end mændene. Det kan hænge sammen med, at kvinder i højere grad modtager flere af de ekstra ydelser, som pensionister kan få ud over folkepensionen (varmehjælp, boligstøtte, medicintilskud mv.).

Ændringen i dækningsgraderne er noget større, når man går fra 1. decil til 2. decil (ses ikke i tabellen), end når man går fra fx 5. decil til 6. decil. Fra 1. decil til 2. decil falder bruttodækningsgraden (set over alle grupper) fra 144 pct. til 102 pct. (et fald på 29,2 pct.), mens den kun falder fra 76 pct. til 74 pct. (et fald på 2,6 pct.), når man går fra 5. decil til 6. decil. Årsagen til, at faldet er meget større i bunden af indkomstdecilerne, er, at folkepensionens grundniveau gør, at spredningen i indkomsterne som pensionist er noget lavere end spredningen i indkomstfordelingen blandt erhvervsaktive. I den betragtede aldersgruppe (68-74 år) var der derfor en noget større andel, der havde en negativ indkomst som erhvervsaktiv, end da de blev pensionister. Som erhvervsaktiv havde 26.313 personer fra aldersgruppen 68-74 år en negativ indkomst, mens kun 60 personer også havde det som folkepensionist.¹²²

---

122. Det er primært selvstændige, der har en negativ indkomst som erhvervsaktiv. Årsagen til, at 60 folkepensionister havde en negativ indkomst, kan være, at de i første del af året havde underskud i en virksomhed og så senere på året blev pensioneret.

Tabel 8.4

Brutto- og nettodækningsgrader samt den gennemsnitlig indkomst efter pensionering for 68-74-årige pensionister, fordelt på civilstand og køn. Opdelt efter bruttoindkomstdecil før pensionering. Procent. 2003. 2003-lønkroner.

Civilstatus	Køn	Andel	Bruttodækningsgrad		Nettodækningsgrad		Gnm. indkomst	
			Gnm.	Median	Gnm.	Median	Brutto	Netto
1. decil								
Enlig	Kvinde	19	192	171	173	169	182.764	128.806
	Mand	3	168	163	144	148	151.513	106.954
Par	Kvinde	70	131	102	116	98	92.553	69.613
	Mand	7	136	122	103	113	109.894	80.641
5. decil								
Enlig	Kvinde	32	87	82	91	85	154.966	114.936
	Mand	14	83	82	89	87	148.881	109.332
Par	Kvinde	22	65	58	69	63	115.454	84.309
	Mand	31	70	68	79	77	124.522	92.616
6. decil								
Enlig	Kvinde	27	84	79	90	86	163.860	120.074
	Mand	15	80	78	86	84	154.286	112.392
Par	Kvinde	20	63	56	68	61	122.254	87.181
	Mand	38	69	64	78	74	134.430	98.168
10. decil								
Enlig	Kvinde	14	70	68	83	82	368.622	230.661
	Mand	12	62	59	75	74	347.574	213.608
Par	Kvinde	5	59	57	68	69	316.070	194.595
	Mand	68	59	57	72	71	344.874	216.021

Gnm. står for gennemsnit. Gennemsnit, median og dækningsgrader refererer til værdien inden for decilet.

I første indkomstdecil er alle nettodækningsgrader mindre end bruttodækningsgraderne, mens det modsatte gør sig gældende i de andre deciler. Det kan hænge sammen med, at der var flere personer i første indkomstdecil, som havde negative indkomster som erhvervsaktiv og dermed kunne trække underskuddet fra i skat, mens de var erhvervsaktive, men ikke som pensionist. Jo længere man bevæger sig op i indkomstfordelingen, jo større bliver forskellen mellem brutto- og nettodækningsgraderne. Den primære forklaring på dette er, at pensionsudbetalingerne fra supplerende pensionsordninger stiger, jo længere man bevæger sig op i indkomstfordelingen, og da disse udbetalinger kun modregnes i folkepensionens tillæg, som for de fleste vil være bortfaldet ved en indkomst over ca. 150.000 (samlevende 2006-sats), bortfalder modregningen også.

SAMMENFATNING

I dette kapitel viste vi, hvordan indkomsten for en 70-74-årig og en 80-84-årig var sammensat ved gennemsnittet og ved den øvre grænseværdi for 1. decil i 2003.

I 70-74-års-aldersgruppen modtog 89 pct. af mændene en supplerende pensionsudbetaling¹²³ på gennemsnitlig 76.419 kr. Andelen af kvinder, der modtog en supplerende pensionsydelse, var derimod kun 78 pct. Ikke alene modtog færre kvinder en supplerende pensionsydelse, men den gennemsnitlige udbetaling for dem, der modtog en ydelse, var også mindre – nemlig kun 45.815 kr. I aldersgruppen 80-84 år faldt andelen, der modtog en supplerende udbetaling, for både mændene og kvinderne, og den gennemsnitlige ydelse, de fik udbetalt, faldt også. Der kan være flere årsager til, at en mindre andel fik udbetalt en supplerende pensionsudbetaling: 1) deres ratepensioner er udløbet, 2) en mindre andel af aldersgruppen 80-84 år har haft en supplerende pensionsordning. I takt med, at udbetalingerne fra de supplerende pensionsordninger falder, stiger folkepensionens tillæg. Derfor fik de 80-84-årige en større udbetaling fra folkepensionen end de 70-74-årige. Samlet set var mændenes nettoindkomster i aldersgruppen 80-84 år mindre end i aldersgruppen 70-74 år. Omvendt så det ud for kvinderne. Deres samlede nettoindkomst steg i aldersgruppen 80-84 år. En forklaring på, at nettoindkomsten steg for kvinderne, er, at en større andel af kvinderne blev enlige, hvilket medfører, at folkepensionens tillæg stiger til ca. det dobbelte. Desuden vil nogle af kvinderne som nævnt få udbetalt en ægtefællepension fra deres afdøde mænd. Sammenligner man 1. decil og gennemsnittet for nettoindkomsten for de 70-74-årige, kan man konstatere, at det nu kun var 76 pct. af mændene og 47 pct. af kvinderne, der fik en supplerende pensionsudbetaling, og at de i gennemsnit fik hhv. 13.590 kr. og 8.003 kr. Det var ikke kun de supplerende pensionsudbetalinger, der faldt – den samlede nettoindkomst for en kvinde og en mand faldt fra hhv. 141.052 og 108.711 til hhv. 54.820 og 52.055.

---

123. Supplerende pensionsudbetaling henviser i denne sammenhæng til udbetalinger fra ATP, SP, LD, arbejdsgiveradministrerede ordninger, privattegnede ordninger og tjenestemandspension.

I den sidste del af kapitlet viste vi, hvordan brutto- og nettodækningsgraderne fordelte sig på diverse baggrundsvARIABLE for 68-74-årige pensionister i 2003.

Først viste vi, at der var store forskelle i størrelsen af dækningsgraderne – fx havde de 25 pct. med de laveste bruttodækningsgrader kun en bruttodækningsgrad på 58 pct., mens de 25 pct. med de højeste bruttodækningsgrader havde en bruttodækningsgrad på 92 pct. Dernæst viste vi, hvordan dækningsgraderne fordelte sig på c-familiestatus, køn, uddannelsesniveau og oprindelsesland.

Enlige havde i gennemsnit højere dækningsgrader end personer i par, fordi de enlige havde relativt større indkomster som pensionister, fordi folkepensionens tillæg var næsten dobbelt så stort for enlige som for par.

Kvinder havde højere dækningsgrader end mændene, fordi de havde relativt lavere indkomster som erhvervsaktive end som pensionister set i forhold til mændene. Forskellen blev dog mindre, når vi gik fra bruttodækningsgraderne til nettodækningsgraderne, fordi skatteprogressionen var større for mændene, mens de var erhvervsaktive. Absolut set havde mændene større indkomster både som erhvervsaktive og som pensionister.

Dækningsgraderne opdelt på uddannelsesniveau viste, at personer med mellemlange og lange videregående uddannelser havde de højeste dækningsgrader. Årsagen hertil var, at de historisk set har indbetalt store beløb til pensionsordninger i mange år og derfor får udbetalt store supplerende pensionsudbetalinger. Supplerende pensionsudbetalinger modregnes ikke i folkepensionens grundbeløb. Derfor stiger dækningsgraderne relativt mest for de højt uddannede, når man går fra at se på bruttodækningsgraderne til nettodækningsgraderne. En person med en mellemlang videregående uddannelse havde således en nettodækningsgrad på 95 pct., mens en person med grundskole som højeste uddannelsesniveau kun havde en nettodækningsgrad på 86 pct.

Personer fra mindre udviklede lande havde i gennemsnit en betydeligt lavere dækningsgrad end personer med dansk oprindelse. Sammenholdt med, at det også er denne gruppe, der har den laveste indkomst før pensionering, giver det et billede af en gruppe, der er særligt dårligt stillet, både som erhvervsaktiv og som pensionist. Som beskæftiget var deres indkomst gennemsnitligt 30 pct. lavere end for personer med dansk oprindelse, mens forskellen efter pensionering stiger til 40

pct. Halvdelen af pensionisterne fra mindre udviklede lande havde en nettodækningsgrad på mindre end 77 pct., og den gennemsnitlige bruttoindkomst for gruppen efter pensionering lå på 99.813, hvor folkepensionen udgjorde ca. 51.000. Den relativt lave folkepensionsydelse skyldes, at en stor del af denne gruppe har mindre en 40 års tilknytning til Danmark, hvilket påvirker folkepensionssatsen.

En opdeling af dækningsgraderne efter hvilket indkomstdecil, man tilhørte før pensionering, samt civilstatus (enlig vs. par) og køn, viste, at personer fra de laveste indkomstdeciler havde de højeste dækningsgrader – uanset køn og civilstatus. Desuden viste gennemgangen, at enlige kvinder generelt havde de højeste dækningsgrader, mens kvinder i par generelt havde de laveste dækningsgrader.

DANSKERE MED LAV FORVENTET INDKOMST I ALDERDOMMEN

I dette kapitel vil vi med udgangspunkt i gennemgangen i de forrige kapitler gøre rede for, hvem der blandt de personer, der står umiddelbart over for at skulle pensioneres, kan forvente at få en relativt lav indkomst som pensionist – en slags restgruppe.

RESTGRUPPEBEGREBET

I Pensionsmarkedsrådet (2007) sammenlignes forskellige definitioner af restgruppebegrebet ved at sammenholder rapporter (Velfærdskommissionen (2005), Pensionsmarkedsrådet (2005), Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005), Pensionsmarkedsrådet (2001) og Økonomiministeriet (2000)), der tidligere har belyst dette emne. Pensionsmarkedsrådet (2007) gør rede for, hvordan disse rapporter anvender forskellige tilgangsvinkler til at afgrænse en restgruppe. Alle rapporterne anvender en af nedenstående tilgangsvinkler til at afgrænse deres restgruppe:

- Måling af et individs indbetalinger til pension (i et enkelt år eller over tid)
- Opgørelse af den disponible indkomst efter pensionering (fremtidig indkomstfordeling)

- Beregning af dækningsgrader efter pensionering (både brutto og netto).

Kun Velfærdskommissionen (2005) og Økonomiministeriet (2000) anvender flere af indgangsvinklerne.

Rapporten fra Pensionsmarkedsrådet konkluderer bl.a.:

... at det primært skyldes valg af ”restgruppe-tærskel” og sammensætningen af den undersøgte gruppe, at de nævnte rapporter når frem til forskellige resultater (Pensionsmarkedsrådet (2007), s. 4).

Konklusionen er dermed, at konteksten er med til at definere restgruppen, og at der ikke er en entydig måde at definere restgruppen på. I rapporten påpeges derfor vigtigheden af (Pensionmarkedsrådet (2007), s. 4):

- På forhånd at gøre sig klart, hvad det er man ønsker at måle.
- At redegøre klart for, hvad det er for et restgruppebegreb, der anvendes, herunder tydeligt sondre mellem en beskrivende og en normativ anvendelse af begrebet.
- At sikre sig, at restgruppen afspejler den valgte definition samt undersøge, hvor nøjagtig målemetoden er, herunder at der laves en samlet vurdering af restgruppen, hvor såvel den nuværende situation (fx om personen er under uddannelse) som fremtidig pension medtages. Ligeledes bør såvel den relative som den absolutte dækning analyseres.

I denne rapport har vi også anvendt flere af ovennævnte indgangsvinkler til at definere, hvilke grupper/individer der har en relativ lav pensionsformue eller kan forvente at få en relativ lav indkomst i fremtiden. I kapitel 5 gjorde vi fx rede for, hvilke grupper der relativt set havde en lav pensionsformue i 2003. Opgørelsen i kapitel 5 svarer i princippet til en analyse af indbetalingerne til pension over tid, idet indbetalingerne til pension over tid akkumuleres til en pensionsformue.¹²⁴ I kapitel 7 analyserede vi desuden, hvordan indbetalingerne til pension så ud i 2003. Ana-

---

124. Overensstemmelsen mellem indbetalingen og pensionsformuen afhænger også af andre faktorer som fx forrentning, og hvilken pensionsordningstype det drejer sig om.

lysen i kapitel 7 giver os mulighed for at besvare, om de grupper, der havde en relativt lav pensionsformue i 2003, i fremtiden ville kunne forvente en større pensionsformue. I kapitel 8 beregnede vi dækningsgrader (brutto og netto) for de nuværende pensionister for at få et billede af, hvilke grupper der oplever en nedgang i levestandarden som pensionist. Vi supplerede desuden opgørelsen i kapitel 8 med en gennemgang af, hvordan pensionisternes indkomst fordelte sig på forskellige indkomstkompener som folkepension, tjenestemandspension, arbejdsmarkedspension, ATP mv., for både pensionister med en gennemsnitsindkomst og pensionister med en relativt lav indkomst.

Samlet betyder det, at vi i større eller mindre grad har berørt alle de tre værktøjer, som er omtalt i Pensionsmarkedsrådet (2007). Man skal dog være opmærksom på, at grundet de store udbygninger af pensionsordningerne i 1990'erne vil de nuværende pensionisters indkomstfordeling og dækningsgrader være anderledes end de fremtidige pensionisters indkomstfordeling og dækningsgrader. Det vil derfor kræve en fremskrivning af pensionsformuerne for de nuværende personer på arbejdsmarkedet, for at man kan give et retvisende billede af, hvordan indkomsterne vil se ud i fremtiden for pensionisterne. Dette har Velfærdskommissionen (2005) bl.a. gjort.¹²⁵

KOMMENDE PENSIONISTER MED EN LAV FORVENTET INDKOMST

Gennemgangen i dette kapitel vil prøve at samle informationerne fra analyserne i de foregående kapitler for derved at give et samlet billede af, hvem der i alderdommen kan forvente en relativt lav indkomst.

Vi vil tage udgangspunkt i de 55-59-årige med en relativt lav pensionsformue, dvs. det laveste pensionsformuedecil, da denne gruppe umiddelbart kan se frem til kun at skulle leve af folkepensionen og et

---

125. Denne rapport er første del af et større pensionsprojekt – ”Nye muligheder og udfordringer for den enkelte i pensionssystemet”. De efterfølgende dele af projektet undersøger, hvordan de fremtidige pensionisters dækningsgrader og indkomstfordelinger kommer til at se ud, og hvordan de stemmer overens med de fremtidige pensionisters egne forventninger til deres pensionsindkomst.

meget beskedent supplement fra andre pensionsordninger.¹²⁶ Nogle af personerne i denne gruppe har også som erhvervsaktive haft relativt lave indkomster, derfor korrigerer vi i gennemgangen for deres placering i indkomstfordelingen. Vi ser desuden også på, om personerne har *anden formue*, som de kan forvente at forbruge i deres alderdom. Den sidste dimension, vi inddrager, er, hvorvidt disse grupper indbetalte til pension i 2003. Derved bliver det muligt at se, om de kan forvente en forbedring af deres pensionsformuemæssige stilling, inden de går på pension.

Tabel 9.1 og 9.2 viser følgende: hvordan forskellige subgrupper var repræsenteret i 1. decil for pensionsformuen, 1. decil for bruttoindkomsten og i hele aldersgruppen. Derudover fremgår den gennemsnitlige bruttoindkomst, nettopensionsformue og nettoformue i 1. decil for pensionsformuen samt hele aldersgruppen. Desuden indgår andelen, der indbetalte til pension, hvor meget de, der indbetalte, i gennemsnit indbetalte samt andelen, der havde en positiv nettoformue i hhv. 1. decil for pensionsformuen og i hele aldersgruppen 55-59 år. I appendiks A9.3 og A9.4 ses den tilsvarende opgørelse for personer, der befandt sig i 1. pensionsformuekvartil.

---

126. Man kunne også vælge at se på det laveste kvartil for pensionsformuen. En nærmere vurdering af, hvilken afgrænsning der mest hensigtsmæssigt kun kan laves, hvis man opstiller nogle objektive kriterier, som kan være med til at afgrænse, hvad der betragtes som en lav pensionsformue.

Tabel 9.1

55-59-årige, der befandt sig i 1. pensionsformuedecil i 2003. Gennemsnit er kun beregnet for de personer, der havde en positiv værdi – gælder dog ikke nettoformuen. DEL 1. 2003-lønkroner.

BaggrundsvARIABLE	Antal	Antal	Andel	A	B	Gnm.	Gnm.	C	D
	obs.	obs.	alle			bruttoind-	bruttoind-		
	<i>Alle</i>	<i>1.</i>	<i>Alle</i>	<i>1.</i>	<i>1.</i>	<i>Alle</i>	<i>1.</i>	<i>Alle</i>	<i>1.</i>
		<i>decil</i>		<i>decil</i>	<i>decil</i>		<i>decil</i>		<i>decil</i>
Alle	392.423	39.240	100	100	100	307.259	134.560	93	77
Mænd	197.760	13.663	50	35	31	374.149	160.042	93	75
Kvinder	194.663	25.577	50	65	69	239.305	120.947	93	77
Andre	15.527	4.993	4	13	23	124.170	40.332	89	81
Arbejdsløs	25.157	787	6	2	4	202.914	154.991	93	84
Overgangsydelse	17.110	2.457	4	6	4	160.934	141.262	91	82
Førtidspension	55.267	23.963	14	61	42	163.041	139.705	84	74
Kontanthjælp	3.930	1.677	1	4	6	124.251	110.824	81	80
Lønmodtager høj	152.670	1.483	39	4	6	395.472	209.010	96	82
Lønmodtager lav	92.390	627	24	2	3	290.157	200.843	96	83
Selvstændig høj	9.703	507	2	1	2	666.440	299.018	79	66
Selvstændig lav	20.670	2.747	5	7	10	369.587	177.948	88	80
Grundskole	131.190	23.650	33	60	50	234.758	132.922	90	75
Gymn./erhv.	165.863	10.470	42	27	36	300.941	136.253	93	79
Kort	15.640	773	4	2	3	339.643	132.629	95	82
Mellemlang	52.297	1.213	13	3	5	393.141	137.672	97	78
Lang	19.737	817	5	2	2	603.730	154.177	96	77
Uoplyst	7.697	2.317	2	6	4	269.583	135.724	87	76
Danmark	373.783	32.920	95	84	87	310.778	136.590	93	77
Ikke 3. lande	12.563	3.243	3	8	7	269.511	134.902	88	74
3. lande	5.997	3.030	2	8	6	168.858	112.650	85	79
Ikke-enlig	296.260	22.070	75	56	83	317.344	116.772	93	77
Enlig	96.163	17.170	25	44	17	276.188	157.423	91	76
Ikke-boligejer	178.287	31.700	45	81	79	215.563	124.704	87	73
Boligejer	214.137	7.540	55	19	21	383.603	175.994	97	91
Ikke-fraskilt	330.400	29.287	84	75	87	313.976	128.617	94	79
Fraskilt	62.023	9.953	16	25	13	271.475	152.044	89	69

Anm.: 1. decil refererer til 1. decil for pensionsformuen i aldersgruppen 55-59 år. Kun *Andel 1. decil bruttoindkomsten* refererer til 1. decil for bruttoindkomsten og ikke pensionsformuen. Gennemsnittene er kun beregnet for de personer, der har den pågældende formue. A= Andel 1. decil nettopensionsformuen. B= Andel 1. decil bruttoindkomsten. C= Andel med en positiv nettoformue. D= Andel med en positiv nettoformue.

Tabel 9.2

55-59-årige, der befandt sig i 1. pensionsformuedecil i 2003. Gennemsnit er kun beregnet for de personer, der havde en positiv værdi – gælder dog ikke nettoformuen. DEL 2. 2003-lønkroner.

Baggrunds- variable	E	E	Gnm. indbe- ta- lings- pro- cent	Gnm. indbe- ta- lings- pro- cent	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- formue	Gnm. netto- formue
	<i>Alle</i>	<i>1. decil</i>	<i>Alle</i>	<i>1. decil</i>	<i>Alle</i>	<i>1. decil</i>	<i>Alle</i>	<i>1. decil</i>
Alle	91	53	9,2	1,9	596.480	26.260	1.058.731	154.781
Mænd	93	58	9,3	1,7	706.061	27.173	1.306.174	200.943
Kvinder	89	51	9,1	2,0	484.788	25.770	807.353	130.121
Andre	61	28	5,5	2,8	462.172	21.412	881.578	195.589
Arbejdsløs	100	100	6,2	4,0	398.259	32.116	786.799	205.052
Overgangsydelse	69	43	3,5	1,2	214.111	35.741	504.090	177.155
Førtidspension	59	46	2,7	1,3	306.241	25.162	471.921	85.838
Kontanthjælp	100	100	3,4	3,0	132.754	24.771	123.758	7.952
Lønmodtager høj	100	100	11,2	4,1	864.979	31.618	1.440.132	186.903
Lønmodtager lav	100	99	11,1	4,3	484.295	35.670	868.949	141.039
Selvstændig høj	98	86	8,2	1,2	796.892	31.395	1.594.943	826.369
Selvstændig lav	97	90	6,5	1,2	522.753	27.700	1.508.156	599.210
Grundskole	85	50	8,1	1,7	327.276	25.496	644.238	136.810
Gymn./erhv.	94	58	9,5	2,0	535.628	29.146	985.843	192.388
Kort	95	58	9,7	1,9	735.805	26.675	1.371.916	242.054
Mellemlang	96	64	9,8	2,1	1.083.477	27.507	1.694.647	79.244
Lang	97	75	12,4	2,4	1.544.885	23.651	2.587.231	325.732
Uoplyst	83	56	7,8	2,5	428.571	20.222	817.696	118.440
Danmark	92	52	9,3	1,7	608.587	27.076	1.080.582	167.623
Ikke 3. lande	85	56	8,3	2,6	435.019	21.152	785.320	125.568
3. lande	78	66	5,3	2,6	159.520	22.302	280.039	48.665
Ikke-enlig	93	52	9,7	2,3	624.635	27.050	1.107.208	159.605
Enlig	86	55	7,6	1,4	509.309	25.245	909.385	148.579
Ikke-boligejer	85	51	8,5	2,0	384.744	25.486	393.113	23.720
Boligejer	96	62	9,7	1,5	771.277	29.432	1.612.914	705.792
Ikke-fraskilt	92	53	9,5	2,1	624.311	25.730	1.130.476	187.611
Fraskilt	86	53	7,5	1,3	448.342	27.770	676.546	58.182

Anm.: 1. decil refererer til 1. decil for pensionsformuen i aldersgruppen 55-59 år. Gennemsnittene er kun beregnet for de personer, der har den pågældende formue. E= Andel, der indbetalte til pension.

Første decil i tabel 9.1 og 9.2 henviser som nævnt til de 10 pct., der har den laveste pensionsformue i aldersintervallet 55-59 år. Nærmere defineret er 1. pensionsformuedecil karakteriseret ved:

- en gennemsnitlig nettopensionsformue på 26.260 (beregnet for de 95 pct., der havde en pensionsformue)
- en gennemsnitlig nettoformue på 154.781 (beregnet for alle personer i aldersgruppen)
- en øvre grænseværdi for nettopensionsformuen på 55.550
- 23 pct. havde en negativ nettoformue
- en gennemsnitlig bruttoindkomst på 134.560
- en gennemsnitlig nettoindkomst på 96.536
- en gennemsnitlig indbetalingsprocent på 1,9 pct. beregnet for de 53 pct., der indbetalte til pension
- 39.420 personer.

De tre første kolonner i tabel 9.1 angiver hhv. subgruppernes andel af aldersgruppen 55-59 år, andelen af subgruppen, der tilhørte det laveste decil for pensionsformuen, og andelen, der tilhørte det laveste decil for bruttoindkomsten. Ved at sammenligne de første to kolonner i tabel 9.1 kan man se, hvilke subgrupper der udgør en forholdsvist stor andel af det første pensionsformuedecil i forhold til, hvor stor en andel af aldersgruppen subgruppen udgør. Sammenholdes disse to kolonner, og opgøres der, hvor meget subgruppen burde udgøre ud fra en ren proportionalitetsbetragtning, så gælder det:

- kvinder burde udgøre 50 pct., men udgør 65 pct. – en overrepræsentation på 30 pct.
- den socioøkonomiske gruppe *andre*¹²⁷ burde udgøre 4 pct., men udgør 13 pct. – en overrepræsentation på 225 pct.
- overgangsydelsesmodtagere burde udgøre 4 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 50 pct.
- førtidspensionister burde udgøre 14 pct., men udgør 60 pct. – en overrepræsentation på 336 pct.¹²⁸

---

127. I gruppen *andre* er der en overrepræsentation af personer fra aldersgruppen 30-39 år, 60-64 år, kvinder, uddannelsesgruppen uoplyst og personer med anden herkomst end dansk.

- kontanthjælpsmodtagere burde udgøre 1 pct., men udgør 4 pct. – en overrepræsentation på 300 pct.
- gruppen selvstændig lav burde udgøre 5 pct., men udgør 7 pct. – en overrepræsentation på 40 pct.
- personer med grundskole som højeste afsluttede uddannelse burde udgøre 33 pct., men udgør 60 pct. – en overrepræsentation på 82 pct.
- personer fra uddannelsesgruppen *uoplyst*¹²⁹ burde udgøre 2 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 300 pct.
- personer fra mere udviklede lande burde udgøre 3 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 167 pct.
- personer fra mindre udviklede lande burde udgøre 2 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 300 pct.
- enlige burde udgøre 25 pct., men udgør 44 pct. – en overrepræsentation på 76 pct.
- fraskilte burde udgøre 16 pct., men udgør 25 pct. – en overrepræsentation på 56 pct.

Nogle af subgrupperne har lavere indkomster end andre, derfor kan de ikke forvente det samme pensionsformueniveau som de grupper, der har meget høje indkomster. Kolonne fem angiver derfor, hvor stor en andel af subgruppen der tilhørte første decil for bruttoindkomsten. Ved at sammenholde kolonne fire og fem er det muligt at sige, hvem der er overrepræsenteret i det laveste pensionsformuedecil i forhold til, hvordan subgruppen var placeret i indkomstfordelingen. Gøres dette, ændrer resultatet fra før sig en smule:

- mænd burde udgøre 31 pct., men udgør 35 pct. – en overrepræsentation på 13 pct.
- overgangsydelsesmodtagere burde udgøre 4 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 50 pct.

---

128. Ved førtidspensionsreformen, der trådte i kraft 1. januar 2003, blev det obligatorisk for nye førtidspensionister at indbetale til ATP, og alle førtidspensionister fik mulighed for at indbetale til en særlig pensionsordning for førtidspensionister, SAP. Virkningerne heraf er endnu ikke slået igennem i tallene, da det kun er nytilkendelser, for hvem indbetalingerne er obligatoriske.

129. I gruppen uoplyst er der en meget stor overrepræsentation af personer med herkomst uden for Danmark. Desuden er der en overrepræsentation af førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere samt personer fra uddannelsesgruppen andre.

- førtidspensionister burde udgøre 42 pct., men udgør 61 pct. – en overrepræsentation på 45 pct.
- personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau burde udgøre 50 pct., men udgør 60 pct. – en overrepræsentation på 20 pct.
- personer fra uddannelsesgruppen *uoplyst* burde udgøre 4 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 50 pct.
- personer fra mere udviklede lande burde udgøre 7 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 14 pct.
- personer fra mindre udviklede lande burde udgøre 6 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 33 pct.
- enlige burde udgøre 17 pct., men udgør 44 pct. – en overrepræsentation på 159 pct.
- fraskilte burde udgøre 13 pct., men udgør 25 pct. – en overrepræsentation på 92 pct.

Holdes de to opgørelser op imod hinanden, kan man se, at det er overgangsydelsesmodtagere, førtidspensionister, personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau, personer fra mere og mindre udviklede lande, enlige og fraskilt, der er overrepræsenteret ud fra begge kriterier. Kvinder, den socioøkonomiske gruppe *andre* og kontanthjælpsmodtagere er ikke længere overrepræsenterede, når der korrigeres for, at disse grupper også tjener mindre.

Ser man på, hvilke af subgrupperne der havde de laveste gennemsnitsindkomster i 1. decil for pensionsformuen (se appendiks A91), så er det den socioøkonomiske gruppe *andre* (40.332), kontanthjælpsmodtagere (110.824) og personer fra mindre udviklede lande (112.650). Grupperne har også meget lave indkomster, når alle 55-59-årige vurderes. Det, at den socioøkonomiske gruppe *andre* og kontanthjælpsmodtagere har så lave indkomster, er også grunden til, at de ikke er med på den sidstnævnte liste. Deres lave indkomster taget i betragtning (også vurderet ved det overordnede gennemsnit) betyder, at disse grupper må karakteriseres som værende relativt dårligt stillet pensionsmæssigt, selvom det ikke gælder ud fra en ren indkomstproportionalitetsbetragtning. Ser man på det samlede gennemsnit for hele aldersgruppen inden for de enkelte subgrupper, så ligger den socioøkonomiske gruppe *andre* ikke længere helt så lavt, men det gør derimod kontanthjælpsmodtagerne og personer fra mindre udviklede lande.

Det er interessant, om de personer, der har en lav pensionsformue, i stedet har sparet op i andre formuekomponenter, som de kan trække på i alderdommen. Ser man derfor på, om de grupper, der havde de laveste gennemsnitlige pensionsformuer blandt de 50-59-årige (dvs. kontanthjælpsmodtagere (132.754), personer fra mindre udviklede lande (159.520), overgangsydelsesmodtagere (214.111) og førtidspensionister (306.241)) står stærkere, når man ser på nettoformuen, kan man konkludere, at det gør de ikke. Alle fire grupper ligger blandt de fem grupper, der har de laveste nettoformuer. De fire grupper står dog ikke alle lige dårligt, når man ser på niveauet for nettoformuen. Kontanthjælpsmodtagere og personer fra mindre udviklede lande skiller sig specielt ud ved kun at have hhv. 123.758 og 280.039 i gennemsnitlig nettoformue – gennemsnittet for hele aldersgruppen var 596.480. Billedet bliver forstærket, når man kun ser på personerne i 1. pensionsformuedecil. Igen er kontanthjælpsmodtagerne, førtidspensionisterne og personer fra mindre udviklede lande blandt de subgrupper, der har de laveste nettoformuer, idet de hhv. havde 7.952, 85.838 og 48.665 – den gennemsnitlige nettoformue for alle 55-59-årige i 1. pensionsformuedecil var til sammenligning 154.781. Fraskilte, skiller sig også ud, når man ser på 1. decil for pensionsformuen, ved kun at have en gennemsnitlig nettoformue på 58.182. Gruppen fraskilt er kraftigt overrepræsenteret i 1. decil for pensionsformuen og udgør 25 pct. af decilet.

Den sidste dimension, der er medtaget i tabel 9.1 og 9.2, er indbetalingerne til pension. Indbetalingerne kan give en indikation af om de skævheder, der var i pensionsformuerne i 2003, kan forventes at blive udjævnet i fremtiden. Et nærmere eftersyn af de sidste kolonner tyder dog på, at grupperne førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere og personer fra mindre udviklede lande også i fremtiden vil stå pensionsmæssigt svagere end de andre subgrupper, fordi:

- en forholdsvis stor andel af grupperne ikke indbetaler til pension
- de, der indbetaler, indbetaler en forholdsvis lille procentdel af deres løn.

Ovenstående punkter gælder både i 1. decil for pensionsformuen samt vurderet for hele aldersgruppen. Førtidspensionisterne, kan man forvente, vil opleve en forbedring i fremtiden, da de først er blevet omfattet af obligatoriske indbetalinger til ATP i 2003. Desuden har de også siden

2003 haft mulighed for at indbetale til den supplerende pensionsordning for førtidspensionister (SAP).

Kombineres oplysningerne i tabel 9.1 og 9.2 med analyserne i de foregående kapitler, er det især følgende grupper, der stod svagt målt ved den samlede nettopensionsformue og den samlede nettoformue i 2003:

- personer, der var førtidspensionister
- personer, der var kontanthjælpsmodtagere
- personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau
- personer med uddannelsesniveau uoplyst
- personer fra mindre udviklede lande
- fraskilte.

Især kontanthjælpsmodtagerne og personer fra mindre udviklede lande har meget lave pensionsformuer. Selvom disse grupper har oplevet pæne relative stigninger i pensionsformuerne fra 1995 til 2003 på grund af de tiltag, der blev lavet i 1990'erne for personer på overførselsindkomster, er tiltagene næppe tilstrækkelige til, at disse grupper undgår at stå relativt svagt pensionsmæssigt – også i fremtiden. Det skyldes, at de både har lave indkomster, at de indbetaler en relativt lille andel af deres samlede indkomst til pension, og at en mindre andel af grupperne indbetalte til pension i 2003. En af årsagerne til dette er, at nogle modtagere af overførselsindkomster stadig ikke er obligatorisk forpligtet til at indbetale til pension. Selv om kontanthjælpsmodtagere generelt er obligatorisk forpligtet til at indbetale til ATP, så er der visse særregler, der gør, at en mindre del af gruppen ikke indbetalte til ATP i 2003.¹³⁰ Endvidere er indbetaling til ATP kun obligatorisk for de personer, der har søgt eller fået tilkendt en førtidspension efter 1. januar 2003.

---

130. Der er bl.a. en karenperiode på et halvt år samt et krav om, at man minimum modtager ca. 8.500 kr. i overførselsindkomst.

SAMMENFATNING

Udviklingen fra et pensionssystem, der primært har været baseret på et her-og-nu-finansieringssystem (søjle 1), over imod et system, der i højere grad bygger på, at den enkelte selv varetager en større andel af pensionsopsparingen (søjle 2 og 3), medfører et øget behov for at kende den enkeltes opsparingsadfærd for at få et billede af, hvordan de fremtidige pensionisters indkomster kan forventes at fordele sig.

Denne rapport har til formål at afdække, hvordan den danske befolkning sparer op til pension, herunder om der er nogle grupper, der ikke får foretaget nogen supplerende pensionsopsparing og dermed kan forvente primært at skulle forsørges af folkepensionen. Vi har set på problemstillingen ud fra følgende indgangsvinkler:

- Hvordan fordelte pensionsformuerne sig på den danske befolkning i aldersgruppen 30-64 år i hhv. 1995 og 2003?
- Hvordan indbetalte den danske befolkning i aldersgruppen 30-59 år til pension i hhv. 1995 og 2003?
- Hvordan fordelte de danske pensionisters indkomster sig i 2003 på indkomstkompener (folkepension og supplerende pensionsudbetalinger), og hvor store var pensionisternes dækningsgrader (forholdet mellem indkomsten som pensionist og som erhvervsaktiv)?
- Hvem blandt de 55-59-årige i 2003 kunne forvente en lav supplerende pensionsudbetaling i fremtiden?

FORDELINGEN AF PENSIONSFORMUERNE I 2003

På makroniveau

Den samlede nettopensionsformue (netto svarer til formuen efter skat) for aldersgruppen 30-64 år er steget fra 704 mia. kr. til 911 mia. kr. fra 1995 til 2003 – en stigning på 207 mia. kr. (målt i 2003-lønkroner). Størstedelen af stigningen skyldtes stigningen i pensionsformuer opsparet i arbejdsgiveradministrerede ordninger. Stigningen ville have været større, hvis der ikke havde været en nedtur på aktiemarkedet i 2001 og 2002, idet nettopensionsformuen allerede udgjorde 939 mia. kr. (2003-lønkroner) i 2000. *Anden formue* steg fra 1995 til 2003 med 176 mia. kr., hvor størstedelen af stigningen skyldtes stigningen i boligformuen. Samlet betød det, at den samlede nettoformue – pensionsformuen og anden formue – steg med 384 mia. kr. fra 1995 til 2003. Dermed fik hver dansker mellem 30 og 64 år i gennemsnit forøget deres nettopensionsformue og samlede nettoformue med hhv. 56.304 kr. og 109.169 kr., så den gennemsnitlige nettopensionsformue var på 348.925 kr. og den gennemsnitlige nettoformue var på 587.300 kr. i 2003. Nettopensionsformuens andel af den samlede nettoformue faldt fra 61,2 pct. til 59,4 pct. i perioden, hvilket skyldtes nedturen på aktiemarkedet og de stigende boligpriser.

Andelen, der besad en pensionsformue blandt de 30-64-årige, steg fra 96,2 pct. til 99,4 pct., og der var dermed kun ca. 15.000 personer mellem 30 og 64 år, der ikke havde nogen pensionsformue overhovedet i 2003. Blandt de 60-64-årige var der 15 pct. (ca. 43.000 personer), som besad en pensionsformue, der var mindre end 100.000. En pensionsformue på 100.000 svarer til en livslang pensionsudbetaling på ca. 8.800 kr. årligt. Stigningen i andelen, der havde en pensionsformue fra 1995 til 2003, skyldtes, at andelen, der havde hhv. en ATP-, SP- og en depotformue (begrebet depotformue dækker her over alle arbejdsgiveradministrerede og privattegnede pensionsordninger, dvs. ekskl. ATP-, SP-, LD-, SAP- og tjenestemandsoordningen), alle steg fra 1995 til 2003. Især indførelsen af SP-ordningen betød, at mange personer fik en pensionsopsparing, fordi SP-ordningen dækkede så bredt, som den gjorde (SP-ordningen har været suspenderet fra primo 2003 og foreløbig frem til ultimo 2007).

Andelen, der havde en positiv nettoformue (inkl. pensionsformue), steg fra 1995 til 2003 fra 79,9 pct. til 82,9 pct. Samlet set øgede

danskerne deres samlede nettoformue, og der var også flere danskere, der havde en positiv nettoformue i 2003 end i 1995.

På individniveau

Alder er af meget stor betydning når man taler om pensionsformuerne, fordi man helt naturligt øger sin pensionsformue med alderen. For eksempel havde en 60-64-årig i 2003 en gennemsnitlig pensionsformue på 1.031.081 kr., mens en 30-39-årig ”kun” havde 212.352 kr. – dvs. en femtedel af hvad de 60-64-årige havde.

Køn

Mænd har historisk haft en større tilknytning til arbejdsmarkedet end kvinder. Derfor er det også naturligt, at mænd (endnu) har større pensionsformuer end kvinder. En 30-64-årig mand havde i gennemsnit en ca. 30 pct. større pensionsformue end en 30-64-årig kvinde i 2003. Forskellen mellem mænd og kvinders pensionsformuer vil dog indsnævres de kommende år, fordi de yngre generationer af kvinder i højere grad end de ældre kvinder har haft en stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet. I aldersgruppen 40-49 år var mændenes pensionsformuer således kun 11 pct. større end kvindernes, mens de i aldersgruppen 60-64-årige var hele 73 pct. større end kvindernes. Kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i 1970’erne slår dermed tydeligt igennem på størrelsen af de yngre kvinders pensionsformuer. Der er dog stadig faktorer, som gør, at kvinderne også i den nære fremtid vil have lavere pensionsformuer end mændene: a) de tjener gennemsnitligt mindre, b) de befinder sig oftere på overførselsindkomster i de yngre aldersgrupper (barsel og uddannelse), og c) de trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet.

Socioøkonomiske grupper

Personer i beskæftigelse er typisk omfattet af en pensionsordning gennem deres arbejde. Desuden indbetaler de en relativt stor andel af deres relativt høje indkomst til pension. Denne kombination gør, at pensionsopsparingen falder meget, når man går fra at være beskæftiget til at modtage en overførselsindkomst. Der er også forskel på, hvor meget de enkelte overførselsindkomster påvirker pensionsopsparingerne, fordi der er forskellige regler for, hvornår personer på overførselsindkomster er forpligtet til at indbetale til ATP, og hvor meget de skal indbetale til ATP. Alle disse forhold er medvirkende til, at lønmodtagere og selvstændige

havde langt de største pensionsformuer i 2003 af alle de socioøkonomiske grupper. Blandt modtagere af overførselsindkomster stod de arbejdsløse noget stærkere pensionsmæssigt end både kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister. Der er flere årsager til, at de arbejdsløse stod noget bedre end de andre: a) de arbejdsløse betaler dobbelt bidrag til ATP, b) det er kun lovpligtigt for førtidspensionister at indbetale til ATP, hvis de har fået tilkendt deres pension efter 1. januar 2003, og c) kontanthjælpsmodtagere har en karenperiode på et halvt år før de er forpligtet til at indbetale til ATP. Desuden fritages modtagere af nogle overførselsindkomster (herunder kontanthjælpsmodtagere), hvis deres månedlige ydelser ikke overstiger 8.577 kr. (2005-tal).

Samlet betyder dette, at en lønmodtager med færdigheder på grundniveau i aldersgruppen 60-64-årig i 2003 på baggrund af sin pensionsformue kunne forvente en supplerende livslang pensionsudbetaling på 84.932 kr. årligt, mens en kontanthjælpsmodtager kunne forvente at få udbetalt en supplerende pension på 11.185 kr. – dvs. 13 pct. af lønmodtagerens udbetaling. Forskellen i pensionsformuernes størrelse og dermed i de forventede udbetalinger var endnu større, når man sammenligner de 10 pct. inden for hver gruppe, som havde de mindste pensionsformuer. De 10 pct. af lønmodtagerne på grundniveau, som havde de laveste pensionsformuer af lønmodtagerne på grundniveau, kunne forvente en (maksimal) livslang årlig udbetaling på 26.352 kr., mens de 10 pct. med de laveste pensionsformuer af kontanthjælpsmodtagerne og førtidspensionisterne kunne forvente en årlig udbetaling på hhv. 641 kr. og 393 kr. – dvs. hhv. 2,4 pct. og 1,5 pct. af lønmodtagerens udbetaling. En del af de observerede forskelle i pensionsformuerne skyldes, at de socioøkonomiske grupper også tilhører forskellige indkomstdeciler. Indkomstforskellene kan dog ikke alene forklare de markante forskelle i pensionsformuerne. En del af forskellen skyldes som nævnt også, at de socioøkonomiske grupper er omfattet af forskellige pensionsordninger, som medfører, at grupperne indbetaler forskellige andele af deres indkomster til pension. Desuden er der nogle af de socioøkonomiske grupper, hvor andelen, der indbetaler til pension, er noget lavere end i de andre grupper.

Uddannelsesniveau

Frem til slutningen af 1980'erne stod en tredjedel af arbejdsstyrken stadig uden en arbejdsmarkedspension – primært de ufaglærte og faglærte på

det private arbejdsmarked og de ufaglærte i den offentlige sektor. Først op igennem 1990'erne fik disse grupper opbygget arbejdsmarkedspensioner, sådan at omkring 80 pct. af arbejdsstyrken i dag er omfattet af en ordning. Personer med lange og mellemlange videregående uddannelser har derimod haft deres ordninger helt tilbage til 1950'erne og 1970'erne. Denne historiske udvikling i pensionsordningerne afspejles meget tydeligt i pensionsformuerne. En 65-årig med grundskole som højeste uddannelsesniveau kunne på baggrund af sin pensionsformue forvente en årlig livslang pensionsudbetaling på 48.563 kr., mens en person med en lang videregående uddannelse kunne forvente en årlig livslang pensionsudbetaling på 372.661 kr. De store forskelle i de forventede udbetalinger afspejler, at uddannelsesgrupperne har vidt forskellige behov for at supplere folkepensionen for at opnå en rimelig dækningsgrad som pensionist. Personer med lange uddannelser havde de største brutto- og nettodækningsgrader i 2003 – dvs. dækningsgrader beregnet før og efter skat – fordi de helt tilbage til 1950'erne har indbetalt store andele af deres indkomster til pension. Man må forvente, at det vil ændre sig i fremtiden, i takt med at personer med kortere uddannelser har indbetalt til deres arbejdsmarkedspensioner over en længere periode.

Oprindelsesland

Hvilket oprindelsesland, man kommer fra, har stor betydning for størrelsen af pensionsformuen. Især personer fra mindre udviklede lande har markant mindre pensionsformuer end personer med dansk oprindelse. Der er flere forskellige årsager til, at personer fra mindre udviklede lande besidder så lave pensionsformuer i forhold til personer med dansk oprindelse. For det første er de kraftigt overrepræsenterede blandt kontanthjælpsmodtagere og underrepræsenterede blandt personer i arbejde. For det andet er de overrepræsenterede blandt personer med korte uddannelser. Og for det tredje har de boet i Danmark i en kortere periode end personer med dansk oprindelse. Den svage tilknytning til arbejdsmarkedet og den svagere tilknytning til Danmark medfører, at personer fra mindre udviklede lande også i fremtiden vil være mere afhængige af folkepensionen. Den mindre tilknytning til Danmark rammer disse grupper på to måder, fordi de på grund af deres mindre tilknytning oftere har kortere tid til at spare op til pension, og fordi den mindre tilknytning medfører en lavere folkepensionsydelse. En 65-årig fra et mindre udviklet land kunne i 2003 forvente at få udbetalt 18.548 kr. årligt i livslang

pension på baggrund af sin pensionsformue, hvor en 65-årig person med dansk oprindelse kunne forvente at få udbetalt 95.012 kr. i årlig livslang pension.

UDVIKLINGEN I PENSIONSFORMUERNE FRA 1995 TIL 2003

I 1990'erne udvidede man som nævnt andelen af lønmodtagere, der var omfattet af en arbejdsmarkedspension. Desuden udvidede man indbetalingskredsen til ATP og oprettede SP. Disse ændringer på pensionsområdet i 1990'erne medførte, at: 1) en større andel af den danske befolkning fik en pensionsformue – især modtagere af overførselsindkomster, og 2) den gennemsnitlige pensionsformue steg for stort set alle befolkningsgrupper, fordi næsten alle nu indbetalte et større beløb til pension. Andelen af de 30-64-årige, der havde en pensionsformue, steg fra 96,2 pct. til 99,4 pct. fra 1995 til 2003. Stigningen er endnu større, hvis man sammenligner med andelen, der havde en pensionsformue i 1988, fordi opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne og udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP allerede startede i 1989 og 1993. Fra 1995 til 2003 steg den gennemsnitlige pensionsformue for en 30-64-årig fra 487.700 kr. (2003-lønkroner) til 581.540 kr. – en stigning på 19,2 pct. Stigningen var dog ikke jævnt fordelt over befolkningen, jf.:

- Kvinders pensionsformue steg med 24 pct., mens mændenes steg med 16 pct. Stigningen i pensionsformuen var størst i aldersgruppen 30-39 år og 60-64 år for mændene, mens stigningen var størst for aldersgrupperne 50-59 år og 60-64 år for kvinderne.
- Kontanthjælpsmodtagere fik den største procentvise stigning i samtlige aldersgrupper efterfulgt af de arbejdsløse, mens gruppen af lønmodtagere over grundniveau oplevede et fald eller en stagnation i den gennemsnitlige pensionsformue i alle aldersgrupper på nær aldersgruppen 30-39 år – kontanthjælpsmodtagere og arbejdsløse havde dog stadig de laveste gennemsnitlige pensionsformuer i 2003 (især kontanthjælpsmodtagerne).
- Førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere fik meget store procentvise stigninger i pensionsformuen ved den øvre grænseværdi for 1. pensionsformuekvartil i alle aldersgrupper – grænseværdierne

var dog stadig meget lavere for førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere end for de andre socioøkonomiske grupper i 2003.

- Personer med grundskole eller en gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse som højeste afsluttede uddannelse fik stigninger i den gennemsnitlige pensionsformue i alle aldersgrupper, mens personer med mellemlange eller lange videregående uddannelser oplever et fald eller en stagnation i deres gennemsnitlige pensionsformue fra 1995 til 2003 i stort set alle aldersgrupper.
- Personer fra mindre udviklede lande fik en stigning i den gennemsnitlige pensionsformue i aldersgruppen 30-39 år, mens stigningen var moderat eller negativ i de andre aldersgrupper. Personer med dansk herkomst oplever derimod en jævn stigning i næsten alle aldersgrupper.

Samlet set har de grupper, der havde de mindste pensionsformuer i 1995 fået de største relative stigninger i deres pensionsformuer fra 1995 til 2003. Der var dog stadig grupper i 2003, som havde meget små pensionsformuer.

INDBETALINGERNE TIL PENSION I 2003

Analysen af indbetalingerne til pension vedrører kun aldersgruppen 30-59 år, fordi en stor del af de 60-64-årige har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet og derfor ikke indbetaler til pension.

På makroniveau

De samlede indbetalinger til pension udgjorde i 2003 86,9 mia. kr. Størstedelen af indbetalingerne – 57,4 mia. kr. – var indbetalinger til ordninger med løbende udbetalinger (ratepension + livrente), mens en mindre andel – 15,3 mia. kr. – var indbetalinger til kapitalpensionsordninger. De resterende 14,3 mia. kr. blev indbetalt til ATP (6,6 mia. kr.) og SP (7,7 mia. kr.). Indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede ordninger udgjorde 55,3 mia. kr., mens indbetalinger til privattegnede ordninger udgjorde 17,3 mia. kr.

På individniveau

Andelen, der indbetalte til pension, faldt med alderen – der var 97 pct. af de 30-39-årige, der indbetalte til pension, mens 93 pct. af de 50-59-årige indbetalte til pension. Omvendt gjorde det sig gældende mht. andelen af lønnen, der blev indbetalt – den gennemsnitlige indbetalingsprocent for de 30-39-årige var 8 pct., mens den var 9,2 pct. for de 50-59-årige.

Køn

Både andelen, der indbetalte til pension, og andelen af lønnen, der blev indbetalt, var stor set ens for mænd og kvinder i 2003 – uanset alder. Mænd havde dog en højere indkomst og indbetalte derfor større nominelle beløb.

Socioøkonomisk gruppe

Der var kun 60 pct. af førtidspensionisterne og 69 pct. af personerne på overgangsydelse, der i 2003 indbetalte til en pensionsordning, mens næsten 100 pct. af lønmodtagerne, de arbejdsløse og de selvstændige indbetalte til pension. 1. januar 2003 blev der oprettet en form for arbejdsmarkedspension for førtidspensionister (SAP-ordningen) og det blev ligeledes vedtaget, at alle nye førtidspensionister skal indbetale til ATP. Derfor vil en større andel af førtidspensionisterne indbetale til pension, i takt med at SAP-ordningen udbredes, og at en større andel har fået tildelt deres førtidspension efter 1. januar 2003. Grunden til, at så stor en andel af de selvstændige indbetalte til en pensionsordning i 2003, var eksistensen af SP-ordningen. SP-ordningen har dog siden primo 2004 været indefrosset, hvilket må formodes at have reduceret andelen af selvstændige, der indbetaler til en pensionsordning.

Indbetalingsprocenten varierede også kraftigt imellem de socioøkonomiske grupper i 2003. Lønmodtagere indbetalte i gennemsnit omkring 10 pct. af deres løn, mens førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere i gennemsnit indbetalte ca. 2,5 pct. af deres indkomst. De selvstændige indbetalte 5-6 pct. og de arbejdsløse indbetalte 5,3 pct. af deres indkomst. I de laveste indbetalingskvartiler, var den gennemsnitlige indbetalingsprocent dog noget lavere, end det samlede gennemsnit. Isoleret set vil de store forskelle i indbetalingsprocenten betyde en mere skæv indkomstfordeling som pensionist end som erhvervsaktiv, fordi nogle grupper kraftigt øger deres pensionsformuer, mens andre kun øger deres pensionsformuer meget lidt. Folkepensionen modvirker dog til

dels dette, fordi supplerende pensionsudbetalinger over en vis størrelse aftrappes i folkepensionens tillæg.

Uddannelsesniveau

En større andel af personer med lange uddannelser indbetaler til pension. Desuden indbetaler de mere både absolut og relativt set end personer med korte uddannelser. 98 pct. af personerne med en mellemlang eller lang uddannelse indbetalte i 2003 til pension og de indbetalte i gennemsnit hhv. 9,9 og 11,4 pct. af deres løn. Omvendt var det ”kun” 91 pct. af personerne med en grundskoleuddannelse, der indbetalte til pension, og de indbetalte i gennemsnit 7,3 pct. af deres indkomst.

Oprindelsesland

Personer fra mindre udviklede lande indbetalte i 2003 i mindre grad til pension end personer med dansk oprindelse – 96 pct. af personerne med dansk oprindelse indbetalte til pension, mens ”kun” 91 pct. af personerne fra mindre udviklede lande indbetalte. Forskellen imellem oprindelseslandsgrupperne bliver endnu større, når man ser på indbetalingsprocenten. Mens personer med dansk oprindelse i gennemsnit indbetalte 8,8 pct. af deres indkomst til pension, indbetalte personer fra mindre udviklede lande knap det halve – nemlig 4,9 pct. af deres indkomst.

UDVIKLINGEN I INDBETALINGERNE FRA 1995 TIL 2003

De samlede pensionsindbetalinger steg fra 1995 til 2003 fra 59,8 mia. kr. til 86,9 mia. kr. – en stigning på 50,3 pct. Stigningen skyldes især stigningen i indbetalingerne til arbejdsgiveradministrerede ordninger med løbende udbetalinger (ratepension + livrente) og indførelsen af SP-ordningen. Både andelen, der indbetalte til pension, størrelsen af indbetalingerne og indbetalingsprocenten steg fra 1995 til 2003 – andelen, der indbetalte, steg fra 87 pct. til 95 pct., den gennemsnitlige indbetaling for de, der indbetalte, steg fra 26.011 kr. til 32.266 kr., og indbetalingsprocenten for de, der indbetalte, steg fra 6,7 pct. til 8,6 pct. Stigningerne i andelen af indbetalere og indbetalingsprocenten fra 1995 til 2003 fordelte sig ikke jævnt over befolkningsgrupperne i aldersgruppen 30-59 år (ind-

betalingsprocenten er beregnet for de personer, der indbetalte til pension):

- Andelen af indbetalere steg med 12 procentpoint for aldersgruppen 50-59 år, mens den steg med 8 procentpoint i aldersgrupperne 30-39 år og 40-49 år.
- Indbetalingsprocenten steg omvendt mest i de unge aldersgrupper – indbetalingsprocenten steg for de 30-39-årige med 2,6 procentpoint, mens den steg med 0,7 procentpoint for de 50-59-årige (de 50-59-årige havde dog stadig den højeste indbetalingsprocent i 2003).
- Andelen af indbetalere steg en anelse mere for kvinderne end for mændene, mens indbetalingsprocenten steg mest for mændene – mændenes indbetalingsprocent steg med 34,4 pct., mens den steg med 21,7 pct. for kvinderne. Kvinder og mænds indbetalingsprocent var dermed på samme niveau i 2003.
- Andelen af indbetalere steg markant for førtidspensionisterne og kontanthjælpsmodtagerne (men fra et lavt niveau), mens den var uændret for lønmodtagerne, fordi alle lønmodtagere allerede indbetalte til en pensionsordning i 1995.
- Andelen af selvstændige, der indbetalte til pension, steg også. Det skyldes især indførelsen af SP-ordningen.
- Den markante stigning i andelen af indbetalere for førtidspensionisterne betød, at den gennemsnitlige indbetalingsprocent faldt fra 4,7 procent til 2,3 procent – faldet hænger sammen med, at størstedelen af de nye indbetalere indbetalte til ATP og SP, hvortil der kun indbetales en relativt lille andel af lønnen.
- Selvom stigningen i andelen af indbetalere for kontanthjælpsmodtagere også primært skyldes stigningen i indbetalingerne til ATP og SP, så steg indbetalingsprocenten alligevel fra 1,2 pct. til 2,8 pct., fordi den gennemsnitlige indbetalingsprocent i 1995 var så lav.
- De arbejdsløse og lønmodtagere på grundniveau oplevede den største stigning i indbetalingsprocenten – hhv. 48,4 pct. og 49,7 pct. Den primære årsag til stigningen i indbetalingsprocenten for lønmodtager på grundniveau er den markante forøgelse af indbetalingsprocenten til de arbejdsgiveradministrerede ordninger. Dette er også en del af årsagen til stigningen i de arbejdsløses indbetalingsprocent (arbejdsløse er her defineret som personer, der er ledige mere end halvdelen af året – det vil sige, at de i den resterende halvdel

af året godt kan have arbejdet). Den primære årsag var dog, at de siden 1997 har skullet indbetale dobbelt bidrag til ATP.

- Den gennemsnitlige indbetalingsprocent faldt også for de selvstændige. Det skyldtes, at stigningen i andelen af indbetalere for de selvstændige primært var forårsaget af indførelsen af SP-ordningen i 1998 – indbetalingerne udgjorde 1 pct. af lønnen, hvilket var mindre end den gennemsnitlige indbetalingsprocent i 1995.
- Andelen af indbetalere steg mest for personer med en kort uddannelse – andelen af indbetalere steg fra 78 pct. til 91 pct. for personer med en grundskoleuddannelse mens den steg fra 95 pct. til 98 pct. for personer med en lang videregående uddannelse.
- Indbetalingsprocenten steg med 14 pct. for personer med en lang videregående uddannelse, mens den steg med mellem 25 pct. og 30 pct. for alle andre uddannelsesgrupper – personer med lange videregående uddannelser indbetalte dog stadig den største andel af deres løn til pension i 2003 (11,4 pct.).
- Andelen af indbetalere steg mest for personer fra mindre udviklede lande, hvor den steg med 62 pct. – for personer med dansk oprindelse steg den med 9,3 pct.
- Indbetalingsprocenten steg også mest for personer fra mindre udviklede lande (46,6 pct.), mens indbetalingsprocenten for personer med dansk oprindelse steg mere moderat (29,6 pct.).

Indførelsen af arbejdsmarkedsordningerne for de ufaglærte i den offentlige sektor og de ufaglærte og faglærte i den private sektor samt udvidelsen af indbetalingskredsen til ATP til også at omfatte personer på overførselsindkomster i 1990'erne er især kommet de grupper til gode, som havde meget små eller slet ingen supplerende pensionsordning i 1995. Der var dog stadig nogle grupper, som havde en relativt lav andel af indbetalere (førtidspensionister og personer på overgangsydelse) og en relativt lav indbetalingsprocent (førtidspensionister og kontanthjælpsmodtagere) i 2003.

PENSIONISTERNES INDKOMSTER I 2003

I 2003 modtog 89 pct. af 70-74-årige mænd en supplerende pensionsydelse (supplerende pensionsydelse henviser i denne sammenhæng til en

udbetaling fra ATP, SP, en arbejdsgiveradministreret ordning, en privattegnet ordning eller en tjenestemandsoordning), og de modtog i gennemsnit 76.419 kr. De tilsvarende tal for kvinderne var 78 pct. og 45.815 kr. Selvom mænds udbetalinger fra supplerende pensionsordninger var større end kvinders, udgjorde udbetalingerne nogenlunde den samme andel af deres respektive indkomster. Blandt de 80-84-årige var både andelen og den gennemsnitlige udbetaling fra supplerende pensionsordninger mindre. Der kan skyldes, at ratepensionerne udløber for nogle personer, og at færre personer blandt de 80-84-årige har haft en supplerende pension. I første decil for nettoindkomsten for de 70-74-årige var der hhv. 76 pct. og 47 pct. af mændene og kvinderne, der modtog en udbetaling fra en supplerende pensionsydelse, og de, der modtog en udbetaling, modtog i gennemsnit hhv. 13.590 kr. og 8.003 kr. I fremtiden må man forvente, at en større andel vil modtage en supplerende pensionsudbetaling, og at de også vil modtage større beløb.

Brutto- og nettodækningsgraderne varierer meget blandt de 68-74-årige – 25 pct. af gruppen havde en nettodækningsgrad på mindre end 66 pct., mens 25 pct. havde en nettodækningsgrad på mere end 92 pct. Enlige har generelt større dækningsgrader end personer, der lever i et parforhold. Enlige havde i 2003 en gennemsnitlig nettodækningsgrad på 97 pct., mens personer i parforhold i gennemsnit havde en nettodækningsgrad på 80 pct. Personer med mellemlange og lange videregående uddannelser havde i gennemsnit de største nettodækningsgrader – 95 pct. – mens personer med en grundskoleuddannelse i gennemsnit havde en nettodækningsgrad på 86 pct. Dette forhold, må man forvente, vil ændre sig i fremtiden – i takt med, at de ufaglærte og faglærte har sparet op til deres arbejdsmarkedspensioner i en længere periode. Personer fra mindre udviklede lande havde i gennemsnit en nettodækningsgrad på 78 pct., hvilket var 9 procentpoint lavere end den gennemsnitlige nettodækningsgrad for en person med dansk oprindelse. Den noget lavere dækningsgrad skal ses i lyset af, at en 68-72-årig fra et mindre udviklet land havde en gennemsnitsindkomst på 76.059 kr. (netto), mens en person med dansk oprindelse i gennemsnit havde en indkomst på 117.826 kr. (netto). Det skal dog nævnes, at der er forholdsvis få personer (ca. 2.900) fra mindre udviklede lande i den pågældende aldersgruppe (68-74 år). I fremtiden vil der være flere personer fra mindre udviklede i de ældre aldersgrupper.

PERSONER MED EN LAV FORVENTET INDKOMST SOM PENSIONIST

Analyserne har vist at der er en negativ sammenhæng mellem placeringen i indkomstfordelingen før pensionering og dækningsgraden som pensionist – jo højere et indkomstdecil man tilhørte før pensionering, jo lavere en dækningsgrad havde man som pensionist. Denne negative sammenhæng eksisterede, selvom personer fra de højeste indkomstdeciler fik udbetalt de største supplerende pensionsudbetalinger i 2003. Årsagen til at sammenhængen alligevel var negativ, er, at folkepensionen er meget omfordelende, men også, at ikke alle personer med højere indkomster har tilsvarende høje pensionsformuer. Denne pointe blev klar ved at opdele pensionisterne efter uddannelsesniveau – personer med mellemlange og lange videregående uddannelser havde de højeste brutto- og nettodækningsgrader, fordi de over en længere periode har indbetalt en relativ stor andel af deres indkomst til pension – sammenhængen mellem indkomstniveau og dækningsgraderne var således positiv, når man delte op efter uddannelsesniveau. Det afgørende for, hvor stor en dækningsgrad man kan forvente som pensionist, er derfor: a) folkepensionens niveau, b) hvor meget folkepensionen aftrappes ved supplerende pensionsudbetalinger, og c) hvor stor en pensionsformue man har ved overgangen til pension.

Ser man på, hvem der blandt de 55-59-årige i 2003, havde en lav pensionsformue (tilhørte 1. decil for pensionsformuen), og om disse grupper havde *anden formue*, som de i stedet kunne anvende til forbrug, viser vores analyser følgende:

- Personer i 1. pensionsformuedecil havde i gennemsnit en pensionsformue på 26.260 kr. og en nettoformue på 154.781 kr.
- 23 pct. af personerne i 1. pensionsformuedecil havde en negativ nettoformue.
- Den gennemsnitlige nettoindkomst for personer i 1. pensionsformuedecil var 96.536 kr.
- Den gennemsnitlige indbetalingsprocent for personer i 1. pensionsformuedecil var 1,9 pct. beregnet for de 53 pct., der indbetalte til pension.
- 1. pensionsformuedecil bestod af 39.420 personer.

- 61 pct. af personerne i 1. pensionsformuedecil var førtidspensionister.
- 60 pct. af personerne i 1. pensionsformuedecil havde grundskoleniveau som højeste afsluttede uddannelsesniveau.
- 44 pct. af personerne i 1. pensionsformuedecil var enlige.

Vi sammenholdt også repræsentationen i 1. decil for bruttoindkomsten med repræsentationen i 1. decil for pensionsformuen for at se, hvem der ud fra en indkomstbetragtning var overrepræsenteret i 1. decil for pensionsformuen. Sammenligningen viste følgende:

- Mænd burde udgøre 31 pct., men udgør 35 pct. – en overrepræsentation på 13 pct.
- Overgangsydelsesmodtagere burde udgøre 4 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 50 pct.
- Førtidspensionister burde udgøre 42 pct., men udgør 61 pct. – en overrepræsentation på 45 pct.
- Personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau burde udgøre 50 pct., men udgør 60 pct. – en overrepræsentation på 20 pct.
- Personer fra uddannelsesgruppen *uoplyst* burde udgøre 4 pct., men udgør 6 pct. – en overrepræsentation på 50 pct.
- Personer fra mere udviklede lande burde udgøre 7 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 14 pct.
- Personer fra mindre udviklede lande burde udgøre 6 pct., men udgør 8 pct. – en overrepræsentation på 33 pct.
- Enlige burde udgøre 17 pct., men udgør 44 pct. – en overrepræsentation på 159 pct.
- Fraskilte burde udgøre 13 pct., men udgør 25 pct. – en overrepræsentation på 92 pct.

Ser man på, hvilke af grupperne der havde de laveste gennemsnitsindkomster i 1. decil for pensionsformuen, var det den socioøkonomiske gruppe *andre* (40.332 kr.), kontanthjælpsmodtagere (110.824 kr.) og personer fra mindre udviklede lande (112.650 kr.). Deres lave indkomster taget i betragtning (også vurderet ved det overordnede gennemsnit) betyder, at disse grupper må karakteriseres som værende relativt dårligt

stillede pensionsmæssigt, selvom det ikke gælder set i forhold til deres placering i indkomstfordelingen.

Det viste sig også, at de grupper, der havde de laveste gennemsnitlige pensionsformuer blandt de 50-59-årige – dvs. kontanthjælpsmodtagere (132.754 kr.), personer fra mindre udviklede lande (159.520 kr.), overgangsydelsesmodtagere (214.111 kr.) og førtidspensionister (306.241 kr.) – lå blandt de fem grupper, der har de laveste nettoformuer. De fire grupper stod dog ikke alle lige dårligt, når man så på niveauet for nettoformuen. Kontanthjælpsmodtagere og personer fra mindre udviklede lande skilte sig specielt ud ved kun at have en gennemsnitlig nettoformue på hhv. 123.758 kr. og 280.039 kr. – gennemsnittet for hele aldersgruppen var 596.480 kr.

Ser man kun på personerne i 1. pensionsformuedecil, er det igen var kontanthjælpsmodtagerne, førtidspensionisterne og personer fra mindre udviklede lande, der havde de laveste nettoformuer – deres gennemsnitlige nettoformue udgjorde hhv. 7.952 kr., 85.838 kr. og 48.665 kr. I 1. pensionsformuedecil, havde fraskilte også en relativt lav gennemsnitlig nettoformue – den udgjorde 58.182 kr.

Pensionsformuerne giver et billede af, hvordan de enkelte grupper har sparet op i fortiden, og givet de mange forandringer på pensionsområdet i 1990'erne kan de relativt lave pensionsformuer for nogle grupper skyldes, at ændringerne fra 1990'erne endnu ikke har haft tid til at slå helt igennem. Derfor har vi også set på de 55-59-åriges indbetalingsmønster i 2003 for at få et billede af, om de grupper, der besad lave pensionsformuer i 2003, i fremtiden kan forvente af få større pensionsformuer. Analysen af indbetalingsmønsteret tyder på, at førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere og personer fra mindre udviklede lande også i fremtiden vil stå pensionsmæssigt svagere end de andre grupper, fordi:

- en relativt større andel af disse grupper ikke indbetaler til pension i 2003.
- de, der indbetale til pension, indbetale en forholdsvis lille procentdel af deres indkomst til pension.

Ovenstående punkter gælder både i 1. decil for pensionsformuen samt vurderet for hele aldersgruppen.

Kombineres alle de ovenfor nævnte dimensioner, er det især følgende grupper blandt de 55-59-årige, der stod svagt målt ved den samlede nettopen­ sionsformue og den samlede nettoformue i 2003:

- førtidspensionister
- kontanthjælpsmodtagere
- personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau
- personer med uddannelsesniveau uoplyst
- personer fra mindre udviklede lande
- fraskilte.

Personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau kan i fremtiden forvente, at deres pensionsformuer vil være noget højere, fordi 85 pct. af gruppen i 2003 indbetalte 8,1 pct. af deres indkomst til pension.

Førtidspensionisterne, kan man også forvente, vil få en forbedring i deres pensionsforhold i fremtiden, da de er blevet omfattet af obligatoriske indbetalinger til ATP i 2003 – det er dog kun obligatorisk for personer, der har fået tilkendt førtidspensionen efter 1. januar 2003. Siden 2003 har førtidspensionisterne desuden haft mulighed for at indbetale til den supplerende pensionsordning for førtidspensionister (SAP).

Kontanthjælpsmodtagerne og personer fra mindre udviklede lande vil, selvom disse grupper har oplevet pæne relative stigninger i pensionsformuerne fra 1995 til 2003, også i fremtiden kunne forvente at stå relativt svagt pensionsmæssigt. Det skyldes, at grupperne både har lave indkomster, at de indbetaler en relativt lille andel af deres samlede indkomst til pension, og at en mindre andel af grupperne indbetalte til pension i 2003. En af årsagerne til dette er, at nogle modtagere af overførselsindkomster stadig ikke er obligatorisk forpligtet til at indbetale til pension.

APPENDIKS

AD KAPITEL 2

Hvad karakteriserer pensionsordningerne?¹³¹

Der er stor forskel på de forskellige pensionsordninger mht.:

- hvor stor en del af indbetalingerne, der går til pensionen hhv. til forsikring mod invaliditet og død
- hvor længe ordningerne har eksisteret
- hvad formålet med de enkelte pensionsordninger har været.

Derfor vil vi i dette appendiks beskrive de forskellige pensionsordninger lidt mere detaljeret for at tydeliggøre, hvordan ordningerne adskiller sig fra hinanden.

De fleste pensionsordninger kan indplaceres i følgende typer af pensionsordninger:

- offentlig universel skattefinansieret ordning
- offentlige lovbestemte bidragsfinansierede ordninger
- arbejdsgiveradministrerede ordninger
- individuelle private ordninger

---

131. Afsnittet bygger på oplysninger fra ”PensionsABC’en” på Forsikring & Pensions hjemmeside, ”Pension i Danmark” fra ATP’s hjemmeside og www.forbrug.dk.

- tjenestemandsoordningen.

Offentlig universel skattefinansieret ordning

Folkepensionen er et eksempel på en universel skattefinansieret offentlig ydelse, hvor de eneste krav, der stilles, er dansk indfødsret, og at man har boet i Danmark i en årrække. Ellers er udbetalingerne uafhængige af den forudgående indtægt og tilknytning til arbejdsmarkedet. Ydelsen afhænger dog af den nuværende indkomst.

Offentlige lovbestemte bidragsfinansierede ordninger

De offentlige lovpligtige bidragsfinansierede ordninger, som tæller LD, ATP, SP og SAP¹³², har det til fælles, at de alle er indført ved lov, og at de omfatter en større del af befolkningen (med SAP som undtagelse). Det obligatoriske og nærmest universelle element er det, der sammenbinder denne gruppe af pensionsordninger. Ordningerne (især ATP) har således det universelle element til fælles med folkepensionen, men adskiller sig fra folkepensionen ved at være bidragsfinansieret ligesom arbejdsmarkedspensionerne. SAP adskiller sig fra de andre tre ordninger ved at være en frivillig ordning. De enkelte ordninger adskiller sig dog meget, når man ser nærmere på deres opbygning, jf.:

LD

LD er en lovbestemt ordning, som personer, der var på arbejdsmarkedet i 1977 til 1979, ”indbetalte” til. ”Indbetalingerne” var i realiteten to dyrtidsportioner (dvs. en automatisk lønregulering efter pristallet), der ikke blev udbetalt i disse år. I stedet for blev pengene sat ind i ATP-fonden og senere i Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Opsparingen kan udbetales, fra man er 60 år og vil automatisk blive udbetalt, når man er 70 år, medmindre man har bedt om udsættelse. Pengene kan også komme til udbetaling, hvis man bliver tilkendt førtidspension fra det offentlige eller invalidepension fra sin pensionsordning. Pengene udbetales til ens efterladte, hvis man dør, inden man har fået dem udbetalt. Siden 2000 har LD givet medlemmerne mulighed for selv at investere nogle af de opsparede penge i en række fonde, og afkastet afgør dermed, hvor stor en pension man får. Hvis man har betalt til ordningen i hele perioden (fra 1977 til

---

132. SAP adskiller sig fra de tre andre ordninger ved at være frivillig, men har det til fælles med de andre ordninger, at den er vedtaget ved lov og ikke er aftalt på arbejdsmarkedet.

1979), udgør det udbetalte engangsbeløb knap 80.000 kr. i 2006. Der skal betales 40 pct. i afgift af beløbet, når det udbetales. LD-opsparingen kan overføres til et andet pensionsinstitut.

ATP

ATP blev oprettet i 1964. ATP er en obligatorisk, lovpligtig pensionsordning for alle 16-66-årige lønmodtagere, der arbejder mindst 9 timer om ugen samt modtagere af visse sociale ydelser – kontanthjælp, revalideringsydelse, dagpenge i forbindelse med arbejdsløshed, sygdom og barsel og førtidspension (2003). Selvstændige og efterlønsmodtagere kan frivilligt vælge at betale til ATP. Hvis man får en social ydelse, som er omfattet af pligt til at indbetale til ATP, betaler myndighederne en del af beløbet. ATP er en pensionsordning, som skal sikre lønmodtagere en tillægspension ved siden af folkepensionen. ATP-pensionen kan udbetales, fra man er 65 år. Den årlige pension er ca. 20.000 kr. i 2006, hvis man har indbetalt til ordningen hele perioden som erhvervsaktiv. Beløbet udbetales resten af livet, medmindre beløbet er meget lille, så udbetales det som et engangsbeløb (grænsen var 1.240 kr. i 2006). Beløbet er indkomstskattepligtigt. Når et ATP-medlem dør, modtager ægtefælle og børn under 21 år et engangsbeløb fra ATP. Fremover kan samlevende, der har boet sammen i 2 år, og som i ATP er registrerede som samlevende, få et engangsbeløb. Som hovedregel vil de efterladte få et engangsbeløb på 45.000 kr. før skat (2006). Beløbet til ægtefæller og samlevende aftrappes fra det 66. år og bortfalder helt ved det 70. år. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 først kan få sin ATP udbetalt, når man er 67 år.

SP

I 1998 indførte man den midlertidige pensionsopsparing (DMP), som i 1999 blev videreført som den særlige pensionsopsparing (SP). Bevæggrundene for at indføre DMP var nærmere finanspolitiske end pensionspolitiske, idet ordningen skulle være med til at dæmpe forbruget og forhindre en overophedning af økonomien. DMP var en ren individuel opsparing, der mest af alt lignede en tvungen kapitalpension. Opkrævningen af DMP var begrænset til året 1998. Året efter var der fortsat risiko for en overophedning af dansk økonomi, og endnu en pensionsordning (SP) blev sat i verden for at begrænse forbruget. Det skete i forbindelse med vedtagelsen af Pinsepakken i foråret 1998. Alle lønmod-

tagere og selvstændige mellem 16–64 år indbetalte i perioden 1998 til 2003 1 pct. af den del af bruttoindtægten, der betales arbejdsmarkedsbidrag af, til SP (og DMP). Næsten alle personer, der modtager offentlige overførsler, indbetalte også til SP. Da størrelsen på indbetalingerne følger indtægten, er der stor forskel på, hvor meget den enkelte vil få udbetalt fra SP. SP udbetales hver måned i en 10-årig periode (ratepension), fra man fylder 65 år. Pensionen er almindelig skattepligtig indkomst. Dør man, før man har fået sin SP udbetalt, udbetales resten af pengene til de efterladte som et engangsbeløb. Fra den 1. januar 2005 har det været muligt selv at investere sin SP-opsparring på ATP's Folkebørs. Det er også muligt at overføre sin SP-opsparring til et andet pensionsinstitut. Indbetalingerne til ordningen er suspenderet i årene 2004 til 2007. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 skal være 67 år for at få sin SP udbetalt.

SAP

SAP er en frivillig pensionsordning for førtidspensionister. Førtidspensionister har siden 1. januar 2003 kunnet vælge selv at indbetale 133 kr. om måneden til en SAP-ordning, og kommunen lægger så 266 kr. oveni (2006-tal). En SAP-ordning kan fås i ATP eller i et pensionsinstitut. Pensionen udbetales, når man bliver 65 år. Størrelsen af pensionen afhænger af, hvor længe man har indbetalt til ordningen. Størrelsen af pensionen bestemmer, om pensionen skal udbetales som en løbende livsvarig pension eller som et engangsbeløb. Der skal betales skat eller afgift af pensionsudbetalingen. Dør man, før pensionen er udbetalt, udbetales værdien af SAP-ordningen som et engangsbeløb til de efterladte. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at man fra 2027 skal være 67 år for at få sin SAP udbetalt.

Arbejdsgiveradministrerede ordninger

De arbejdsgiveradministrerede ordninger, også kaldet arbejdsmarkeds-pensioner, er en aftale mellem arbejdstager og arbejdsgiver om at oprette en pension hos et pensionsselskab. Aftalen omfatter ofte også en forsikringsordning. Arbejdsmarkedspensioner er enten etableret i henhold til en kollektiv overenskomst på et fagområde eller gennem en aftale på den enkelte arbejdsplads. Oftest vil de være aftalt kollektivt. Man har typisk både ret og pligt til at være med i arbejdsgiveradministrerede ordninger. Det betyder på den ene side, at alle, uanset helbred, har ret til at være

med og på den anden side, at man ikke kan melde sig ud af pensionsordningen. I nogle pensionsordninger har helbredet betydning for de vilkår, man bliver medlem på. Det obligatoriske og solidariske element betyder, at arbejdsmarkedspensioner er relativt billige at drive.¹³³ Når man er med i en arbejdsmarkedspensionsordning, betaler man et bidrag, der svarer til en bestemt procentdel af lønnen. Hvor meget, man indbetaler til pension, afhænger af, hvad der er aftalt i den kollektive overenskomst eller i aftalen mellem arbejdspladsen og pensionsinstituttet. Det mest almindelige er, at arbejdsgiveren betaler to tredjedele af beløbet, og lønmodtageren betaler en tredjedel. Arbejdsgiveren indbetaler dog normalt hele beløbet, når lønnen udbetales. Formålet med ordningerne er at give medlemmerne af ordningen en rimelig indtægt, når de går på pension. Men arbejdsmarkedspensionerne betyder typisk også, at ægtefælle og børn vil modtage et beløb, hvis man dør inden pensionsalderen. Mister man sin erhvervssevne, vil man typisk få udbetalt en invalidepension. En arbejdsmarkedspensionsordning får man gennem et livsforsikringsselskab, en tværgående pensionskasse, en firmapensionskasse eller et pengeinstitut. Arbejdsmarkedspensioner kan oprettes, så de udbetales som livrenter, ratepensioner eller en kapitalpension. I 2003 udgjorde de samlede indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede ordninger 55,3 mia. kr.¹³⁴, hvorfra 8,3 mia. kr. gik til kapitalpensioner, og 47,1 mia. kr. gik til ordninger med løbende udbetaling. Af de 888,8 mia. kr., der var i det oprindelige datasæt fra Velfærdskommissionen, udgjorde de arbejdsgiveradministrerede ordninger 54,2 pct.¹³⁵

Individuelle private ordninger

I princippet kan enhver privat opsparing anvendes til pension, når man forlader arbejdsmarkedet. Der er dog visse typer pensionsordninger, der direkte sigter på alderspensionen, og som er begunstiget af skattereglerne. Det drejer sig om:

---

133. Der er store forskelle på administrationsomkostningen pr. medlem i ordningerne, fx lå ATP's administrationsomkostninger i 2005 på ca. 30 kr pr. medlem, mens mange andre selskaber har omkostninger på mellem 500-1.000 kr. pr. medlem. En stor del af grunden til, at ATP har så lave omkostninger, er, at de har så mange medlemmer (stordriftsfordele).

134. Jf. Skatteministeriet: kilde 3.

135. Andelen udgør 65,1 pct., hvis man kun medregner de ordninger, der kan kategoriseres som enten arbejdsgiveradministrerede eller privattegnede ordninger. 16,8 pct. kan ikke indplaceres i en af de to kategorier.

- livrenter
- ratepensioner
- kapitalpensioner.

Mange danskere vælger at oprette en individuel privat pension, som de indbetaler til på frivillig basis. De individuelle pensioner kan være sammensat på meget forskellig vis både med hensyn til, hvor meget du betaler, og hvad pensionen dækker. Eksempelvis kan en privat pensionsordning indeholde forsikringer, der udløses i tilfælde af invaliditet eller dødsfald. Mange køber en individuel ordning, fordi:¹³⁶

- alderspensionen fra søjle 1 og 2 (den offentlige pension og arbejdsmarkedspension) ikke er stor nok til, at man kan opretholde den levestandard, man ønsker
- dækningen ved død eller invaliditet fra søjle 1 og 2 (den offentlige pension og arbejdsmarkedspension) ikke er stor nok, og man ønsker en større dækning
- man er selvstændig og har derfor ikke en arbejdsmarkedspension
- man er ansat på en del af arbejdsmarkedet, hvor arbejdsmarkedspensioner ikke er almindelige.

Når man køber en individuel pension hos et livsforsikringsselskab eller en pensionskasse, skal man ofte give helbredsoplysninger, så selskabet kan beregne risikoen og dermed kan fastsætte prisen på pensionen. De individuelle pensioner kan købes hos et livsforsikringsselskab, en pensionskasse eller i et pengeinstitut og kan sammensættes efter ønsker og behov.¹³⁷ De individuelle pensioner kan som nævnt ovenfor oprettes, så de udbetales som en livrente, en ratepension eller en kapitalpension. I 2003 udgjorde de samlede indbetalinger til privattegnede ordninger 17,3 mia. kr.¹³⁸, hvorfra 7 mia. gik til kapitalpensioner, og 10,3 mia. gik til ordninger med løbende udbetaling. Andelen af kapitalpensioner er således noget højere blandt de privattegnede ordninger. Af de 888,8 mia., der

---

136. Jf. Forsikring & Pension's hjemmeside – PensionsABC'en.: kilde 6.

137. Livrenten dog kun i et forsikringsselskab.

138. Jf. Skatteministeriet: kilde 3.

var i det oprindelige datasæt fra Velfærdskommissionen, udgjorde de privattegnede ordninger 29 pct.¹³⁹

Tjenestemandsoordningen

Tjenestemandspension er den ældste arbejdsmarkedspension og er for offentligt ansatte tjenestemænd. Reglerne for tjenestemandspensionen og størrelsen af pensionen er bestemt ved lov. Dækningerne i tjenestemandspensioner ligner dem, der er i andre arbejdsmarkedspensionsordninger. Det vil sige, at den består af en alderspension, en invalidepension og dækning til ægtefælle og børn, når tjenestemanden dør.

Pensionernes løbetid og forsikringsdelen

Når man opretter en pensionsordning, kan man vælge imellem tre typer af alderspensioner, som hver især har betydning for måden, hvorpå pensionsordningen kommer til udbetaling:

- kapitalpension
- ratepension
- livrente.

Kort fortalt er forskellen på de tre pensionsformer, at kapitalpensionen udbetales i én portion, når man pensioneres, ratepensionen udbetales i rater over mindst 10 år og maksimalt 25 år, og livrenten udbetales indtil man dør.

Kapitalpension

Kapitalpensionen er en pension, der udbetales som én samlet sum. Kapitalpensionen kan tidligst komme til udbetaling, når man fylder 60 år.¹⁴⁰ I forbindelse med førtidspension, nedsat arbejdsevne eller kritisk sygdom kan kapitalpensionen dog udbetales, før man fylder 60 år. Kapitalpen-

---

139. Andelen udgør 34,8 pct., hvis man kun medregner de ordninger, der kan kategoriseres som enten arbejdsgiveradministrerede eller privattegnede ordninger. 16,8 pct. kan ikke indplaceres i en af de to kategorier.

140. Loven ændres nu som følge af Velfærdsreformen. Fremover er reglerne for oprettelse og udbetaling af dine pensioner forskellige alt efter, hvornår du har oprettet din ordning. Efter de nye skatteregler hænger udbetaling af pension sammen med, hvornår du har ret til efterløn. Alderen for efterløn hæves med Velfærdsreformen gradvist med et halvt år pr. år fra 2019, sådan at efterlønsalderen i 2022 er 62 år. På samme måde ændres muligheden for udbetaling af pension (Jf. Sampensions hjemmeside: kilde 8).

sionen skal være udbetalt senest, når man fylder 70 år. En kapitalpension skal oprettes, inden du er fyldt 60 år. Kapitalpensionen er fleksibel, fordi du til enhver tid kan konvertere den til en livrente eller en ratepension (særlige regler, hvis man er over 60 år). Livrenten og ratepensionen kan derimod ikke konverteres til kapitalpension. Indbetalingerne trækkes fra i den personlige indkomst, dog ikke i topskatten. Det betyder, at værdien af skattefradraget er mindre for kapitalpensionen end for livrente og ratepension, hvis din indkomst er så høj, at du betaler topskat. Der skal betales arbejdsmarkedsbidrag af indbetalingerne. Der er en skattemæssig grænse for, hvor meget du kan indbetale til kapitalpensioner pr. år. I 2007 var grænsen 43.100 kr. efter arbejdsmarkedsbidrag. Når kapitalpensionen udbetales, skal der betales 40 pct. i afgift til staten – dog 25 pct., hvis kapitalpensionen er oprettet før 1980. Hvis du har flere kapitalpensioner, er det vigtigt at få dem udbetalt i det samme år, da du ellers skal betale 60 pct. i afgift i stedet for 40 pct. af den først udbetalte kapitalpension. Det samme gælder, hvis du ophæver en kapitalpensionsaftale, før du fylder 60 år. Supplerende engangsudbetaling, som man kan vælge i tværgående pensionskasser, fungerer i store træk som en kapitalpension. En supplerende engangsudbetaling beskattes ved udbetaling med 40 pct.

Ratepension

Ratepension udbetales i flere lige store rater. Raterne udbetales over mindst 10 og højst 25 år. Ratepensionen kan tidligst komme til udbetaling ved alder 60 år og tidligst fem år, efter den er oprettet.¹⁴¹ Den sidste rate skal være udbetalt, inden du fylder 85 år. En ratepension skal oprettes, inden du er fyldt 60 år. Den udbetalingsperiode, du har valgt, udgør en garantiperiode. Hvis du dør før eller under garantiperioden, vil ratepensionen blive udbetalt til dine efterladte, dvs. din ægtefælle eller særligt begunstigede. Indbetalingerne trækkes fra i den personlige indkomst, men der betales arbejdsmarkedsbidrag af indbetalingerne. Udbetalingerne beskattes som personlig indkomst. Der er ingen øvre grænse for, hvor

---

141. Loven ændres nu som følge af Velfærdsreformen. Fremover er reglerne for oprettelse og udbetaling af dine pensioner forskellige alt efter, hvornår du har oprettet din ordning. Efter de nye skatteregler hænger udbetaling af pension sammen med, hvornår du har ret til efterløn. Alderen for efterløn hæves med Velfærdsreformen gradvist med et halvt år pr. år fra 2019, sådan at efterlønsalderen i 2022 er 62 år. På samme måde ændres muligheden for udbetaling af pension (Jf. Sampensions hjemmeside: kilde 8).

meget du kan indbetale årligt. Inden ratepensionen udbetales, kan den ændres til en livrente.

Livrente

Livrenten er en pension, der udbetales som en løbende ydelse. Livrenten kan udformes som en livsvarig løbende udbetaling eller som en løbende udbetaling over en aftalt årrække på mindst 10 år. Livrenten kan tidligst komme til udbetaling, når du fylder 60 år. Livrenten kan udformes på flere måder, og valget er dit. En livrente, der er aftalt til at blive udbetalt over fx 15 år, vil normalt ophøre, hvis du dør, inden de 15 år er gået. Men du kan aftale, at din ægtefælle eller partner kan fortsætte livrenten, hvis du dør før livrentens udløb. Og det er også muligt at aftale en garantiperiode, således at livrenten løber perioden ud, selvom både du og din ægtefælle/partner dør før udløbet. Hvis du opretter en livrente med en aftalt udbetalingsperiode, så risikerer du at miste en indtægt, hvis du lever længere. Fordelen ved en livsvarig livrente er, at du ikke løber denne risiko. Omvendt medfører en livrente en lavere samlet pension, hvis man kun lever en kortere periode efter pensionsalderen. Er du fyldt 60 år, kan du ikke oprette en rate- eller kapitalpension. I den situation er livrenten det eneste alternativ. Indbetalingerne trækkes fra i den personlige indkomst, men der betales arbejdsmarkedsbidrag af indbetalingerne. Udbetalingerne beskattes som personlig indkomst. Der er ingen øvre grænse for, hvor meget du kan indbetale årligt.

Generelle overvejelser om kapitalpensioner, ratepensioner og livrenter

Hvis man dør, inden man går på pension, er der forskel på, hvad der typisk sker med de penge, der er indbetalt til alderspensionen. Kapital- og ratepensioner vil typisk blive udbetalt til de pårørende. Der kan dog være vilkår, som betyder, at de pårørende ikke får beløbet udbetalt. En livrente kan tilfalde de andre kunder i pensionsinstituttet, medmindre der er aftalt særlige vilkår, eller at man har valgt at købe en særlig forsikringsdækning (reservesikring), som betyder, at pengene vil blive udbetalt til de pårørende.

Når man har købt en pensionsordning, kan den efterfølgende ændres. En kapitalpension kan ændres til en ratepension eller til en livrente, en ratepension kan ændres til en livrente, men en livrente kan ikke

ændres til en rate- eller kapitalpension. Og en ratepension kan ikke ændres til en kapitalpension.

Indbetalinger til pensionsordninger kan som regel trækkes fra i skat (er fradragsberettigede). Betaler arbejdsgiveren hele eller en del af pensionsbidraget, har lønmodtageren bortseelsesret for pensionsbidraget. Det betyder, at pensionsbidraget ikke indgår i lønmodtagerens skattepligtige indkomst.

Går man på efterløn som 60-årig, modregnes alle typer pensionsordninger i efterlønnen, uanset om de bliver udbetalt eller ej. Venter man med at gå på efterløn, til man er 62 år, modregnes alene arbejdsmarkedspensioner, der udbetales i efterlønnen. Velfærdsforliget af 20. juni 2006 betyder, at disse aldersgrænser ændres med virkning fra 2019. Folkepensionens pensionstillæg reduceres, hvis man har en indkomst fra en pensionsordning.

Forsikringsdelen

En pensionsordning skal give økonomisk sikkerhed – både for den enkelte og de efterladte. En pensionsordning består derfor ofte af forskellige former for forsikringsdækninger – især arbejdsmarkedspensionerne indeholder ofte en invaliditetsforsikring og/eller en ægtefælleforsikring.¹⁴² Hvorvidt en pensionsordning indeholder en invaliditets- eller ægtefælleforsikring har stor betydning for den pensionsudbetaling, man kan forvente at få, når man går på pension. Velfærdskommissionens beregninger har vist, at præmier til ægtefælle og invalidepension indebærer, at livrenten for en 65-årig i 2078 vil være 25,6 pct. lavere, end den ville have været uden disse præmier (Velfærdskommissionens (2005), kapitel 5 s. 19). Det kollektive forsikringselement i de arbejdsgiveradministrerede ordninger betyder, at alle betaler den samme præmie. Dermed deles risikoen for diverse hændelser ligeligt blandt medlemmerne. Nedenfor gennemgås kort de vigtigste forsikringselementer:

Sygdom

Midlertidig invalidepension findes i nogle firmapensionsordninger og bliver udbetalt, når man har været sygemeldt i tre måneder. Pensionen

---

142. Det er dog heller ikke ualmindeligt, at privattegnede ordninger indeholder disse forsikringsdækninger.

bliver udbetalt hver måned. Arbejdsgiveren modtager pengene, hvis han stadig udbetaler løn.

Invaliditet

En invalidepension bliver udbetalt, hvis man bliver invalid (taber erhvervsevnen/arbejdsevnen), inden man er gammel nok til at gå på alderspension. Fleksjob kan have betydning for, om man kan få udbetalt invalidepension fra et pensionsinstitut. I en individuel ordning kan man selv aftale, hvor stort et beløb man skal have udbetalt, hvis man bliver invalid. Det er som regel ikke muligt at sætte beløbet højere end den indtægt, man har. I nogle arbejdsmarkedspensionsordninger svarer invalidepensionen til, at de fleste vil være dækket ind økonomisk, hvis de taber erhvervsevnen/arbejdsevnen. I andre ordninger kan man selv vælge, hvor stor invalidepensionen skal være.

Død/ægtefællepension/børnepension

Ægtefællepension er en løbende pension, der udbetales til den efterladte ægtefælle, når man dør. Det er forskelligt, hvor længe pengene bliver udbetalt. Nogle ordninger fortsætter, så længe ægtefællen er i live. Andre stopper efter 10 år. De fleste pensionsordninger giver de efterladte mulighed for at få et engangsbeløb – en dødsfaldssum. En reservesikring på en alderspension giver en udbetaling til de efterladte ved ens død. Enten som et engangsbeløb eller over en periode. Er du ikke gift, men samlevende, kan man i de fleste pensionsinstitutter oprette en samleverpension. En samleverpension udbetales på samme måde som en ægtefællepension. En samleverpension kan oprettes som en individuel samleverpension og kan i så fald oprettes for personer, som man deler folkeregisteradresse med. En samleverpension kan også oprettes som en kollektiv samleverpension – i så fald skal følgende tre betingelser være opfyldt: man skal kunne have indgået ægteskab/registeret partnerskab, man skal have haft fælles bopæl i to år forud for dødsfaldet, og man skal have oprettet testamente. Børnepension er en løbende pension, der udbetales til efterladte børn frem til en bestemt alder – typisk 18, 21 eller 24 år.

Korrektion af pensionsformuer

Imputation af depotformuer

For en del *aktuelle* personer (dvs. personer, der er gået på pension) er der i data det problem, at der ikke forefindes en pensionsformue, men derimod kun en pensionsudbetaling. Imidlertid er pensionsudbetalingen af pensionsselskabet beregnet således, at nutidsværdien af de forventede fremtidige udbetalinger (idet der tages højde for sandsynligheden for død) er lig pensionsformuen. Det er derfor muligt på baggrund af antagelser om dødssandsynligheder samt den rente, der benyttes ved beregning af nutidsværdien (grundlagsrenten), at regne 'baglæns' og dermed beregne, hvilket depot der må modsvare givne udbetalinger. Dette kræver kendskab til grundlagsrenten, der i praksis er ukendt. Imidlertid kan der dannes et skøn herover ved at se på forholdet mellem pensionsudbetalinger og depotformuer for de kunder, hvor begge disse størrelser er kendt. Selvom der således kan dannes et skøn over grundlagsrenten, er beregningen af depotformuer dog yderligere kompliceret af, at der for fx invalidepensionister kan være tale om, at pensionen ikke er livsvarig, således at der kun skal tages højde for udbetalinger frem til tidspunktet for pensionens udløb. Dette tidspunkt er ikke i alle tilfælde kendt, men et skøn kan dannes ved at se på aldersfordelingen af faktiske invalidepensionister i selskabet. Desuden kan en pension være forbundet med en livsforsikring i form af ægtefællepensioner, der udbetales ved død. Dette har betydning for beregningen af imputerede formuer, idet formuen da skal svare til både de faktiske pensionsudbetalinger samt de præmier, der implicit betales til dækning af ægtefællepensionsforsikringen. I praksis er der ikke viden om, hvorvidt der er tilknyttet en ægtefællepension, men der kan dannes et groft skøn herover ved at se på, om der i det enkelte selskab er udbetalinger til ægtefællepension. Desuden skal der dannes skøn over, hvor meget ægtefællepensionen i så fald er. Det antages, at ægtefællepensionen udgør en andel af kundens egen pension, og et skøn over denne andel kan dannes ved at se på forholdet mellem pensionsudbetalinger og depotformuer for personer, hvor oplysninger om begge

forhold foreligger. For selskaberne i datasættet er der foretaget følgende imputationer:

Selskab 1:

Alle invalidepensionister mangler depot, men der kan ikke imputeres for de fleste, da der også mangler pensionsudbetaling.

- *Udløb for invalidepension:* 66 år. (ingen er ældre)
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej (ægtefæller optræder ikke i datasættet)
- *Grundlagsrente:* 0,025 (baseret på alderspensioner).

Selskab 2:

Alle invalidepensionister mangler depot, men der kan ikke imputeres for en del, da der også mangler pensionsudbetaling.

- *Udløb for invalidepension:* 66 år. (ingen er ældre)
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej (baseret på beregning af alderspensioner)
- *Grundlagsrente:* 0,045 (baseret på alders- og ægtefællepensioner).

Selskab 3:

Alle invalidepensionister mangler depot, men der kan ikke imputeres for en del, da der også mangler pensionsudbetaling.

- *Udløb for invalidepension:* 66 år. (ingen er ældre)
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej (ægtefæller optræder ikke i datasættet)
- *Grundlagsrente:* 0,03 (baseret på alderspensioner).

Selskab 4:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 5:

Der imputeres invalidepensioner, da alle mangler depot.

- *Udløb for invalidepension:* Livsvarig
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Ja, 100 pct. af invalidepension (baseret på tal for alderspensioner)
- *Grundlagsrente:* 0,05 (baseret på ægtefællepensioner).

Selskab 6:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 7:

Der imputeres for alle aktuelle. Der imputeres på baggrund af skattekode. Alt andet end indekstrakter og ratepensioner antages at være livrenter (livsvarige). Indekstrakter og ratepensioner imputeres med 'gennemsnitlig' restløbetid.

- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej
- *Grundlagsrente:* 0,025

Selskab 8:

Der skal ikke imputeres, da der ikke optræder aktuelle i datasættet.

Selskab 9:

Der imputeres for alle aktuelle, der mangler depot. Der er ikke oplysninger om pensionstype og derfor imputeres ud fra skattekode. I tilfælde af oplysning om udløb anvendes denne. Ellers antages det, at der er tale om livrenter.

- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej
- *Grundlagsrente:* 0,03

Selskab 11:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 12:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 13:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 14:

Der imputeres invalidepensionsdepoter.

- *Udløb for invalidepension:* 65 år (ingen er ældre)
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej (ægtefæller optræder ikke i datasættet)

- *Grundlagsrente:* 0,03 (baseret på alderspensioner).

Selskab 15:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 16:

Der imputeres invalidepensionsdepoter.

- *Udløb for invalidepension:* Livsvarig
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Ja, 50 pct. af invalidepension (baseret på tal for alderspensioner)
- *Grundlagsrente:* 0,035 (baseret på alders- og ægtefællepensioner).

Selskab 17:

Der imputeres ikke. Ganske vist mangler depoter for invalide, men der er heller ingen udbetaling.

Selskab 18:

Der imputeres invalidepensionsdepoter.

- *Udløb for invalidepension:* Livsvarig
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Ja, 50 pct. af invalidepension (baseret på tal for alderspensioner)
- *Grundlagsrente:* 0,04 (baseret på alders- og ægtefællepensioner).

Selskab 19:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 20:

Der imputeres invalidepensionsdepoter.

- *Udløb for invalidepension:* 65 år
- *Ægtefællepensionsforsikring:* Nej
- *Grundlagsrente:* 0,025 (baseret på alderspensioner).

Selskab 21:

Der imputeres for de aktuelle, der mangler depot. Der er ikke oplysninger om pensionstype og derfor imputeres ud fra skattekoderne. I tilfælde

af oplysning om udløb anvendes denne. Ellers antages det, at der er tale om livrenter.

- *Ægtefællepensionsforsikring*: Nej
- *Grundlagsrente*: 0,03.

Selskab 22:

Der imputeres for enkelte personer, hvor eneste oplysning er, at der er tale om en løbende ydelse. Disse modelleres som livrenter.

- *Ægtefællepensionsforsikring*: Nej
- *Grundlagsrente*: 0,04 (baseret på alderspensioner).

Selskab 23:

Der skal ikke imputeres.

Selskab 24:

Der skal imputeres depoter for en del, hvoraf mange mangler pensions-type, og der er overhovedet ingen skattekode. Der imputeres som livrenter.

- *Ægtefællepensionsforsikring*: Nej
- *Grundlagsrente*: 0,04 (baseret på aktuelle med depoter).

Fordeling af reserver

For at sikre, at kundernes samlede depoter svarer til de samlede hensættelser i selskaberne, foretages der for hvert enkelt selskab en fordeling af reserverne på kunder. Reserverne beregnes som forskellen mellem de samlede pensions-hensættelser (ifølge regnskaberne) og summen af samtlige individuelle depoter (inklusive imputationer). For pensionskasser inkluderes egenkapitalen (eksklusiv garantikapital) i de samlede pensionsmæssige hensættelser, mens det ikke sker for livsforsikrings-selskaber. De derved fundne reserver fordeles proportionalt på den del af de enkelte kunders depoter, der ikke vedrører rate- og kapitalpension. Dette skyldes en antagelse (i mangel af konkret information) om, at der ikke er knyttet forsikrings-elementer til rate- og kapitalpensioner.

AD KAPITEL 4

Tabel A4.1

Den samlede nettoformue og dens komponenters fordeling. 1., 2. og 3. kvartil. 1995, 1999 og 2003. 2003-lønkroner.

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
Antal observa- tioner	4.321.930	4.353.900	4.379.930	58.000	1,34
Lønudvikling indekseret – 2003=100	72,79	85,24	100	27,21	37,38
<i>Nedre kvartil (grænseværdi) 30-64 år</i>					
ATP-formue	10.494	14.216	15.183	4.688	44,67
SP-formue	0	1.836	6.057	6.057	-
SAP-formue	0	0	0	0	-
LD-formue	0	0	0	0	-
Tjeneste- mandsfor- mue	0	0	0	0	-
Depotformue	4.200	12.872	20.716	16.516	393,22
Samlede nettopensi- onsformue	39.210	65.110	79.175	39.966	101,93
Aktiver	9.210	12.858	15.770	6.560	71,23
– Boligformue (en del af aktiverne)	0	0	0	0	-
Passiver	0	13.462	16.964	16.964	-
Anden for- mue (aktiver - passiver)	-44.723	-54.650	-54.383	-9.660	21,60
Samlede nettoformue	13.699	28.475	36.917	23.218	169,49
<i>Median (græn- seværdi) 30- 64 år</i>					
ATP-formue	28.480	37.059	31.930	3.450	12,11
SP-formue	0	3.570	8.726	8.726	-

fortsættes ...

Tabel A4.1 fortsat

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
<i>Median (grænseværdi) 30-64 år (fortsat)</i>					
SAP-formue	0	0	0	0	-
LD-formue	8.999	3.954	0	-8.999	-100,00
Tjenestemandsfornue	0	0	0	0	-
Depotformue	31.053	69.435	93.338	62.285	200,58
Samlede nettopensionsformue	101.130	160.917	176.384	75.254	74,41
Aktiver	214.108	364.561	422.379	208.271	97,27
– Boligformue (en del af aktiverne)	0	271.866	350.000	350.000	-
Passiver	112.020	198.402	234.979	122.959	109,77
Anden formue (aktiver - passiver)	11.539	21.557	32.058	20.519	177,83
Samlede nettoformue	148.158	233.946	259.700	111.542	75,29
<i>Øvre kvartil (grænseværdi) 30-64 år</i>					
ATP-formue	60.355	81.576	69.309	8.953	14,83
SP-formue	0	3.851	10.652	10.652	-
SAP-formue	0	0	0	0	-
LD-formue	24.392	32.654	27.692	3.301	13,53
Tjenestemandsfornue	0	0	0	0	-
Depotformue	140.882	214.351	230.542	89.660	63,64
Samlede nettopensionsformue	265.819	370.441	373.142	107.323	40,37
Aktiver	653.517	823.646	907.695	254.178	38,89
– Boligformue (en del af aktiverne)	556.395	733.224	800.000	243.605	43,78
Passiver	445.482	556.940	594.722	149.240	33,50
Anden formue (aktiver - passiver)	211.390	292.251	347.185	135.795	64,24

fortsættes ...

Tabel A4.1 fortsat

	1995	1999	2003	Δ 1995- 2003 abs.	Δ 1995- 2003 procent
<i>Øvre kvartil (grænseværdi) (fortsat)</i>					
Samlede nettoformue	561.245	732.682	779.241	217.996	38,84
<i>Gennemsnit 15+ år</i>					
ATP-formue	24.492	36.940	35.792	11.300	46,14
SP-formue	0	2.177	5.903	5.903	-
SAP-formue	0	0	23	23	-
LD-formue	6.408	8.225	7.213	805	12,57
Tjeneste- mandsfor- mue	59.745	55.285	53.464	-6.281	-10,51
Depotformue	116.138	160.714	159.521	43.383	37,35
Samlede nettopensi- onsformue	206.783	263.340	261.917	55.135	26,66
Aktiver	402.695	524.818	584.290	181.595	45,09
– Boligformue (en del af aktiverne)	249.007	386.043	443.688	194.681	78,18
Passiver	198.004	286.580	320.104	122.100	61,67
Anden formue (aktiver – passiver)	204.691	238.238	264.186	59.495	29,07
Samlede nettoformue	411.474	501.578	526.103	114.630	27,86

Anm.: abs. Står for absolut. Boligformuen refererer til vurderingen og ikke til nettoboligformuen (friværdien). Da anden formue og samlede nettoformue kan være negative, repræsenterer deres andele de personer, der har en positiv værdi. For de andre komponenter kan værdierne kun være positive. Δ refererer til den absolutte ændring.

AD KAPITEL 5

Tabel A5.1

Depotformuerne modtaget fra Velfærdskommissionen fordelt på pensionstype, pensionsordning og køn. Alle personer. 2003. 2003-lønkroner.

Pensionstyper	Pensionsordning	Køn	PFDEP Sum (mia. kr.)	Andel alle (procent)	Andel køn (procent.)
Alle	Alle	Alle	888,6	100,0	
Arbejdsgiveradm.			482,0	54,2	
Privat ordning			257,8	29,0	
Uspecificeret			44,5	5,0	
Uoplyst			104,3	11,7	
	Indeks		16,3	1,8	
	Kapital		202,4	22,8	
	Løbende		428,1	48,2	
	Rate		135,4	15,2	
	Uoplyst		106,4	12,0	
		Mænd	527,9	59,4	
		Kvinder	360,7	40,6	
Arbejdsgiveradm.	Indeks		0,3	0,0	
	Kapital		85,6	9,6	
	Løbende		341,6	38,4	
	Rate		54,5	6,1	
Privat ordning	Indeks		16,1	1,8	
	Kapital		116,8	13,1	
	Løbende		42,3	4,8	
	Uoplyst		2,1	0,2	
	Rate		80,6	9,1	
Uspecificeret	Løbende		44,2	5,0	
	Rate		0,3	0,0	
Uoplyst	Uoplyst		104,3	11,7	
Arbejdsgiveradm.			482,0	54,2	
Uoplyst			104,3	11,7	
Privat ordning			257,8	29,0	
Uspecificeret			44,5	5,0	
Arbejdsgiveradm.		Mænd	269,0	30,3	51,0
		Kvinder	213,0	24,0	59,1
Privat ordning		Mænd	173,2	19,5	32,8
		Kvinder	84,6	9,5	23,5
Uspecificeret		Mænd	29,5	3,3	5,6
		Kvinder	15,0	1,7	4,2

fortsættes ...

Tabel A5.1 fortsat

Pensionstyper	Pensionsordning	Køn	PFDEP Sum (mia. kr.)	Andel alle (procent)	Andel køn (procent.)	
Uoplyst		Mænd	56,2	6,3	10,7	
		Kvinder	48,0	5,4	13,3	
	Indeks			16,3	1,8	
		Kapital		202,4	22,8	
	Løbende			428,1	48,2	
		Rate		135,4	15,2	
	Uoplyst			106,4	12,0	
		Indeks	Mænd	9,1	1,0	1,7
			Kvinder	7,2	0,8	2,0
		Kapital	Mænd	129,3	14,6	24,5
			Kvinder	73,1	8,2	20,3
		Løbende	Mænd	227,1	25,6	43,0
			Kvinder	201,0	22,6	55,7
		Rate	Mænd	104,6	11,8	19,8
			Kvinder	30,8	3,5	8,5
		Uoplyst	Mænd	57,8	6,5	11,0
		Kvinder	48,5	5,5	13,5	
	Arbejdsgiveradm. Indeks	Mænd	0,2	0,0	0,0	
		Kvinder	0,0	0,0	0,0	
	Kapital	Mænd	55,3	6,2	10,5	
		Kvinder	30,3	3,4	8,4	
	Løbende	Mænd	169,6	19,1	32,1	
		Kvinder	171,9	19,3	47,7	
	Rate	Mænd	43,8	4,9	8,3	
		Kvinder	10,7	1,2	3,0	
Privat ordning	Indeks	Mænd	8,8	1,0	1,7	
		Kvinder	7,2	0,8	2,0	
	Kapital	Mænd	74,0	8,3	14,0	
		Kvinder	42,8	4,8	11,9	
	Løbende	Mænd	28,2	3,2	5,3	
		Kvinder	14,1	1,6	3,9	
	Uoplyst	Mænd	1,6	0,2	0,3	
		Kvinder	0,5	0,1	0,1	
		Rate	Mænd	60,5	6,8	11,5
			Kvinder	20,1	2,3	5,6
Uspecificeret	Løbende	Mænd	29,3	3,3	5,5	
		Kvinder	15,0	1,7	4,1	
	Rate	Mænd	0,3	0,0	0,0	
		Kvinder	0,1	0,0	0,0	
Uoplyst	Uoplyst	Mænd	56,2	6,3	10,7	
		Kvinder	48,0	5,4	13,3	

Anm.: PFDEP er depotformuerne, som vi modtog fra Velfærdskommissionen, dvs. ATP-, SP-, LD- og tjenestemandformuerne samt de imputationer, vi har lavet, indgår ikke (tilsammen udgør de resterende pensionsformuer ca. 1.000 mia.).

AD KAPITEL 7

Tabel A7.1

Indbetalingerne til pension fordelt på ordning, type og en kombination af type og ordning. Kun arbejdsgiveradministrerede og privattegnede ordninger. Alle personer. 2003. 2003-lønkrone.

Køn	Alle (mia.)	Andel (procent)	Mænd (mia.)	Andel (procent)	Kvinder (mia.)	Andel (procent)
Total	73	100	45	100	29	100
<i>Ordning</i>						
Kapital	16	22	9	20	7	25
Rate	25	34	19	43	6	21
Løbende	32	44	17	37	15	54
Indeks	0	0	0	0	0	0
<i>Type</i>						
Arbejdsgiveradm.	56	76	33	75	22	78
Privat ordning	18	24	11	25	6	22
<i>Arbejdsgiveradm.</i>						
Kapital	9	12	5	11	4	14
Rate	18	24	14	31	4	13
Løbende	29	40	15	33	14	50
Indeks	0	0	0	0	0	0
<i>Privat ordning</i>						
Kapital	7	10	4	9	3	11
Rate	8	10	6	12	2	7
Løbende	3	4	2	4	1	3
Indeks	0	0	0	0	0	0

Anm.: Indbetalingerne vedrører kun arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger, dvs. at ATP og SP ikke indgår.

Tabel A7.3

Andelen, der indbetalte til pension, fordelt på baggrundsvariable og pensionsordninger. 30-59 år. 1995 og 2003. 2003-lønkroner. DEL 1.

Baggrundsvariable	Gns.	Gns.	Andel,	Andel,	Andel, der	Andel, der	Andel,	Andel,
	indkomst	indkomst	der	der	indb. 1995	indb. 2003	der	der
	1995	2003	indb.	indb.			indb.	indb.
			1995	2003			1995	2003
			SP	SP	Arbejdsdg.	Arbejdsdg.	Privat	Privat
30-59	323.136	314.735	0	92	52	65	38	33
30-39	313.706	303.989	0	96	56	68	31	28
40-49	341.610	327.129	0	94	54	68	39	32
50-59	311.679	314.032	0	87	44	59	47	40
Mænd	384.253	361.833	0	93	54	66	41	35
Kvinder	260.183	266.417	0	91	50	64	35	31
Andre	121.871	122.263	0	62	7	10	22	19
Arbejdsløs	206.698	191.119	0	100	15	27	32	27
Overgangs-								
ydelse	181.045	160.903	0	41	6	7	42	30
Førtidspen-								
sion	171.388	164.739	0	33	1	2	15	13
Kontanthjælp	153.654	147.340	0	100	2	4	6	8
Lønmodtager								
høj	399.071	381.494	0	99	69	84	40	33
Lønmodtager								
lav	313.198	294.882	0	100	75	87	42	38
Selvstændig								
høj	748.411	601.355	0	95	6	5	79	71
Selvstændig								
lav	350.748	342.029	0	95	14	12	54	50
Grundskole	258.892	243.827	0	86	44	52	35	30
Gymn./erhv.	328.587	310.201	0	94	56	67	41	37
Kort	349.079	342.471	0	95	53	71	40	33
Mellemlang	385.238	363.359	0	96	58	77	38	30
Lang	563.350	526.404	0	97	64	78	45	33
Uoplyst	236.619	214.108	0	79	29	33	21	15
Danmark	328.037	322.557	0	93	53	67	39	35
Ikke 3. land	276.711	262.917	0	85	40	49	27	19
3. land	194.877	188.454	0	87	18	31	14	12

Anm.: Arbejdsdg. står for arbejdsgiveradministrerede ordninger. Gns. står for gennemsnit. Indbetalingsprocenten er beregnet som indbetalingen divideret med de samlede indkomster inkl. beregnet lejeværdi og før skat og renteudgifter. Arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag er ikke inkluderet i indkomsten, hvilket bevirker, at indbetalingsprocenten overvurderes marginalt for de arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Tabel A7.3

Indbetalingsprocenten fordelt på baggrundsvARIABLE og pensionsordninger. 30-59 år. Gennemsnit for dem, der indbetaler. 1995 og 2003. 2003-lønkroner. DEL 2.

Baggrunds- variable	Gns.	Gns.	Gns.	Gns.	Gns. indb.	Gns. indb.	Gns.	Gns.
	indkomst 1995	indkomst 2003	indb. pro- cent 1995	indb. pro- cent 2003	procent 1995	procent 2003	indb. procent 1995	indb. procent 2003
			SP	SP	Arbejdsg.	Arbejdsg.	Privat	Privat
30-59	323.136	314.735	0,00	0,86	6,0	8,0	5,2	4,1
30-39	313.706	303.989	0,00	0,87	5,5	7,8	3,2	2,7
40-49	341.610	327.129	0,00	0,87	6,2	8,1	4,8	3,7
50-59	311.679	314.032	0,00	0,84	6,5	8,3	7,4	5,5
Mænd	384.253	361.833	0,00	0,87	5,4	8,0	4,9	4,1
Kvinder	260.183	266.417	0,00	0,85	6,7	8,1	5,6	4,1
Andre	121.871	122.263	0,00	0,72	2,6	3,6	6,4	5,5
Arbejdsløs	206.698	191.119	0,00	0,88	1,5	2,6	5,9	4,2
Overgangs- ydelse	181.045	160.903	0,00	0,22	1,4	1,9	9,7	5,3
Førtidspen- sion	171.388	164.739	0,00	0,10	1,7	1,8	6,2	5,1
Kontanthjælp	153.654	147.340	0,00	0,90	0,6	1,7	2,6	2,7
Lønmodtager høj	399.071	381.494	0,00	0,90	7,5	8,8	4,9	3,9
Lønmodtager lav	313.198	294.882	0,00	0,90	4,9	7,4	4,2	3,3
Selvstændig høj	748.411	601.355	0,00	0,69	3,0	3,5	7,5	7,2
Selvstændig lav	350.748	342.029	0,00	0,75	3,9	4,1	8,1	7,0
Grundskole	258.892	243.827	0,00	0,84	4,4	7,1	5,2	3,9
Gymn./erhv.	328.587	310.201	0,00	0,86	5,6	7,7	5,0	3,9
Kort	349.079	342.471	0,00	0,87	6,7	7,7	5,1	4,2
Mellemlang	385.238	363.359	0,00	0,88	8,6	9,1	5,5	4,4
Lang	563.350	526.404	0,00	0,88	9,6	10,3	6,5	5,9
Uoplyst	236.619	214.108	0,00	0,84	5,1	7,2	5,1	4,1
Danmark	328.037	322.557	0,00	0,86	6,0	8,1	5,2	4,1
Ikke 3. land	276.711	262.917	0,00	0,87	6,3	7,9	5,5	4,7
3. land	194.877	188.454	0,00	0,88	4,2	6,6	3,7	3,3

Anm.: Arbejdsg. står for arbejdsgiveradministrerede ordninger. Gns. står for gennemsnit. Indbetalingsprocenten er beregnet som indbetalingen divideret med de samlede indkomster inkl. beregnet lejeværdi og før skat og renteudgifter. Arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag er ikke inkluderet i indkomsten, hvilket bevirker, at indbetalingsprocenten overvurderes marginalt for de arbejdsgiveradministrerede ordninger.

AD KAPITEL 9

Tabel A9.3

55-59-årige, der befandt sig i 1. pensionsformuekvartil i 2003. Gennemsnit er kun beregnet for de personer, der havde en positiv værdi – gælder dog ikke nettoformuen. 2003-lønkroner. DEL 1.

Baggrunds- variable	Antal obs.	Antal obs.	Andel alle	A	B	Gnm. brutto- indkomst	Gnm. brutto- indkomst	C	D
				1.	1.	1.	Alle	1. kvartil	Alle
Alle	392.423	98.103	100	100	100	307.259	162.215	93	82
Mænd	197.760	37.290	50	38	34	374.149	185.062	93	79
Kvinder	194.663	60.813	50	62	66	239.305	148.205	93	84
Andre	15.527	8.570	4	9	12	124.170	62.866	89	83
Arbejdsløs	25.157	6.607	6	7	12	202.914	171.985	93	85
Overgangsydelse	17.110	10.813	4	11	13	160.934	148.976	91	87
Førtidspension	55.267	40.250	14	41	39	163.041	142.547	84	79
Kontanthjælp	3.930	3.153	1	3	4	124.251	114.979	81	79
Lønmodtager høj	152.670	12.257	39	12	7	395.472	230.610	96	85
Lønmodtager lav	92.390	7.397	24	8	5	290.157	215.535	96	87
Selvstændig høj	9.703	1.723	2	2	1	666.440	368.565	79	63
Selvstændig lav	20.670	7.333	5	7	6	369.587	200.711	88	80
Grundskole	131.190	52.290	33	53	51	234.758	152.788	90	82
Gymn./erhv.	165.863	33.763	42	34	37	300.941	168.704	93	83
Kort	15.640	2.350	4	2	3	339.643	187.017	95	83
Mellemlang	52.297	4.103	13	4	5	393.141	197.323	97	82
Lang	19.737	1.857	5	2	2	603.730	198.672	96	78
Uoplyst	7.697	3.740	2	4	3	269.583	163.226	87	78
Danmark	373.783	87.713	95	89	91	310.778	163.579	93	82
Ikke 3. lande	12.563	5.670	3	6	5	269.511	165.650	88	79
3. lande	5.997	4.660	2	5	4	168.858	132.809	85	82
Ikke-enlig	296.260	62.213	75	63	70	317.344	155.629	93	83
Enlig	96.163	35.890	25	37	30	276.188	173.631	91	81

fortsættes ...

Tabel A 9.3 fortsat

Baggrunds- variable	Antal obs.	Antal obs.	Andel alle	A	B	Gnm. brutto- indkomst	Gnm. brutto- indkomst	C	D
Ikke-boligejer	178.287	70.497	45	72	77	215.563	143.441	87	78
Boligejer	214.137	27.607	55	28	23	383.603	210.156	97	92
Ikke-fraskilt	330.400	74.763	84	76	80	313.976	159.875	94	84
Fraskilt	62.023	23.340	16	24	20	271.475	169.711	89	77

Anm.: 1. kvartil refererer til 1. kvartil for pensionsformuen i aldersgruppen 55-59 år. Kun andelen 1. kvartil bruttoindkomsten refererer til 1. kvartil for bruttoindkomsten og ikke pensionsformuen. Gennemsnittene er kun beregnet for de personer, der har den pågældende formue. A= Andel 1. kvartil nettopensionsformuen. B= Andel 1. kvartil bruttoindkomsten. C= Andel med en positiv nettoformue. D= Andel med en positiv nettoformue.

Tabel A9.4

55-59-årige, der befandt sig i 1. pensionsformuekvartil i 2003. Gennemsnit er kun beregnet for de personer, der havde en positiv værdi – gælder dog ikke nettoformuen. 2003-lønkroner. DEL 2.

Baggrunds- variable	E		Gnm. indbe- ta- lings- pro- cent	Gnm. indbe- talings- procent	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- formue	Gnm. netto- formue
	Alle	1. decil	Alle	1. decil	Alle	1. decil	Alle	1. decil
Alle	91	53	9,2	1,9	596.480	26.260	1.058.731	154.781
Mænd	93	58	9,3	1,7	706.061	27.173	1.306.174	200.943
Kvinder	89	51	9,1	2,0	484.788	25.770	807.353	130.121
Andre	61	28	5,5	2,8	462.172	21.412	881.578	195.589
Arbejdsløs	100	100	6,2	4,0	398.259	32.116	786.799	205.052
Overgangsydelse	69	43	3,5	1,2	214.111	35.741	504.090	177.155
Førtidspension	59	46	2,7	1,3	306.241	25.162	471.921	85.838
Kontanthjælp	100	100	3,4	3,0	132.754	24.771	123.758	7.952
Lønmodtager høj	100	100	11,2	4,1	864.979	31.618	1.440.132	186.903
Lønmodtager lav	100	99	11,1	4,3	484.295	35.670	868.949	141.039
Selvstændig høj	98	86	8,2	1,2	796.892	31.395	1.594.943	826.369
Selvstændig lav	97	90	6,5	1,2	522.753	27.700	1.508.156	599.210
Grundskole	85	50	8,1	1,7	327.276	25.496	644.238	136.810
Gymn./erhv.	94	58	9,5	2,0	535.628	29.146	985.843	192.388
Kort	95	58	9,7	1,9	735.805	26.675	1.371.916	242.054
Mellemlang	96	64	9,8	2,1	1.083.477	27.507	1.694.647	79.244
Lang	97	75	12,4	2,4	1.544.885	23.651	2.587.231	325.732
Uoplyst	83	56	7,8	2,5	428.571	20.222	817.696	118.440
Danmark	92	52	9,3	1,7	608.587	27.076	1.080.582	167.623
Ikke 3. lande	85	56	8,3	2,6	435.019	21.152	785.320	125.568
3. lande	78	66	5,3	2,6	159.520	22.302	280.039	48.665
Ikke-enlig	93	52	9,7	2,3	624.635	27.050	1.107.208	159.605
Enlig	86	55	7,6	1,4	509.309	25.245	909.385	148.579

fortsættes ...

Tabel A9.3 fortsat

Baggrunds- variable	E	E	Gnm. indbe- ta- lings- pro- cent	Gnm. indbe- talings- procent	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- pensions- formue	Gnm. netto- formue	Gnm. netto- formue
Ikke-boligejer	85	51	8,5	2,0	384.744	25.486	393.113	23.720
Boligejer	96	62	9,7	1,5	771.277	29.432	1.612.914	705.792
Ikke-fraskilt	92	53	9,5	2,1	624.311	25.730	1.130.476	187.611
Fraskilt	86	53	7,5	1,3	448.342	27.770	676.546	58.182

Anm.: 1. kvartil refererer til 1. kvartil for pensionsformuen i aldersgruppen 55-59 år. Gennemsnittene er kun beregnet for de personer, der har den pågældende formue. E= Andel, der indbetalte til pension.

LITTERATUR

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2006): Fordeling og levevilkår. København.
- ATP Årsrapport (2001): *ATP – Årsrapport 2003*. Hillerød.
- ATP Årsrapport (2003): *ATP – Årsrapport 2003*. Hillerød.
- Danmarks Statistikbank – tabel: HISB8, ILON4, ILON6, PRIS9, RAS1F og VAN6.
- Faktum (2005): *Selvstændige sparer ikke op til pension*. Faktum nr. 26. København: ATP. Tilgængelig via www.atp.dk/faktum.
- Finansministeriet (1997): Danmark som foregangsland. Indkomstoverførsler – færre på passiv forsørgelse. København.
- Forsikring og Pension (2003): *Forsikring og Pension i Danmark 2003. Statistik*. Forsikringsoplysningen.
- Regeringen (2000): *Danmark som foregangsland – et bæredygtigt pensionsystem*. København.
- Pensionsmarkedsrådet (2001): *Rapport fra Pensionsmarkedsrådet 2000/2001*. København.
- Pensionsmarkedsrådet (2005): Pensionsmarkedsrådets rapport om pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid. København.
- Pensionsmarkedsrådet (2007): Pensionsmarkedsrådets rapport om restgruppeanalyser. København.

- Ploug, N., I. Henriksen & N. Kærgaard (red.) (2004): *Den danske velfærdsstats historie. Antologi*. København 2004: BookPartnerMedia A/S / Socialforskningsinstituttet, rapport 04:18.
- Socialministeriet (2007): Kort om den supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister – en ordning der betaler sig.
- Socialministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Skatteministeriet & Finansministeriet (2003): *Ældres økonomiske vilkår*. København.
- Social- og Ligestillingsministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Beskæftigelsesministeriet & Finansministeriet (2005): *National strategirapport om det danske pensionsystem*. København.
- SP Årsrapport (2003). Den særlige pensionsopsparing – Årsrapport 2003. Hillerød.
- Sørensen, O.B. (2006): Social partner involvement in Danish pension schemes. Report submitted to the ETUI, Brussels, Belgium.
- Velfærdskommissionen (2005): *Fremtidens velfærd – vores valg*. København.
- Økonomiministeriet (2000): *Et bæredygtigt pensionsystem*. København.
- Økonomi- og Erhvervsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet & Social- og Ligestillingsministeriet (2003): *Redegørelse om kvinders pensionsmæssige stilling*. København.
- Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005): *Økonomisk tema: Pensionsopsparingen i Danmark*. København.

Websider

- Kilde 1: <http://www.atp.dk/storefiler/Faktum2.pdf>
- Kilde 2: http://www.eu-arbejdsmarked.dk/eu_arbejdsmarked/artikel.html?id=2506#4
- Kilde 3: http://www.skm.dk/tal_statistik/skatter_og_afgifter/668.html
- Kilde 4: <http://www.atp.dk/www/portal.nsf/mainfrms!readform&Area=ATPPrivat&ExpandAlias=Menu-ATPPrivat-ATP-og-SP-&Src=/www/area.nsf/AllByDocID/ATP-pension-pensions-historie-1950erne@OpenDocument>
- Kilde 5: <http://www.pension.dk/visnyhed.asp?id=404>
- Kilde 6: http://www.forsikringenshus.dk/PensionsABC/Basisektioner-/Pensionstyper/Soejle_3_-_Individuelle_pensioner.aspx
- Kilde 7: <http://www.atp.dk/www/portal.nsf/mainfrms!readform&Area=ATPPrivat&ExpandAlias=Menu-ATPPrivat-ATP&Src=>

=/www/area.nsf/AllByDocID/atp-pension-fordelingsideKat-
@OpenDocument

Kilde 8: <http://www.sampension.dk/composite-1560.htm>

Kilde 9: http://www.social.dk/ministeriets_omraader/kontanteydelser/-aeldre/folkepension.html

Kilde 10: <http://www.ftnet.dk/sw2864.asp>

Kilde 11: <http://www.atp.dk/storefiler/Faktum2.pdf>

Kilde 12: http://www.atp.dk/storefiler/faktum_26.pdf

SFI-RAPPORTER SIDEN 2006

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 06:01 Egelund, T.: *Sammenbrud i anbringelser*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-802-6. Kr. 65,00
- 06:02 Holt, H., Geerdsen, L.P., Christensen, G., Klitgaard, C. & Lind, M.L.: *Det konsopdelte arbejdsmarked. En kvantitativ og kvalitativ belysning*. 2006. 250 s. ISBN 87-7487-804-2. Kr. 228,00.
- 06:03 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion*. 2006. 51 s. ISBN 87-7487-805-0. Kr. 50,00.
- 06:04 Christensen, E.: *Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-806-9. Kr. 85,00.
- 06:05 Jørgensen, M.S., Holt, H., Hohnen, P. & Schimmel, G.: *Job på særlige vilkår. Overblik over viden på området*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-807-7. Kr. 75,00.
- 06:06 Rasmussen, M.: *Kontanthjælpsmodtageres gæld. Eftergivelse af offentlig gæld*. 2006. 68 s. ISBN 87-7487-808-5. Kr. 55,00.
- 06:07 Møller, S.S. & Rosdahl, A.: *Indvandrere i job. Marginalisering og beskæftigelse blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere*. 2006. 171 s. ISBN 87-7487-809-3. Kr. 160,00.

- 06:08 Bengtsson, S. & Kristensen, L.K.: *Sørforsorgens udlægning*. 2006. 96 s. ISBN 87-7487-810-7. Kr. 100,00.
- 06:09 Larsen, M.: *Fastholdelse og rekruttering af ældre. Arbejdspladsers indsats*. 2006. 101 s. ISBN 87-7487-813-1. Kr. 100,00.
- 06:10 Hestbæk, A.-D., Lindemann, A., Nielsen, V.L. & Christoffersen, M.N.: *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport*. 2006. 265 s. ISBN 87-91247-80-2. Rapporten er udgivet af Styrelsen for Social Service. Kontakt denne eller send bestilling pr. e-mail til bestilling@servicestyrelsen.dk.
- 06:11 Olsen, H.: *Guide til gode spørgeskemaer. En manual*. 2006. 100 s. ISBN 87-7487-812-3. Kr. 100,00.
- 06:12 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Udbredelsen af pengespil og problemspillere*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-811-5. Kr. 85,00.
- 06:13 Müller, M.M.: *Arbejds miljø og indvandrere. Erfaringer i forhold til rekruttering og fastholdelse*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-816-6. Kr. 90,00.
- 06:14 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Great Britain 1991-2004*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-815-8. Netpublikation.
- 06:15 Clausen, J., Heinesen, E. & Hussain, M.A.: *De nye kommuners rammevilkår for beskæftigelsesindsatsen*. 2006. 106 s. ISBN 87-7487-824-7. Netpublikation.
- 06:16 Christensen, G. & Christensen, S.: *Etniske minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration. Afdækning af muligheder og perspektiver*. 2006. 220 s. ISBN 87-7487-817-4. Netpublikation.
- 06:17 Schimmel, G.: *LO-dokumentation nr. 2/2006. Barrierer for kvinder i fagligt arbejde. En kvalitativ undersøgelse af årsagerne til kvinders lavere repræsentation i LO-fagbevægelsen*. 2006. 120 s. ISBN-10: 87-7735-770-1, ISBN-13: 978-87-7735-770-1. Kr. 20,00. Rapporten er udgivet af Landsorganisationen i Danmark.
- 06:18 Boje, T.P.: *Frivillighed og nonprofit i Danmark. Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. 2006. 275 s. ISBN 87-7487-821-2. Kr. 250,00.
- 06:19 Boje, T.P., Fridberg, T. & Ibsen, B. (red.): *Den frivillige sektor i Danmark. Omfang og betydning*. 2006. 172 s. ISBN 87-7487-822-0. Kr. 160,00.

- 06:20 Geerdsen, P.P. & Geerdsen, L.: *Fra aktivering til beskæftigelse. En gennemgang af aktiveringsindsatsen i det danske dagpengesystem.* 2006. 72 s. ISBN 87-7487-818-2. Kr. 70,00
- 06:21 Jespersen, C.: *Socialt udsatte børn i dagtilbud.* 2006. 108 s. ISBN 87-7487-835-2. Kr. 100,00
- 06:22 Christensen, V.T.: *Uhørt? Betydningen af nedsat børelse for arbejdsmarkedstilknytning og arbejdsliv.* 2006. 254 s. ISBN 87-7487-823-9. Kr. 248,00.
- 06:23 Jensen, T.G., Schmidt, G., Jareno, K.N. & Roselius, M.: *Indsatser mod æresrelateret vold.* 2006. 185 s. ISBN: 87-7487-825-5. Netpublikation.
- 06:24 Miiler, M.M., Høgelund, J. & Geerdsen, P.P.: *Handicap & beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005.* 2006. 128 s. ISBN 87-7487-826-3. Kr. 110,00.
- 06:25 Christensen, E. & Andersen, K.V.: *Livsvilkår for børn med familie på danske asylcentre.* 2006. 120 s. ISBN: 87-7487-827-1. Kr. 120,00.
- 06:26 Rostgaard, T.: *Oplysning om demens. En evaluering af Socialministeriets pulje til oplysning om demens.* 2007. 65 s. ISBN: 978-87-7487-829-2. Kr. 60,00.
- 06:27 Bengtsson, S. & Nemli, A.: *Oplevelsen af MST. Forældres, unges og terapeuters erfaringer med Multisystemisk Terapi.* 2006. 136 s. ISBN: 87-7487-830-1. Kr. 140,00.
- 06:28 Stigaard, M.V., Sørensen, M.F., Winter, S.C., Friisberg, N. & Henriksen, A.C.: *Kommunernes beskæftigelsesindsats.* 2006. 113 s. ISBN 87-7487-832-8. Kr. 90,00.
- 06:29 Madsen, M.B., Mortensøn, M.D. & Rosdahl, A.: *Arbejdsmarkedsparat eller ej? En kvalitativ undersøgelse af visitationen af kontanthjælpsmodtagere i ti kommuner.* 2006. 109 s. ISBN 87-7487-833-6. Kr. 100,00.
- 06:30 Rosdahl, A. & Petersen, K.N.: *Modtagere af kontanthjælp. En litteraturoversigt om kontanthjælpsmodtagere og den offentlige indsats for at hjælpe dem.* 2006. 87 s. ISBN 87-7487-834-4. Kr. 65,00.
- 06:31 Deding, M & Jakobsen, V.: *Indvandreres arbejdsliv og familieliv.* 2006. 101 s. ISBN 87-7487-836-0. Netpublikation.
- 06:32 Deding, M., Lausten, M. & Andersen, A.R.: *Børnefamiliers balance mellem familie- og arbejdsliv.* 2006. 139 s. ISBN 87-7487-837-9. Netpublikation.

- 06:33 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Denmark 1994-2005*. 2006. 121 s. ISBN 87-7487-838-7. Netpublikation.
- 06:34 Christensen, E.: *Uledsagede asylansøgerbørn*. 2006. 64 s. ISBN 87-7487-840-9. Kr. 65,00.
- 06:35 Christensen, V.T.: *Hard of Hearing? Hearing problems and working life*. 2006. 49 s. ISBN 87-7487-823-9. Engelsk sammenfatning af rapporten *Uhørt?* Netpublikation.
- 07:01 Damgaard, B. & Boll, J.: *Opfølgning på sygedagpenge – Del I. Kommuner, lagers, og virksomheders erfaringer med de nye regler*. 2007. 116 s. ISBN 978-87-7487-842-1. Kr. 100,00.
- 07:02 Bach, H.B. & Petersen, K.N.: *Kontanthjælpsmodtagerne i 2006. En surveyundersøgelse af matchkategorier, arbejde og økonomi*. 2007. 146 s. ISBN 978-87-7487-843-8. Kr. 110,00.
- 07:03 Sivertsen, M.: *Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv? Gennemgang og analyse af 54 projektevalueringer*. 2007. 55 s. ISBN 978-87-7487-844-5. Kr. 60,00.
- 07:04 Jespersen, S.T., Junge, M., Munk, M.D. & Olsen, P.: *Brain drain eller brain gain? Vandringer af højtuddannede til og fra Danmark*. 2007. 64 s. ISBN 978-87-7487-846-9. Netpublikation.
- 07:05 Benjaminsen, L.: *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte. Ideer og erfaringer*. 2007. 47 s. ISBN 978-87-7487-847-6. Kr. 60,00. Pjece.
- 07:06 Müller, M.M., Havn, L., Holt, H. & Jensen, S.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2006*. 2007. 178 s. ISBN 978-87-7487-848-3. Kr. 180,00.
- 07:07 Madsen, M. B., Filges, T., Hohnen, Jensen S. & Nærvig Petersen, K.: *Vil De gerne have et arbejde?* 2007. 194 s. ISBN 978-87-7487-849-0. Kr. 175,00.
- 07:08 Nielsen, C., Benjaminsen, L., Dinesen P. T. & Bonke, J.: *Effekt-måling*. 2007. 180 s. ISBN 978-87-7487-850-6. Netpublikation.
- 07:09 Boesby, D.: *At oplyse om demens. Ideer og inspiration*. 2007. 18 s. Netpublikation
- 07:10 Graversen, B.K., Damgaard, B. & Rosdahl, A.: *Hurtigt i gang. Evaluering af et forsøg med en tidlig og intensiv beskæftigelsesindsats for forsikrede ledige*. 2007. 107 s. ISBN 978- 87-7487-851-3.
- 07:11 Thorsager, L., Børjesson, E., Christensen, I. & Pihl, V.: *Metoder i socialt arbejde. Begreber og problematikker*. 2007. 128 s. ISBN 978-87-7487-852-0. Kr. 120,00.

- 07:12 Hohnen, P., Mortenson, M.D. & Klitgaard, C.: *Den korteste vej til arbejdsmarkedet. En kvalitativ undersøgelse af indsatsen over for ikke-arbejdsmarkedsparede ledige.* 2007. 145 s. ISBN: 978-87-7487-854-4. Kr. 138,00.
- 07:13 Rostgaard, T.: *Begreber om kvalitet i aldreplejen. Temaer, roller og relationer.* 2007. 225 s. ISBN 978-87-7487- 855-1. Kr. 218,00.
- 07:14 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Faktorer af betydning for spilleproblemer.* 2007. 90 s. ISBN 978-87-7487-853-853-7. Kr. 90,00.
- 07:15 Andersen, D. & Højlund, O.: *Interview med 11-årige. Erfaringer fra et web-baseret pilotprojekt.* 2007. 121 s. ISBN: 978-87-7487-857-5. Kr. 110,00.
- 07:16 Dahl, K.M.: *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie.* 2007. 85 s. ISBN: 978- 87-7487-858-2. Netpublikation.
- 07:18 Fridberg, T. & Jæger, M.M.: *Frivillige i Hjemmeværnet.* 2007. 97 s. ISBN: 978- 87-7487-861-2. Kr. 90,00.
- 07:21 Jørgensen, Michael: *Danskernes pensionsopsparinger. En deskriptiv analyse.* 2007. 238 s. ISBN: 978- 87-7487-866-7. Kr. 228,00

DANSKERNES PENSIONSOPSPARINGER

EN DESKRIPTIV ANALYSE

I fremtiden vil de fleste danskere supplere folkepensionen med andre pensionsordninger. Stort set alle sparer op i dag, og den samlede pensionsformue er vokset støt de senere år. Denne rapport afdækker, hvor meget og via hvilke ordninger danskerne sparer op til alderdommen. Og hvordan pensionsformuen og indbetalingerne fordeler sig på forskellige grupper af befolkningen.

Enkelte befolkningsgrupper vil ikke have ret meget eller slet intet at supplere folkepensionen med. Det er dem, der ikke har haft mulighed for eller været forpligtet til at spare op i ret mange år. Det gælder især kontanthjælpsmodtagere og indvandrere fra mindre udviklede lande.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

07:21

228 kr. inkl. moms

ISSN: 1396-1810

ISBN 978-87-7487-866-7

9 788774 878667